

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

DOLNY
ŚLĄSK

Dolnośląska Agencja Współpracy Gospodarczej

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Raporty z monitoringu Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego za rok 2008 i 2009

Wrocław, 2011

Opracowanie i redakcja:

Leszek Kwieciński

Paweł Pach

Beata Raszka

Jacek Sroka

Magdalena Stawicka

Marek Wróblewski

Analizy zrealizowane w ramach projektu „Analizy, badania i prognozy na rzecz Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego” [POKL.08.01.04–02–003/08] współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Projekt „Analizy, badania i prognozy na rzecz Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego” realizowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego w partnerstwie z Konsorcjum, w skład którego wchodzi: Dolnośląska Agencja Współpracy Gospodarczej Sp. z o.o., Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu oraz Politechnika Wrocławska.

ISBN: 978–83–62607–12–9

Opracowanie graficzne, skład i druk: Bimart s.c.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

DOLNY
ŚLĄSK

Dolnośląska Agencja Współpracy Gospodarczej

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Raport z monitoringu Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego za rok 2008

Autorzy:

Leszek Kwieciński

Paweł Pach

Beata Raszka

Jacek Sroka

Magdalena Stawicka

Marek Wróblewski

Wrocław, 2011

Spis treści

Analiza – zespół I

Wstęp	5
Uwagi metodologiczne	6
1. Sfera gospodarcza	8
Priorytet 1. Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Dolnego Śląska	8
Priorytet 2. Budowa gospodarki opartej na wiedzy	28
Priorytet 3. Wspieranie aktywności gospodarczej na Dolnym Śląsku	44
2. Sfera przestrzenna	63
Priorytet 1. Poprawa spójności przestrzennej regionu	63
Priorytet 2. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich	68
Priorytet 3. Poprawa ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych	73
Priorytet 4. Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki	78
Priorytet 5. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu	94
3. Sfera społeczna	103
Priorytet 1. Integracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	103
Priorytet 2. Umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, rozwój kultury	108
Priorytet 3. Poprawa jakości i efektywności systemu edukacji badań naukowych	132
Priorytet 4. Stałe podnoszenie stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców województwa	165
Priorytet 5. Aktywna polityka rynku pracy oraz wzmocnienia zasobów ludzkich	173
Wnioski i rekomendacje	181
Bibliografia	190

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

DOLNY
ŚLĄSK

Dolnośląska Agencja Współpracy Gospodarczej

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Spis tabel	192
Spis rysunków	194
Analiza – zespół II	197

Wstęp

Proces monitoringu jest niezwykle ważnym elementem zarządzania strategicznego. Systematyczne gromadzenie i analiza adekwatnych danych umożliwiają bowiem formułowanie ocen odnoszących się do poziomu zaawansowania implementacji danego planu strategicznego. W rezultacie umożliwia to również wprowadzanie niezbędnych korekt w przyjętej do realizacji koncepcji rozwojowej. Jednocześnie pozwala to także na uzyskanie znacznie większej elastyczności w doborze właściwych instrumentów w danym okresie, sprzyjających osiągnięciu założonych kluczowych priorytetów w podlegającym dynamicznym zmianom otoczeniu zewnętrznym.

Z tego względu także efektywne zarządzanie regionem w długookresowej perspektywie wymaga stałego śledzenia transformacji przestrzeni, w której realizowana jest strategia rozwoju. Takie podejście otwiera szansę na właściwe uwzględnienie nowych wyzwań i problemów związanych z realizacją koncepcji strategicznej na poziomie regionu, a także pozwala na większą dywersyfikację określonej aktywności w wymiarze przestrzennym województwa.

Obowiązek i konieczność monitorowania stopnia wdrożenia zasadniczego planu rozwoju regionu w przypadku Dolnego Śląska wynika bezpośrednio z założeń Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku stanowiącej załącznik do Uchwały Nr XLVIII/649/2005 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 30 listopada 2005 r. W dokumencie tym wyraźnie i jednoznacznie wyartykułowano konieczność przeprowadzania stałych ewaluacji poziomu zaawansowania realizacji zdefiniowanych założeń strategicznych, podkreślając też wagę samego procesu monitorowania. W konsekwencji zasadniczym celem niniejszego raportu jest próba identyfikacji zmian zachodzących w 2008 roku w poszczególnych sferach objętych oddziaływaniem SRWD oraz dostarczenie wsparcia merytorycznego w ocenie stopnia realizacji strategicznych priorytetów.

Należy także podkreślić, iż przedmiotowy raport jest pierwszym tego rodzaju dokumentem przygotowanym w odniesieniu do Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku. Ma on zatem przede wszystkim charakter informacyjny i stanowi swoiste otwarcie stałego procesu monitoringu. Jednocześnie też może zostać uznany za podstawę do dalszego systematycznego monitoringu wdrażania SRWD. W intencjach autorów opracowanie to powinno się również przyczynić do dalszej dyskusji nad ostatecznym kształtem metodologii sporządzania tego rodzaju dokumentów.

Uwagi metodologiczne

Raport z monitoringu Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego za rok 2008 został oparty w warstwie metodologicznej przede wszystkim na zaleceniach i rekomendacjach sformułowanych w opracowaniu „Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD), w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym”¹.

Konstrukcja raportu koresponduje bezpośrednio z układem Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku. W SRWD wyodrębniony został cel nadrzędny mówiący o podniesieniu poziomu życia mieszkańców Dolnego Śląska oraz poprawie konkurencyjności regionu przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Zaproponowane zostały również główne priorytety odwołujące się do postawionego celu, które zostały podzielone na trzy sfery: gospodarczą, przestrzenną i społeczną.

Z tego względu niniejszy dokument składa się z trzech zasadniczych części, które odnoszą się do wyodrębnionych właśnie w SRWD sfer oddziaływania. Każda z tych sfer została poddana ewaluacji poprzez prezentację i analizę właściwych mierników statystycznych na podstawie uzyskanych danych. Wybrane do raportu wskaźniki zostały ocenione generalnie dla roku 2008, chociaż w uzasadnionych merytorycznie przypadkach, co wynika z samej konstrukcji i charakteru części z mierników, wykorzystano również odniesienia do wcześniejszych okresów. W ten sposób podjęto próbę kwantyfikacji celów i priorytetów przyjętych w SRWD w analizowanym okresie.

Zgodnie z Metodologią oceny wdrażania strategii (Ilnicki, Janc, 2010) przyjęte wskaźniki odpowiadają następującym kryteriom:

- odpowiedniości, oznaczającej stopień, w jakim cele programu odpowiadają zmieniającym się potrzebom i priorytetom na szczeblu krajowym i unijnym (czy program przyczynia się do rozwiązania problemu),
- efektywności, określającej, jak zasoby przetworzono w bezpośrednie produkty i rezultaty,
- skuteczności, dając odpowiedź na pytanie, w jakim stopniu program przyczynił się do osiągnięcia celów szczegółowych i ogólnych,
- użyteczności, a więc – czy program przyczynił się do zaspokojenia potrzeb grup docelowych lub społeczeństw.

¹ D. Ilnicki, K. Janc, Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD), w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, UMWD, listopad/grudzień 2010

Należy jednak zauważyć, iż dla części zaproponowanych we wspomnianym opracowaniu mierników brak jest obecnie adekwatnych danych. W rezultacie uniemożliwia to ich praktyczne wykorzystanie w przedmiotowym raporcie. Z tego względu za konieczne uznano wprowadzenie substytucyjnych mierników (jeśli było to tylko możliwe), które merytorycznie dopełniają prezentację danych zjawisk. Ponadto cel nadrzędny analizy w przypadku niektórych wskaźników uzasadniał przyjęcie różnych poziomów agregacji danych (NUTS 2–5) w zależności od specyfiki badanego danym miernikiem zjawiska. Przeprowadzoną analizę zrealizowano w oparciu o dane pozyskane głównie z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego oraz dane innych instytucji publicznych, właściwych sektorowo do gromadzenia w konkretnej sferze niezbędnych informacji.

Magdalena Stawicka, Marek Wróblewski

1. Sfera gospodarcza

W ramach sfery gospodarczej określony został cel szczegółowy, który zakładał osiągnięcie wysokiego i stabilnego tempa wzrostu oraz rozwoju gospodarczego, jak również poprawę konkurencyjności Dolnego Śląska jako regionu atrakcyjnego do inwestowania i długookresowego prowadzenia innowacyjnej działalności gospodarczej, przy wykorzystaniu endogenicznych czynników rozwoju. Wyznaczone zostały również trzy priorytety:

1. Priorytet 1 – Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Dolnego Śląska,
2. Priorytet 2 – Budowa gospodarki opartej na wiedzy,
3. Priorytet 3 – Wspieranie aktywności gospodarczej na Dolnym Śląsku.

Priorytet 1. Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Dolnego Śląska

W „Metodologii oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym” wskazanych zostało dla priorytetu pierwszego 11 wskaźników, które zostały poniżej (tab. 1) przeanalizowane i ocenione generalnie dla danych statystycznych za rok 2008 (Ilnicki, Janc, 2010).

Tab. 1. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera gospodarcza priorytet 1 – podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Dolnego Śląska

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych
1.	Liczba bezpośrednich inwestorów krajowych	NUTS – 2	NIE
2.	Liczba bezpośrednich inwestorów zagranicznych (BIZ)	NUTS – 2	TAK
3.	Nakłady brutto na środki trwałe w relacji do PKB	NUTS – 2	TAK
4.	Nakłady brutto na środki trwałe w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego w stosunku do nakładów brutto na środki trwałe ogółem	NUTS – 2	TAK
5.	Liczba nowo powstałych spółek z udziałem kapitału zagranicznego	NUTS – 2	TAK

6.	Podstawowa klasa kreatywna (Core Creativity Class) – procent populacji w wieku 15–64 lata	NUTS – 2	TAK
7.	Wartość eksportu	NUTS – 2	TAK
8.	Udział przychodów ze sprzedaży na eksport w przychodach ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów	NUTS – 2	NIE
9.	Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca; w tym w sektorze prywatnym	NUTS – 3	TAK
10.	PKB na 1 mieszkańca	NUTS – 3	TAK
11.	Eksport w relacji do PKB	NUTS – 4	NIE

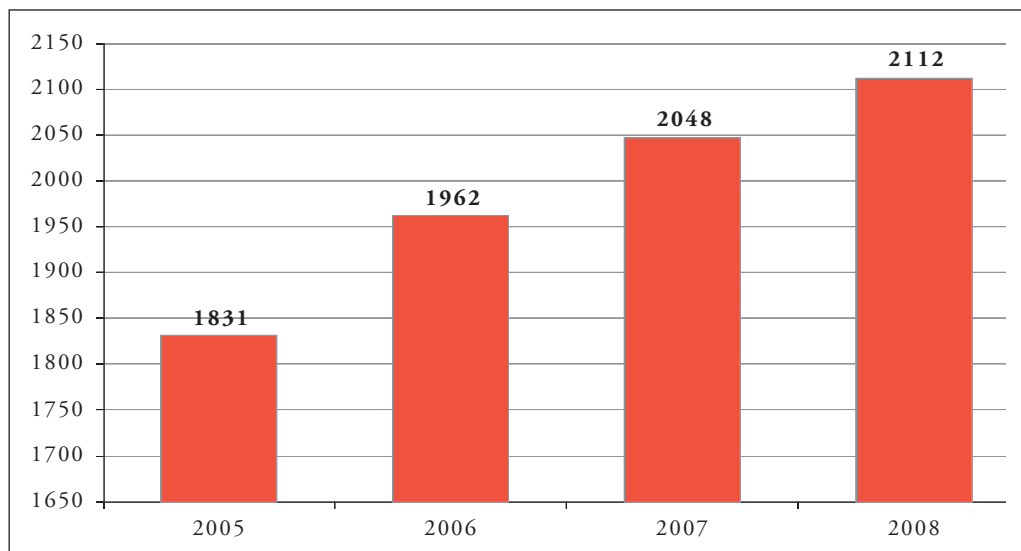
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: D. Ilnicki, K. Janc, Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 38.

1. Liczba bezpośrednich inwestorów zagranicznych (BIZ)

Dane dotyczące kapitału zagranicznego ulokowanego na terenie Dolnego Śląska zbierane przez GUS w ramach systemu REGON mają pewne walory poznawcze i umożliwiają ogólne przedstawienie skali zjawiska w odniesieniu do napływu kapitału zagranicznego, to jednak nie są dostatecznie precyzyjne. Sam GUS rekomenduje wykorzystanie danych dotyczących podmiotów z kapitałem zagranicznym działających w Polsce zbieranych na bazie specjalnego i odrębnego formularza KZ „Sprawozdanie dla spółek z udziałem kapitału zagranicznego”. Dane te bowiem ukazują obraz faktycznie działających przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego na terenie Polski, podczas gdy informacje w systemie REGON, z uwagi na jego specyfikę, mogą obejmować podmioty gospodarcze nieaktywne operacyjnie. W rezultacie, posługując się danymi zebranymi przez GUS na bazie formularza KZ, na Dolnym Śląsku w 2005 roku zarejestrowanych było 1831 przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym, natomiast w 2008 roku przedmiotowych podmiotów było już 2112, czyli przeszło 15 % więcej. Oznacza to, iż zainteresowanie lokowaniem swojej działalności w województwie dolnośląskim przez podmioty zagraniczne corocznie zwiększało się (rys. 1).

Rys. 1. Liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w latach 2005–2008 na Dolnym Śląsku

Źródło: Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2005r., GUS, Warszawa 2006, Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2006r., GUS, Warszawa 2007, Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2007r., GUS, Warszawa 2008, Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2008r., GUS, Warszawa 2009.

Liczba inwestorów zagranicznych na Dolnym Śląsku jest znacząca na tle kraju (druga pozycja pod tym względem w Polsce), co sugeruje posiadanie i utrzymywanie istotnych przewag komparatywnych regionu względem większości pozostałych województw Polski. Co więcej, w 2008 roku według tych samych danych GUS w województwie dolnośląskim mieścił się zarząd 10 % wszystkich podmiotów zagranicznych operujących w Polsce. Ponadto za znaczącą można także uznać skalę zatrudnienia pracowników przez podmioty gospodarcze na Dolnym Śląsku. Liczba pracujących w przedsiębiorstwach zagranicznych wyniosła we wskazanym okresie referencyjnym ponad 149 000 i była jedną z najwyższych w kraju. Również porównanie wielkości zainwestowanego kapitału oraz liczby podmiotów zagranicznych wykazujących zysk bardzo korzystnie wyróżnia województwo dolnośląskie na tle Polski.

**Tab. 2. Podmioty gospodarcze z kapitałem zagranicznym w układzie regionalnym
– wybrane aspekty (stan na dzień 31.12.2008)**

Województwo	Liczba podmiotów z kapitałem zagranicznym	Udział %	Liczba pracujących	Kapitał zagraniczny (mln PLN)	Liczba jednostek wykazujących zysk netto
POLSKA	21092	100 %	1531668	145996,9	9638
Mazowieckie	7622	36 %	535589	73084,1	3290
Dolnośląskie	2112	10 %	149644	13410,3	903
Wielkopolskie	1923	9 %	205417	12880,1	925
Śląskie	1882	9 %	157527	11739,0	946
Małopolskie	1251	6 %	86283	10636,2	562
Pomorskie	1216	6 %	67890	3948,8	616
Zachodniopomorskie	1216	6 %	50273	3679,2	564
Łódzkie	867	4 %	68781	3860,3	408
Lubuskie	776	4 %	37455	1939,5	327
Kujawsko-pomorskie	537	3 %	38376	2246,3	280
Opolskie	462	2 %	25292	1455,8	230
Lubelskie	329	2 %	21647	722,1	143
Podkarpackie	317	2 %	44569	2009,8	151
Warmińsko-mazurskie	291	1 %	15224	1401,2	140
Podlaskie	127	1 %	10130	275,4	63
Świętokrzyskie	164	1 %	17571	2709,0	90

Uwaga: Dane w powyższej tabeli zebrane zostały przez GUS na bazie Formularza KZ.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2008r., GUS, Warszawa 2009.

Analizując dalej w oparciu o dane zebrane na bazie formularza KZ wielkość przedsiębiorstw zagranicznych działających na terenie Dolnego Śląska, można stwierdzić, iż dominują wyraźnie podmioty mikro (1237), stanowiące ponad 58 % całości populacji tego rodzaju firm. Licznie reprezentowaną grupą są także przedsiębiorstwa małe (470), natomiast zdecydowanie mniej jest podmiotów średniej wielkości (283) oraz podmiotów dużych (122).

Na koniec 2008 roku zanotowano wartość kapitału zagranicznego na Dolnym Śląsku na poziomie przekraczającym 13410 mln PLN, co stanowi kolejny korzystny wyróżnik na tle całego kraju (druga pozycja pod tym względem w Polsce).

W strukturze geograficznej napływu BIZ na teren Dolnego Śląska pierwszą i zarazem także dominującą pozycję zajmują firmy niemieckie, które zainwestowały kapitał o wartości przekraczającej 4828 mln PLN. Kolejne pozycje zajmują przedsiębiorstwa holenderskie (2408,3 mln PLN), belgijskie (1323 mln PLN) i francuskie (1090,4 mln PLN). Inwestorzy z pozostałych krajów (Wielkiej Brytanii, Hiszpanii, Luksemburga, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch, Szwecji, Austrii, Danii oraz Cypru) wykazali znacznie mniejsze zaangażowanie kapitałowe (od 300 do 50 mln PLN). Taki układ struktury geograficznej napływu BIZ do województwa dolnośląskiego wynika w dużej mierze z bliskości geograficznej regionu względem inwestorów niemieckich, ogólnie ich lepszej znajomości warunków rynkowych w Polsce i na Dolnym Śląsku oraz relatywnie korzystnej sytuacji regionu pod względem dostępności komunikacyjnej z Niemcami.

Można zatem stwierdzić, biorąc pod uwagę zaprezentowane w tej części niniejszego opracowania dane, iż Dolny Śląsk zajmuje dobrą pozycję w Polsce pod względem napływu kapitału zagranicznego. Region znajduje się zazwyczaj w ścisłej czołówce województw Polski, które cieszą się relatywnie dużym zainteresowaniem inwestorów zagranicznych.

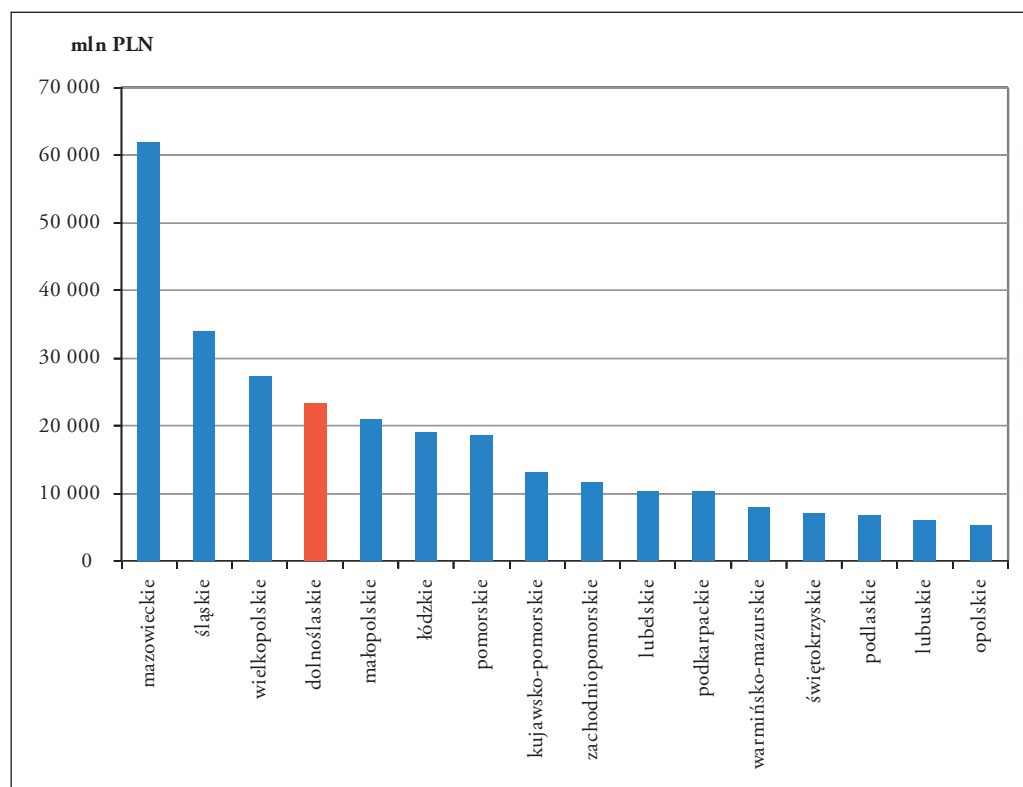
2. Nakłady brutto na środki trwałe w relacji do PKB

Nakłady brutto na środki trwałe w polskiej gospodarce w 2008 roku wyniosły 284 mld PLN i były wyższe w stosunku do roku 2005 o 58 %. Od czterech lat największy udział w tworzeniu tej wartości miało województwo mazowieckie, którego wkład wynosi około 20 %. W województwie dolnośląskim nakłady te w latach 2005–2008 wykazywały tendencję wzrostową. I tak w roku 2005 wyniosły 15 304 mln PLN, w roku 2006 – 19 355 mln PLN, w roku 2007 – 22 547 mln PLN, a w roku 2008 wyniosły 23 455 mln PLN, co stanowiło 8 % ogólnej wartości nakładów wydatkowanych w całej gospodarce polskiej. Nakłady brutto na środki trwałe uznawane są za miarę poziomu krajowych inwestycji produkcyjnych. W ich rachunku uwzględnia się również nakłady ponoszone na remonty środków trwałych oraz na przyrost wartości niematerialnych i prawnych, które obejmują między innymi prawa autorskie, prawa do projektów, wynalazków, licencji oraz oprogramowanie komputerowe. Nakłady brutto na środki trwałe to jeden z wielu czynników wpływających na zmiany PKB. Rosnące wydatki inwestycyjne przekładają się na wyższą wartość PKB obserwowaną w kolejnym okresie. Przyjęte jest, że inwestycje w majątek trwały kształtują aktywność gospodarczą, a ich głównym zadaniem jest odtwarzanie i rozszerzanie aparatu produkcyjnego. Ponadto dokonywanie inwestycji przez podmioty gospo-

darczy stymuluje popyt na produkcję dla innych podmiotów oraz zwiększa szansę zatrudnienia dla osób bezpośrednio lub pośrednio uczestniczących w danym procesie inwestycyjnym. W ten sposób powstaje dochodowy efekt inwestycji, który finalnie doprowadza do wzrostu PKB całej gospodarki.

Rys. 2. Nakłady brutto na środki trwałe w polskich województwach w 2008 roku

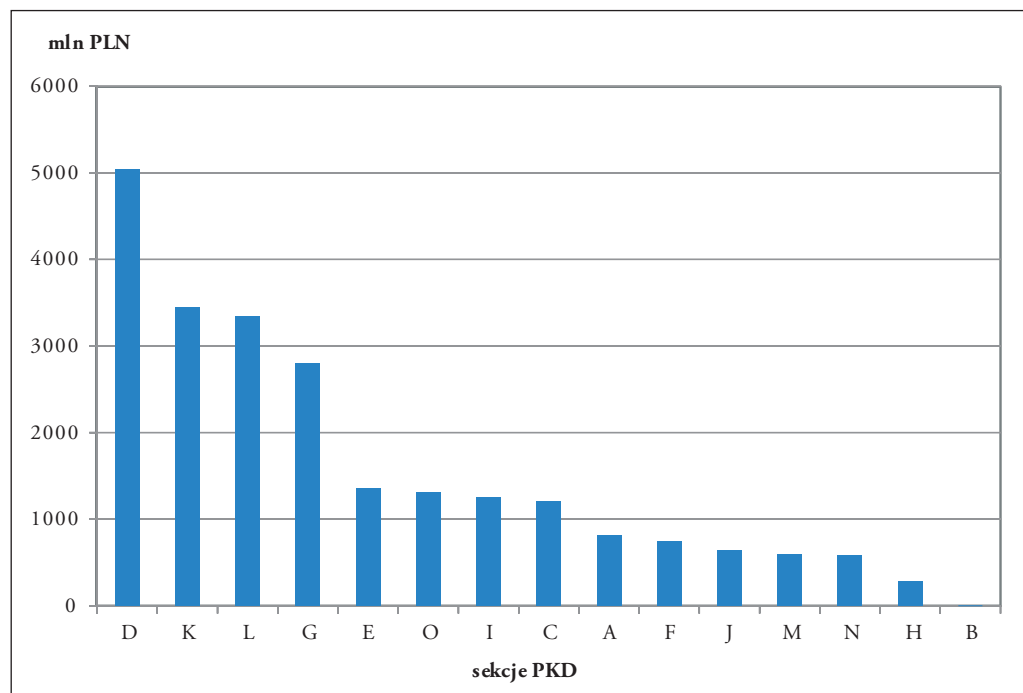
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (04.02.2011).

Czwarte miejsce w Polsce w 2008 roku, po województwie mazowieckim, śląskim i wielkopolskim, można uznać za satysfakcjonujące dla Dolnego Śląska, tym bardziej, że tak wysoka lokata utrzymuje się od wielu lat. Pod względem rodzajów prowadzonej działalności gospodarczej największe nakłady na powiększenie środków trwałych w województwie dolnośląskim zostały dokonane w 2008 roku w sekcji D, czyli działalności produkcyjnej. Nakłady brutto na środki trwałe wyniosły w niej ponad 5 mln PLN. W drugiej kolejności sekcjami, w których dokonano równie wysokich nakładów na środki trwałe, rzędu 3 mln PLN, były sekcja K – Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem

działalności gospodarczej oraz sekcja L – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne. (rys. 3)

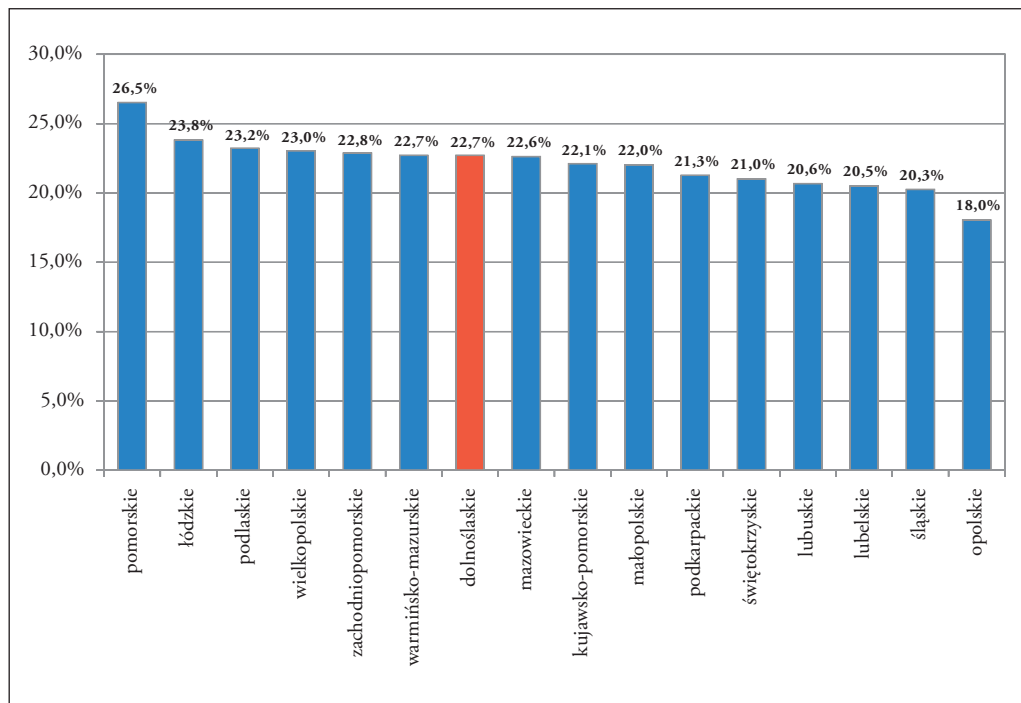
**Rys. 3. Nakłady brutto na środki trwałe na Dolnym Śląsku w 2008 roku
w podziale na sekcje PKD 2004**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (04.02.2011).

Według danych GUS stopa inwestycji w polskiej gospodarce, czyli relacja nakładów brutto na środki trwałe do PKB w cenach bieżących, wyniosła w 2008 roku 22,3 %. Wśród 16 województw Polski najwyższy wskaźnik w badanym okresie osiągnęło województwo pomorskie, gdzie stopa inwestycji na tym terenie wyniosła 26,5 %. Najniższa wartość relacji nakładów brutto na środki trwałe w reakcji do PKB osiągnięta została w województwie opolskim, na poziomie zaledwie 18 % (rys. 4).

Rys. 4. Nakłady brutto na środki trwałe w relacji do PKB na Dolnym Śląsku w 2008 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (04.02.2011).

Województwo dolnośląskie uplasowało się na pozycji 7., z udziałem 22,7 %, co można uznać za umiarkowanie korzystne, ponieważ wartość ta jest wyższa od średniej licznej dla całego kraju w tym zakresie.

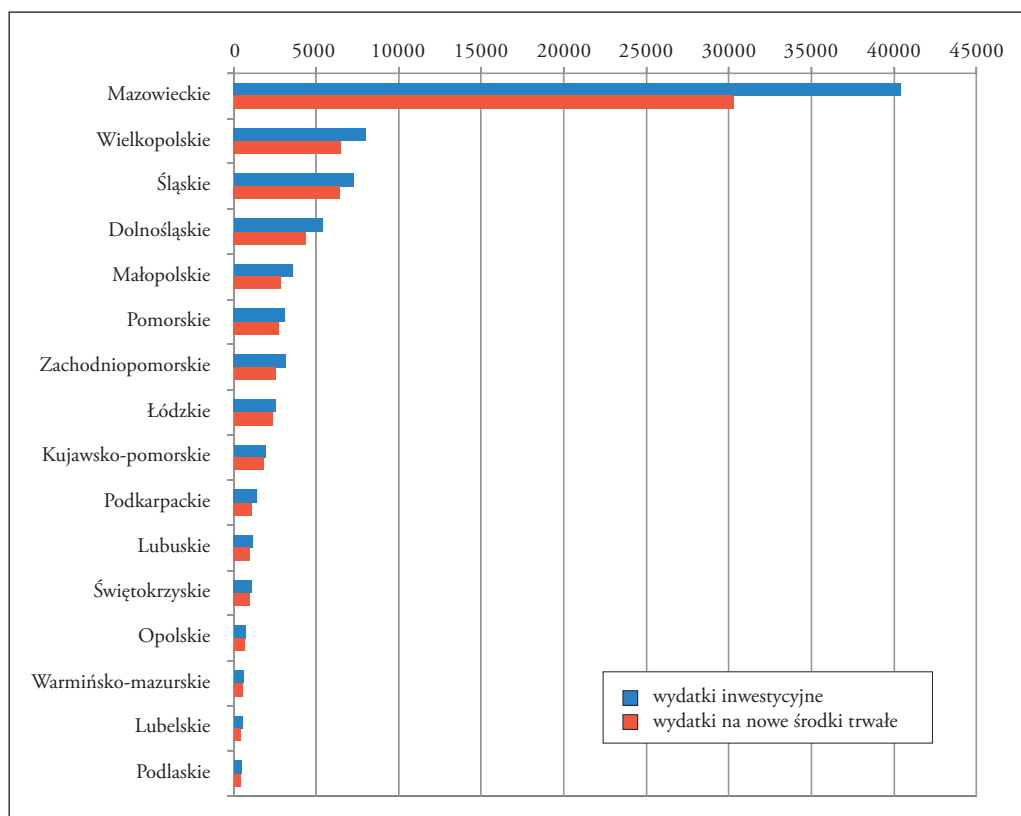
3. Nakłady brutto na środki trwałe w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego w stosunku do nakładów brutto na środki trwałe ogółem

W 2008 roku nakłady na pozyskanie aktywów trwałych w Polsce poniosło 55,1 % podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego. W porównaniu z rokiem 2007 było to o 3 % mniej. Wartość tych nakładów wyniosła 81 607,4 mln zł i była o 8,6 % wyższa niż w 2007 roku. Nakłady brutto na środki trwałe w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego zostały poniesione przede wszystkich przez przedsiębiorstwa przetwórstwa przemysłowego (32,1 %), podmioty zajmujące się obsługą nieruchomości i firm – 17,8 % oraz transportem, gospodarką magazynową i łącznością – 10,5 %. Największa liczba pod-

miotów, które dokonały wydatków inwestycyjnych w 2008 zlokalizowana była w województwie mazowieckim (4018 przedsiębiorstw, czyli 52,7 % ogólnej liczby podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego), kolejno w Wielkopolsce (1162, czyli 60,4 %) oraz na Dolnym Śląsku (1157 – 54,7 %).

Rys. 5. Nakłady brutto na środki trwałe w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego w 2008 roku w podziale na województwa

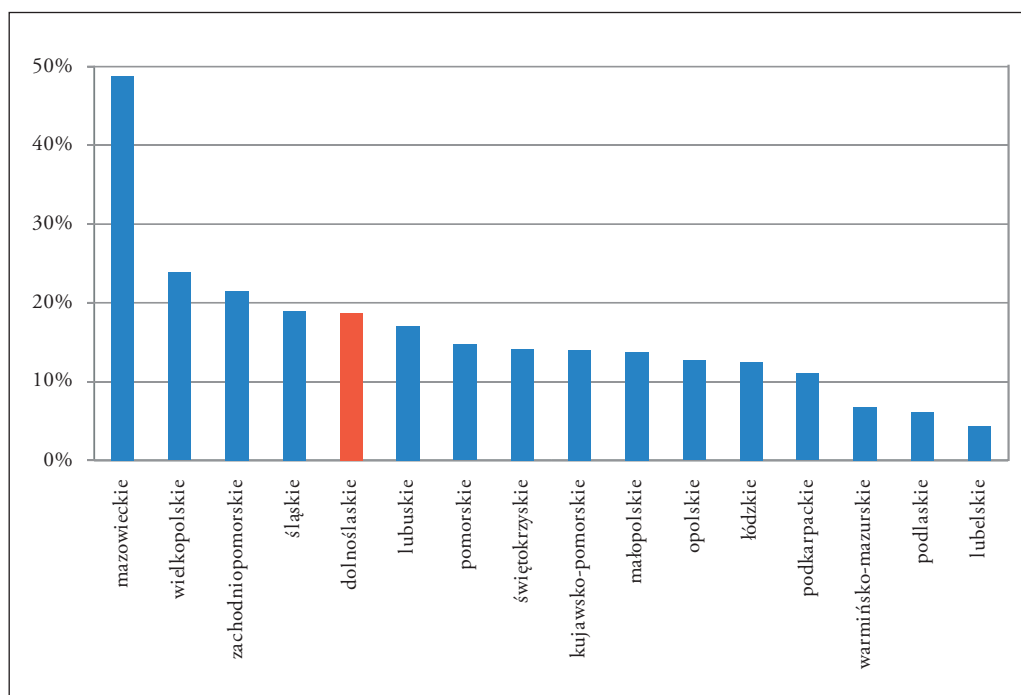

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (05.02.2011).

W układzie regionalnym (rys. 5) także największą wartością nakładów brutto na środki trwałe w 2008 roku charakteryzowało się województwo mazowieckie, w którym dokonano wydatków inwestycyjnych na poziomie 40 mld PLN, z czego ponad 30 mld przeznaczonych zostało na zakup nowych środków trwałych. W województwie wielkopolskim przedsiębiorstwa z kapitałem zagranicznym dokonały nakładów inwestycyjnych w wysokości 8 mld PLN (6,5 mld PLN stanowiły nakłady na nowe środki trwałe),

a w województwie śląskim – 7,3 mld PLN (nowe – 6,4 mld PLN). Dolny Śląsk pod względem wartości tego miernika zajął miejsce czwarte. 1157 podmiotów w 2008 roku zainwestowało 5 367 mln PLN, z czego ponad 80 % stanowiły wydatki inwestycyjne na zakup nowych środków trwałych.

Rys. 6. Nakłady brutto na środki trwałe w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego w stosunku do nakładów brutto na środki trwałe ogółem w 2008 roku w podziale na województwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (05.02.2011).

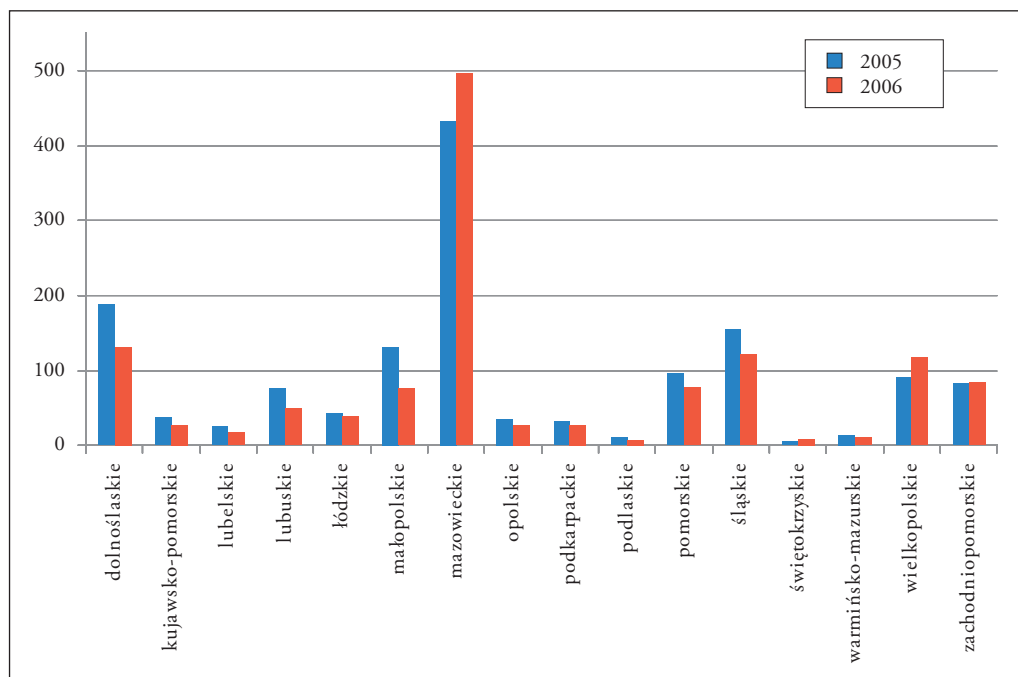
Najwyższe nakłady brutto na środki trwałe w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego w stosunku do nakładów brutto na środki trwałe ogółem w 2008 roku uzyskało województwo mazowieckie. Połowa wydatków inwestycyjnych na zakup środków trwałych w tym regionie w 2008 roku została dokonana przez podmioty posiadające w swojej strukturze kapitał zagraniczny (rys. 6). W Wielkopolsce natomiast ¼ nakładów brutto na środki trwałe została wydatkowana przez przedmiotowe przedsiębiorstwa. Na kolejnych miejscach, z udziałem 20 % uplasowały się województwa: zachodniopomorskie, śląskie, a także dolnośląskie.

4. Liczba nowo powstałych spółek z udziałem kapitału zagranicznego

W 2008 roku w polskiej gospodarce, według danych zebranych na podstawie formularza KZ „Sprawozdanie dla spółek z udziałem kapitału zagranicznego”, powstało 1 588 podmiotów z kapitałem zagranicznym. Wśród nich zdecydowaną większość, bo 1320 podmiotów, stanowiły przedsiębiorstwa utworzone od podstaw, tzw. inwestycje typu *greenfield* oraz 268 przedsiębiorstw powstało w wyniku transformacji. Największa liczba podmiotów utworzonych lub przekształconych w badanym roku została zarejestrowana w sekcji – obsługa nieruchomości i firm (528 podmiotów), kolejno w handlu i naprawach – 391 podmiotów oraz przemyśle – 344, w tym w głównie w przetwórstwie przemysłowym. W porównaniu z rokiem 2005 liczba nowo powstałych spółek z udziałem kapitału zagranicznego na Dolnym Śląsku była o 30 % niższa, jednakże do roku 2006 wykazywała tendencję rosnącą, a dopiero od 2007 roku wielkość ta zaczęła maleć. Taka sytuacja może być tłumaczona ogólnoswiatowym kryzysem i ograniczeniem ekspansji wielu przedsiębiorstw międzynarodowych na nowe rynki zagraniczne.

Rys. 7. Nowo powstałe spółki z udziałem kapitału zagranicznego w 2007 i 2008 roku w podziale na województwa

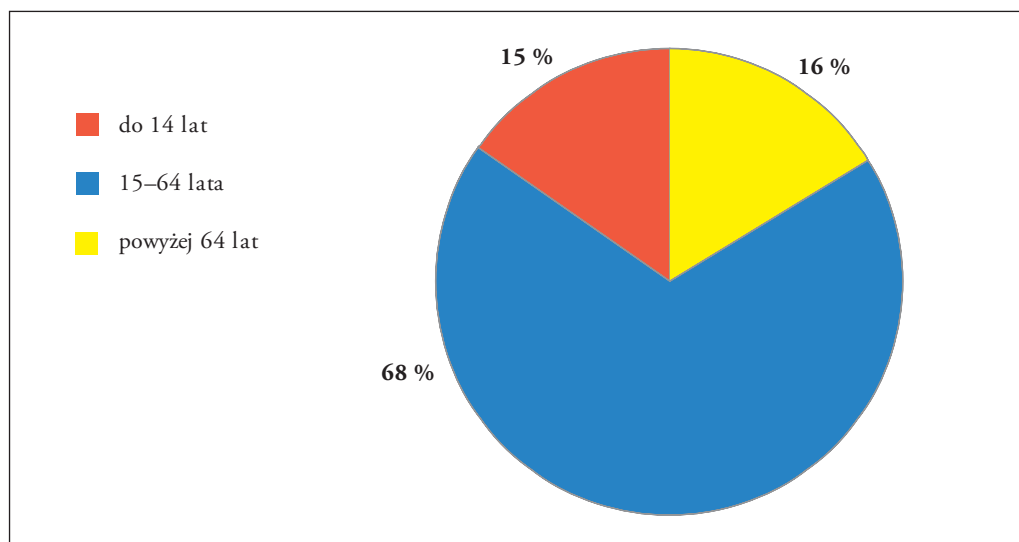
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (05.02.2011).

Analiza układu terytorialnego (Rys. 7) rozmieszczenia nowo powstałych spółek z udziałem kapitału zagranicznego pokazuje, iż największym zainteresowaniem wśród nowych inwestorów zagranicznych cieszą się gminy należące do województwa mazowieckiego. W samym 2008 roku założonych zostało 496 nowych przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym i było to zaledwie 4 % mniej w porównaniu z rokiem 2007. Tak dużą liczbę nowo powstałych, ale również istniejących podmiotów krajowych i zagranicznych województwo mazowieckie zawdzięcza przede wszystkim Warszawie, w której swoją siedzibę posiada aż 80 % z ogółu spółek z kapitałem zagranicznym. Warszawa jako stolica przyciąga od lat inwestorów zagranicznych, co sprawiło, że obecnie co trzecia firma to przedsiębiorstwo z udziałem kapitału obcego pochodzącego z zagranicy. Na drugim miejscu w 2008 roku uplasowało się województwo dolnośląskie z 132 nowo powstałymi spółkami z kapitałem zagranicznym. Wielkość ta jest aż o 26 % niższa w relacji do roku 2007, kiedy to takich podmiotów zarejestrowano przeszło 179. Istotne jednak jest, że na Dolnym Śląsku występuje duża liczba podmiotów zagranicznych i corocznie ich sumaryczna ilość ulega zwiększeniu, co pozwala sądzić, iż Dolny Śląsk jest regionem postrzeganym przez inwestorów jako równie dobry dla inwestycji jak stolica kraju. W porównaniu do Warszawy, gdzie 80 % spółek posiada swoją siedzibę, w stolicy Dolnego Śląska zarejestrowanych jest mniej niż 50 % takich podmiotów, co świadczy o tym, że są rozproszone po całym województwie, które uznawane jest generalnie za atrakcyjne w całości, a nie tylko z uwagi na lokalizację stolicy. Na miejscu trzecim w rankingu nowo powstałych spółek z udziałem kapitału zagranicznego uplasowało się województwo śląskie, w którym w 2008 roku powstały 122 takie przedsiębiorstwa, a ich liczba była o 22 % w porównaniu z rokiem 2007.

5. Podstawowa klasa kreatywna (Core Creativity Class) – procent populacji w wieku 15–64 lata

W 2008 liczba mieszkańców Polski wynosiła 38,1 mln mieszkańców, z czego 51,7 % stanowiły kobiety. 15 % społeczeństwa polskiego zaliczana była z uwagi na wiek (do 14 lat) do grupy osób w wieku przedprodukcyjnym, natomiast 16 % do kategorii wiekowej poprodukcyjnej, czyli obywateli, którzy przekroczyli 64. rok życia. Pozostali, czyli 68 % należało do grupy mieszczącej się w przedziale od 15 lat do 64 lat, czyli tzw. klasy produkcyjnej.

Rys. 8. Podział obywateli polskich według wieku w 2008 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (05.02.2011)

Największym województwem pod względem ilości mieszkańców w 2008 roku było województwo mazowieckie, które zamieszkiwało 5,2 mln mieszkańców, co stanowiło 13,6 % ogółu obywateli Polski. Na miejscu drugim pod względem liczebności mieszkańców znalazło się województwo śląskie – 4,6 mln osób (12 %) oraz województwo wielkopolskie 3,4 mln (8,9 %). Najmniejsza liczba obywateli zamieszkiwała tereny województwa lubuskiego, niewiele ponad 1 mln, czyli 2,6 %. Dolny Śląsk w przedmiotowym zestawieniu zajął miejsce drugie, z liczbą mieszkańców wynoszącą w roku 2008 – 2,9 mln osób (7,6 %). W województwie dolnośląskim według danych GUS zamieszkiwało wówczas 52,2 % kobiet i 47,8 % mężczyzn.

Najliczniejsza klasa kreatywna w 2008 roku występowała w województwie mazowieckim i wynosiła 3,5 mln osób. Na miejscu drugim, pod względem liczebności osób w wieku produkcyjnym (15–64 lata), uplasowało się województwo śląskie (3,2 mln osób), kolejno wielkopolskie (2,3 mln osób) i małopolskie (2,2 mln osób) (tab. 3).

**Tab. 3. Mieszkańcy województw Polski w 2008 roku w wieku produkcyjnym
(kobiety 15–59 lata, mężczyźni 15–64 lata)**

Województwo	Mieszkańcy w wieku produkcyjnym			
	Ogółem	% osób w wieku produkcyjnym do ogółu mieszkańców	Mężczyźni	Kobiety
Dolnośląskie	2 001 384	69,6 %	1 030 622	970 762
Kujawsko-pomorskie	1 422 797	68,8 %	731 076	691 721
Lubelskie	1 452 305	67,2 %	756 990	695 315
Lubuskie	705 294	69,9 %	364 714	340 580
Łódzkie	1 724 271	67,7 %	889 978	834 293
Małopolskie	2 225 877	67,5 %	1 150 597	1 075 280
Mazowieckie	3 511 704	69,5 %	1 801 400	1 710 304
Opolskie	717 968	68,1 %	370 178	347 790
Podkarpackie	1 429 141	67,4 %	743 615	685 526
Podlaskie	803 644	68,6 %	418 318	385 326
Pomorskie	1 523 618	69,2 %	784 575	739 043
Śląskie	3 213 483	67,5 %	1 653 952	1 559 531
Świętokrzyskie	859 275	69,4 %	451 673	407 602
Warmińsko-mazurskie	990 519	69,1 %	513 005	477 514
Wielkopolskie	2 347 208	69,8 %	1 211 588	1 135 620
Zachodniopomorskie	1 182 216	69,6 %	612 448	569 768

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (06.02.2011).

Największy odsetek osób w wieku produkcyjnym w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców danego województwa w 2008 był w województwie lubuskim (69,9 %), natomiast najniższy w województwie lubelskim (67,2 %). W województwie dolnośląskim liczba osób klasyfikowanych jako klasa kreatywna wynosiła w 2008 roku niewiele ponad 2 mln osób, z czego ponad 1 mln osób stanowili mężczyźni, natomiast 970 tys. kobiety.

Wśród podregionów Dolnego Śląska w podregionie 3 – wałbrzyskim zamieszkiwała w 2008 roku największa liczba osób w wieku produkcyjnym – 466,6 tys. osób. Najmniej liczebną klasę kreatywną reprezentował podregion 2 – legnicko-głogowski – 316 tys. osób. Pod względem powiatów natomiast najliczniejsza grupa mieszkańców w wieku 15–64 lata na terenie województwa dolnośląskiego w 2008 roku zamieszkiwała powiat miasto Wrocław – 438 tys. osób, następnie powiat kłodzki – 138 tys. osób oraz

powiat świdnicki – 111 tys. osób. Najmniejsza liczba osób klasy kreatywnej w 2008 roku występowała w powiecie górowskim – niecałe 25 tys. osób.

6. Saldo importu i eksportu

Analiza danych zawartych w tab. 4 wskazuje na istotną rolę handlu zagranicznego w systemie gospodarczym Dolnego Śląska. Świadczy o tym przede wszystkim wartość realizowanych transakcji handlowych z partnerami zewnętrznymi, która w porównaniu do pozostałych regionów Polski jest relatywnie wysoka.

**Tab. 4. Handel zagraniczny w 2008 roku w podziale na województwa –
wybrane zagadnienia**

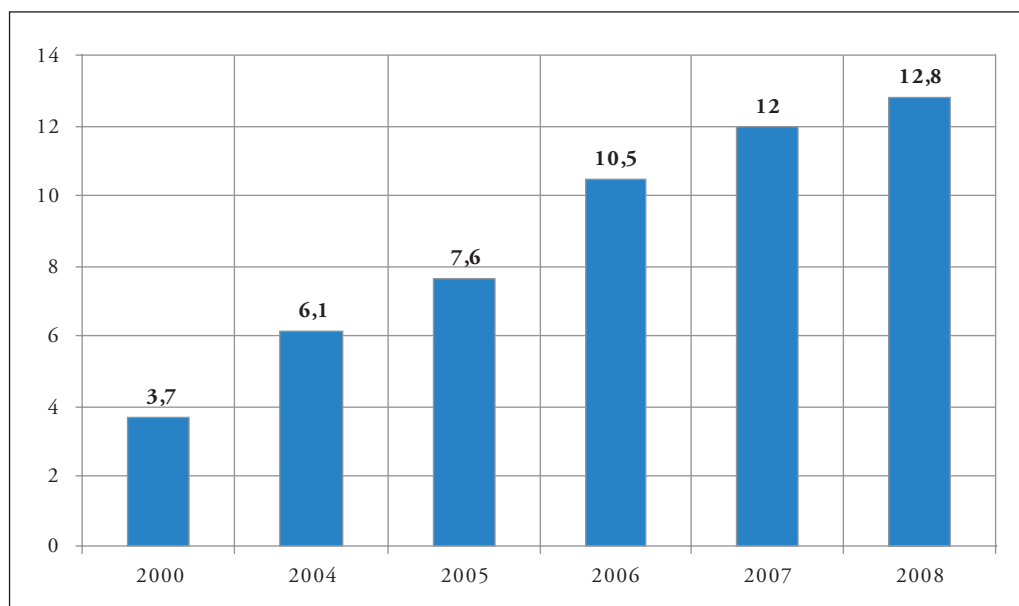
Region	Wartość eksportu w mld EUR	Udział % w eksporcie Polski	Relacja wartości eksportu do produkcji sprzedanej przemysłu
Dolnośląskie	12,8	12,3	59,9
Kujawsko-pomorskie	4,2	4,0	38,4
Lubelskie	1,8	1,7	29,6
Lubuskie	3,3	3,2	63,2
Łódzkie	3,6	3,5	28,8
Małopolskie	6,38	6,2	40,0
Mazowieckie	17,8	17,2	34,0
Opolskie	1,9	1,8	31,7
Podkarpackie	3,2	3,1	40,2
Podlaskie	1,1	1,0	25,8
Pomorskie	7,5	7,2	49,3
Śląskie	20,4	19,7	43,9
Świętokrzyskie	1,5	1,4	24,1
Warmińsko-mazurskie	1,9	1,8	33,8
Wielkopolskie	12,5	12,0	47,2
Zachodniopomorskie	12,5	3,7	57,8
Polska	–	100	–

*Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych w: Gawlikowska-Hueckel, Umiński, 2009,
Handel zagraniczny Małopolski, UMWM, Kraków.*

Ekspert województwa dolnośląskiego w 2008 roku uplasował region na trzeciej pozycji w gronie wszystkich polskich regionów, co należy uznać za znaczący wynik. Ponadto równie istotny był udział województwa dolnośląskiego w całości eksportu Polski, który stanowi 12,3 %. Jest to zatem rezultat wskazujący na duże znaczenie w sprzedaży zagranicznej kraju transakcji zewnętrznych przeprowadzanych przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na Dolnym Śląsku. Jednocześnie należy zwrócić uwagę na relację wartości eksportu do produkcji sprzedanej przemysłu. W przypadku Dolnego Śląska proporcja ta wynosi niemal 60 %, wskazując pośrednio na silne powiązania handlowe z rynkami zagranicznymi oraz ponownie na poważną rolę eksportu w regionalnym systemie ekonomicznym. W rezultacie można stwierdzić, iż stopień internacjonalizacji gospodarki województwa, mierzony zwyczajowo relacją eksportu do wytwarzanego w regionie PKB, jest już na zaawansowanym poziomie i wynosi ponad 50 %.

Rys. 9. Wartość eksportu Dolnego Śląska w latach 2000–2008 (w mld EUR)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych w: Gawlikowska-Hueckel, Umiński, 2009, Handel zagraniczny Małopolski, UMWM, Kraków.

Znaczenie eksportu dla regionu odzwierciedla także wyraźnie rosnący trend w odniesieniu do wartości realizowanych transakcji na przestrzeni lat 2000–2008 (rys. 9). Warto podkreślić, iż eksport Dolnego Śląska wzrósł w 2008 roku ponad trzykrotnie

w stosunku do roku 2000. W efekcie można uznać prezentowane zjawiska za pozytywne z uwagi na fakt, iż eksport stymuluje produkcję regionalną poprzez efekty mnożnikowe. Ponadto wymusza dostosowania rynkowe umożliwiające sprostanie konkurencji na rynkach zagranicznych.

7. Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca; w tym w sektorze prywatnym

Nakłady inwestycyjne są to nakłady rzeczowe lub finansowe, których zasadniczym celem jest stworzenie nowych środków trwałych, rozbudowa lub modernizacja istniejących obiektów majątku trwałego. W 2008 roku wartość nakładów inwestycyjnych w gospodarce polskiej wyniosła 217,2 mld PLN, z czego 34 % zostało wydatkowane w sektorze publicznym, natomiast 66 % w sektorze prywatnym. W przeliczeniu na jednego mieszkańca Polski wartość nakładów na nowe obiekty majątkowe oraz ulepszenie istniejących wyniosła 5 700 PLN, w tym w sektorze prywatnym 3 733 PLN. W literaturze przedmiotu (Cierpień-Wolan, Wojnar, 2001) nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca określane są mianem wskaźnika skłonności do rozwoju. Zatem im wyższa wartość nakładów inwestycyjnych na jednego mieszkańca, tym większa jest szansa i chęć do rozwoju danego regionu. Analizując dane z tab. 5, można zatem stwierdzić, iż najwyższy wskaźnik skłonności do rozwoju w 2008 roku wystąpił w województwie mazowieckim, gdzie nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca ogółem osiągnęły poziom 9 108 PLN, czyli 160 % średniej krajowej. W sektorze prywatnym województwa mazowieckiego wartość nakładów na nowe obiekty majątkowe oraz ulepszenie istniejących wyniosła 6 464 PLN, czyli 173 % średniej obliczonej dla całej gospodarki polskiej. Województwo dolnośląskie zajęło w pod tym względem miejsce drugie w 2008 roku, realizując nakłady inwestycyjne na jednego mieszkańca na poziomie 6 420 PLN, co było również wynikiem znacznie wyższym w porównaniu z innymi województwami. W sektorze prywatnym natomiast wartość wydatków inwestycyjnych wyniosła 4 079 PLN na jednego Dolnoślązaka.

Tab. 5. Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w podziale na województwa oraz sektor prywatny w 2008 roku

Województwo	ogółem	w sektorze prywatnym
mazowieckie	9 108	6 464
dolnośląskie	6 420	4 079
pomorskie	6 310	3 833
wielkopolskie	5 939	4 242
śląskie	5 883	3 568
łódzkie	5 791	3 231
zachodniopomorskie	5 332	3 035
małopolskie	4 905	3 172
kujawsko-pomorskie	4 817	3 429
świętokrzyskie	4 384	3 177
lubuskie	4 382	3 001
warmińsko-mazurskie	4 140	2 761
podlaskie	4 046	2 913
opolskie	3 778	2 337
podkarpackie	3 759	2 546
lubelskie	3 526	2 035

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (08.02.2011).

Najmniejszą skłonnością do rozwoju w 2008 roku wyrażoną relatywnie niskimi wartościami analizowanego miernika charakteryzowało się województwo lubelskie, w którym wielkość nakładów inwestycyjnych na jednego mieszkańca była najniższa na tle pozostałych województw i wyniosła 3 526 PLN. Stanowiło to tylko 61 % średniej krajowej. Wśród pozostałych województw zaledwie 6 z nich osiągnęło wartość wyższą od 5700 PLN.

8. PKB na 1 mieszkańca

Analiza danych podstawowego miernika makroekonomicznego, jakim jest Produkt Krajowy Brutto za rok 2008 (tab. 6), pokazuje, że pozycję Dolnego Śląska na tle pozostałych województw Polski można uznać za względnie dobrą. W badanym roku wartość PKB mierzona w cenach bieżących wyniosła 103 534 mln PLN, co pozwoliło regionowi zająć czwarte miejsce pod tym względem w kraju i można to uznać za znaczący rezultat w porównaniu do wyników większości pozostałych województw.

**Tab. 6. PKB *per capita* Polski w podziale na województwa w 2008 roku
(ceny bieżące)**

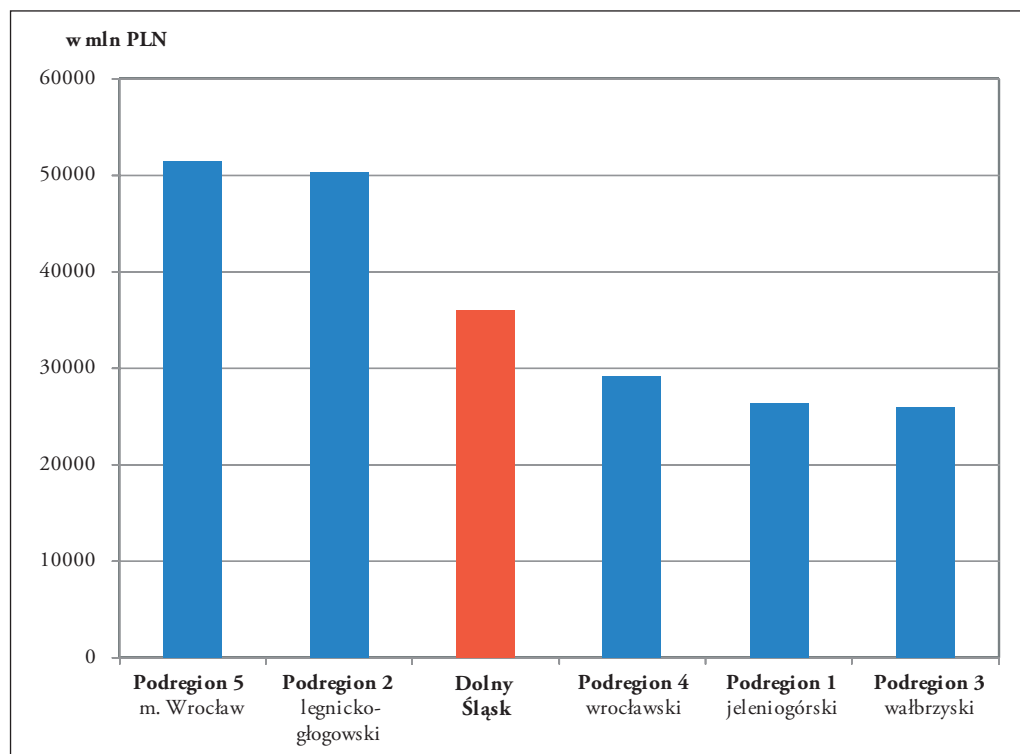
Region	Udział % w PKB	PKB <i>per capita</i> (w PLN)	PKB <i>per capita</i> – relacja do średniej krajowej (w %)
Polska	100 %	33 462	100
Mazowieckie	21,5	52 770	157,7
Śląskie	13,2	36 126	108,0
Dolnośląskie	8,1	35 989	107,6
Wielkopolskie	9,3	34 934	104,4
Pomorskie	5,5	31 754	94,9
Łódzkie	6,2	31 140	93,1
Zachodniopomorskie	4,0	30 357	90,7
Kujawsko-pomorskie	4,7	28 926	86,4
Małopolskie	7,4	28 878	86,3
Lubuskie	2,3	28 709	85,8
Opolskie	2,3	28 379	84,8
Świętokrzyskie	2,7	26 763	80,0
Warmińsko-mazurskie	2,8	24 814	74,2
Podlaskie	2,3	24 434	73,0
Lubelskie	3,9	23 219	69,4
Podkarpackie	3,8	23 101	69,0

Źródło: Opracowanie i obliczenia własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (04.02.2011).

Warto wskazać, iż na Dolnym Śląsku w 2008 roku osiągnięty został wysoki poziom wytwarzanego PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Średnia wartość tego miernika dla województwa we wskazanym roku referencyjnym osiągnęła wyraźnie ponadprzeciętny poziom w ujęciu krajowym, osiągając pułap 35 989 PLN, co dało regionowi trzecie miejsce w Polsce (po województwie mazowieckim oraz śląskim). Jednocześnie wartość ta wyraźnie przekroczyła średni poziom PKB *per capita* Polski (107,6 %). Dane statystyczne GUS pozwalają również dokonać oceny poszczególnych podregionów. Z pięciu podregionów najwyższy poziom PKB w 2008 osiągnął podregion 5, czyli miasto Wrocław – 32 532 mln PLN. Na miejscu drugim z 22 577 mln PKN uplasował się podregion 2, legnicko-głogowski, następnie podregion 3 – wałbrzyski – 17 536 mln USD. Podregion 4 – wrocławski zajął pozycję czwartą i wygenerował PKB na poziomie

15 649 mln PLN. Ostatni był podregion 1 – jeleniogórski z PKB o wartości 15 241 mln USD. Pod względem PKB *per capita* dominującą rolę w kształtowaniu wartości tego wskaźnika dla całego województwa miał w 2008 roku podregion 5, miasto Wrocław, którego wartość wyniosła 51 407 mln PLN, a także podregion 2 – legnicko-głogowski z PKB *per capita* wynoszącym 50 328 mln PLN (rys. 10). Wartości niższe niż średnia wyznaczona dla całego województwa dolnośląskiego w 2008 osiągnęły trzy podregiony: wrocławski, jeleniogórski i wałbrzyski.

Rys. 10. PKB per capita dla regionów Dolnego Śląska w 2008 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (04.02.2011).

Na tle 66 podregionów Polski dolnośląskie podregiony pod względem tej figury makroekonomicznej wypadają zadowalająco. Szesnaście polskich podregionów w 2008 roku osiągnęło PKB na mieszkańca wyższe od średniej krajowej, która wyniosła 33 462 mln PLN, w tym dwa podregiony z Dolnego Śląska – podregion 5 – miasto Wrocław oraz podregion 2 – legnicko-głogowski uzyskały wartości znacznie przewyższające wskazaną wartość średnią. Zajęły one odpowiednio 4. i 5. miejsce w Polsce, po podregionie 28 –

miasto Warszawa (lokata I), po powiecie 62 – miasto Poznań (lokata II) oraz po powiecie 21 – miasto Kraków (lokata III). Podregion 4 – wrocławski zajął miejsce 24., podregion 1 – jeleniogórski – miejsce 35. oraz podregion 3 – wałbrzyski miejsce 40.

Priorytet 2. Budowa gospodarki opartej na wiedzy

Priorytet 2 sfery gospodarczej w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) generalnie koncentruje się na rozwoju innowacyjnej gospodarki w regionie. Z tego względu za celowe w SRWD uznano przede wszystkim wsparcie rozwoju nowoczesnych technik i technologii również w sferze usług oraz umiejętności ich aplikacji. Ponadto projektowane w SRWD działania miały wzmocnić ogólny potencjał innowacyjny regionu oraz wspierać transfer technologii².

Tab. 7. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera gospodarcza, priorytet 2 – Budowa gospodarki opartej na wiedzy

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych
1.	Liczba opracowań i zastosowań patentów oraz wdrożeń licencji	NUTS – 2	TAK
2	Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB	NUTS – 2	TAK
3.	Nakłady na działalność B+R według źródeł finansowania, w tym finansowane przez podmioty gospodarcze	NUTS – 2	TAK
4	Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych (przemysłowych i z sektora usług) wg rodzajów wprowadzonych innowacji (nowe lub istotnie ulepszone produkty, nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty, nowe lub istotnie ulepszone procesy)	NUTS – 2	TAK
5	Odsetek spraw załatwianych drogą elektroniczną (jako % z 20 podstawowych usług)	NUTS – 3	NIE
6	Relacja wartości sprzedaży z wprowadzenia innowacji w usługi w stosunku do przemysłu	NUTS – 3	NIE
7	Udział zatrudnionych w B+R w pracujących ogółem	NUTS – 3	TAK
8	Pracujący w układzie sekcji i działów PKD 2007	NUTS – 3	TAK
9	Współczynnik postindustrialności U:P (iloraz liczby pracujących w usługach do pracujących w przemyśle)	NUTS – 5	TAK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: D. Ilnicki, K. Janc, Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad/grudzień 2010. s. 38.

² Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku, Wrocław 2005.

1. Liczba opracowań i zastosowań patentów oraz wdrożeń licencji

Budowa gospodarki opartej na wiedzy staje się w obecnych uwarunkowaniach ekonomicznych kwestią strategiczną. Związana z tym bowiem innowacyjność podmiotów gospodarczych w bezpośredni sposób wpływa na utrzymanie i poprawę pozycji konkurencyjnej na rynku. Zdolność do kreacji lub implementacji nowoczesnych rozwiązań technologicznych, zarządczych czy rynkowych w dłuższym okresie może przesądzać nawet o perspektywach funkcjonowania przedsiębiorstwa. Z tego względu potencjał tworzenia nowych rozwiązań, a następnie uzyskanie adekwatnych patentów, jest uznawany za jeden z kluczowych czynników budowania trwałych przewag komparatywnych. W przypadku Dolnego Śląska, jak w zasadzie każdego innego regionu Polski, ogólny poziom innowacyjności i zaawansowania budowy gospodarki opartej na wiedzy jest jednak pochodną szerszych procesów zachodzących w skali całego kraju. Oznacza to, iż problemy ogólnokrajowe w sferze innowacyjnej znajdują później swoje częściowe odzwierciedlenie także w kondycji regionu w tym zakresie.

Wśród wielu wskaźników odnoszących się do ewaluacji różnych aspektów budowy gospodarki na wiedzy wykorzystuje się m.in. liczbę patentów uzyskanych w poszczególnych województwach. W roku 2008 Urząd Patentowy RP przyjął łącznie 280 zgłoszeń patentowych z regionu Dolnego Śląska i jednocześnie udzielił 153 patenty. W rezultacie Dolny Śląsk zajmował trzecie miejsce w grupie najbardziej aktywnych w uzyskiwaniu patentów regionów (po woj. mazowieckim, w którym dokonano dla porównania 497 zgłoszeń i udzielono 377 patentów i po woj. śląskim, w którym zgłoszono 383 wynalazki i udzielono 240 patentów) (Stawicka, Żurawowicz, Wróblewski, 2010). Należy jednak zauważyć, iż w stosunku do roku 2007 zarejestrowano znaczny spadek w odniesieniu do liczby zgłoszeń patentowych z Dolnego Śląska oraz poważną dysproporcję w liczbie zgłoszeń pomiędzy wymienionymi regionami.

2. Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB

Nakłady na działalność B+R są syntetyczną miarą skali realizowanych wydatków w sferze badawczej na poziomie makro. Odzwierciedlają zatem do pewnego stopnia ogólny potencjał rozwoju innowacji poszczególnych krajów i jednostek terytorialnych. W przypadku Polski wartość analizowanego wskaźnika w 2008 roku wyniosła 0,6 % PKB (co oznacza wzrost wobec roku 2007 o 0,03 %). Porównując przytoczone dane do

wydatków innych krajów (m.in. USA, Japonii, Korei Płd. czy Chin), można zauważyć, iż rodzime finansowanie jest jednak na znacznie niższym poziomie.

W układzie województw, jak pokazuje tab. 8., Dolny Śląsk w 2008 roku plasował się na szóstym miejscu w Polsce pod względem nakładów na B+R w relacji do PKB. Wartość tej figury dla województwa wyniosła w analizowanym okresie 0,44 % PKB (a zatem poniżej średniej dla całego kraju). Za umiarkowanie pozytywny można uznać tylko niewielki trend rosnący w tym zakresie, który wyrażał się skromnym wzrostem przedmiotowych nakładów w relacji do PKB.

Tab. 8. Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB wg województwa

Jednostka terytorialna	Relacja do PKB (ceny bieżące)			
	2005	2006	2007	2008
dolnośląskie	0,45	0,35	0,41	0,44
kujawsko-pomorskie	0,25	0,35	0,20	0,22
lubelskie	0,48	0,44	0,54	0,48
lubuskie	0,15	0,10	0,09	0,10
łódzkie	0,52	0,54	0,51	0,54
małopolskie	1,02	0,92	0,92	0,95
mazowieckie	1,10	1,07	1,07	1,21
opolskie	0,12	0,16	0,14	0,14
podkarpackie	0,30	0,39	0,36	0,37
podlaskie	0,27	0,25	0,20	0,26
pomorskie	0,52	0,51	0,51	0,57
śląskie	0,34	0,36	0,38	0,36
świętokrzyskie	0,08	0,08	0,12	0,27
warmińsko-mazurskie	0,24	0,18	0,29	0,23
wielkopolskie	0,47	0,46	0,52	0,52
zachodniopomorskie	0,17	0,19	0,24	0,24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

3. Nakłady na działalność B+R według źródeł finansowania, w tym finansowane przez podmioty gospodarcze

Nakłady na sferę B+R wyrażane są także w ich wymiarze nominalnym. Patrząc przez ten pryzmat, można zauważyć na podstawie danych GUS, iż wartość tych nakładów w Polsce w 2008 roku wyniosła łącznie 7706,2 mln PLN. Jednocześnie oznaczało to wzrost o niemal 15,5 % w stosunku do roku poprzedniego.

W układzie regionalnym w 2008 roku (tab. 9) największe nakłady zarejestrowano w województwach mazowieckim (3 322,1 mln PLN), małopolskim (895,3 mln PLN), śląskim (609,2 mln PLN), wielkopolskim (611,5 mln PLN) i dolnośląskim (457,4). W rezultacie można zatem stwierdzić, iż Dolny Śląsk należał do grupy pięciu województw, w których nakłady na sferę B+R osiągnęły największe rozmiary. Jednocześnie jednak zauważalna jest znacząca dysproporcja między skalą analizowanych nakładów w województwie mazowieckim (liderem tego zestawienia) a nakładami rejestrowanymi dla Dolnego Śląska (piąta pozycja w kraju pod tym względem). Wskazuje to na utrzymywanie się znaczących różnic w skali nakładów na B+R nawet w obrębie tych województw Polski, które przeznaczają największe środki na sferę badawczą.

**Tab. 9. Nakłady na działalność B+R według źródeł finansowania w 2008 roku
(w mln PLN)**

Jednostka terytorialna	Ogółem	Sektor przedsiębiorstw	Sektor rządowy	Sektor szkolnictwa wyższego
łódzkie	424,7	79,1	108,3	237,2
mazowieckie	3 322,1	1 084,4	1 646,5	588,8
małopolskie	895,3	259,8	218,0	416,9
śląskie	609,2	214,5	190,1	200,8
lubelskie	239,9	13,9	132,3	93,8
podkarpackie	177,4	123,2	4,2	50,0
podlaskie	74,7	24,0	6,9	43,7
świętokrzyskie	92,2	23,8	0,1	68,3
lubuskie	28,2	13,3	0,2	14,7
wielkopolskie	611,5	152,6	212,1	246,8
zachodniopomorskie	125,2	13,9	3,1	108,2
dolnośląskie	457,4	161,6	52,1	243,7

Jednostka terytorialna	Ogółem	Sektor przedsiębiorstw	Sektor rządowy	Sektor szkolnictwa wyższego
opolskie	40,4	7,3	14,6	18,5
kujawsko-pomorskie	129,4	36,7	16,1	76,6
pomorskie	398,2	174,1	86,7	137,4
warmińsko-mazurskie	80,5	1,7	31,7	47,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

Dane GUS wskazują także, iż na poziomie całego kraju największe nakłady nominalne na sferę B+R zostały zrealizowane w 2008 roku w sektorze rządowym (2723,1 mln PLN). Mniejsze natomiast w sektorach szkolnictwa wyższego (2592,6 mln PLN) oraz przedsiębiorstw (2383,7 mln PLN) (BDL GUS).

Odmienne jednak analizowana struktura sektorowa nakładów na sferę B+R kształtowała się w 2008 roku w województwie dolnośląskim (tab. 9). W regionie największe nakłady zanotowano w sektorze szkolnictwa wyższego (243,7 mln PLN) oraz w sektorze przedsiębiorstw (161,6 mln PLN), natomiast zdecydowanie mniejsze w sektorze rządowym (52,1 mln PLN). Taki kształt struktury wydatków wskazuje na niezwykle ważną rolę w kreowaniu innowacji i budowy gospodarki opartej na wiedzy w regionie sektorów akademickiego i przedsiębiorstw.

4. Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych (przemysłowych i z sektora usług) wg rodzajów wprowadzonych innowacji (nowe lub istotnie ulepszone produkty, nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty, nowe lub istotnie ulepszone procesy)

W sektorze usług w 2008 roku zarejestrowano ogółem w Polsce 16,12 % przedsiębiorstw klasyfikowanych jako innowacyjne. Ponad 10,6 % podmiotów gospodarczych z tej grupy wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone produkty; ponad 6,5 % wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty, natomiast 17,18 % firm wdrożyło nowe lub istotnie ulepszone procesy. Relatywnie niewielka zatem populacja przedsiębiorstw uznawanych za innowacyjne pozostawiała nadal znaczącą przestrzeń do dalszej poprawy i zwiększenia swojego potencjału innowacyjnego.

W perspektywie regionalnej najwięcej przedsiębiorstw innowacyjnych działających w sektorze usług zanotowano w województwie mazowieckim (21,99 %) oraz w woje-

wództwie dolnośląskim (20,53 %). Relatywnie wysoki odsetek podmiotów innowacyjnych zarejestrowano również w województwie śląskim (17,25 %), lubuskim (17,13 %) i podkarpackim (17,02 %).

W 2008 roku na Dolnym Śląsku 13,91 % przedsiębiorstw działających w analizowanym sektorze wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone produkty, 8,35 % wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty, natomiast 13,72 % implementowało nowe lub istotnie ulepszone procesy. Należy zaznaczyć, iż dolnośląskie przedsiębiorstwa operujące w sektorze usług należą do grupy najbardziej aktywnych pod względem innowacji podmiotów działających w Polsce. We wszystkich trzech zasadniczych kategoriach prezentowanych w tab. 10. odsetek dolnośląskich firm jest jednym z najwyższych w całej Polsce.

**Tab. 10. Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych z sektora usług
wg rodzajów wprowadzonych innowacji w 2008 roku**

Jednostka terytorialna	Przedsiębiorstwa z sektora usług			
	ogółem	nowe lub istotnie ulepszone produkty	nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty	nowe lub istotnie ulepszone procesy
dolnośląskie	20,53	13,91	8,35	13,72
kujawsko-pomorskie	14,57	8,46	5,04	11,15
lubelskie	12,84	6,57	3,30	9,89
lubuskie	17,13	8,13	3,04	16,29
łódzkie	9,01	7,02	4,32	6,46
małopolskie	14,02	9,08	5,85	11,56
mazowieckie	21,99	15,06	9,35	17,94
opolskie	9,57	6,26	2,16	7,41
podkarpackie	17,02	14,89	7,09	12,55
podlaskie	9,25	7,04	3,62	8,46
pomorskie	16,72	9,40	5,22	13,85
śląskie	17,25	11,77	7,90	13,84
świętokrzyskie	12,61	9,84	2,50	8,11
warmińsko-mazurskie	10,75	3,93	3,31	10,34
wielkopolskie	13,15	8,27	6,00	10,22
zachodniopomorskie	7,76	5,50	4,43	5,37

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

W sektorze przemysłowym w 2008 roku zarejestrowano ogółem w Polsce 21,39 % przedsiębiorstw klasyfikowanych jako innowacyjne. Ponad 15 % podmiotów gospodarczych z tej grupy wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone produkty; 9,39 % przedsiębiorstw wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty, natomiast 17,18 % firm wdrożyło nowe lub istotnie ulepszone procesy. Relatywnie niewielka zatem populacja przedsiębiorstw uznawanych za innowacyjne pozostawiała nadal znaczącą przestrzeń do dalszej poprawy i zwiększenia swojego potencjału innowacyjnego. Należy także odnotować fakt, iż porównując wskazane dane do odczytów za rok poprzedni, we wszystkich kategoriach zanotowano znaczący spadek poziomu innowacji.

W perspektywie regionalnej (tab. 11) najwięcej przedsiębiorstw innowacyjnych działających w sektorze przemysłowym zanotowano w województwach mazowieckim (25,84 %), pomorskim (25,09 %) i podlaskim (25,05 %). Relatywnie wysoki odsetek podmiotów innowacyjnych zarejestrowano również w województwie dolnośląskim (24,67).

W 2008 roku na Dolnym Śląsku 16,56 % przedsiębiorstw działających w analizowanym sektorze wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone produkty, 10,16 % wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty, natomiast 20,37 % implementowało nowe lub istotnie ulepszone procesy (tab. 11). Należy zaznaczyć, iż dolnośląskie przedsiębiorstwa operujące w sektorze przemysłowym wykazują generalnie przeciętną skłonność do innowacji. W przypadku kategorii nowe lub ulepszone produkty region zajmuje dopiero 9. pozycję w kraju; w kategorii nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty 10. pozycję, i tylko w kategorii nowe lub istotnie ulepszone procesy Dolny Śląsk plasuje się na miejscu 3. w Polsce.

Tab. 11. Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych z sektora przedsiębiorstw wg rodzajów wprowadzonych innowacji w 2008 roku

Jednostka terytorialna	Przedsiębiorstwa przemysłowe			
	ogółem	nowe lub istotnie ulepszone produkty	nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty	nowe lub istotnie ulepszone procesy
dolnośląskie	24,67	16,56	10,16	20,37
kujawsko-pomorskie	20,60	16,62	9,83	15,62
lubelskie	21,17	14,59	7,46	18,46
lubuskie	14,69	9,65	6,74	11,56
łódzkie	14,96	11,79	6,35	11,48
małopolskie	22,81	16,78	10,78	18,60

Jednostka terytorialna	Przedsiębiorstwa przemysłowe			
	ogółem	nowe lub istotnie ulepszone produkty	nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty	nowe lub istotnie ulepszone procesy
mazowieckie	25,84	17,50	11,21	21,30
opolskie	22,92	18,57	11,43	18,30
podkarpackie	22,59	18,32	10,13	17,10
podlaskie	25,05	15,57	10,45	21,79
pomorskie	25,09	18,28	9,62	20,02
śląskie	22,63	17,40	11,56	17,54
świętokrzyskie	20,27	15,87	11,38	16,37
warmińsko-mazurskie	18,30	13,50	7,28	14,65
wielkopolskie	18,79	13,47	8,17	15,12
zachodniopomorskie	17,18	10,82	4,22	14,50

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

5. Udział zatrudnionych w B+R w pracujących ogółem NUTS-2

Wskaźnik opisujący zatrudnienie pracowników w działalności badawczo-rozwojowej (B+R) obejmuje wszystkie osoby, zarówno pracowników merytorycznych, jak i personel pomocniczy, które poświęcają na nią minimum 10 % swojego ogólnego czasu pracy. Jednostką przeliczeniową jest EPC, czyli ekwiwalent pełnego czasu pracy, który oznacza jeden osobo – rok poświęcony wyłącznie na działalność klasyfikowaną jako B + R.

Ogółem w gospodarce polskiej w działalności badawczo-rozwojowej w 2008 roku zatrudnionych było 74 595,8 osób (w przeliczeniu na ekwiwalenty czasu pracy). Blisko 60 % ogółu zatrudnionych pracuje w sektorze szkolnictwa wyższego, 24 % w sektorze rządowym, a pozostali w przedsiębiorstwach. 32,4 % pracowników wykonujących swoją pracę związaną z działalnością badawczo-rozwojową w 2008 roku zatrudnionych było w województwie mazowieckim, które dzieli znaczny dystans od reszty kraju. Miejsce drugie, z udziałem 10 %, zajęło województwo małopolskie, miejsce trzecie – śląskie (9,5 %). Najniższe zatrudnienie w badanej działalności charakteryzuje województwa lubuskie, świętokrzyskie i opolskie, gdzie działalnością badawczo-rozwojową zajmuje się mniej niż 1000 osób w przeliczeniu na EPC. Województwo dolnośląskie w 2008 roku zajęło miejsce piąte, a liczba osób pracujących w ramach B+R wyniosła niecałe 6000 pracowników,

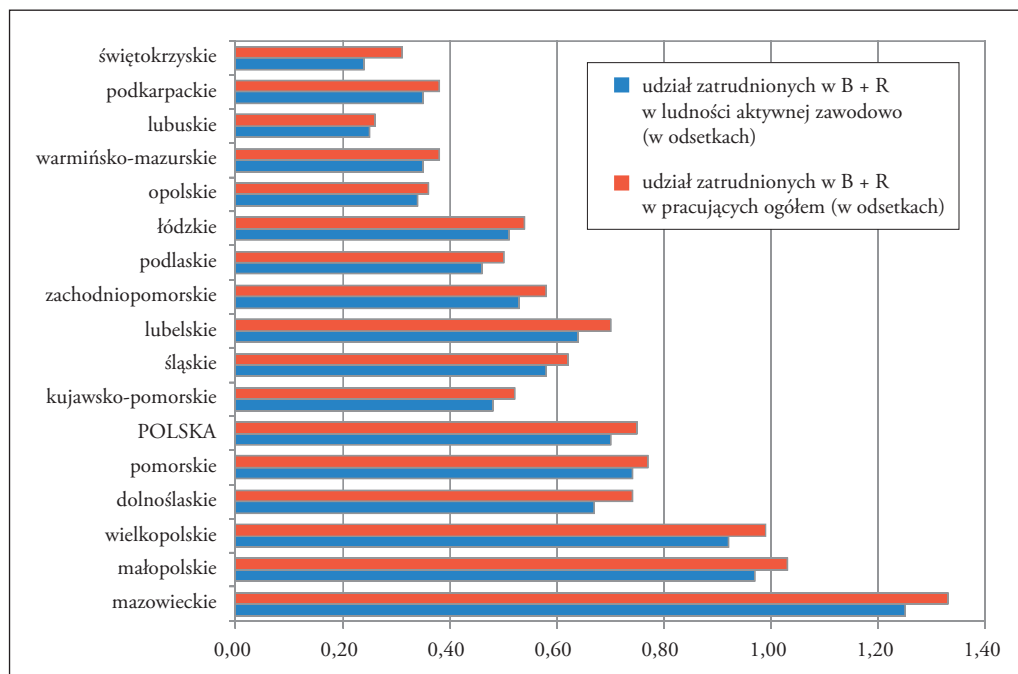

co stanowiło 8,1 % udziału w skali całego kraju. Liczba ta z roku na rok wzrasta i przykładowo dla porównania w 2003 roku wynosiła 5583 osoby, co oznacza wzrost o 7,4 % w ciągu pięciu lat. W sektorze przedsiębiorstw w działalności B+R pracowało w 2008 roku 16,4 % osób, w sektorze rządowym 5,3 %, a w szkolnictwie wyższym aż 78,3 %. Porównując dane uzyskane w 2008 roku przez województwo dolnośląskie z wynikami dla całej gospodarki polskiej, można stwierdzić, iż najsilniejszy trzon działalności badawczo-rozwojowej na Dolnym Śląsku stanowią placówki naukowo-badawcze, w tym szkoły wyższe i jednostki badawczo-rozwojowe. Ponadto w województwie dolnośląskim istotną rolę pełnią również przedsiębiorcy zajmujący się dodatkowo działalnością B+R, oprócz swojej podstawowej działalności. Są to najczęściej przedsiębiorstwa przemysłowe z własnym zapleczem badawczym.

W 2008 roku liczba pracowników działalności badawczo-rozwojowej w Polsce wynosiła 4,4 osoby na 1000 aktywnych zawodowo. Wśród województw zaledwie pięć z nich charakteryzowało się w badanym okresie wskaźnikiem wyższym od średniej krajowej. Miejsce pierwsze zajęło ponownie województwo mazowieckie, gdzie wskaźnik ten wyniósł 9,9 osoby, co pokazuje wyraźną dominację tego regionu na tle pozostałych województw. Pozycja ostatnia przypadła dla województwa świętokrzyskiego, gdzie liczba pracowników działających w B+R wyniosła zaledwie 1,4 osoby na 1000 aktywnych zawodowo. Województwo dolnośląskie w badanym okresie można uznać za jeden z pięciu regionów o najwyższych liczbie pracowników badawczo-rozwojowych przypadających na 1000 osób aktywnych zawodowych. Omawiany wskaźnik wyniósł 4,7 osób, co dało regionowi czwarte miejsce w kraju po województwie mazowieckim, małopolskim oraz wielkopolskim.

Liczba zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej w Polsce w 2008 roku w stosunku do ogólnej liczby ludności aktywnej zawodowo, czyli osób pracujących w gospodarce narodowej oraz osób zarejestrowanych w urzędach pracy jako bezrobotne, wyniósł dla Polski 0,70 %. Natomiast udział zatrudnionych w B+R w liczbie pracujących ogółem 0,75 % (rys. 11).

Rys. 11. Udział zatrudnionych w B+R w ludności aktywnej zawodowo oraz pracujących ogółem w 2008 roku w podziale na województwa (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (22.02.2011).

Na rys. 11 można zauważyć, iż w badanym roku tylko pięć województw (mazowieckie, małopolskie, wielkopolskie, dolnośląskie oraz pomorskie) osiągnęły udział zatrudnionych w B+R w ludności aktywnej zawodowo oraz pracujących ogółem powyżej średniej dla całego kraju. Największy odsetek zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej wśród ludności aktywnej występował w województwie mazowieckim – 1,25 %, następnie w Małopolsce – 0,97 % oraz Wielkopolsce – 0,92 %. Natomiast ten sam wskaźnik mierzony w stosunku do ogółu pracujących w gospodarce polskiej pokazuje dla tych samych województw następujące wartości: mazowieckie – 1,33 %, małopolskie – 1,03 % oraz wielkopolskie – 0,99 %. Najniższe wartości obu wskaźników odnotowane zostały w 2008 roku dla województwa świętokrzyskiego, gdzie udział zatrudnionych w B+R ludności aktywnej zawodowo wyniósł zaledwie 0,24 %, natomiast w stosunku do pracujących ogółem – 0,31 %. Województwo dolnośląskie w przypadku tego miernika osiągnęło w badanym roku wartości satysfakcjonujące, znacznie przekraczające wielkości średnie dla całego kraju. I tak udział zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej na Dolnym Śląsku wyniósł 0,67 % w stosunku do ludności aktywnej zawodowo oraz 0,74 % w stosunku do

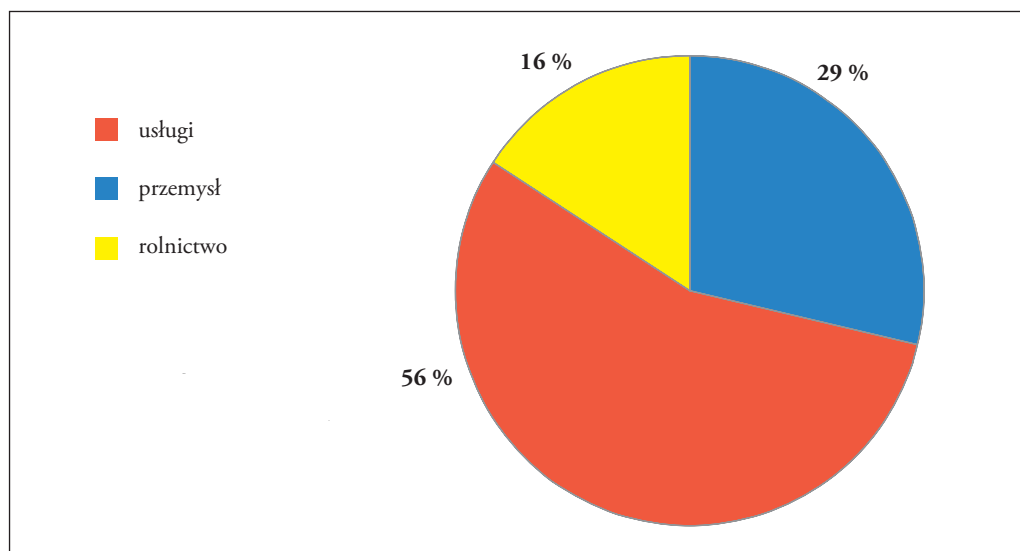

ogólnej liczby pracujących w tym regionie. Analizując dane z lat poprzednich dotyczące tych dwóch mierników, można stwierdzić, iż wartości osiągane dotychczas oscylowały wokół poziomu osiągniętego w roku 2008.

6. Pracujący w układzie sekcji i działów PKD 2007 – NUTS – 5

Według danych GUS w 2008 roku liczba osób pracujących w gospodarce polskiej, uwzględniająca również osoby wykonujące pracę w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, wyniosła 13 711 043, z czego 54 % stanowili mężczyźni.

Rys. 12. Pracujący w sektorach polskiej gospodarki w 2008 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (22.02.2011)

Rys. 12. pokazuje, iż największy odsetek osób pracujących w Polsce zatrudnionych jest w sektorze usługowym – 55 %, następnie w przemyśle 29 %, a pozostali w rolnictwie. Dane statystyczne prezentowane przez GUS, a dotyczące pracujących w podziale sekcji PKD odnoszą się do klasyfikacji z 2004 roku, a nie – jak wskazują autorzy „Metodologii oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym” – dla klasyfikacji z 2007 roku. Zgodnie zatem z klasyfikacją PKD 2004 w polskiej gospodarce największa liczba pracujących występowała w sekcji D, do której zalicza się działalność produkcyjną (2,7 mln osób). Kolejną sekcją, w której liczba pracujących przekracza 2,2 mln

osób, była w 2008 roku sekcja G – handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego. Najmniejsza liczba pracujących charakterystyczna była dla sekcji E – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę – 209 tys. osób. W badanym roku największa liczba pracujących występowała w województwie mazowieckim – ponad 2,2 mln osób, natomiast najmniejsza w lubuskim 318 tys. osób.

Tab. 12. pokazuje podział pracujących w gospodarce narodowej według płci. Widać wyraźnie, iż we wszystkich województwach dominujący udział wśród osób pracujących mają mężczyźni, którzy w zależności od regionu stanowią od 53 % do 56 % ogółu pracujących. Największy odsetek mężczyzn pracujących charakterystyczny jest dla województwa śląskiego, gdzie, jak wiadomo, znaczna część zatrudnionych jest w górnictwie.

Tab. 12. Liczba pracujących w gospodarce narodowej w podziale na województwa w 2008 roku (kryterium płci oraz podział na sektory)

Województwo	Liczba pracujących	Mężczyźni	Kobiety	Rolnictwo	Przemysł	Usługi
POLSKA	13 711 043	54 %	46 %	16 %	29 %	55 %
mazowieckie	2 252 575	53 %	47 %	14 %	21 %	65 %
śląskie	1 632 980	56 %	44 %	4 %	38 %	58 %
wielkopolskie	1 331 957	55 %	45 %	16 %	33 %	51 %
małopolskie	1 121 003	53 %	47 %	16 %	27 %	57 %
dolnośląskie	1 009 990	54 %	46 %	7 %	33 %	60 %
łódzkie	970 266	53 %	47 %	20 %	30 %	50 %
lubelskie	769 300	53 %	47 %	36 %	19 %	45 %
pomorskie	736 285	54 %	46 %	8 %	31 %	61 %
kujawsko-pomorskie	709 872	55 %	45 %	17 %	30 %	53 %
podkarpackie	690 757	55 %	45 %	23 %	28 %	49 %
zachodniopomorskie	532 218	53 %	47 %	9 %	28 %	63 %
świętokrzyskie	468 937	54 %	46 %	31 %	24 %	45 %
warmińsko-mazurskie	426 479	54 %	46 %	16 %	30 %	54 %
podlaskie	418 845	54 %	46 %	33 %	20 %	47 %
opolskie	321 497	55 %	45 %	15 %	31 %	54 %
lubuskie	318 082	53 %	47 %	9 %	33 %	58 %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (22.02.2011).

Dokonując analizy sektorowej pracujących w Polsce, można zaobserwować już większe dysproporcje wśród poszczególnych województw. Jak już zostało wcześniej wspomniane, dominującym sektorem polskiej gospodarki, w którym zdecydowana większość pracowników znajduje zatrudnienie, jest sektor usług. Udział pracujących w tym sektorze w stosunku do ogółu jako średnia krajowa wynosił w 2008 roku 55 %. Wyższym stosunkiem charakteryzowało się siedem województw, w większości położonych w Polsce zachodniej. Najwyższy odsetek pracujących w usługach występował na Mazowszu – 65 %, natomiast najniższy w województwie świętokrzyskim oraz lubelskim – po 45 %. W przemyśle w 2008 roku w Polsce w poszczególnych województwach pracowało od 20 % do 38 %. Najniższy odsetek osób pracujących w sektorze przemysłowym odnotowany został w województwie podlaskim, natomiast najwyższy w śląskim. Największe rozbieżności obserwowalne są dla danych z 2008 roku opisujących sektor rolniczy. Województwem, w którym występuje najmniejszy odsetek pracujących w rolnictwie w 2008 roku, było województwo śląskie – zaledwie 4 %, natomiast największy udział w ogóle pracujących sektor rolniczy miał w województwie lubelskim – aż 36 %. Wartości uzyskane w 2008 roku przez województwo dolnośląskie pokazują, iż największy odsetek pracujących zatrudnionych jest w usługach (60 %), następnie w przemyśle 33 %, a potem w rolnictwie – 7 %. Osiągnięte w badanym roku wielkości stawiają województwo w dobrym świetle na tle kraju, ponieważ zarówno usługi, jak i przemysł pod względem udziału w ogóle wyraźnie przewyższają średnie wielkości osiągane przez cały kraj oraz wykazują coroczną tendencję wzrostową.

Analiza danych NUTS-5 dotyczących struktury pracujących w sektorach ekonomicznych powiatów Dolnego Śląska pokazuje, iż nie tylko w stosunku do województw występują dysproporcje, ale również w ramach jednego regionu zauważalne są duże rozbieżności (tab. 13)

**Tab. 13. Liczba pracujących w 2008 roku według sektorów ekonomicznych PKD
2007 w podziale na powiaty województwa dolnośląskiego**

Powiaty	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budownictwo	handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku	pozostałe usługi
Powiat bolesławiecki	16 %	42 %	17 %	3 %	22 %
Powiat jaworski	28 %	34 %	10 %	3 %	25 %

Powiat jeleniogórski	10 %	40 %	16 %	2 %	32 %
Powiat kamiennogórski	13 %	45 %	12 %	3 %	27 %
Powiat lubański	13 %	32 %	17 %	3 %	34 %
Powiat lwówecki	19 %	39 %	9 %	5 %	28 %
Powiat zgorzelecki	6 %	46 %	21 %	3 %	25 %
Powiat złotoryjski	28 %	27 %	11 %	3 %	30 %
Powiat m. Jelenia Góra	1 %	34 %	21 %	5 %	39 %
Powiat głogowski	8 %	39 %	21 %	5 %	27 %
Powiat górowski	38 %	22 %	9 %	2 %	28 %
Powiat legnicki	36 %	28 %	10 %	2 %	23 %
Powiat lubiński	8 %	35 %	21 %	4 %	32 %
Powiat polkowicki	8 %	67 %	11 %	2 %	13 %
Powiat m.Legnica	1 %	33 %	22 %	5 %	39 %
Powiat dzierzoniowski	11 %	45 %	14 %	3 %	26 %
Powiat kłodzki	13 %	26 %	16 %	5 %	41 %
Powiat świdnicki	11 %	49 %	15 %	3 %	23 %
Powiat wałbrzyski	3 %	42 %	18 %	4 %	33 %
Powiat ząbkowicki	28 %	30 %	16 %	2 %	24 %
Powiat milicki	26 %	34 %	8 %	2 %	29 %
Powiat oleśnicki	19 %	45 %	13 %	2 %	21 %
Powiat oławski	10 %	60 %	12 %	2 %	16 %
Powiat strzebiński	33 %	28 %	12 %	2 %	25 %
Powiat średzki	24 %	47 %	9 %	1 %	19 %
Powiat trzebnicki	30 %	31 %	11 %	2 %	26 %
Powiat wołowski	17 %	38 %	11 %	2 %	32 %
Powiat wrocławski	19 %	47 %	21 %	1 %	12 %
Powiat m.Wrocław	1 %	23 %	26 %	10 %	41 %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (23.02.2011).

Największy odsetek pracujących w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2008 roku występował w podregionie 2 legnicko-głogowskim w powiecie górowskim – aż 38 %. Najmniej pracujących w tym sektorze w badanym roku było w mieście Wrocław – zaledwie 1 % ogółu pracujących. Sektor przemysłu i budownictwa charakteryzował się na Dolnym Śląsku dużą liczbą pracujących. Największy odsetek pracujących w tym sektorze wystąpił w powiecie polkowickim – 67 %, a najniższy w powiecie górowskim – 22 %, gdzie występował wspominany już znaczący odsetek pracujących w rolnictwie. Szeroko pojęte usługi stanowią, podobnie jak dla całej Polski, duży rynek pracy. Największy udział pracujących w usługach w ogólnej liczbie pracujących na Dolnym Śląsku występował w 2008 roku w mieście Wrocław – 76 %, natomiast najmniejszy w powiecie polkowickim – zaledwie 25 %.

7. Współczynnik postindustrialności U:P (iloraz liczby pracujących w usługach do pracujących w przemyśle – NUTS-5)

Dane dotyczące liczby pracujących oraz ich podział na sektory gospodarki polskiej zostały przedstawione w poprzednim wskaźniku. Współczynnik postindustrialności związany jest z koncepcją społeczeństwa poprzemysłowego, która narodziła się w latach sześćdziesiątych. Obecnie wielu specjalistów nazywa taką gospodarkę – gospodarką wiedzy, gospodarką cyfrową czy informacyjną. Cała idea opiera się przede wszystkim na efektywnym wykorzystaniu wiedzy i informacji we wszystkich dziedzinach życia. Konsekwencją tego jest spadek znaczenia tradycyjnego przemysłu, zwłaszcza wydobywczego i ciężkiego. Współczynnik postindustrialności to iloraz liczby pracujących w usługach do pracujących w przemyśle. Im wyższa jest wartość tej relacji, tym gospodarka, region, powiat bliższy koncepcji gospodarki opartej na wiedzy, a więc też zmianom, które dokonywane są w krajach rozwiniętych, gdzie sektor usług pełni dominującą rolę w stosunku do pozostałych sektorów, w tym i przemysłu.

Współczynnik postindustrialności dla Polski wyniósł w 2008 roku 1,68. Najwyższy stosunek liczby pracujących w usługach do pracujących w przemyśle występował w województwie mazowieckim – 3,03, następnie w województwie lubelskim – 2,13 oraz w województwie podlaskim – 2,07. Najniższym wskaźnikiem postindustrialności charakteryzowało się w badanym okresie województwo śląskie 1,19. Dolny Śląsk z wynikiem 1,55 uplasował się na miejscu ósmym, co klasyfikuje go poniżej średniej krajowej i daje niezadowolającą ocenę dla województwa pod względem wartości tego miernika. Wysoki poziom współczynnika postindustrialności charakterystyczny był w 2008 roku dla miasta Wrocław

wia – 3,33, co oznacza, że na jednego pracującego w przemyśle przypada ponad trzech pracujących w usługach, co pozwala miastu realizować koncepcję gospodarki opartej na wiedzy, w której głównym źródłem utrzymania nie jest produkcja przemysłowa, polegająca na wytwarzaniu przedmiotów, lecz wytwarzanie i przetwarzanie informacji (tab. 14).

Tab. 14. Współczynnik postindustrialności w podziale na powiaty województwa dolnośląskiego

Powiat bolesławiecki	0,98	Powiat dzierzoniowski	0,95
Powiat jaworski	1,14	Powiat kłodzki	2,32
Powiat jeleniogórski	1,27	Powiat świdnicki	0,83
Powiat kamiennogórski	0,92	Powiat wałbrzyski	1,28
Powiat lubański	1,68	Powiat ząbkowicki	1,39
Powiat lwówecki	1,05	Powiat milicki	1,16
Powiat zgorzelecki	1,07	Powiat oleśnicki	0,81
Powiat złotoryjski	1,66	Powiat oławski	0,50
Powiat m.Jelenia Góra	1,93	Powiat strzeliński	1,40
Powiat głogowski	1,35	Powiat średzki	0,63
Powiat górowski	1,74	Powiat trzebnicki	1,27
Powiat legnicki	1,27	Powiat wołowski	1,17
Powiat lubiński	1,59	Powiat wrocławski	0,71
Powiat polkowicki	0,37	Powiat m.Wrocław	3,33
Powiat m.Legnica	2,01		

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (23.02.2011).

Najniższy współczynnik postindustrialności, poniżej wartości 1 w 2008 roku, występował w powiecie polkowickim, oławskim, średzkim, wrocławskim, oleśnickim, świdnickim, kamiennogórskim, dzierzoniowskim oraz bolesławieckim. Oznacza to, że w tych powiatach na jednego pracującego w przemyśle przypadała mniej niż jedna osoba pracująca w usługach.

Priorytet 3. Wsparcie aktywności gospodarczej na Dolnym Śląsku

Priorytet 3 sfery gospodarczej w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) generalnie koncentruje się na rozwoju aktywności gospodarczej w regionie. Z tego względu za celowe w SRWD uznano przede wszystkim wielowymiarowe wsparcie sektora MSP. Ponadto projektowane w SRWD działania miały wzmocnić efektywne wykorzystanie zewnętrznych źródeł finansowania, promowanie produktów regionalnych, współpracę gospodarczą w regionie oraz rozszerzenie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej³.

W dokumencie „Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym”, na którym zasadniczo został oparty niniejszy raport, wskazanych zostało dla Priorytetu 3. sfery gospodarczej 8 wskaźników (tab. 15) (Ilnicki, Janc, 2010). Ponadto cel analizy w przypadku wskaźników 5–8 uzasadnia tutaj przyjęcie dominujących poziomów agregacji danych NUTS 3 i NUTS 4 jako właściwych merytorycznie. Poziomy te dla Priorytetu 3. sfery gospodarczej pozwalają już na obserwacje różnic w ramach regionu w odniesieniu do badanego zjawiska, jednocześnie natomiast umożliwiają uniknięcie szeregu problemów metodologicznych i analitycznych wynikających z nadmiernej szczegółowości danych.

Tab. 15. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera gospodarcza, priorytet 3 – Wsparcie aktywności gospodarczej na Dolnym Śląsku

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych
1.	Liczba miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania (roku poprzedni = 100)	NUTS - 2	TAK
2	Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania	NUTS – 2	TAK
3.	Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym (15–64 lata) na obszarach strategicznej interwencji dla zapewnienia spójności w miastach i innych obszarach tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze NUTS 4	NUTS – 5	NIE

³ Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku, Wrocław 2005.

4	Liczba projektów zrealizowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013	NUTS – 4	TAK
5	Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców	NUTS – 3	TAK
6	Podmioty gospodarcze wyrejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców	NUTS – 3	TAK
7	Saldo podmiotów gospodarczych zarejestrowanych i wyrejestrowanych w rejestrze REGON	NUTS – 3	TAK
8	Saldo migracji ludności	NUTS – 3	TAK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: D. Ilnicki, K. Janc, Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad/grudzień 2010. s. 38.

1. Liczba miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania

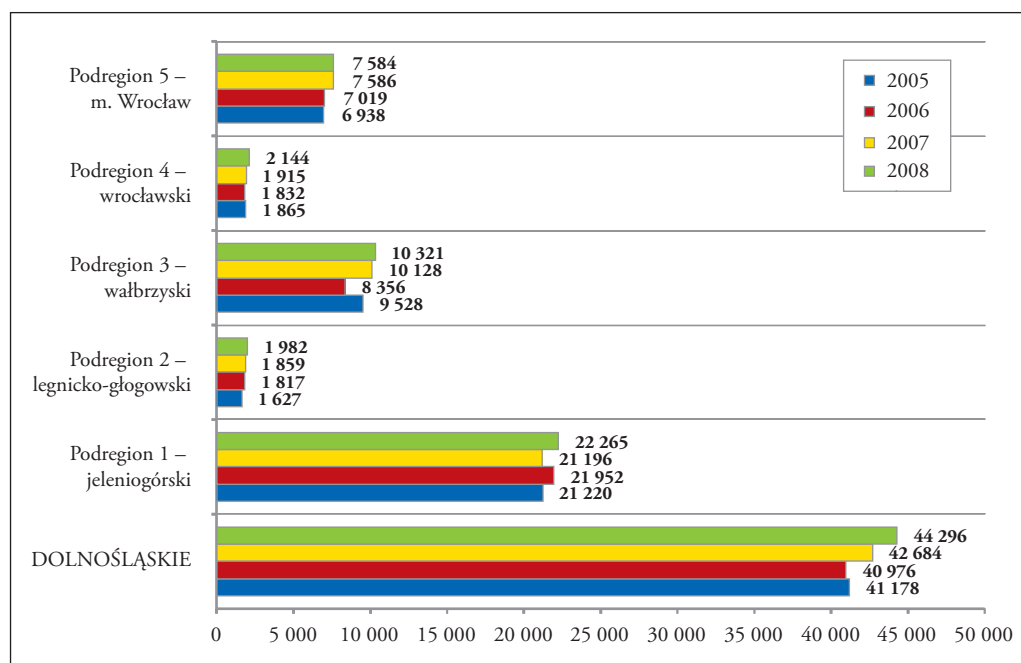
Branża turystyczna ma niewątpliwie istotne znaczenie dla funkcjonowania i rozwoju regionalnego systemu ekonomicznego. Sektor ten generuje przede wszystkim tzw. produkcję turystyczną, a także indukuje spożycie turystyczne oraz nakłady inwestycyjne. Efekty te stanowią ważny potencjalnie element w regionalnym PKB, który może być uznany za syntetyczną miarę efektywności gospodarki na danym obszarze. Z tego względu aktywność w sferze turystyki, zwłaszcza dla regionu tak predestynowanego w tym zakresie jak Dolny Śląsk, może stanowić również jedną z istotnych miar aktywności ekonomicznej obserwowanej w analizowanym województwie.

Na Dolnym Śląsku zanotowano w 2008 roku 44 296 miejsc noclegowych całorocznych w obiektach zbiorowego zakwaterowania⁴ (rys. 13). W porównaniu do roku poprzedniego nastąpił przyrost liczby przedmiotowych miejsc noclegowych w wysokości 1612 (co stanowiło wzrost na poziomie 3,7 % w stosunku do 2007 roku). Należy także podkreślić, iż Dolny Śląsk należy do grupy pięciu regionów Polski, które cechuje największa liczba dostępnych całorocznych miejsc noclegowych. Dobra pozycja województwa dolnośląskiego w tym zakresie związana jest z relatywnie silnymi tradycjami rozwoju turystyki na tym obszarze, co z kolei wynika z licznych i zróżnicowanych walorów składających się

⁴ Warto nadmienić, iż jednym z podstawowych mierników wykorzystywanych w analizach sektora turystycznego jest istniejąca baza noclegowa na danym obszarze. Ta kategoria w metodologii GUS obejmuje łącznie 18 różnych typów obiektów zbiorowego zakwaterowania. W tym specyficznym zbiorze najliczniejszą grupę stanowią obiekty hotelowe, z czego najwięcej jest hoteli, oraz tzw. pozostałe obiekty, z czego najwięcej jest ośrodków wczasowych.

na wysoką atrakcyjność turystyczną oraz rekreacyjną regionu. Jednocześnie region należy też do ważnych, a także silnych ośrodków przemysłowych i usługowych Polski, inicjując w ten sposób dodatkowe przepływy osób w ramach turystyki biznesowej. Ponadto należy zaznaczyć, iż również wymiar jakościowy istniejącej bazy noclegowej ulega poprawie na Dolnym Śląsku, czego egemplifikacją jest systematyczna budowa nowych obiektów oraz modernizacja już istniejących.

Rys. 13. Liczba miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku w latach 2005–2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 01.02.2011.

Na Dolnym Śląsku (tab. 16) tradycyjnie najwięcej miejsc noclegowych całorocznych znajdowało się w 2008 roku w podregionie jeleniogórskim (22 265), co wynika z dużej atrakcyjności turystycznej tego obszaru. Relatywnie silną pozycję pod tym względem w badanym okresie osiągnął także podregion wałbrzyski (10 321) oraz podregion miasta Wrocław (7 581). Podregiony te cechuje także posiadanie licznych atrakcji turystycznych, a dodatkowo miasto Wrocław jako stolica regionu w naturalny sposób koncentruje znaczącą część aktywności biznesowej województwa, wpływając tym samym na

konieczność utrzymania adekwatnej bazy noclegowej. Natomiast znacznie gorzej w tym zestawieniu plasują się podregiony wrocławski (7 584) oraz legnicko-głogowski (1 982).

Analiza w tym zakresie na poziomie powiatów pozwala zauważyć istotne różnicowania w ramach całego województwa oraz poszczególnych podregionów Dolnego Śląska. W przypadku tej kategorii (tab. 16) najbardziej rozwiniętą infrastrukturą noclegową całoroczną dysponował w 2008 roku powiat jeleniogórski, na obszarze którego zlokalizowanych jest kilka wiodących miejscowości turystycznych o uznanej marce krajowej. W tym podregionie odnotowano również trend wzrostowy (+5 % w relacji do 2007 roku) w odniesieniu do liczby miejsc noclegowych. Ponadto silną pozycję pod tym względem zachował powiat kłodzki (z podobnych względów jak powiat jeleniogórski), wykazując przy tym także wzrost wartości analizowanego wskaźnika na poziomie 3,5 % w stosunku do poprzedniego roku. Jednocześnie należy wyeksponować istotną rolę miasta Wrocławia w regionalnej infrastrukturze turystycznej, chociaż za niepokojącą można uznać obserwowaną stagnację w latach 2007–2008 w zakresie przyrostu całorocznych miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania.

Tab. 16. Liczba miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku w 2008 roku (rok poprzedni = 100)

Jednostka terytorialna	2007	2008	Zmiana (2007=100)
	[msc]	[msc]	
Podregion 1 – jeleniogórski	21 196	22 265	105,0
Powiat bolesławiecki	548	600	109,5
Powiat jaworski	165	128	77,6
Powiat jeleniogórski	14 304	15 252	106,6
Powiat kamiennogórski	313	402	128,4
Powiat lubański	2 604	2 557	98,2
Powiat lwówecki	428	521	121,7
Powiat zgorzelecki	871	899	103,2
Powiat złotoryjski	153	153	100,0
Podregion 2 – legnicko-głogowski	1 859	1 982	106,6
Powiat głogowski	152	320	210,5
Powiat górowski	19	19	100,0
Powiat legnicki	133	133	100,0
Powiat lubiński	371	344	92,7

Powiat polkowicki	376	353	93,9
Powiat m.Legnica	808	813	100,6
Podregion 3 – wałbrzyski	10 128	10 321	101,9
Powiat dzierzoniowski	614	597	97,2
Powiat kłodzki	7 284	7 541	103,5
Powiat świdnicki	718	726	101,1
Powiat wałbrzyski	1 130	1 121	99,2
Powiat ząbkowicki	382	336	88,0
Powiat m.Wałbrzych	–	–	–
Podregion 4 – wrocławski	1 915	2 144	112,0
Powiat oleśnicki	316	308	97,5
Powiat oławski	92	95	103,3
Powiat strzeliński	37	60	162,2
Powiat średzki	177	165	93,2
Powiat trzebnicki	306	320	104,6
Powiat wołowski	250	273	109,2
Powiat wrocławski	558	677	121,3
Podregion 5 – m. Wrocław	7 586	7 581	100,0
Powiat m.Wrocław	7 586	7 581	100,0

*Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS,
<http://www.stat.gov.pl/bdl>, 01.02.2011.*

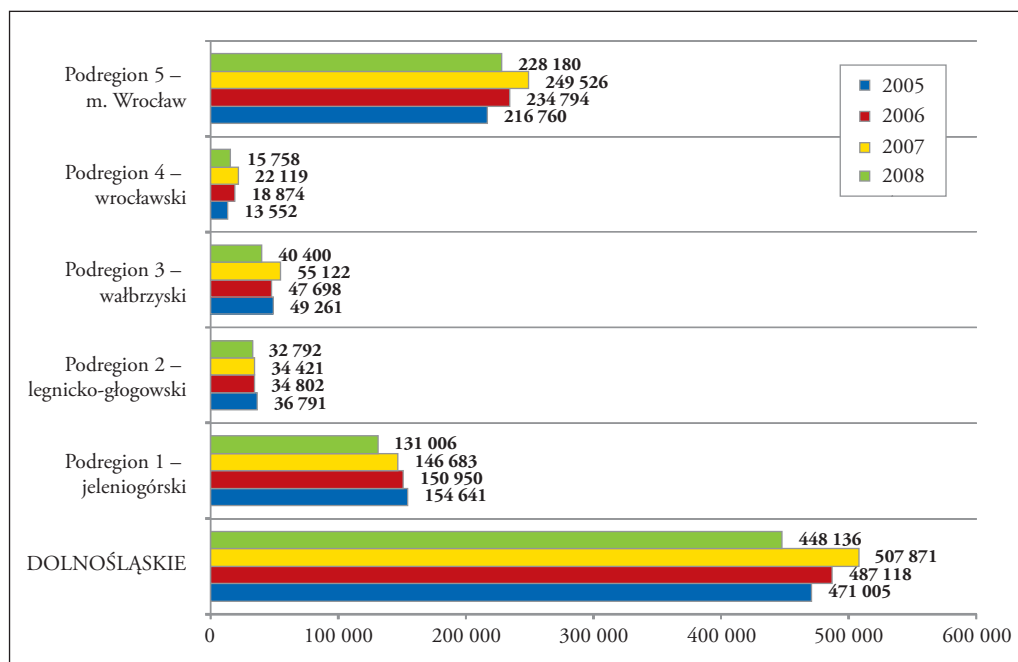
2. Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania

Dolny Śląsk należy do tych regionów Polski, które przyciągają relatywnie dużo turystów zarówno krajowych, jak również zagranicznych. W 2008 roku, według danych GUS, odnotowano w województwie 1215,5 tys. turystów ogółem korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania (GUS, 2009).

W tym samym okresie liczba turystów zagranicznych odwiedzających Dolny Śląsk wyniosła 448 136, co stanowiło ponad 22 % ogólnej liczby turystów przebywających w regionie. Symptomatyczny był jednak spadek obserwowanej liczby turystów zagranicznych w województwie w 2008 roku w stosunku do roku 2007. Regres ten wyniósł ponad 11 % i stanowił zahamowanie dotychczas obserwowanego pozytywnego trendu wyrażającego się systematycznym, zwiększonym napływem zagranicznych gości do

regionu. Ponadto znamienne, iż w przypadku liczby odnotowanych turystów zagranicznych dominującą pozycję w regionie zajmuje miasto Wrocław (226 180), które absorbuje ponad 50 % ogółu turystów zagranicznych odwiedzających województwo dolnośląskie (rys. 14). Wydaje się, iż jest to w dużej mierze wynik pro-biznesowej i służbowej orientacji realizowanych wizyt, co z racji funkcji tej metropolii w regionie należy uznać za naturalną tego konsekwencję. Istotnym w tym kontekście podregionem jest także podregion jeleniogórski, na terenie którego w 2008 roku zarejestrowano 131 006 turystów zagranicznych. Pozostałe podregiony Dolnego Śląska notują wizyty nierezydentów w zdecydowanie mniejszej skali.

Rys. 14. Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku w latach 2005–2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 01.02.2011.

Warto dodać, iż goście zagraniczni wybierają głównie na nocleg ofertę miejsc hotelowych, co jest związane przede wszystkim z dominującym charakterem wizyt na Dolnym Śląsku. Według obserwacji GUS przyjazdy te, jak wcześniej już zasygnalizowano, wynikają zazwyczaj z realizacji transakcji biznesowych lub też innych obowiązków służbowych.

3. Liczba projektów zrealizowanych przy współfinansowaniu środków unijnych

Niezwykle ważnym źródłem finansowania szeregu projektów rozwojowych i modernizacyjnych dla poszczególnych województw w różnych sferach są w ostatnich latach fundusze pochodzące z budżetu UE. Na poziomie regionu kluczową rolę odgrywa niewątpliwie wsparcie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego. Pomoc ta, chociaż nie odzwierciedla całkowitej skali wsparcia ze środków UE dla danego województwa, to jednak w istotnym zakresie pozwala rozpoznać aktywność w tym zakresie, która może także przyczynić się następnie do kreowania ogólnie bardziej sprzyjających warunków dla rozwoju gospodarczego.

Na Dolnym Śląsku w 2008 roku zanotowano relatywnie niewielką aktywność (w porównaniu do innych regionów Polski) w pozyskiwaniu wsparcia finansowego w ramach RPO Województwa Dolnośląskiego. Według danych zawartych w raporcie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, na Dolnym Śląsku w analizowanym roku w ramach RPO zostało złożonych 115 wniosków (zaakceptowanych po ocenie formalnej), dla których wartość wnioskowanego dofinansowania ze środków UE wyniosła 283 156 966 PLN. Ostatecznie w 2008 roku zawarto w ramach RPO 30 umów, w ramach których wysokość przyznanego dofinansowania UE wyniosła 44 030 965 PLN (MRR, 2009). Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, iż badany okres należał jeszcze do wstępnej fazy wydatkowania środków w Polsce w ramach Perspektywy Finansowej 2007–2013.

RPO dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013 został zaakceptowany przez Komisję Europejską w dniu 4 września 2007 roku. Natomiast, według informacji UMWD, prace nad Szczegółowym Opiskiem Priorytetów RPO WD oraz innymi dokumentami niezbędnymi w procesie wdrażania zakończyły się w roku 2008. Ponadto zorganizowanie całej struktury Instytucji Zarządzającej RPO WD wymagało przygotowania wielu projektów z zakresu pomocy technicznej (Priorytet 10. RPO WD). Dopiero po zakończeniu wskazanych prac możliwe było przeprowadzenie pierwszych naborów wniosków o dofinansowanie projektów w ramach pozostałych priorytetów oraz w konsekwencji wybór projektów indywidualnych z Wykazu Indykatywnych Projektów Kluczowych. Kolejnym krokiem było natomiast podpisanie/wydanie umów/decyzji o przyjęciu do częściowego finansowania beneficjentów, których projekty zostały wybrane w przeprowadzonych postępowaniach konkursowych. Z tych względów w 2008 roku zrealizowano jedynie 42 projekty (w tym 35 w ramach Priorytetu 10. Pomoc Techniczna). Na pozostałe 7 projektów składało się 5 projektów z Priorytetu 3. Transport i 2 projekty z Priorytetu 7.

Edukacja. Umowy o dofinansowanie wskazanych 7 projektów zostały podpisane w końcu grudnia 2008 roku.

Najbardziej aktywnymi podregionami Dolnego Śląska (tab. 17) pod względem zrealizowanych projektów w ramach RPO Województwa Dolnośląskiego były w 2008 roku podregion wrocławski, zwłaszcza powiaty oleśnicki, trzebnicki, oławski i strzeliński, oraz podregion miasta Wrocław. Istotną aktywność w analizowanym zakresie wykazał również podregion jeleniogórski.

Tab. 17. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013⁵

Priorytety 1–10	
Jednostka terytorialna	Rok 2008
DOLNOŚLĄSKIE*	
Podregion 1 – jeleniogórski	
Powiat bolesławiecki	
Powiat jaworski	1
Powiat jeleniogórski	
Powiat kamiennogórski	
Powiat lubański	
Powiat lwówecki	
Powiat zgorzelecki	
Powiat złotoryjski	
Powiat m. Jelenia Góra	
Podregion 2 – legnicko-głogowski	
Powiat głogowski	
Powiat górowski	
Powiat legnicki	2
Powiat lubiński	
Powiat polkowicki	
Powiat m. Legnica	

⁵ Zgodnie z metodologią przyjętą przez Departament PRO UMWD Priorytet 10 Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013 obejmuje projekty z zakresu pomocy technicznej. Są to projekty realizowane przez Instytucję Zarządzającą lub Dolnośląską Instytucję Pośredniczącą i służą wsparciu administracyjnemu w procesie wdrażania programu operacyjnego.

Podregion 3 – wałbrzyski	
Powiat dzierzoniowski	
Powiat kłodzki	
Powiat świdnicki	
Powiat wałbrzyski	
Powiat ząbkowicki	1
Podregion 4 – wrocławski	
Powiat milicki	
Powiat oleśnicki	
Powiat oławski	
Powiat strzeliński	1
Powiat średzki	
Powiat trzebnicki	
Powiat wołowski	
Powiat wrocławski	
Podregion 5 – m. Wrocław	37

* jako województwo dolnośląskie wskazane zostały projekty realizowane na terenie więcej niż 1 powiatu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez: Dział Monitoringu, Raportowania oraz Zarządzania Finansowego, Wydział Zarządzania RPO, Departament RPO, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego.

4. Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców

Regionalny system ekonomiczny w naturalny sposób bazuje przede wszystkim na zlokalizowanych na terenie województwa przedsiębiorstwach (krajowych i zagranicznych), niezależnie od ich struktury właścicielskiej, prowadzących aktywną działalność operacyjną zarówno na rynku dolnośląskim i ogólnopolskim, jak również niekiedy na rynkach międzynarodowych. W rezultacie można więc stwierdzić, iż to potencjał reprezentowany przez operujące w regionie przedsiębiorstwa, jak również ich aktywność, jest także jedną z kluczowych determinant kształtujących funkcjonowanie województwa w wymiarach ekonomicznym i społecznym. Jednocześnie należy wyeksponować fakt, iż jednym z istotnych przejawów aktywności gospodarczej w regionie są zmiany zachodzące w sferze podmiotów gospodarczych działających w województwie.

Dolny Śląsk w 2008 roku cechowała znacząca w wymiarze ilościowym populacja przedsiębiorstw, którą można było zaliczyć do jednej z największych w kraju. Według danych GUS, w okresie tym zarejestrowano w systemie REGON ogółem 316 720 podmiotów gospodarczych (BDL, GUS). W stosunku do roku poprzedniego zanotowano wzrost liczby przedsiębiorstw w województwie dolnośląskim o 8412 (+2,7 %), co było kontynuacją tego trendu wzrostowego. Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowano w podregionie miasta Wrocław (95 602) oraz podregionie wałbrzyskim (74 793) w badanym okresie. Znamienne, iż w ogólnej populacji przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON na Dolnym Śląsku dominowały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (227 079 tego rodzaju podmiotów gospodarczych). Ponadto warto zauważyć, iż na Dolnym Śląsku w 2008 roku przypadało średnio 1101 przedsiębiorstw na 10 000 ludności, co plasowało pod tym względem województwo w ścisłej czołówce Polski.

Istotną miarą aktywności gospodarczej w regionie jest również liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 000 mieszkańców. Wartość tego wskaźnika w 2008 roku dla Dolnego Śląska wyniosła 95 i była wyższa o 6 podmiotów w stosunku do roku poprzedniego (tab. 18). Na poziomie agregacji danych NUTS 3 wyraźnie widać, iż kluczowym centrum aktywności ekonomicznej regionu stanowiło miasto Wrocław, dla którego wartość przedmiotowej figury wyniosła 117 w 2008 roku, co znacznie przekraczało średnią dla całego regionu. Aktywnymi obszarami w tej sferze były również podregiony jeleniogórski (97) oraz wrocławski (94). Zdecydowanie gorzej natomiast prezentowała się w tym aspekcie sytuacja podregionów wałbrzyskiego (82) oraz legnicko-głogowskiego (85).

**Tab. 18. Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane w rejestrze REGON
na 10 tys. ludności w latach 2005–2008**

	2005	2006	2007	2008
Dolny Śląsk	81	90	89	95
Podregion 1 – jeleniogórski	79	94	89	97
Podregion 2 – legnicko-głogowski	79	76	82	85
Podregion 3 – wałbrzyski	81	84	77	82
Podregion 4 – wrocławski	68	80	83	94
Podregion 5 – m. Wrocław	95	112	111	117

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 01.02.2011.

Na poziomie agregacji danych NUTS 4 (tab. 19) można stwierdzić, iż w podregionie jeleniogórskim wysoką aktywność w analizowanym zakresie prezentował sam powiat jeleniogórski (141) oraz miasto Jelenia Góra (123), stanowiąca jego centrum ekonomiczne. W podregionie legnicko-głogowskim najwięcej nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON odnotowano w mieście Legnica, natomiast w podregionie wałbrzyskim był to powiat ząbkowicki. W podregionie wrocławskim najwyższa wartość przedmiotowego wskaźnika została zanotowana dla powiatów trzebnickiego i wrocławskiego, jak również dla podregionu miasta Wrocław.

Tab. 19. Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane na Dolnym Śląsku w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w 2008 roku

Jednostka terytorialna	Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności
Podregion 1 – jeleniogórski	97
Powiat bolesławiecki	87
Powiat jaworski	90
Powiat jeleniogórski	141
Powiat kamiennogórski	91
Powiat lubański	88
Powiat lwówecki	94
Powiat zgorzelecki	79
Powiat złotoryjski	77
Powiat m.Jelenia Góra	123
Podregion 2 – legnicko-głogowski	85
Powiat głogowski	84
Powiat górowski	92
Powiat legnicki	82
Powiat lubiński	72
Powiat polkowicki	58
Powiat m.Legnica	112
Podregion 3 – wałbrzyski	82
Powiat dzierzoniowski	88
Powiat kłodzki	73
Powiat świdnicki	86
Powiat wałbrzyski	75

Powiat ząbkowicki	103
Podregion 4 – wrocławski	94
Powiat milicki	91
Powiat oleśnicki	88
Powiat oławski	86
Powiat strzeliński	94
Powiat średzki	84
Powiat trzebnicki	110
Powiat wołowski	78
Powiat wrocławski	107
Podregion 5 – m. Wrocław	117
Powiat m. Wrocław	117

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

5. Podmioty gospodarcze wyrejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców

Dla Dolnego Śląska (tab. 20) liczba podmiotów gospodarczych wyrejestrowanych z rejestru REGON na 10 000 mieszkańców w 2008 roku wyniosła 66. Największe wartości tego miernika odnotowano dla podregionu miasta Wrocław (85) oraz podregionu legnicko-głogowskiego (67). W obu przypadkach odczyty te przekraczały średnią dla województwa w analizowanym okresie. Należy jednak zauważyć, iż obszary cechujące się dużą aktywnością w zakresie przedsiębiorczości, tj. obszary, na których rejestruje się znaczący przyrost przedsiębiorstw, zwykle także charakteryzują się znaczącą liczbą podmiotów kończących swoją działalność operacyjną. Jest to wynik naturalnych fluktuacji w lokalnych centrach aktywności ekonomicznej, mający związek z uwarunkowaniami rynkowymi w danym okresie.

Na poziomie agregacji danych NUTS 4 (tab. 21) można zauważyć, iż w podregionie jeleniogórskim najwięcej podmiotów na 10 000 mieszkańców wyrejestrowano w 2008 w mieście Jelenia Góra (100) oraz powiecie jeleniogórskim (87). W podregionie legnicko-głogowskim najwięcej wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych z rejestru REGON odnotowano w mieście Legnica (89) oraz powiecie głogowskim (74), natomiast w podregionie wałbrzyskim był to powiat wałbrzyski (67). W podregionie wrocławskim najwyższa wartość przedmiotowego wskaźnika została zanotowana dla powiatu milickiego (65) oraz dla podregionu miasta Wrocław (85).

**Tab. 20. Podmioty gospodarcze wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności
w latach 2005–2008**

	2005	2006	2007	2008
Dolny Śląsk	83	87	70	66
Podregion 1 – jeleniogórski	59	103	69	63
Podregion 2 – legnicko-głogowski	77	76	65	67
Podregion 3 – wałbrzyski	83	65	65	62
Podregion 4 – wrocławski	76	77	53	53
Podregion 5 – m. Wrocław	113	111	94	85

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 01.02.2011.

**Tab. 21. Podmioty gospodarcze wykreślone na Dolnym Śląsku w rejestrze REGON
na 10 tys. ludności w 2008 roku**

Jednostka terytorialna	Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności
Podregion 1 – jeleniogórski	63
Powiat bolesławiecki	63
Powiat jaworski	51
Powiat jeleniogórski	87
Powiat kamiennogórski	39
Powiat lubański	58
Powiat lwówecki	48
Powiat zgorzelecki	48
Powiat złotoryjski	47
Powiat m.Jelenia Góra	100
Podregion 2 – legnicko-głogowski	67
Powiat głogowski	74
Powiat górowski	44
Powiat legnicki	58
Powiat lubiński	60
Powiat polkowicki	51
Powiat m.Legnica	89
Podregion 3 – wałbrzyski	62
Powiat dzierzoniowski	63

Powiat kłodzki	60
Powiat świdnicki	63
Powiat wałbrzyski	67
Powiat ząbkowicki	51
Podregion 4 – wrocławski	53
Powiat milicki	65
Powiat oleśnicki	54
Powiat oławski	51
Powiat strzeliński	38
Powiat średzki	46
Powiat trzebnicki	56
Powiat wołowski	57
Powiat wrocławski	56
Podregion 5 – m. Wrocław	85
Powiat m. Wrocław	85

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

6. Saldo podmiotów gospodarczych zarejestrowanych i wyrejestrowanych w rejestrze REGON

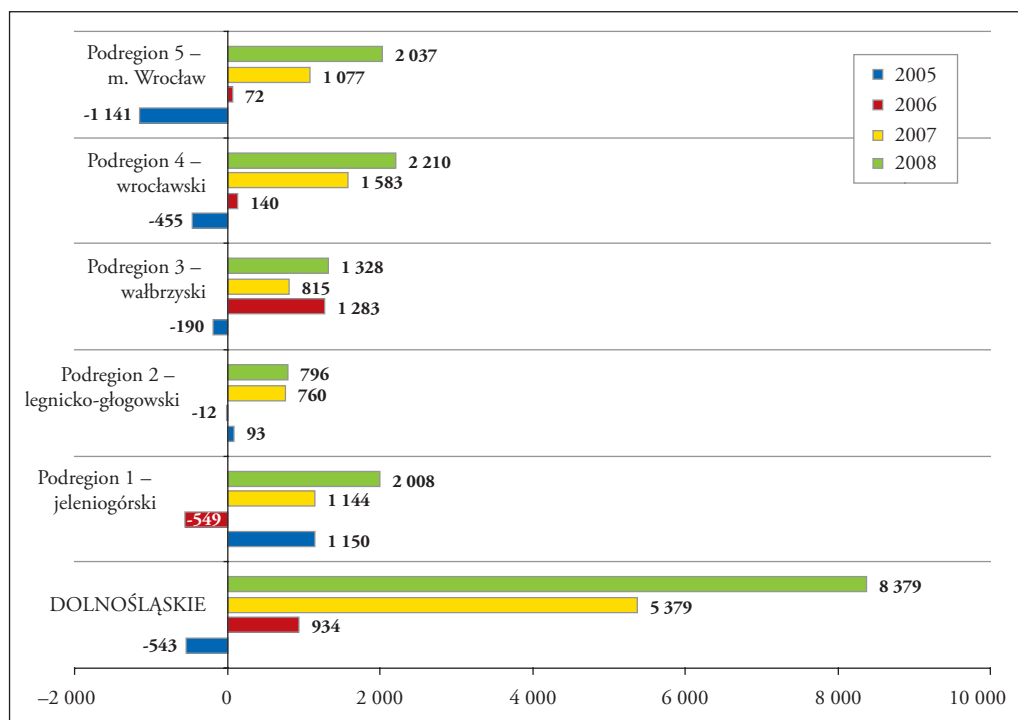
Uzasadnionym merytorycznie elementem tej części opracowania jest także miernik wskazujący na ogólne saldo podmiotów gospodarczych zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON. Miernik ten ujawnia ostateczny rezultat i swoisty bilans aktywności ekonomicznej na danym obszarze w zdefiniowanym okresie.

Na Dolnym Śląsku, według danych GUS, zanotowano w 2008 roku dodatnie saldo w odniesieniu do nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON podmiotów gospodarczych. Saldo to wyniosło wówczas 8 379 podmiotów i było wyższe o 3000 (ponad 55 %) w stosunku do analogicznego okresu poprzedniego, co wskazuje na znaczącą pozytywną dynamikę zmian w tym zakresie w badanym przedziale czasu.

Na poziomie agregacji danych NUTS 3 (rys. 15) wyraźnie widać, iż największe dodatnie saldo odnotował w 2008 roku podregion wrocławski (2210), podregion miasto Wrocław (2037) oraz jeleniogórski (2008). Najmniejsze natomiast saldo zanotowano w podregionie legnicko-głogowskim i wałbrzyskim. Warto także wyeksponować fakt, iż wszystkie podregiony Dolnego Śląska zarejestrowały w 2008 roku wzrost dodatniego salda

podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON, co może świadczyć o utrzymaniu generalnie pozycji konkurencyjnej regionalnego systemu ekonomicznego i silnej aktywności w zakresie rozwoju przedsiębiorczości w województwie.

Rys. 15. Saldo podmiotów nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych w rejestrze REGON na Dolnym Śląsku w latach 2005–2008

Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 01.02.2011.

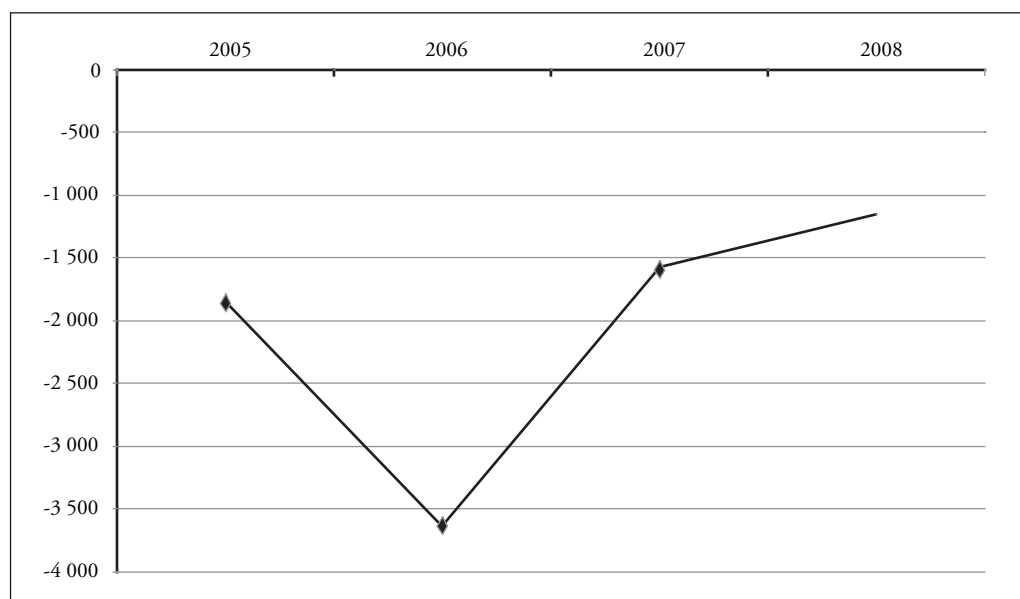
7. Saldo migracji ludności

Migracje ludności są jedną z kluczowych determinant wpływających na stan liczebności populacji na danym terenie. Z uwagi na strategiczny wymiar oraz znaczenie kapitału ludzkiego, jest to zatem zjawisko niezwykle ważne, posiadające liczne odniesienia i konsekwencje dla systemu społeczno-gospodarczego danego obszaru. Tym bardziej, że w obliczu procesów globalizacji oraz, jak w przypadku Polski, procesów integracji w Europie i otwarcia rynków pracy w wybranych europejskich krajach wysokorozwiniętych, skala migracji znacząco wzrosła w ostatnich latach. Przybliżoną natomiast syntetyczną miarą

tego newralgicznego zjawiska społecznego może być niewątpliwie saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ogółem.

Na Dolnym Śląsku notowane było w 2008 roku ujemne saldo migracji wewnętrznych zagranicznych (rys. 16). W podanym okresie bilans ten wyniósł –1160 osób, kontynuując w ten sposób niekorzystny trend rejestrowany w regionie już wcześniej. Należy jednak zauważyć, iż skala oraz dynamika ujemnego salda migracji w 2008 roku w odniesieniu do województwa dolnośląskiego uległa znacznemu zmniejszeniu w porównaniu do lat poprzednich (w tym zwłaszcza do roku 2006, w którym saldo to wyniosło – 3626 osób).

Rys. 16. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ogółem na Dolnym Śląsku w latach 2005–2008

*Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS,
<http://www.stat.gov.pl/bdl>, 01.02.2011.*

Na poziomie agregacji danych NUTS 3 (tab. 22) w 2008 roku największe ujemne saldo migracji zanotowano w podregionie wałbrzyskim (–1653) oraz podregionach jeleniogórskim (–1177) i legnicko-głogowskim (–1165). Stosunkowo wysoki ujemny bilans migracji miał tutaj związek ze znacznie trudniejszą sytuacją na lokalnych rynkach pracy, a w związku z tym silniejszą presją na migrację wewnętrzną (w ramach Dolnego Śląska lub Polski) oraz migracją zagraniczną. Zupełnie odmiennie natomiast kształtowała się sytuacja w badanym okresie w podregionie wrocławskim i samym mieście Wrocław. W tych ostat-

nich przypadkach zanotowano dodatnie saldo migracji. Był to wynik nie tylko relatywnie korzystniejszych uwarunkowań ekonomicznych wyrażających się większymi możliwościami znalezienia i utrzymania miejsc pracy, ale także zmianą modelu życia, rozumianą jako większą skłonność do osiedlania się na terenach w bezpośrednim sąsiedztwie regionalnej metropolii.

**Tab. 22. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na Dolnym Śląsku
w latach 2005–2008**

Jednostka terytorialna	2005	2006	2007	2008
Dolny Śląsk	-1849	-3626	-1570	-1160
Podregion 1 – jeleniogórski	-1181	-1899	-1279	-1177
Podregion 2 – legnicko-głogowski	-1516	-1609	-1369	-1165
Podregion 3 – wałbrzyski	-1821	-2190	-1904	-1653
Podregion 4 – wrocławski	1300	2377	3201	2652
Podregion 5 – m. Wrocław	1369	-305	-219	183

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 01.02.2011.

Na poziomie agregacji danych NUTS 4 (tab. 23) można zauważyć, iż w podregionie jeleniogórskim największe ujemne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ogółem ujawniono w powiatach zgorzeleckim (-311), miasta Jelenia Góra (-295) oraz kamiennogórskim (-217). Na tym obszarze tylko w powiecie jeleniogórskim zanotowano dodatnie saldo migracji (+125). W podregionie legnicko-głogowskim wszystkie powiaty zarejestrowały ujemne saldo migracji, z tego największy ubytek odnotowano w powiatach głogowskim (-419), lubińskim (-329) oraz w mieście Legnica (-324). W podregionie wałbrzyskim również zanotowano ujemne wartości analizowanego wskaźnika dla wszystkich powiatów, z czego najwyższe w powiatach wałbrzyskim (-750), kłodzkim (-463), świdnickim (-288). W podregionie wrocławskim jedynie w trzech powiatach zanotowano relatywnie niewielkie ujemne saldo migracji. Były to powiaty wołowski (-56), milicki (-30) i strzeliński (-2). W pozostałych powiatach podregionu wrocławskiego zanotowano dodatnie saldo migracji, z czego najwyższe w powiecie trzebnickim (+379), średzkim (+263) i oławskim (+153). Ponadto także w mieście Wrocław odnotowano dodatnią wartość przedmiotowego wskaźnika za 2008 rok (+183).

**Tab. 23. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na Dolnym Śląsku
w 2008 roku**

Jednostka terytorialna	Saldo migracji ogółem
Podregion 1 – jeleniogórski	-1 177
Powiat bolesławiecki	-26
Powiat jaworski	-111
Powiat jeleniogórski	125
Powiat kamiennogórski	-217
Powiat lubański	-141
Powiat lwówecki	-68
Powiat zgorzelecki	-311
Powiat złotoryjski	-133
Powiat m. Jelenia Góra	-295
Podregion 2 – legnicko-głogowski	-1 165
Powiat głogowski	-419
Powiat górowski	-137
Powiat legnicki	167
Powiat lubiński	-329
Powiat polkowicki	-123
Powiat m. Legnica	-324
Podregion 3 – wałbrzyski	-1 653
Powiat dzierzoniowski	-101
Powiat kłodzki	-463
Powiat świdnicki	-288
Powiat wałbrzyski	-750
Powiat ząbkowicki	-51
Podregion 4 – wrocławski	2 652
Powiat milicki	-30
Powiat oleśnicki	13
Powiat oławski	153
Powiat strzeliński	-2
Powiat średzki	263
Powiat trzebnicki	379
Powiat wołowski	-56

Powiat wrocławski	1 932
Podregion 5 – m. Wrocław	183
Powiat m.Wrocław	183

*Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>,
02.02.2011.*

Beata Raszka, Paweł Pach

2. Sfera przestrzenna

W ramach sfery przestrzennej określony został cel szczegółowy, który zakładał zwiększenie spójności przestrzennej i infrastrukturalnej regionu i jego integrację z europejskimi obszarami wzrostu. Wyznaczono również pięć priorytetów:

Priorytet 1 – Poprawa spójności przestrzennej regionu,

Priorytet 2 – Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich,

Priorytet 3 – Poprawa ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych,

Priorytet 4 – Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki,

Priorytet 5 – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu.

Priorytet 1. Poprawa spójności przestrzennej regionu

Ze wskazanych w „Metodologii...” sześciu wskaźników w ramach priorytetu 1. dostępne są dane jedynie dla trzech wskaźników (wyłącznie na poziomie województw – NUTS2). Dla pozostałych wskaźników brak jest danych statystycznych dla przyjętego okresu raportowania.

W przypadku omawianego priorytetu dane na poziomie województwa wydają się być bardziej przydatne do monitoringu niż dane na poziomie powiatów. Gęstość sieci komunikacyjnej jest w ramach województwa dolnośląskiego zróżnicowana i w dużej mierze jest związana z siecią osadniczą oraz uwarunkowaniami przyrodniczymi (np. ukształtowanie terenu). W związku z powyższym analiza wskaźników na poziomie województw pozwoli na opracowanie bardziej ogólnych, jednak miarodajnych wyników. Przyjęcie za mianownik jednostki terytorialnej we wskaźnikach 5 i 6 ma tę przewagę nad alternatywnym rozwiązaniem, że odnośnik terytorialny jest niezmienny w czasie. (dzięki temu wskaźnik nie będzie zmieniał wartości w związku ze zmianami liczby ludności).

**Tab. 24. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera przestrzenna,
priorytet 1 – poprawa spójności przestrzennej regionu**

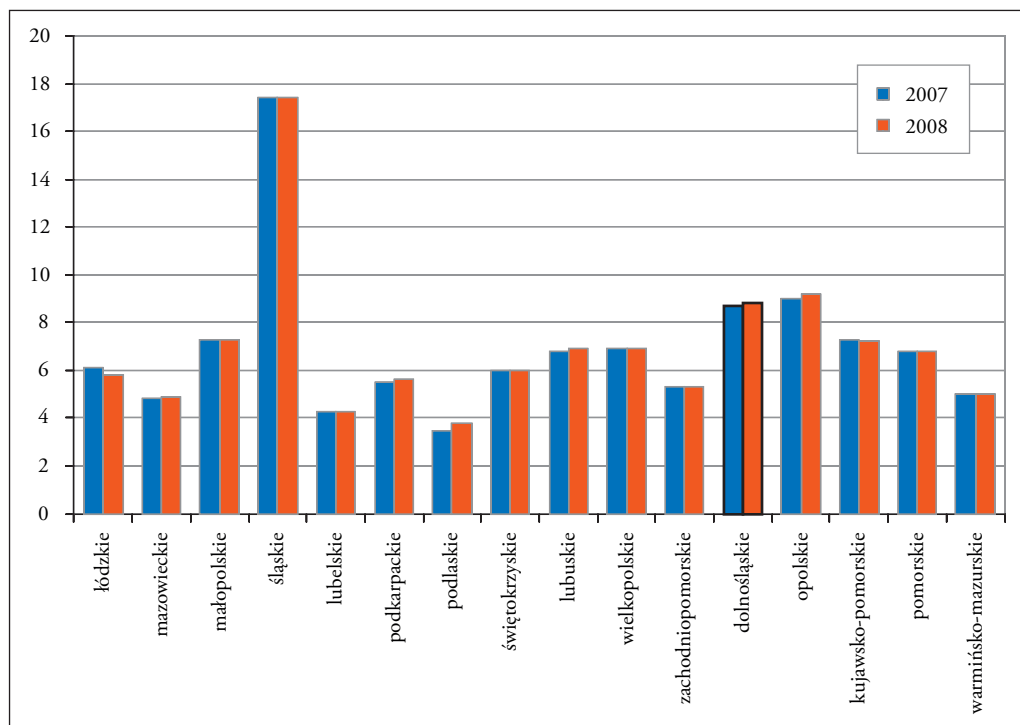
Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych
1.	Długość dróg krajowych zmodernizowanych w ogólnej ich długości	NUTS – 2	NIE
2.	Stopień osiągnięcia rzeczowych wskaźników kontraktów terytorialnych	NUTS – 2	NIE
3.	Długość linii kolejowych eksploatowanych	NUTS – 2	TAK
4.	Długość zmodernizowanych linii kolejowych w ogólnej długości linii kolejowych	NUTS – 4	NIE
5.	Drogi publiczne o twardej nawierzchni (na 100 km ² , 10 tys. ludności)	NUTS – 2	TAK
6.	Linie kolejowe eksploatowane, w tym zelektryfikowane (na 100 km ² , 10 tys. ludności)	NUTS – 2	TAK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Ilnicki D., Janc K., Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 39.

1. Długość linii kolejowych eksploatowanych (na 100 km²)

Wskaźnik długości eksploatowanych linii kolejowych w przeliczeniu na 100 km² dla województwa dolnośląskiego wyniósł 8,8 km. W skali kraju jest to wynik wysoki lokujący województwo na trzecim miejscu (po woj. śląskim i opolskim) – rys. 17. Relatywnie gęsta sieć połączeń kolejowych wynika z uwarunkowań historyczno-gospodarczych i nie stanowi miarodajnego wskaźnika realizacji strategii. Dlatego w celu uzyskania wskaźnika mogącego stanowić ocenę działań w zakresie poprawy spójności przestrzennej regionu niezbędne jest zestawienie wskaźników długości eksploatowanych linii kolejowych na 100 km² w 2007 r. i 2008 r. Porównanie to pokazuje, że w ciągu 2008 r. wskaźnik wzrósł o 0,1 km/100 km². Województwo dolnośląskie znalazło się w grupie sześciu województw o dodatnim bilansie w tym zakresie. Wyższe wskaźniki odnotowano w województwach podlaskim (0,3) i opolskim (0,2). Osiem województw utrzymało się na poziomie z 2007 r., a w dwóch województwach długość eksploatowanych linii kolejowych zmalała.

Rys. 17. Wskaźniki eksploatowanych linii kolejowych w przeliczeniu na 100 km² dla województw w 2007 i 2008 r.

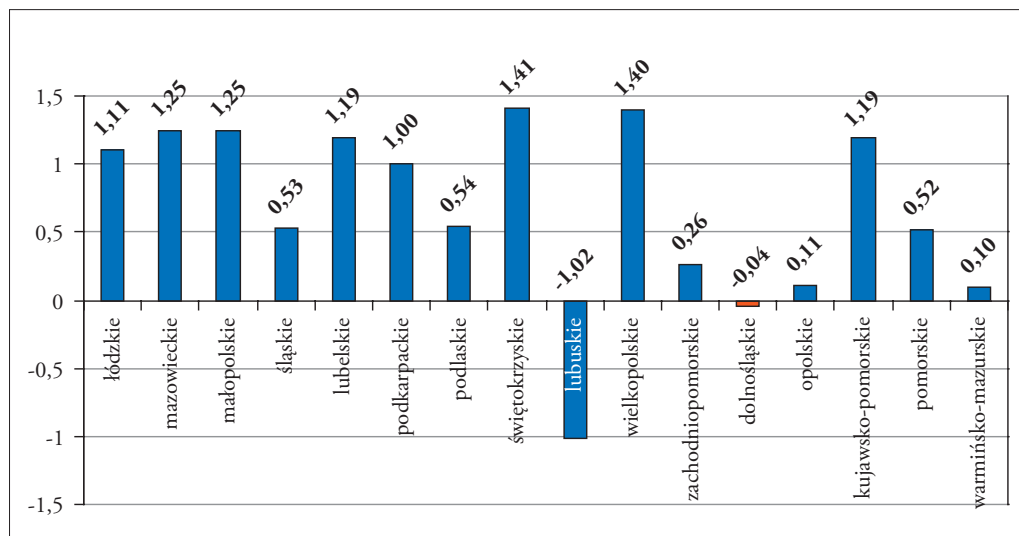

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

2. Drogi publiczne o twardej nawierzchni (na 100 km²)

Realizacja inwestycji drogowych jest zadaniem rozłożonym zwykle na kilka lat, stąd analiza corocznych wskaźników nie w pełni oddaje ich dynamikę. Przyjąć można, że oceną o wiele bardziej miarodajną będzie zestawienie okresów trzy- lub pięcioletnich. W tym opracowaniu określenie wartości wskaźników za rok 2008 ma na celu uzyskanie wstępnych danych służących sporządzeniu tego typu zestawień w perspektywie najbliższych lat.

Rys. 18. Zmiana wskaźnika długości utwardzonych dróg publicznych w przeliczeniu na 100 km² dla województw w 2008 r. w odniesieniu do 2007 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

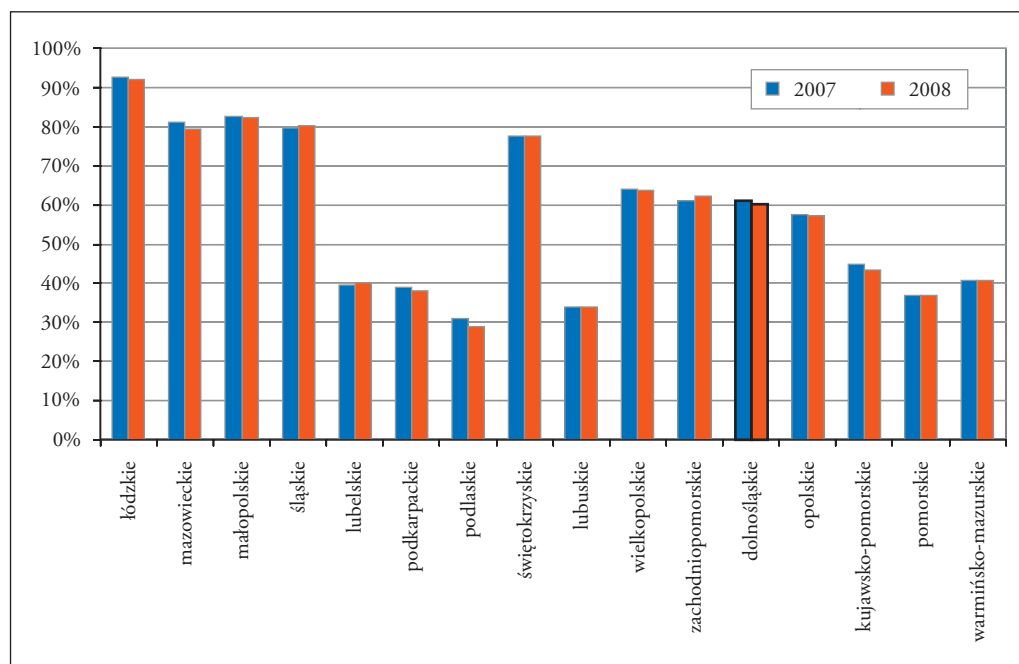
Łączna długość dolnośląskich dróg publicznych o utwardzonej nawierzchni w 2008 r. wynosiła 18.253,1 km. Wskaźnik długości dróg publicznych o utwardzonej nawierzchni na 100 km² wynosił 91,505, co daje Dolnemu Śląskowi piątą lokatę wśród wszystkich województw – rys. 18. Podobnie jak w przypadku analizy podobnego wskaźnika dla linii kolejowych, i w tym przypadku wnioski stanowiące ocenę realizacji w zapisanego w strategii priorytetu 1. „Poprawa spójności przestrzennej regionu” można wyciągnąć z zestawienia wskaźników za rok 2007 i 2008. Porównanie wskazuje, że województwo dolnośląskie znalazło się wśród dwóch województw, gdzie wskaźnik długości dróg publicznych o twardej nawierzchni na 100 km² zmalał w ciągu 2008 roku. Nie jest to spadek znaczny, bo zaledwie o 9,1 km, niemniej jednak w tym samym czasie w innych województwach długość dróg wzrosła o kilkaset kilometrów (np. mazowieckie 444 km, wielkopolskie 417 km, lubelskie 299 km).

3. Linie kolejowe zelektryfikowane (na 100 km²)

Wskaźnik elektryfikacji dolnośląskich normalnotorowych linii kolejowych wyniósł w 2008 r. ponad 60 %, co stanowi w skali kraju wynik średni (ten sam wskaźnik dla Polski – 59 %). W odniesieniu do 2007 r. długość eksploatowanych normalnotorowych zelektryfikowanych linii zmniejszyła się o 2 km (z 1055 km do 1053 km) – rys. 19. W tym okresie długość eksploatowanych normalnotorowych linii kolejowych wzrosła na Dolnym Śląsku o 23 km.

Rys. 19. Wskaźniki długości zelektryfikowanych normalnotorowych linii kolejowych w przeliczeniu na 100 km² dla województw w 2007 i 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

Wskaźnik długości zelektryfikowanych normalnotorowych linii kolejowych w przeliczeniu na Dolnym Śląsku na 100 km² w 2008 roku wyniósł 5,3 km/100 km². Taką samą wartość wskaźnik ten miał w roku 2007. Świadczy to o braku większych inwestycji w zakresie elektryfikacji linii kolejowych.

Priorytet 2. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich

W ocenie wykorzystano dane statystyczne pozyskane z Urzędu Statystycznego we Wrocławiu, opracowanie „Województwo dolnośląskie. Podregiony. Powiaty. Gminy.” 2008 i 2009. Porównanie przeprowadzono na zestawie wskaźników obejmujących dwa lata, tj. 2007 i 2008 r.

Dla priorytetu 2. analizy przeprowadzano na poziomie regionalnym [NUTS 2] w przypadku następujących wskaźników: 1. Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty z dostępem do Internetu w % ogółu gospodarstw domowych oraz 2. Współczynnik aktywności zawodowej ludności na wsi. W odniesieniu do dwóch wskaźników – 3. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym oraz 4. Saldo migracji – zastosowano analizy na poziomie gminy – NUTS 5. W tym przypadku przyjęto zastrzeżenie interpretacyjne wskazane w cytowanym dokumencie metodycznym (Ilnicki, Janc, 2010), iż w niektórych przypadkach możliwości interpretacji są dyskusyjne i ograniczone. Analizy wykonywane na poziomie NUTS4/5 (gminy/powiatu) pozwalają na podjęcie próby oceny zróżnicowania wewnątrzregionalnego. Jednakże trzeba mieć na uwadze, że otrzymane wyniki nie będą oceną rozwoju i efektów prowadzonej polityki regionalnej w relacji do całego regionu. Powinny natomiast pozwolić uchwycić efektywność i skuteczność polityki prowadzonej z regionalnego szczebla zarządzania w odniesieniu do niższych poziomów podziału terytorialnego. Analiza taka ma również na celu informację o potencjalnych dysproporcjach i, jako środek zaradczy, wskazanie koniecznych działań strategicznych dla niedopuszczania do tworzenia nowych obszarów problemowych.

Zgodnie z metodyką pozyskiwania i opracowania danych, przyjętą w Głównym Urzędzie Statystycznym, zastosowano następujące rozstrzygnięcia nomenklaturowe: liczby względne (wskaźniki, odsetki) podano na podstawie danych bezwzględnych. Przy przeliczeniach danych na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) według stanu w końcu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczeniach danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku (np. ruch ludności) – według stanu w dniu 30 VI.

Przez ludność w wieku produkcyjnym [składowa wskaźnika 3.] rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18–64 lata, dla kobiet – 18–59 lat. Przez ludność w wieku nieprodukcyjnym rozumie się ludność w wieku przedprodukcyjnym, tj. do 17 lat oraz w wieku poprodukcyjnym, tj. mężczyźni – 65 lat i więcej, kobiety – 60 lat i więcej.

Dane o migracjach [4.] ludności opracowano na podstawie informacji o zameldowaniach na pobyt stały. Informacje te nie uwzględniają zmian adresu w obrębie tej samej gminy (miasta), z gmin miejsko-wiejskich, dla których został zachowany podział na tereny miejskie i wiejskie. Napływ ludności obejmuje zameldowania na pobyt stały, odpływ wymeldowania ze stałego miejsca zamieszkania. Współczynniki dotyczące ruchu naturalnego i migracji ludności w podziale terytorialnym obliczono jako iloraz liczby faktów określonego rodzaju i liczby ludności zameldowanej na pobyt (według stanu w dniu 30 VI).

**Tab. 25. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera przestrzenna priorytet 2
– zrównoważony rozwój obszarów wiejskich**

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych
1.	Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty z dostępem do Internetu w % ogółu gospodarstw domowych	NUTS – 2	TAK
2.	Współczynnik aktywności zawodowej ludności na wsi	NUTS – 2	TAK
3.	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (wskaźnik obciążenia ekonomicznego)	NUTS – 5	TAK
4.	Odsetek pracujących na wsi poza rolnictwem jako procent ludności mieszkającej na wsi	NUTS – 5	NIE
5.	Saldo migracji na wieś	NUTS – 5	TAK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Ilnicki D., Janc K., Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 39.

1. Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty z dostępem do Internetu w % ogółu gospodarstw domowych

W ciągu 12 miesięcy 2008 r. w skali regionu (NUTS 2) nastąpił wyraźny wzrost udziału gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu w porównaniu do 2007 r. Ich udział w stosunku do ogólnej liczby gospodarstw domowych wzrósł o 10,2 %.

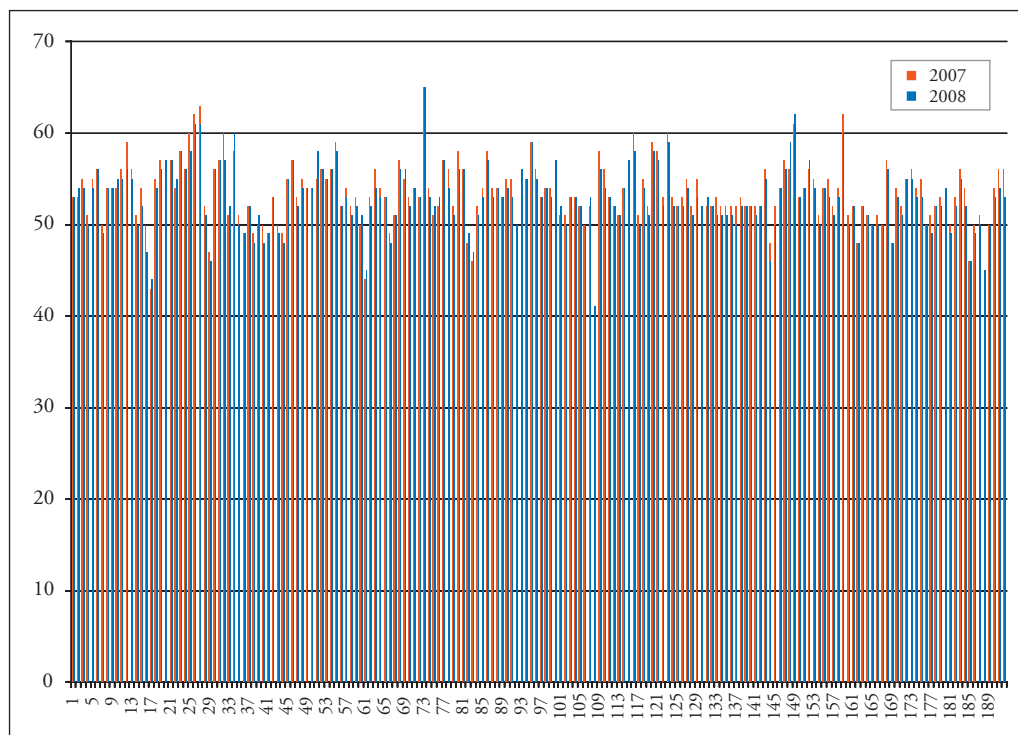
2. Współczynnik aktywności zawodowej ludności na wsi

Współczynnik aktywności zawodowej ludności na wsi, oceniany porównawczo 2007–2008 (NUTS 2), wskazuje na zmniejszanie się grupy osób aktywnych zawodowo. W 2008 roku nastąpił spadek zatrudnienia o 0,4 % w stosunku do 2007 r. Zmiana może świadczyć o ogólnej tendencji spadku aktywności zawodowej ludności na wsi. Ponieważ jednak wskaźnik przyjęty w analizie nie uwzględnia wprost danych demograficznych, nie można jednoznacznie stwierdzić, czy zmiana ma podłoże w ogólnych trendach rozwoju społecznego (starzenie się polskiej populacji), czy wynika ze wzrostu bezrobocia na obszarach wiejskich.

3. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym

W skali powiatów udział procentowy ludności w wieku nieprodukcyjnym wykazał zmiany rzędu 1 % – rys. 20. W przypadku powiatów: głogowskiego, jaworskiego, jeleniogórskiego, lwóweckiego, strzelińskiego, średzkiego, wrocławskiego, ząbkowickiego i złotoryjskiego w 2008 r. nastąpił spadek wartości wskaźnika w stosunku do 2007 r. Jednakże przekracza on (poza powiatem złotoryjskim i głogowskim – tu spadek o 3 % w stosunku do 2007 r.) 50 % udziału ludności w wieku nieprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym. W tym samym czasie wartości wskaźnika wzrosły w powiecie lubińskim (z 48 % w 2007 r. do 49 % w 2008 r.) i Jeleniej Górze (odpowiednio: z 42 % do 53 %).

Rys. 20. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2007 i 2008 r.; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie gmin (zgodne z zestawieniem tabelarycznym – załącznik 1)

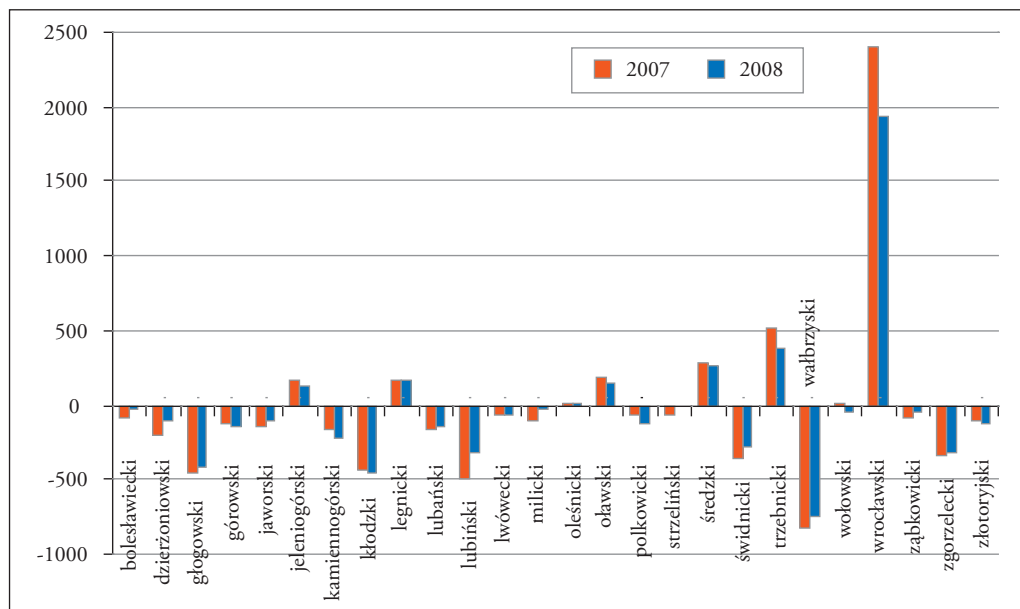

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

4. Saldo migracji

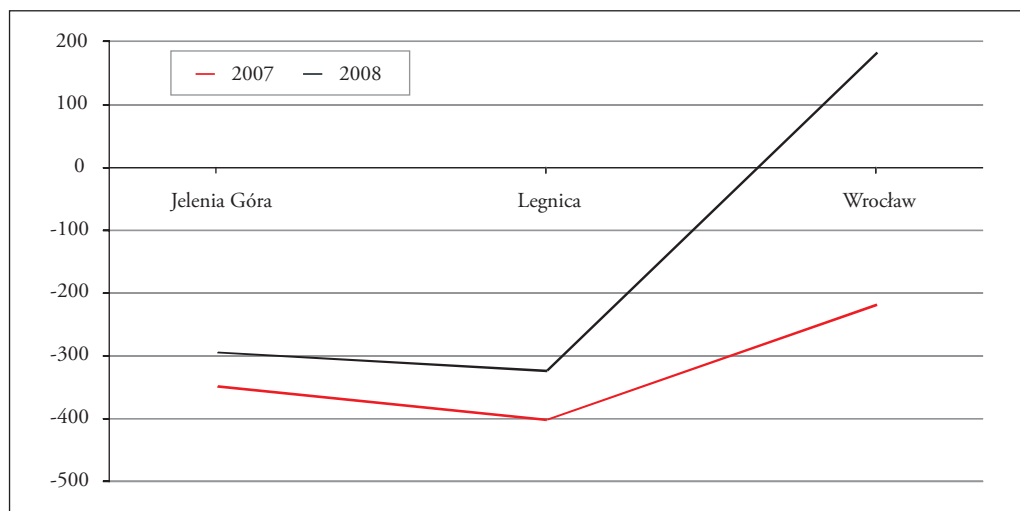
Wartości wskaźnika [4.] saldo migracji ogółem wykazują wyraźny obraz migracji do Wrocławia, gmin podregionu wrocławskiego (powiaty: wrocławski, trzebnicki, średzki, oławski, oleśnicki) oraz gmin związanych z miastami na prawach powiatu (jeleniogórski i legnicki) – rys. 21 i 22. Ujemne saldo migracji (przy wysokich wartościach wskaźnika) występuje w powiatach: dzierzoniowskim, głogowskim, lubińskim, świdnickim, zgorzeleckim – choć w porównaniu z 2007 r. nastąpił jego spadek. Najwyższy spadek ujemnego salda migracji (przy znacznie niższych wartościach odniesienia z 2007 r.) wystąpił również w powiatach: milickim i strzelińskim. Z kolei wzrost ujemnego salda migracji, w zestawieniu z 2007 r., wykazują powiaty: górowski, kamiennogórski, polkowicki, wołowski, złotoryjski.

Rys. 21. Saldo migracji ogółem w 2007 i 2008 r.; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

Rys. 22. Saldo migracji ogółem w miastach na prawach powiatu w 2007 i 2008 r.; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – Jelenia Góra, Legnica, Wrocław

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

Priorytet 3. Poprawa ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych

Ze wskazanych w „Metodologii...” czterech wskaźników w ramach priorytetu 3. dostępne są dane dla trzech wskaźników (z czego dwa na niższych poziomach NUTS, niż sugerowano w „Metodologii...”):

Dane dla wskaźników 2. i 3. dostępne są dopiero na poziomie województw (NUTS2), co sprawia, że analizy tych wskaźników częściowo pokrywają się z analizami jednego ze wskaźników w ramach priorytetu 4, tj. „Udział i powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji w powierzchni ogółem”. Analiza wskaźnika 4. na poziomie gmin (NUTS 5) nie da wyników mogących stanowić podstawę do wyciągnięcia właściwych wniosków. Analiza danych statystycznych dotyczących procentu powierzchni gminy objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego ujawniła pewne nieprawidłowości. Kilka gmin odnotowało pokrycie planami na poziomie ponad 100 %, co jednoznacznie wskazuje na nierzetelność przygotowania danych i budzi wątpliwości, co do słuszności wniosków z analiz tych danych. Przeprowadzenie analiz na poziomie powiatów sprawi, że oddziaływanie błędnych danych będzie zminimalizowane przez ich uśrednienie z innymi, bardziej realnymi danymi.

Tab. 26. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera przestrzenna priorytet 3 – Poprawa ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych
1.	Liczba wspólnie przeprowadzonych ewaluacji	NUTS – 2	NIE
2.	Odsetek gruntów zdewastowanych i zdegradowanych jako procent gruntów regionu ogółem	NUTS – 2	TAK
3.	Odsetek gruntów zdewastowanych i zdegradowanych zrehabilitowanych i zagospodarowanych jako procent gruntów zdewastowanych i zdegradowanych	NUTS – 2	TAK
4.	Powierzchnia gminy objęta obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w % powierzchni gminy ogółem	NUTS – 5	TAK

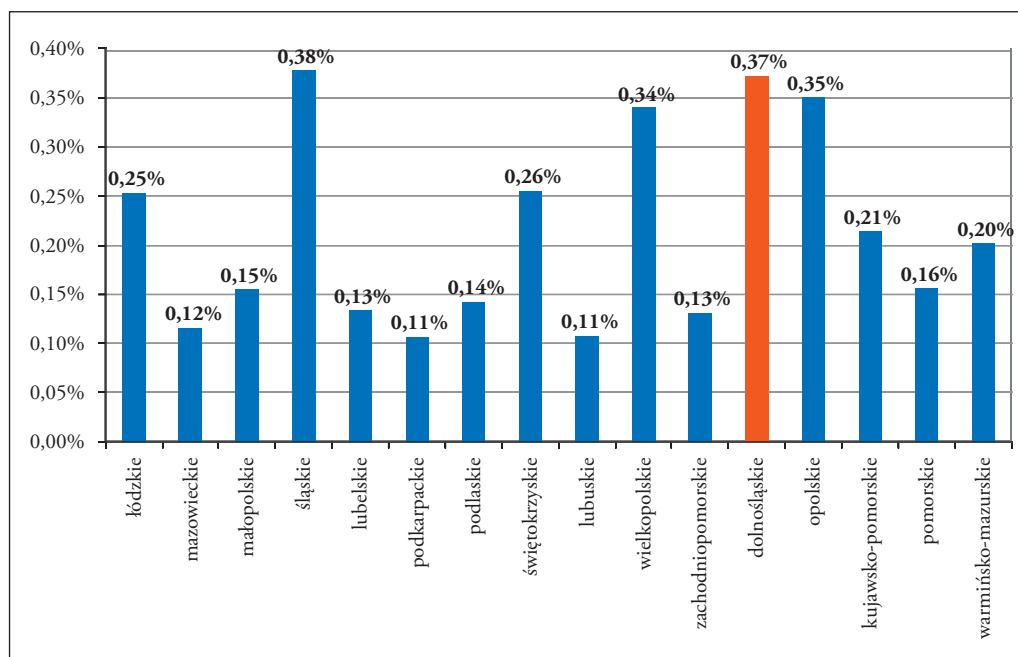
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Ilnicki D., Janc K., Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 39.

1. Odsetek gruntów zdewastowanych i zdegradowanych zrehabilitowanych i zagospodarowanych jako procent gruntów regionu ogółem

Powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych w 2008 r. w Polsce wynosiła blisko 7,5 tys. ha, z czego większość (5704 ha) stanowiły grunty zdewastowane (rys. 23). Dla województwa dolnośląskiego wskaźnik udziału gruntów zdewastowanych i zdegradowanych w powierzchni regionu należy do jednego z najwyższych i wynosi 0,37 %. Tylko w województwie śląskim wskaźnik ten jest wyższy i to zaledwie o 0,01 %.

Rys. 23. Procent gruntów zdegradowanych i zdewastowanych w ogólnej powierzchni województw w 2008 r.

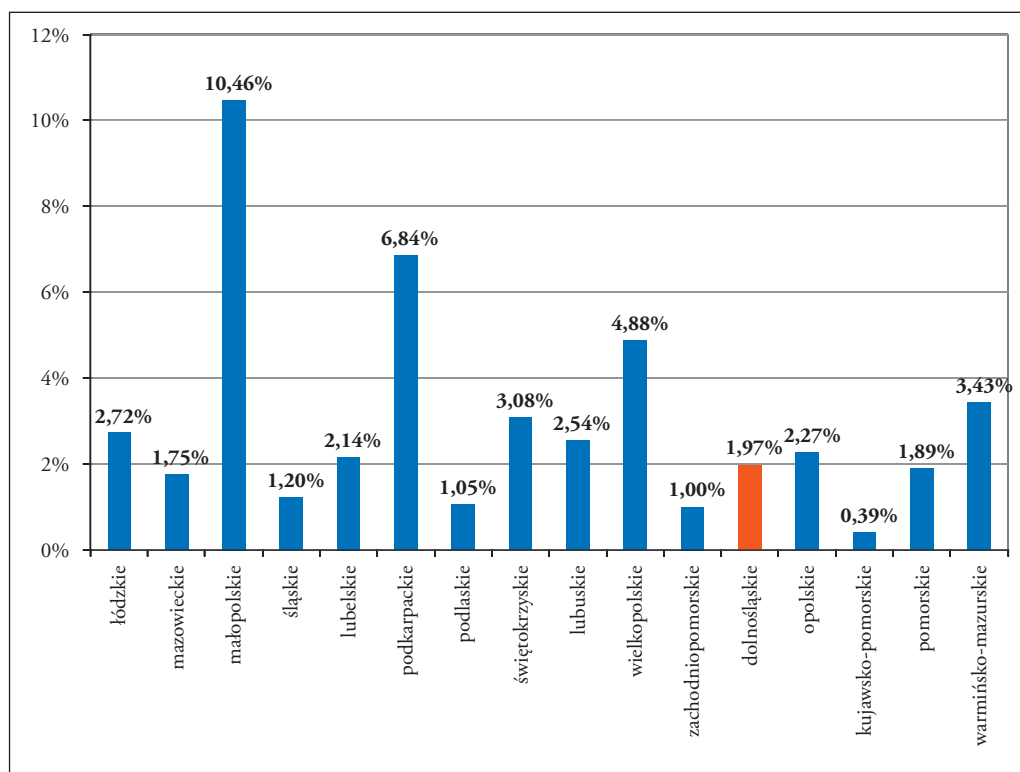
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

2. Odsetek gruntów zdewastowanych i zdegradowanych zrehabilitowanych i zagospodarowanych jako procent gruntów zdewastowanych i zdegradowanych

Odsetek gruntów zdewastowanych i zdegradowanych zrehabilitowanych i zagospodarowanych jako procent gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wyniósł zaledwie 1,97 % (rys. 24). Na tle innych województw jest to wynik średni. Wyższe wskaźniki odnotowano w województwach: małopolskim (10,46 %), podkarpackim (6,84 %), wielkopolskim (4,88 %), warmińsko-mazurskim (3,43 %).

Rys. 24. Procent gruntów zrehabilitowanych i zagospodarowanych w ogólnej powierzchni gruntów zdegradowanych i zdewastowanych w poszczególnych województwach w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

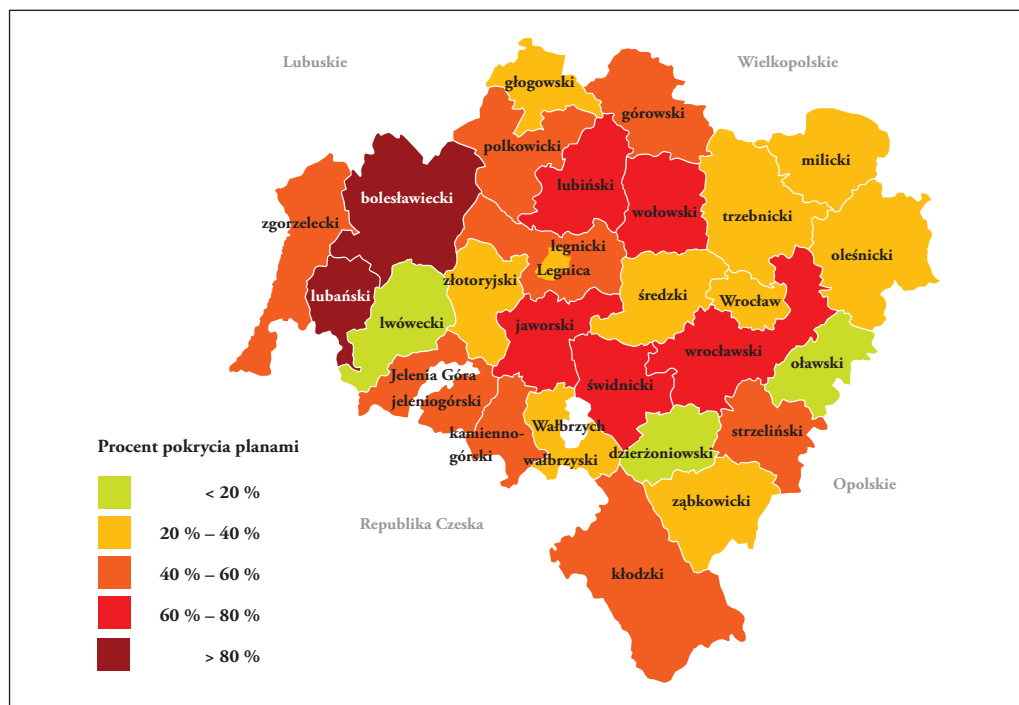

3. Powierzchnia gminy objęta obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w % powierzchni gminy ogółem

Ocenę wskaźnika procentu powierzchni gminy objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego przeprowadzono w ujęciu przestrzennym (na poziomie regionu i powiatu) oraz czasowym. W ujęciu przestrzennym zestawiono ze sobą wskaźniki dla poszczególnych województw i kraju, natomiast w ujęciu czasowym zestawiono wskaźniki dla województwa dolnośląskiego z 2007 r. i 2008 r. Analizę pokrycia planami gmin przeprowadzono i uśredniono dla powiatów (NUTS-4), co pozwoli na wyłonienie obszarów obejmujących kilka gmin, gdzie wskaźnik ten jest wyższy lub niższy od średniej. Analiza przeprowadzona na poziomie gmin (NUTS-5) mogłaby sprawić, że wyniki byłyby nieczytelne i trudne do interpretacji.

Łączna powierzchnia dolnośląskich gmin objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w % powierzchni województwa w 2008 r. wyniosła 49,29, co w skali kraju należy uznać za jeden z wyższych wskaźników (dwa razy wyższy niż średnia krajowa wynosząca 25,01 %). Podobna przewaga wskaźnika pokrycia planami dla Dolnego Śląska i Polski notowana jest dla częściowych zestawień (dla gmin miejsko-wiejskich i wiejskich) – rys. 25. Znacznie gorzej na tle średniej krajowej wypada województwo dolnośląskie w analizie wskaźnika pokrycia planami gmin miejskich (wskaźnik ten jest blisko 2 % niższy: dolnośląskie – 36,44 %, Polska 38,29 %).

Rys. 25. Procentowe pokrycie planami w powiatach województwa dolnośląskiego w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

Wskaźnik pokrycia planami miejscowymi wzrósł w 2008 r. w odniesieniu do 2007 r. o blisko 1,5 %. Na tle średniej krajowej wynoszącej 0,53 % jest to wynik dobry. W obrębie województwa tempo opracowania miejscowych planów jest zróżnicowane. W gminach miejskich jest dwukrotnie większe (2,13 %) niż w gminach wiejskich (0,95 %). W gminach miejsko-wiejskich w 2008 r. opracowaniami zrealizowano dla 1,89 % planów.

Wskaźnik pokrycia planami wewnątrz regionu wykazywał w 2008 r. duże zróżnicowanie. Dla poszczególnych powiatów wynosił od 4,26 % (powiat oławski) do 99,47 % (powiat bolesławiecki). Najniższe wskaźniki pokrycia planami odnotowano w powiatach oławskim, lwóweckim i dzierzoniowskim, gdzie obowiązujące plany miejscowe posiadało nie więcej niż 20 % terenu.

Priorytet 4. Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki

Zestaw wskaźników na poziomie regionalnym (NUTS 2) dla priorytetu 4. zastosowano w przypadku wskaźników: 1. Odpady komunalne zebrane z gospodarstw domowych [t], 2. Udział % powierzchni zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji (w ha). Poziomu powiatu (NUTS 4) dotyczyły następujące wskaźniki: 3A. Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności; 3B. Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w % ogólnej liczby ludności; 4. Nakłady inwestycyjne budżetów na ochronę środowiska [tys. zł]; 5. Odpady komunalne zebrane [t]; 6. Przepustowość oczyszczalni ścieków [dam^3/d]; 7. Ścieki przemysłowe i komunalne nieoczyszczone odprowadzane do wód powierzchniowych lub ziemi [dam^3]; 8. Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczone w % ścieków ogółem (wymagających oczyszczenia); 9. Udział odpadów (z wyłączeniem komunalnych) poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku [%]; 10. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej – ogółem; 11. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej – na jednego mieszkańca (w m^3).

Przez odzysk odpadów [1.] rozumie się wszelkie działania niestwarzające zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska, polegające na wykorzystaniu odpadów w całości lub w części, lub prowadzące do odzyskania z odpadów substancji, materiałów lub energii i ich wykorzystania. Informacje o odpadach opracowane zostały na podstawie katalogu odpadów (wprowadzonego w życie 1 I 2002 r.), opartego o Listę Odpadów wprowadzoną do prawodawstwa Unii Europejskiej z dniem 1 I 2002 r. [wskaźnik 5.]. Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot należący do jednej z kategorii określonych w załączniku nr 1 ustawy z dnia 27 IV 2001 r. o odpadach (tekst jednolity Dz. U. z 2007 r. Nr 39, poz. 251), których posiadacz pozbywa się, zamierza pozbyć się lub do ich pozbycia się jest obowiązany.

Dane o ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków [wskaźnik 3.] podano na podstawie badań Głównego Urzędu Statystycznego w oparciu o szacunek liczby ludności korzystającej z oczyszczalni oczyszczających ścieki z miast i wsi. Dane o urządzeniach komunalnych [wskaźnik 6.] dotyczą urządzeń czynnych, według lokalizacji obiektów.

Dane o nakładach na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej oraz ich efektach rzeczowych [wskaźnik 4.] podano zgodnie z Polską Klasyfikacją Statystyczną dotyczącą Działalności i Urządzeń Związanych z Ochroną Środowiska, wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 III 1999 r. (Dz. U. Nr 25,

poz. 218). Klasyfikacja ta opracowana została na podstawie Międzynarodowej Standardowej Statystycznej Klasyfikacji EKG/ONZ dotyczącej Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska i Europejskiego Systemu Zbierania Informacji Ekonomicznych dotyczących Ochrony Środowiska, (SERIEE) wdrożonego przez Unię Europejską.

Dane o ściekach dotyczą ścieków wprowadzonych do wód lub do ziemi [wskaźnik 7.] przez: 1) jednostki organizacyjne wnoszące opłaty za pobór z ujęć własnych w wielkościach rocznych 5 dam³ i więcej wody podziemnej albo 20 dam³ i więcej wody powierzchniowej, lub odprowadzających rocznie 20 dam³ i więcej ścieków, 2) wszystkie jednostki nadzorujące pracę sieci wodociągowej (spółdzielnie mieszkaniowe, spółki wodne, zakłady usług wodnych, zakłady pracy itd.). Jako ścieki wymagające oczyszczania [składowa wskaźnika 8.] przyjęto wody odprowadzane siecią kanałów lub rowów otwartych, bezpośrednio do wód lub ziemi, lub do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami z odwadniania zakładów górniczych i chłodniczymi), z innych jednostek oraz z gospodarstw domowych. Dane o ściekach oczyszczanych [składowa wskaźnika 8.] dotyczą ścieków oczyszczanych mechanicznie, chemicznie, biologicznie oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów i odprowadzonych do wód lub do ziemi. Jako ścieki wymagające oczyszczania [składowa wskaźnika 8.] przyjęto wody odprowadzane siecią kanałów lub rowów otwartych bezpośrednio do wód lub do ziemi, lub do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami z odwadniania zakładów górniczych i chłodniczymi), z innych jednostek oraz z gospodarstw domowych.

Informacje o poborze wody [składowa wskaźnika 10] dotyczą: 1) w pozycji „na cele produkcyjne, związane z łowiectwem, leśnictwem oraz rybactwem” – jednostek organizacyjnych wnoszących opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam³ i więcej wody podziemnej albo 20 dam³ i więcej wody powierzchniowej, lub odprowadzających rocznie 20 dam³ i więcej ścieków; 2) w pozycji „nawodnienia w rolnictwie i leśnictwie oraz napełnianie i uzupełnianie stawów rybnych” – jednostek organizacyjnych rolnictwa, leśnictwa i rybactwa zużywających wodę na potrzeby nawadniania gruntów rolnych i leśnych o powierzchni od 20 ha oraz na potrzeby eksploatacji stawów rybnych o powierzchni od 10 ha oraz pstrągarni.

**Tab. 27. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera gospodarcza priorytet 4
– Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki**

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych
1.	Ludność objęta zbiórką odpadów komunalnych w % ludności ogółem.	NUTS – 2	NIE
2.	Udział i powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji w powierzchni ogółem	NUTS – 2	TAK
3.	Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności	NUTS – 4	TAK
4.	Nakłady inwestycyjne budżetów na ochroną środowiska	NUTS – 4	TAK
5.	Odpady komunalne zebrane na 1 mieszkańca	NUTS – 4	TAK
6.	Przepustowość oczyszczalni ścieków	NUTS – 4	TAK
7.	Ścieki przemysłowe i komunalne nieoczyszczone odprowadzane do wód powierzchniowych lub do ziemi	NUTS – 4	TAK
8.	Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczone w % ścieków wymagających oczyszczenia	NUTS – 4	TAK
9.	Udział odpadów z wyłączeniem komunalnych poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku	NUTS – 4	TAK
10.	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności (na podmiot gospodarczy, na jednego mieszkańca)	NUTS – 4	TAK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Ilnicki D., Janc K., Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 40.

1. Odpady komunalne zebrane z gospodarstw domowych [t]

W skali województwa [NUTS 2] zastosowany wskaźnik rozwoju zrównoważonego i bezpieczeństwa ekologicznego wykazał spadek wielkości odpadów komunalnych zebranych z gospodarstw domowych [wskaźnik 1.]. Między 2007 r. a 2008 r. wielkość zmalała o 46.575,7 t., jednakże trudno znaleźć przyczyny spadku wartości wskaźnika. O ile zmiana (spadek) ilości zebranych odpadów wynikający z ich odzyskiwania i recyklingu wskazywałby na właściwą politykę edukacyjną w sferze ekologicznej oraz sprawną i skuteczną gospodarkę komunalną, to wzrost liczby nielegalnych wysypisk oznacza wybitne

zaniedbania. Na obecnym etapie nie analizowano tego typu wskaźników, ze względu na to, że wykracza to poza ramy obecnych analiz; w przypadku modyfikacji strategii województwa konieczne będzie ich rozpoznanie.

2. Udział % powierzchni zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji [ha]

Udział procentowy powierzchni zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji [ha] [wskaźnik 2.] zmalał w 2008 r. w stosunku do 2007 r. o 2,2 %. Świadczy to podjęciu efektywnych działań rekultywacyjnych prowadzonych w województwie i systematycznym spadku wielkości powierzchni gospodarczo nieużytecznych.

3A. Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności

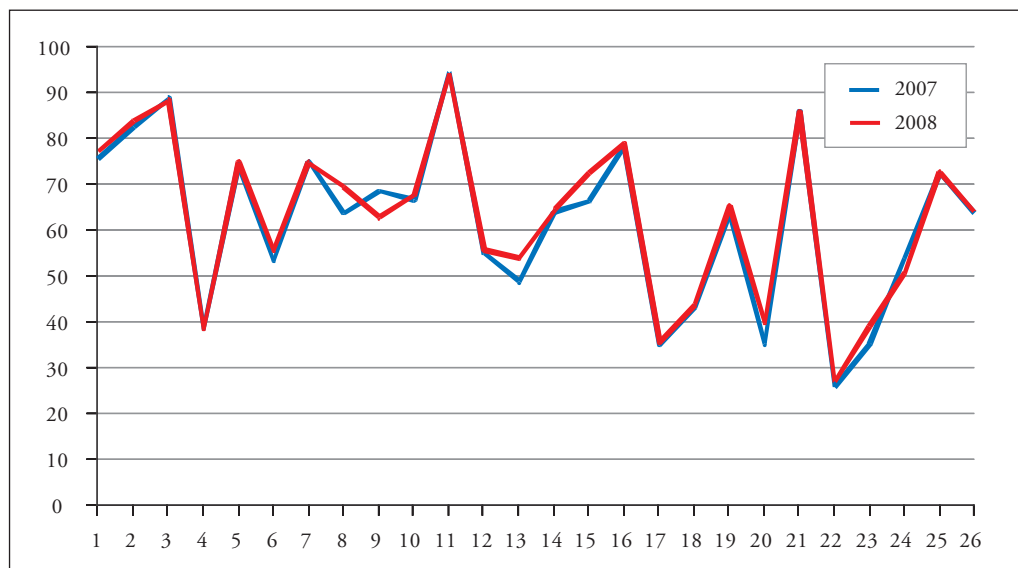
Największy przyrost wielkości wskaźnika [3.A] określającego udział ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności na poziomie powiatów nastąpił w przypadku powiatu oławskiego (wzrost o 6 % w stosunku do 2007 r.), kłodzkiego (5,9 %), milickiego (5,1 %) i trzebnickiego (4,6 %) – rys. 26. Jednakże nie oznacza to, że powiaty te mają rozbudowany system kanalizacji. Udział procentowy ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków nie zawsze idzie w parze z przyrostem tego wskaźnika. Niektóre powiaty wykazują niski wskaźnik dostępu do oczyszczalni. Do tej grupy powiatów należą: wołowski (27,0 %), strzebiński (35,4 %), górowski (38,5 %), wrocławski (39,1 %), trzebnicki (39,9 %). Ponadto w powiatach legnickim i ząbkowickim zauważalny jest spadek procentowego udziału ludności objętych dostępem do oczyszczalni ścieków; może być to efekt wzrostu liczby ludności (migracje) lub wyczerpania się przepustowości oczyszczalni.

Najwyższe wartości, przy równoczesnym wzroście w okresie 2007–2008 wskaźnik przyjmuje dla powiatów: dzierzoniowskiego (83,8 % udziału i 1,4 % wzrostu), polkowickiego (79,1 % i 0,5 %). W przypadku powiatów: głogowskiego (88,3 %), lubińskiego (94,1 %), wałbrzyskiego (85,8 %) oraz miasta Jelenia Góra (93,1 %) charakteryzujących się wysokim wskaźnikiem obsługi ludności przez oczyszczalnie ścieków – w 2008 r. nastąpił niewielki, rzędu dziesiątych procenta, spadek wartości wskaźnika w stosunku do 2007 r. (wyższy, tj. 6,9 %, odnotowano w Jeleniej Górze i powiecie legnickim = 5,7 %) – rys. 27. Może to świadczyć o potrzebach inwestycyjnych w urządzenia komunalne tych

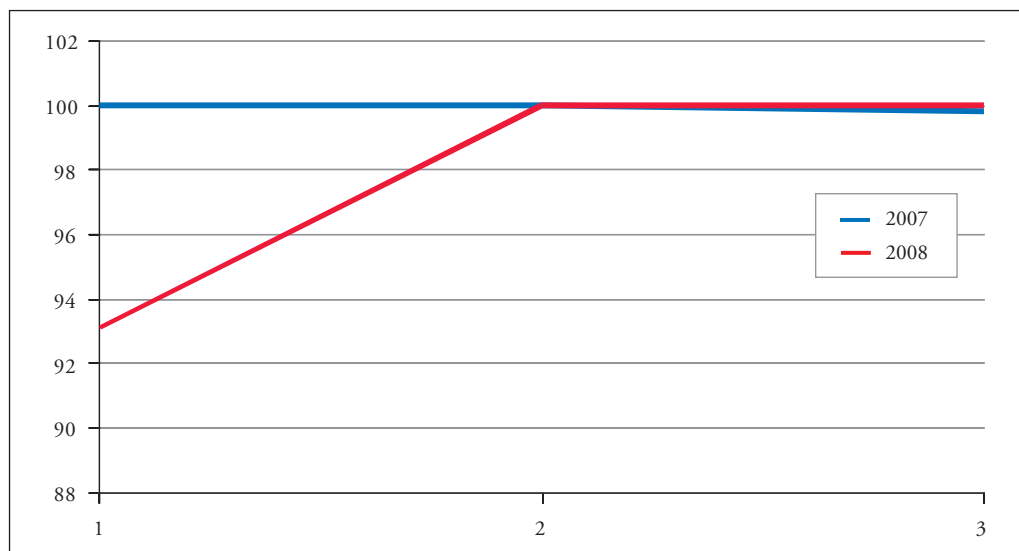
obszarów, koniecznych do uwzględnienia w bliskiej przyszłości. W innym przypadku brak wydolnej infrastruktury komunalnej może spowodować pogorszenie stanu środowiska i ograniczenia inwestycji mieszkaniowych.

Rys. 26. Udział ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów (zgodne z zestawieniem tabelarycznym – załącznik)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS,
<http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

Rys. 27. Udział ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów (1 – Jelenia Góra, 2 – Legnica, 3 – Wrocław)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

3B. Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w % ogólnej liczby ludności

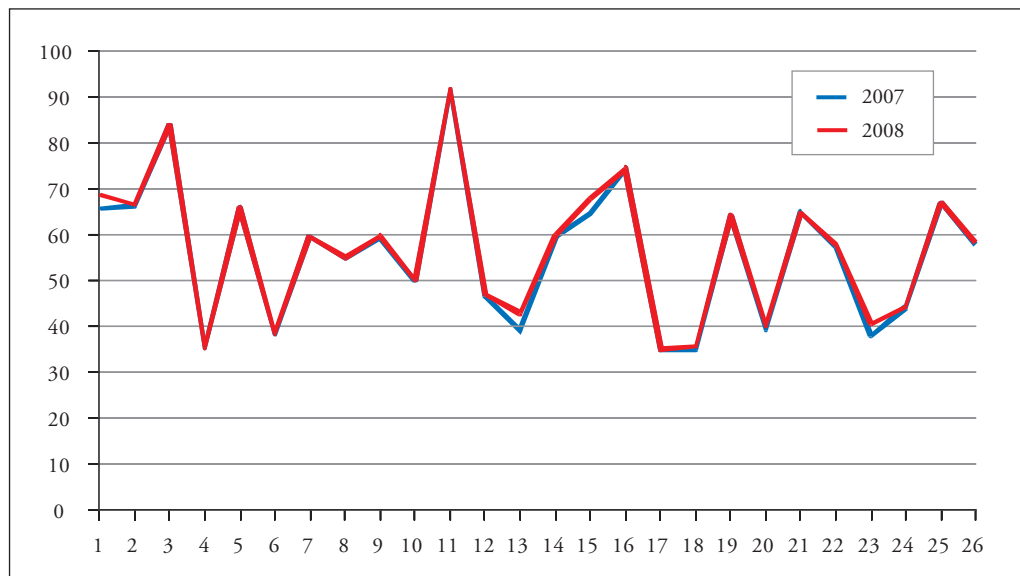
Wskaźnik: procentowy udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie ludności [3.B] w przypadku wartości bezwzględnych pozwolił zróżnicować powiaty na trzy kategorie wydzielone⁶ ze względu na wielkość udziału procentowego użytkowników sieci kanalizacyjnej. Do kategorii I zaliczono powiaty, w których z sieci kanalizacyjnej korzysta mniej niż 40 % populacji. Grupę tę tworzą następujące powiaty: górowski (35,3 % użytkowników sieci kanalizacyjnej w 2008 r.), jeleniogórski (38,4 %), strzeliński (34,8 %), średzki (35,5 %) – rys. 28. Kategorię II stanowią powiaty, dla których wskaźniki udziału ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej mieszczą się w przedziale 40–70 %. Należą tu powiaty: bolesławiecki (68,6 %), dzierzoniowski (66,5 %), jaworski (65,8 %), kamiennogórski (59,5 %), kłodzki (54,9 %), legnicki (59,6 %), lubański (50,1 %), lwówecki (46,8 %), milicki (42,7 %), oleśnicki (59,8 %), oławski (67,6 %), świdnicki (64,1 %), trzebnicki (40,1 %), wałbrzyski (64,7 %), wołowski (57,9 %), wro-

⁶ Kategorie wyróżniono wyłącznie na potrzeby niniejszego opracowania.

clawski (40,4 %), ząbkowicki (44,2 %), zgorzelecki (66,9 %), złotoryjski (58,2 %). Kategoria III grupująca powiaty z ponad 70 % udziałem ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w stosunku do ogółu mieszkańców powiatu – jest najmniej liczna. Tworzą ją zaledwie trzy powiaty: głogowski (83,9 %), lwówecki (91,6 %) i polkowicki (74,4 %). Niepokojący jest brak rozwoju sieci kanalizacyjnej, zwłaszcza w grupie powiatów wykazujących wyraźne braki infrastrukturalne: przyrost ludności korzystającej z sieci w 2008 r. w stosunku do 2007 r. w powiecie górowskim był 0,0 %, w powiecie strzelińskim 0,1 %, w jeleniogórskim 0,3 %, a w średzkim 0,7 %. Takie tempo zmian nie pozwoli na szybkie poprawienie sytuacji środowiskowej, nawet przy braku nasilenia się osadnictwa (migracji). W grupie powiatów o średnim poziomie korzystania z sieci wydatny systematyczny wzrost liczby ludności odnotowano w 2008 r. w powiecie wrocławskim (2,6 % w stosunku do 2007r.). Znaczny (skokowy) wzrost wskaźnika w 2008 r. wystąpił w powiecie bolesławieckim (3,1 % w porównaniu z 2007 r.) oraz w powiecie milickim (2007 r. – 39,0 %, 2008 r. – 42,7 %, tj. wzrost o 3,7 % w skali roku badawczego).

Rys. 28. Zmiana wskaźnika procentowego udziału ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie ludności; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów

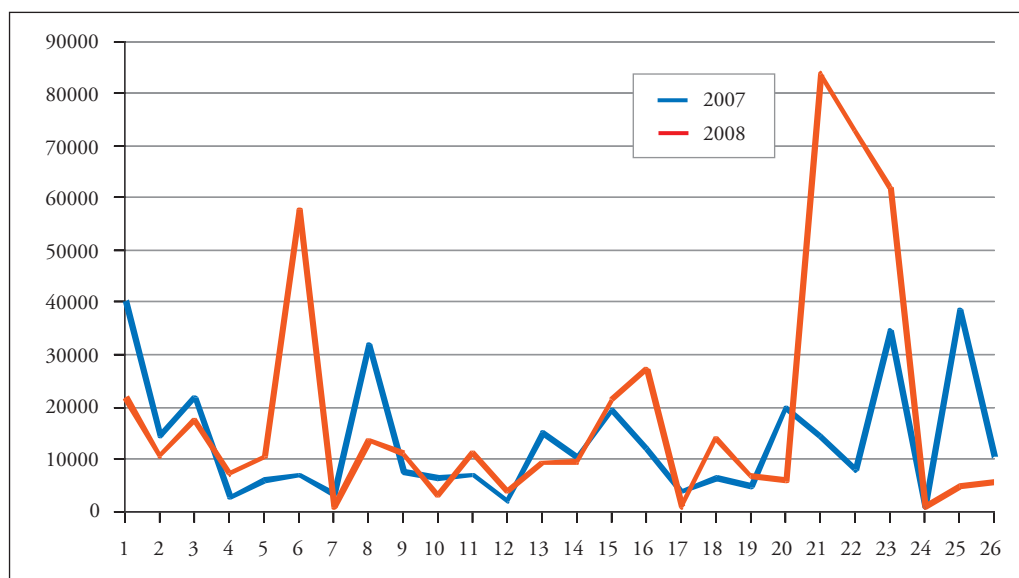

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl/>, 02.02.2011.

4. Nakłady inwestycyjne budżetów na ochronę środowiska [tys. zł]

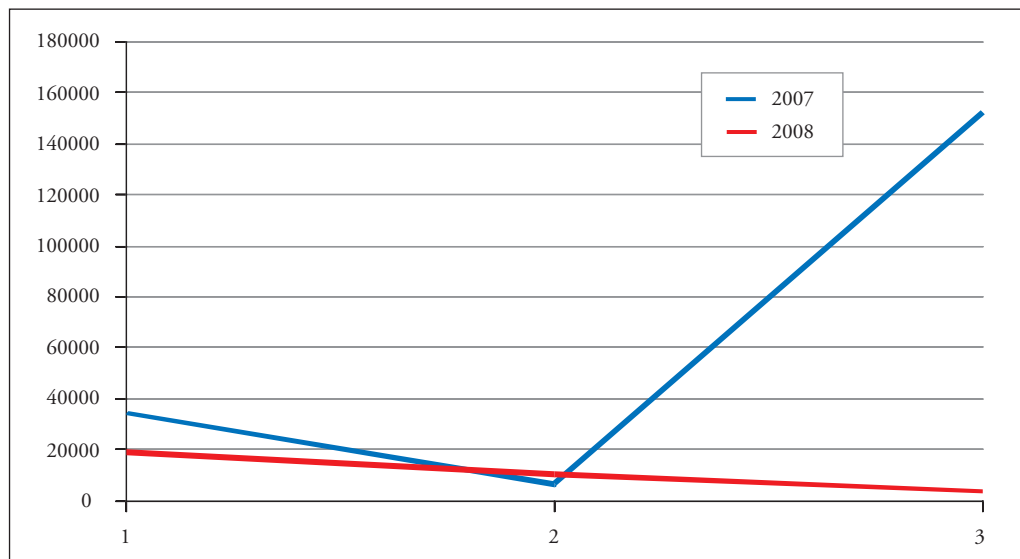
Nakłady inwestycyjne budżetów na ochronę środowiska [4.] w 2008 r. w stosunku do 2007 r. zasadniczo spadły w powiecie bolesławieckim, głogowskim, kłodzkim, kamienogórskim, lubańskim, strzelińskim, trzebnickim i złotoryjskim. W pozostałych przypadkach albo ich wysokość pozostała na podobnym poziomie, albo wzrosła. Znaczący wzrost w wartościach bezwzględnych nakładów inwestycyjnych budżetów powiatów na ochronę środowiska miał miejsce w powiatach: górowskim, jaworskim, jeleniogórskim, legnickim, lubińskim, lwóweckim, polkowickim, średzkim, świdnickim, wałbrzyskim, wołowskim i wrocławskim, choć przyrost jest proporcjonalnie różny (rys. 29). W przypadku miast na prawach powiatu wyraźny wzrost nakładów inwestycyjnych nastąpił w Legnicy (rys. 30).

**Rys. 29. Nakłady inwestycyjne budżetów na ochronę środowiska;
oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów.**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

**Rys. 30. Nakłady inwestycyjne budżetów na ochronę środowiska;
oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów
(1 – Jelenia Góra, 2 – Legnica, 3 – Wrocław)**

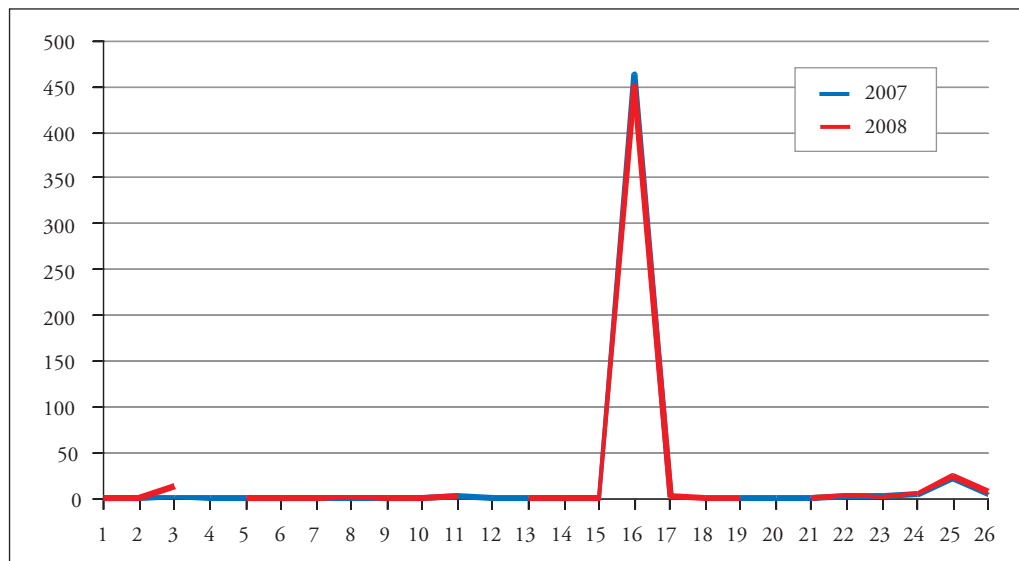

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

5. Odpady komunalne zebrane [t]

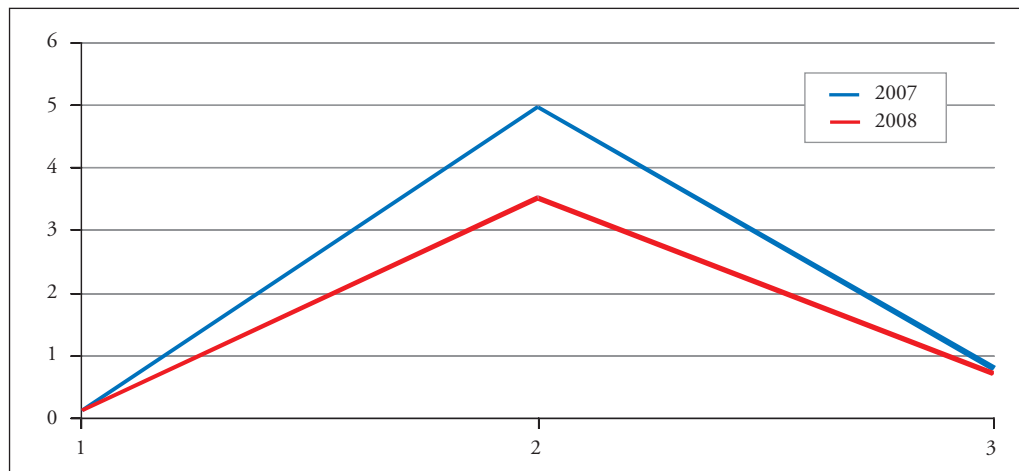
Wskaźnik określający wielkość zebranych odpadów poza komunalnymi (w tonach) przypadających na jednego mieszkańca [wskaźnik 5.] najwyższy jest w powiatach zgorzeleckim, głogowskim i złotoryjskim (rys. 31–32). W przypadku powiatu polkowickiego wskaźnik jest nieproporcjonalnie wysoki ze względu na istniejące tam składowisko odpadów przemysłowych Żelazny Most o charakterze ponadregionalnym (rys. 31).

Rys. 31. Wielkość zebranych odpadów poza komunalnymi (w tonach) przypadających na jednego mieszkańca; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

Rys. 32. Wielkość zebranych odpadów poza komunalnymi (w tonach) przypadających na jednego mieszkańca; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów (1 – Jelenia Góra, 2 – Legnica, 3 – Wrocław)

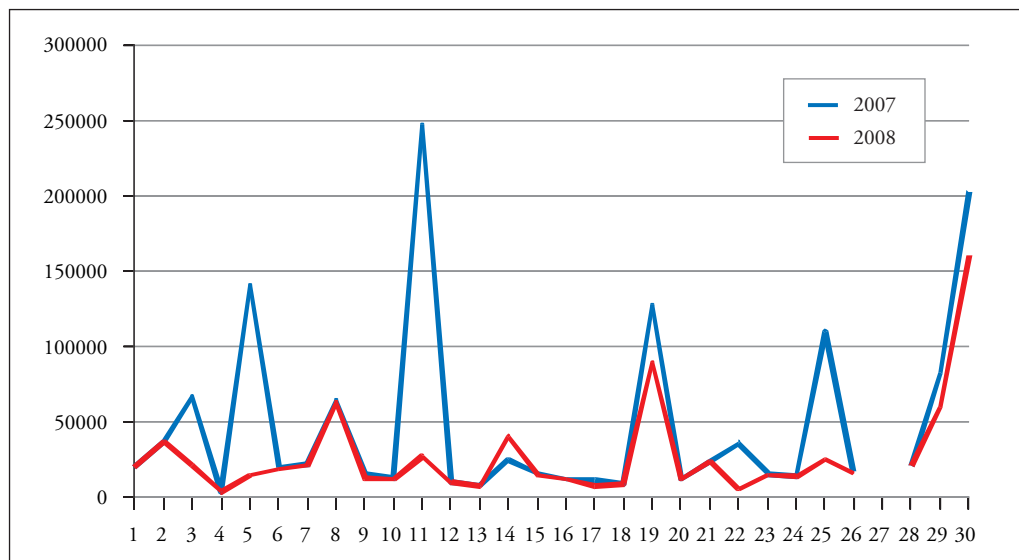

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

6. Przepustowość oczyszczalni ścieków [dam^3/d]

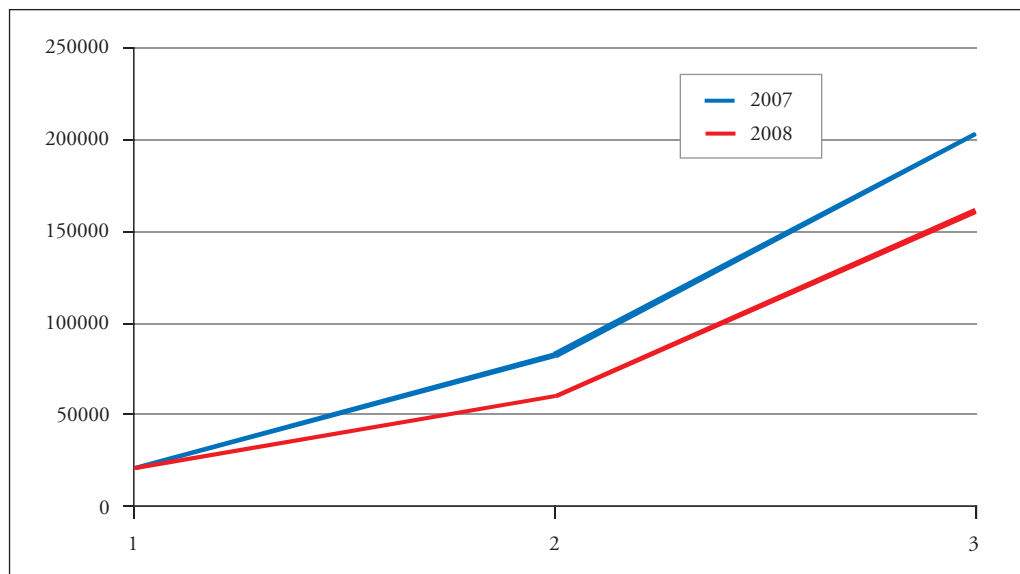
Przepustowość oczyszczalni ścieków [dam^3/d] [wskaźnik 6.] w latach 2007–2008 w większości powiatów nie uległa zasadniczej zmianie (rys. 33). Wyraźny przyrost wskaźnika wystąpił jedynie w powiecie oleśnickim. Z kolei znaczący spadek odnotowuje się w powiatach: głogowskim, świdnickim i zgorzeleckim. Również miasta na prawach powiatu – Legnica i Wrocław wykazały spadek wartości przepustowości oczyszczalni ścieków (rys. 34).

Rys. 33. Przepustowość oczyszczalni ścieków [dam^3/d]; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

Rys. 34. Przepustowość oczyszczalni ścieków [dam^3/d]; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów (1 – Jelenia Góra, 2 – Legnica, 3 – Wrocław). Ścieki przemysłowe i komunalne nieoczyszczone odprowadzane do wód powierzchniowych lub ziemi [dam^3]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

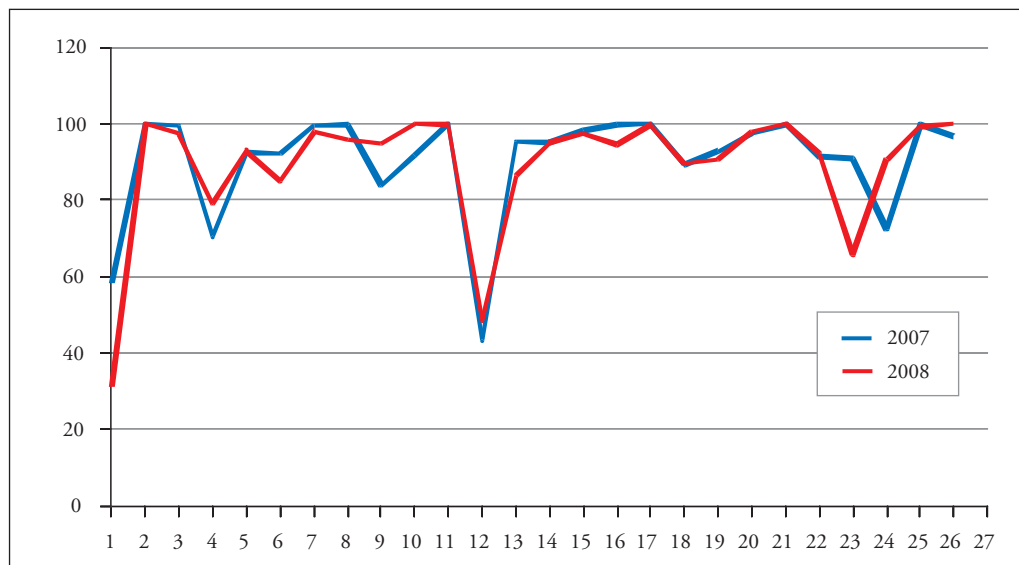
Wskaźnik [7.] informujący o ilości ścieków przemysłowych i komunalnych nieoczyszczonych odprowadzanych do wód powierzchniowych lub ziemi [dam^3] zasadniczo nie zmienił się. Stan środowiska w 2007 r. wynikający z omawianego parametru ogólnie był dobry. Niepokojące jest pogorszenie się wskaźnika (wzrost ilości ścieków przemysłowych i komunalnych nieoczyszczonych odprowadzanych do wód powierzchniowych lub ziemi w dam^3) w powiatach bolesławieckim i wołowskim oraz brak zmiany na korzyść w powiecie lwóweckim. Tu będą konieczne inwestycje w sieć, zwłaszcza na terenach nieskanalizowanych lub urbanizujących się.

7. Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczone w % ścieków ogółem (wymagających oczyszczenia)

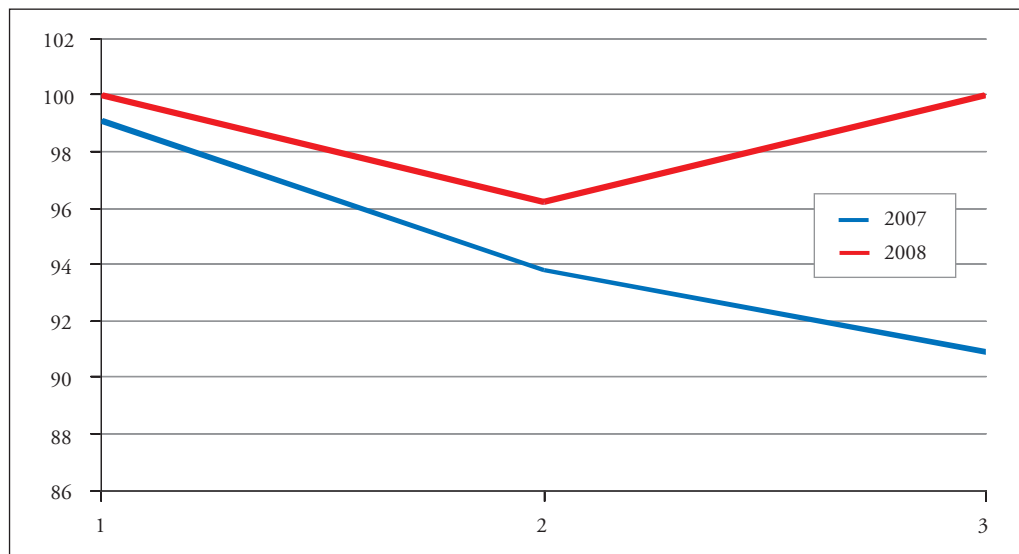
Przeważająca większość powiatów wykazuje bardzo wysokie wartości wskaźnika [8.] dotyczącego udziału procentowego oczyszczonych ścieków przemysłowych i komunalnych w ilości ścieków wymagających oczyszczenia. Widać związek wskaźnika 8. ze wskaźnikiem dotyczącym wartości ścieków nieoczyszczonych odprowadzanych do wód lub ziemi (rys. 35). W przypadku powiatów: bolesławieckiego i lwóweckiego wskaźnik nie przekracza 50 %. Niepokojąca jest sytuacja w powiecie wrocławskim (wskaźnik oczyszczenia ścieków = 65,8 %) – rys. 36, zwłaszcza w kontekście zjawisk migracyjnych, wybitnie nasilonych w tym obszarze i wskazujących na wzrost wielkości produkowanych ścieków komunalnych i wzrost potrzeb ich oczyszczania.

Rys. 35. Udział procentowy oczyszczonych ścieków przemysłowych i komunalnych w ilości ścieków wymagających oczyszczenia; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów zgodne z załącznikiem tabelarycznym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

Rys. 36. Udział procentowy oczyszczonych ścieków przemysłowych i komunalnych w ilości ścieków wymagających oczyszczenia; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów (1 – Jelenia Góra, 2 – Legnica, 3 – Wrocław)

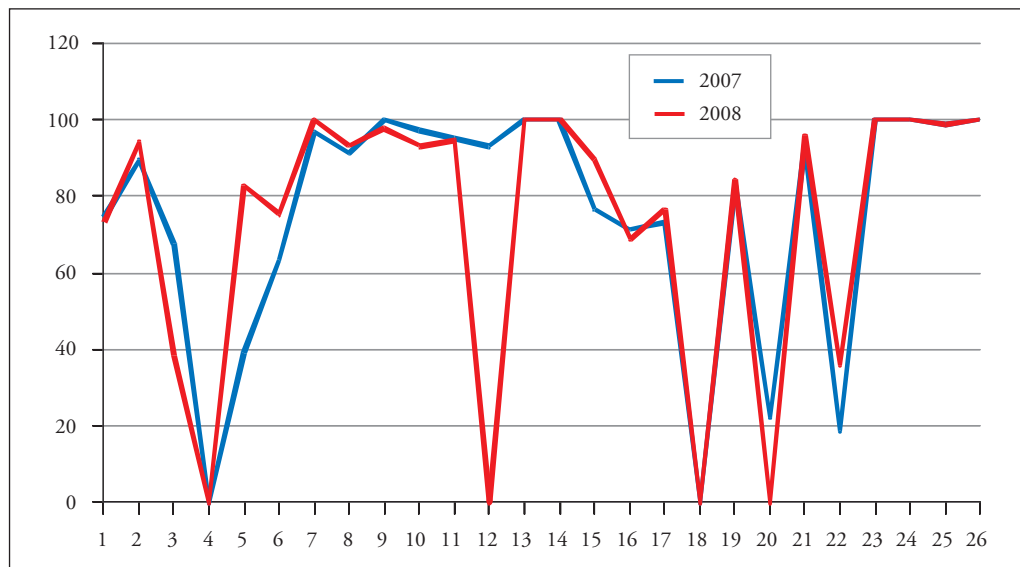

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

8. Udział odpadów (z wyłączeniem komunalnych) poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku [%]

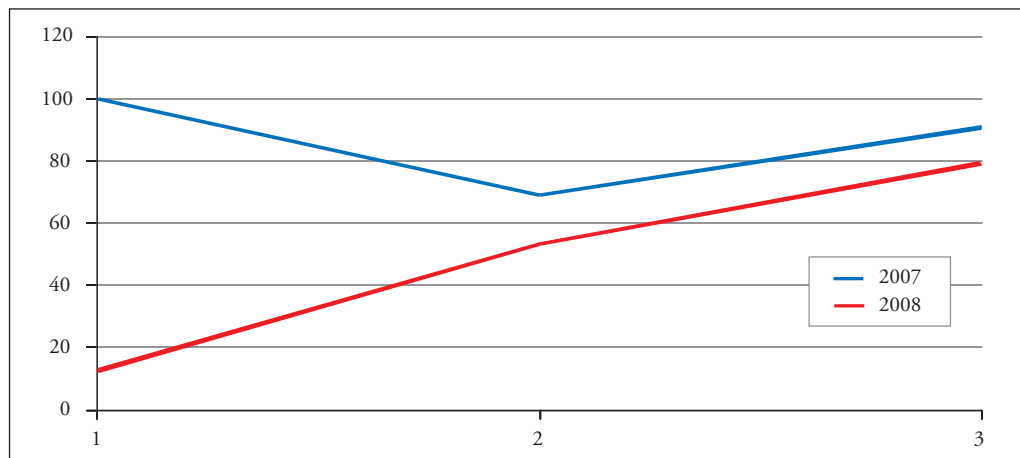
W stosunku do 2007 r. znacznie poprawił się wskaźnik [9.] informujący o udziale odpadów (z wyłączeniem komunalnych) poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku [%]. Sześć powiatów (spośród 29, w tym trzy miasta na prawach powiatu), tj. kamiennogórski, milicki, oleśnicki, wrocławski, ząbkowicki i złotoryjski, osiąga 100 % poziom odzysku odpadów (rys. 37). Siedem powiatów (dzierżoniowski, kłodzki, legnicki, lubański, lubiński, wałbrzyski, zgorzelecki) przekroczyło 90 % udziału odpadów (z wyłączeniem komunalnych) poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku. Wyraźny (podwojony) wzrost wartości wskaźnika nastąpił w przypadku powiatu wołowskiego, choć ciągle udział odpadów niekomunalnych poddanych odzyskowi stanowi zaledwie 36 % wytworzonych odpadów. Niepokoi natomiast wskaźnik dotyczący powiatów głogowskiego oraz polkowickiego, a także wszystkich miast na prawach powiatu, w których wartość wskaźnika w 2008 r. zmalała w stosunku do 2007 r. i to znacząco (20–50 %) – rys. 38.

Rys. 37. Udział odpadów (z wyłączeniem komunalnych) poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku, w %; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów zgodnie z załącznikiem tabelarycznym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

Rys. 38. Udział odpadów (z wyłączeniem komunalnych) poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku, w %; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów (1 – Jelenia Góra, 2 – Legnica, 3 – Wrocław)

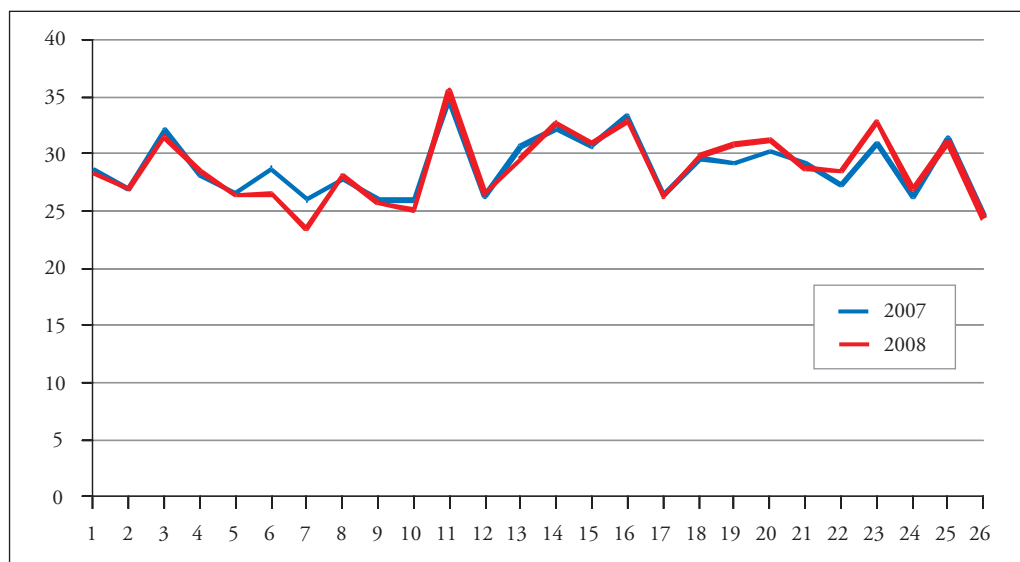
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

9. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej – na jednego mieszkańca [m³]

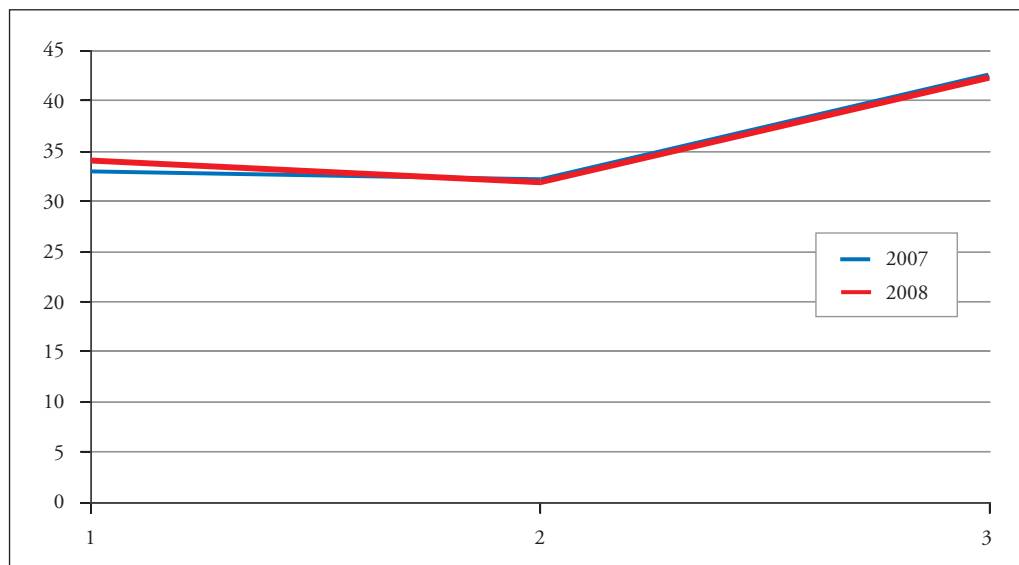
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej – na jednego mieszkańca [m³] [wskaźnik 10.] w 2008 r. nieznacznie zmalało lub utrzymuje się na stałym poziomie w stosunku do 2007 r. (rys. 39 i 40). Niewielki, 1 %, wzrost poboru wody nastąpił w powiatach lubińskim, trzebnickim i w Jeleniej Górze.

Rys. 39. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej – na jednego mieszkańca [m³]; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów zgodne z załącznikiem tabelarycznym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

Rys. 40. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej – na jednego mieszkańca [m^3]; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów (1 – Jelenia Góra, 2 – Legnica, 3 – Wrocław) – źródło danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

Priorytet 5. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu

Ze wskazanych w „Metodologii... pięciu wskaźników w ramach priorytetu 5. dostępne są dane dla czterech wskaźników (na poziomach sugerowanych w „Metodologii...”):

Wskaźnik 1. „Energochłonność gospodarki na jednostkę PKB”, dla którego nie ma danych, zastąpiono wskaźnikiem 6. „ZUŻYCIE ENERGII WG SEKTORÓW EKONOMICZNYCH”. Wątpliwości związane z wynikami analiz budzi kwestia definicji odbiorcy we wskaźniku 4. Odbiorcą może być zarówno przedsiębiorstwo, jak i osoba prywatna. Wydaje się, że bardziej miarodajne wyniki da analiza zużycia na jednego mieszkańca. Trudności interpretacyjne budzi również fakt rozwoju energooszczędnych odbiorników energii elektrycznej. Spadek zapotrzebowania na energię elektryczną może być spowodowany zarówno zmniejszeniem liczby odbiorców (co można uznać za zjawisko negatywne), jak i coraz bardziej powszechnym stosowaniem energooszczędnych urządzeń (co jest niewątpliwie pozytywnym procesem).

**Tab. 28. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera gospodarcza priorytet 5
– Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu**

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych
1.	Energochłonność gospodarki na jednostkę PKB	NUTS – 2	NIE
2.	Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem	NUTS – 2	TAK
3.	Udział w produkcji krajowej energii elektrycznej	NUTS – 2	TAK
4.	Zużycie energii elektrycznej na 1 odbiorcę	NUTS – 2	TAK
5.	Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	NUTS – 2	TAK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Ilnicki D., Janc K., Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 40.

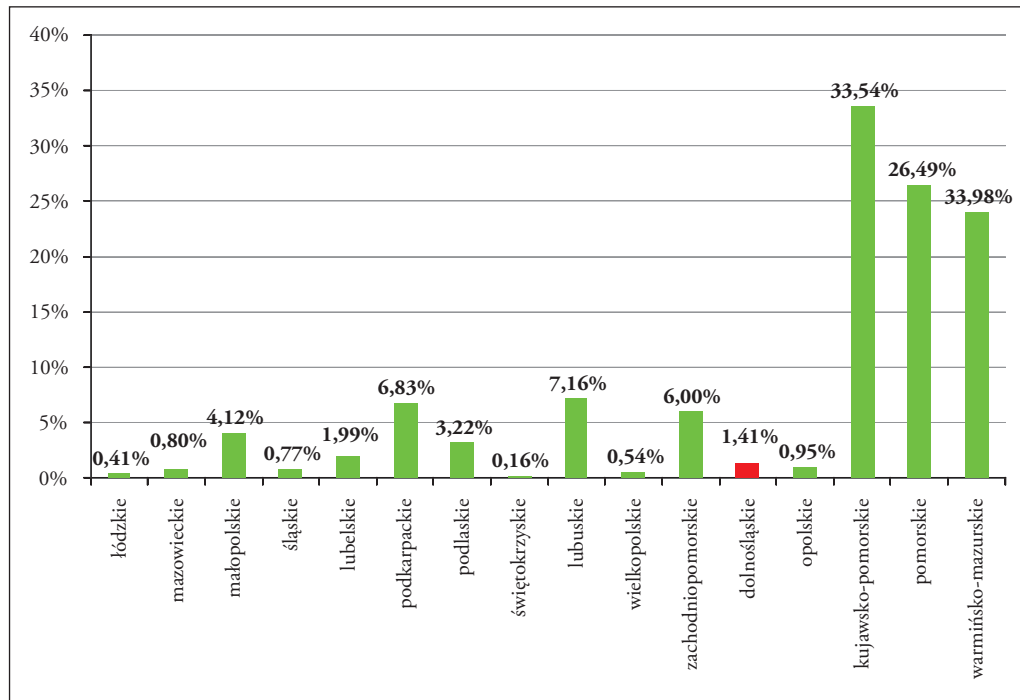
1. Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem

Analizę udziału produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem przeprowadzono na poziomie województw (NUTS 2). Możliwości pozyskiwania energii z odnawialnych źródeł energii są bezpośrednio związane z warunkami przyrodniczymi, stąd porównanie procentowego udziału w poszczególnych województwach bez uwzględnienia uwarunkowań rozwoju tego typu formy pozyskiwania energii nie jest do końca miarodajne. Niemniej jednak zanotowany w 2008 r. w województwie dolnośląskim udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych na poziomie 1,41 % wskazuje, że produkcja energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych na Dolnym Śląsku stoi na bardzo niskim poziomie – rys. 41. Ten sam wskaźnik w skali kraju jest ponad dwukrotnie wyższy i w 2008 r. wynosił 3,74 %.

Równie niekorzystne oceny dla Dolnego Śląska wynikają z analizy zmiany udziału produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem w 2000 r. względem 2007 r. Dolny Śląsk znalazł się w grupie trzech województw, gdzie udział ten w 2008 r. był niższy niż w 2007 r. – rys. 42. W województwie dolnośląskim spadek udziału produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych wyniósł 0,14 %, co oznacza spadek produkcji o ponad 20 GWh. W pozostałych województwach wskaźnik wzrósł, nawet o kilka procent (w woj. pomorskim o ponad 4,5 %, co wynika zapewne z rozwoju energetyki wiatrowej).

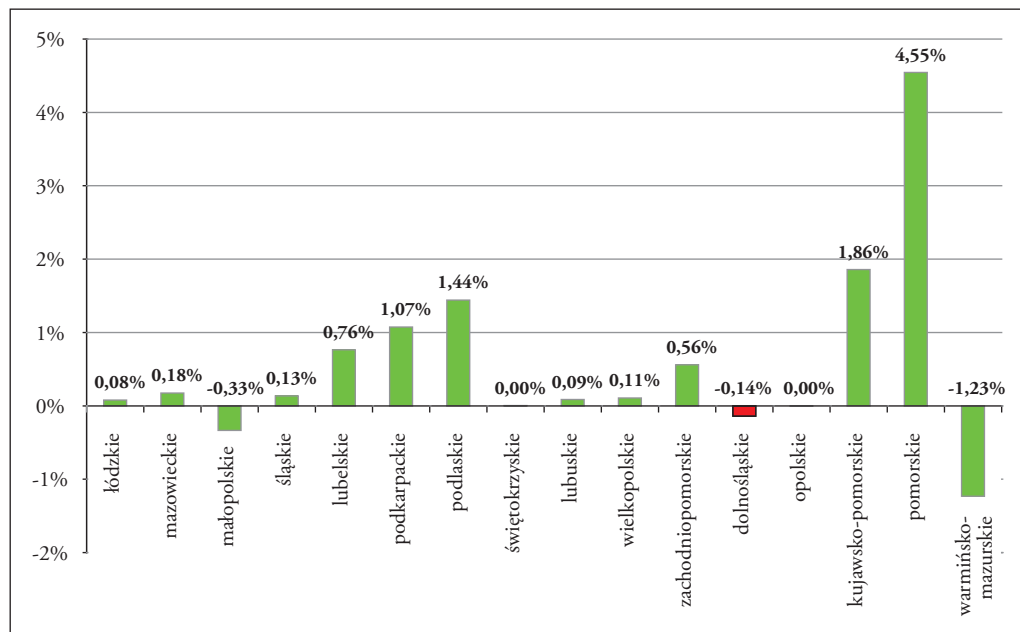

Rys. 41. Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem w poszczególnych województwach w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

Rys. 42. Zmiana udziału produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem w 2008 r. względem 2007 r.

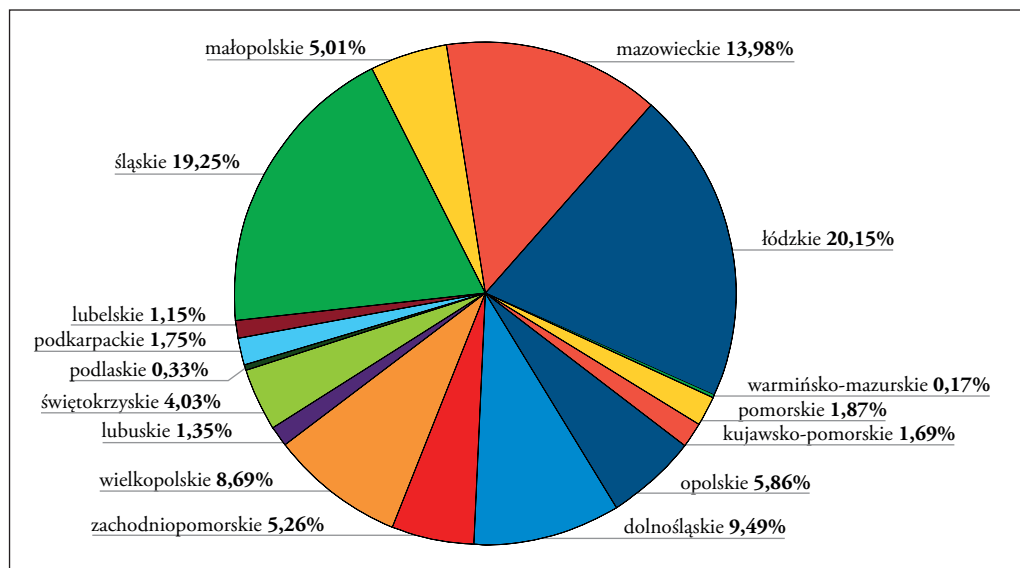
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

Produkcja energii na Dolnym Śląsku stoi na wysokim poziomie. Niepokojący jest jednak niski udział produkcji energii ze źródeł odnawialnych. Zdecydowanie na niekorzyść dolnośląskiej polityki energetycznej przemawia spadek udziału produkcji energii ze źródeł odnawialnych.

2. Udział w produkcji krajowej energii elektrycznej

Udział dolnośląskiej produkcji energii elektrycznej w krajowej produkcji był w 2008 r. stosunkowo wysoki – utrzymywał się na poziomie 9,49 % – rys. 43. Wyższe udziały w krajowej produkcji energii elektrycznej odnotowały województwa łódzkie (20,15 %), śląskie (19,25 %), mazowieckie (13,98 %). Przyjmując za punkt odniesienia rok 2007 r., w roku 2008 na Dolnym Śląsku nastąpił relatywnie znaczny wzrost produkcji krajowej energii elektrycznej. Wyniósł on ponad 36 GWh, co przełożyło się na wzrost udziału w krajowej produkcji energii o 0,33 %. Wyższy wzrost udziału w produkcji krajowej odnotowało jedynie województwo łódzkie.

Rys. 43. Udział województw w produkcji krajowej energii elektrycznej w 2008 r.

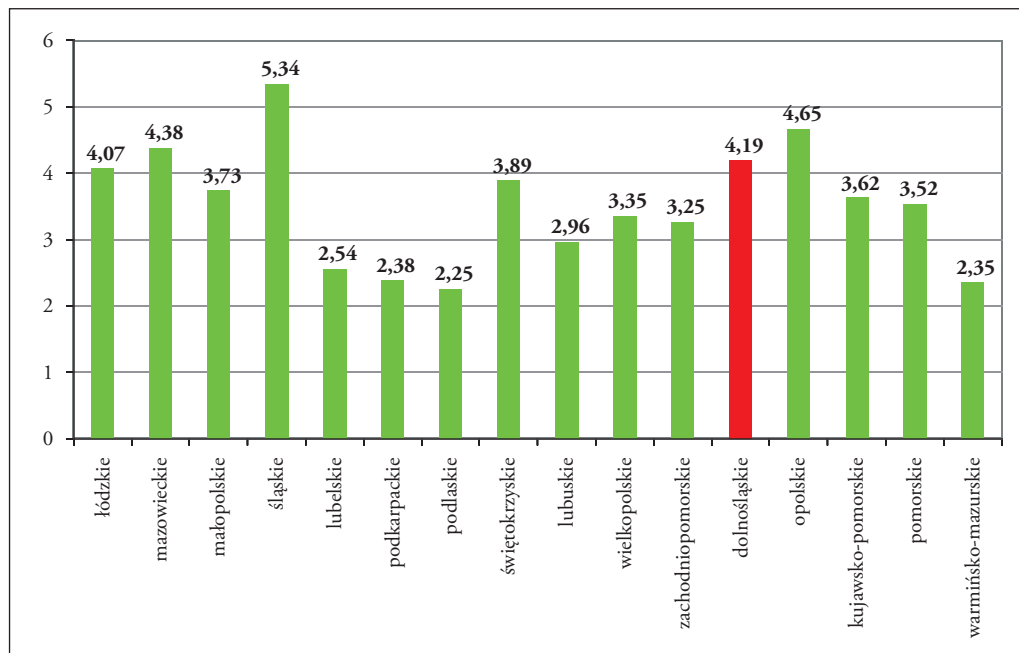

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

3. Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca (MWh)

Wskaźnik zużycia energii elektrycznej na 1 mieszkańca dla województwa dolnośląskiego w 2008 r. wyniósł 4,19 MWh, co stanowi wartość o ponad 0,4 MWh wyższą od krajowego wskaźnika wynoszącego 3,77 MWh (rys. 44). Względem roku 2007 r. odnotowano wzrost wskaźnika dla Dolnego Śląska o 0,13 MWh przy jednoczesnym wzroście wskaźnika krajowego o 0,11 MWh.

Rys. 44. Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca województwa dolnośląskiego w 2008 r. [w MWh]

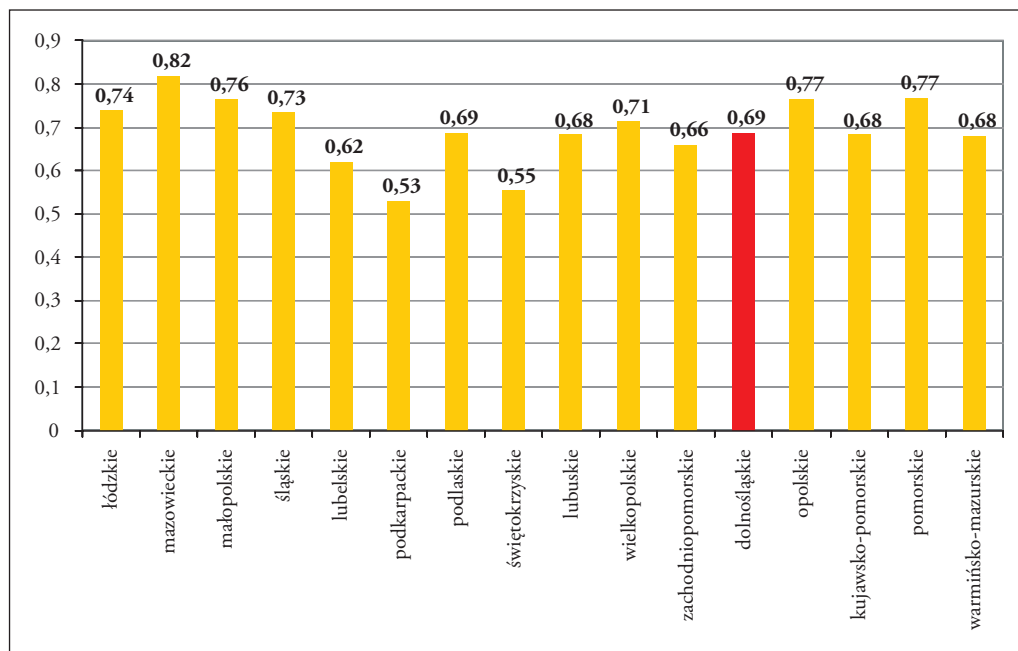

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

4. Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca (MWh)

Wskaźnik obejmuje zarówno energię elektryczną zużywaną w gospodarstwach domowych, jak i poszczególnych sektorach (przemysłowym, energetycznym, transportowym) – stąd wyniki analizy nie przekładają się na poziom zużycia energii w gospodarstwach domowych. Analiza zużycia energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca województwa dolnośląskiego określa wskaźnik zużycia energii na cele bytowe, co pozwala na odniesienie się do kwestii warunków życia i kosztów utrzymania.

Rys. 45. Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca województwa dolnośląskiego w 2008 r. [w MWh]

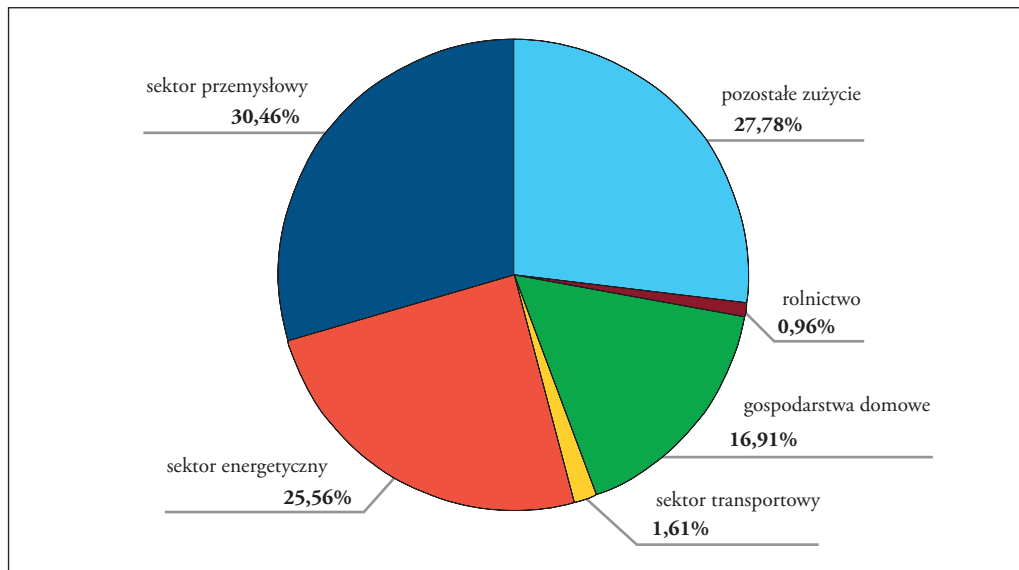
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca Dolnego Śląska w 2008 r. było o 0,2 MWh niższe niż średnia krajowa (rys. 45). Niższy był również wzrost wskaźnika w odniesieniu do 2007 r. Krajowy wskaźnik wzrósł o 0,02 MWh, podczas gdy dolnośląski tylko o ponad 0,01 MWh.

5. Zużycie energii według sektorów ekonomicznych

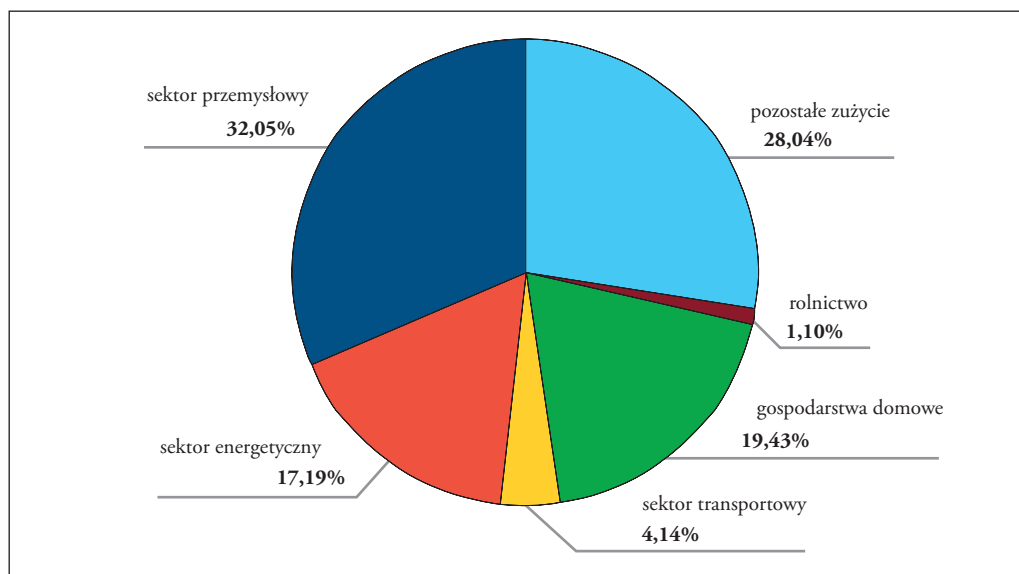
Zużycie energii elektrycznej według sektorów w województwie dolnośląskim w 2008 r. wskazuje na dominującą energochłonność sektora przemysłowego i energetycznego. Wskaźniki zużycia dla Dolnego Śląska i Polski są względnie tożsame poza sektorem energetycznym, który w województwie dolnośląskim zużywa blisko 8,5 % całkowitego zużycie energii więcej (rys. 46 i 47).

Rys. 46. Zużycie energii elektrycznej wg sektorów w województwie dolnośląskim w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

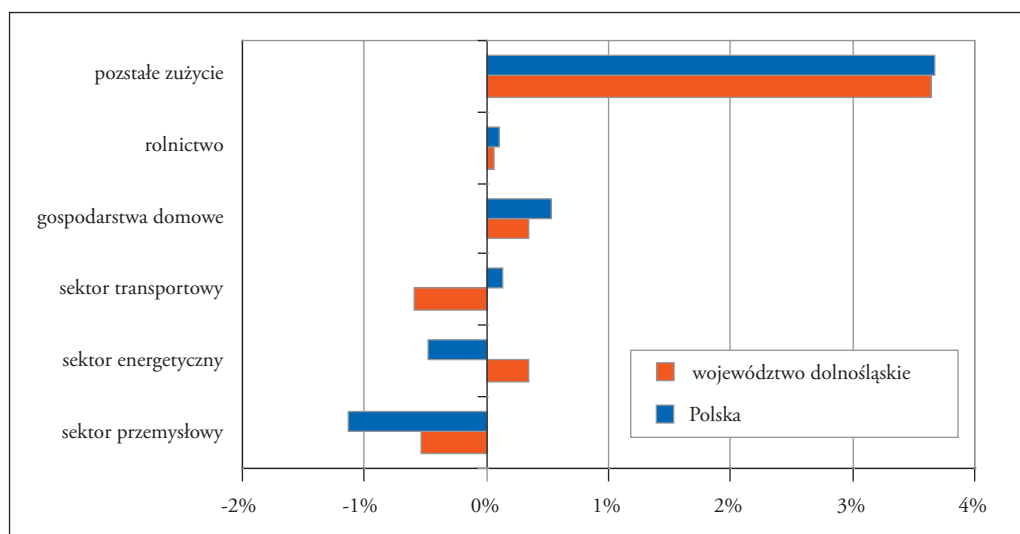
Rys. 47. Zużycie energii elektrycznej wg sektorów w Polsce w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

Analiza zmian wskaźnika zużycia energii elektrycznej według sektorów w Polsce i województwie dolnośląskim w 2008 r. (rys. 48) wskazuje, że o ile w odniesieniu do zużycia w sektorze przemysłowym, gospodarstwach domowych i rolnictwie województwo dolnośląskie wpisuje się w ogólnopolskie trendy, o tyle w odniesieniu do sektorów transportowego i energetycznego wykazuje inny kierunek zmian. Nie są to jednak znaczące różnice – zarówno w przypadku sektora energetycznego, jak i transportowego nie przekraczają 1 %.

Rys. 48. Zmiana wskaźnika zużycie energii elektrycznej wg sektorów w Polsce i województwie dolnośląskim w 2008 r. w odniesieniu do 2007 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 02.02.2011.

Leszek Kwieciński, Jacek Sroka

3. Sfera społeczna

W ramach sfery społecznej określony został cel szczegółowy, który zakładał rozwijanie solidarności społecznej oraz postaw obywatelskich twórczych i otwartych na świat. Wyznaczono również pięć priorytetów:

Priorytet 1 – Integracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,

Priorytet 2 – Umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, rozwój kultury,

Priorytet 3 – Poprawa jakości i efektywności systemu edukacji i badań naukowych,

Priorytet 4 – Stałe podnoszenie stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców województwa,

Priorytet 5 – Aktywna polityka rynku pracy oraz wzmocnienie rozwoju zasobów ludzkich.

Priorytet 1. Integracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

W „Metodologii oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym” wskazane zostały dla priorytetu pierwszego 3 wskaźniki, które zostały poniżej (tab. 29) przeanalizowane i ocenione generalnie dla danych statystycznych za rok 2008 (Ilnicki, Janc, 2010).

Poszczególne dane zostały przytoczone w dostępnej, w lutym 2001 roku, postaci – stąd wynikają wszelkie modyfikacje ich nazw oraz cech niektórych spośród nich.

Tab. 29. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych
I. Integracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu			
1.	Osoby wcześniej porzucające naukę	NUTS – 2	NIE
2.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	NUTS – 4	TAK
3.	Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności	NUTS – 5	TAK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: D. Ilnicki, K. Janc, Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 40, 41.

1. Liczba osób zwolnionych z przyczyn zakładów pracy: ogółem – w tym w miastach i innych obszarach tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze

Wysokie wskazania w kategorii zwolnień z przyczyn leżących po stronie zakładów pracy województwo dolnośląskie, podobnie jak cały kraj, ma – w przewidywalnej przyszłości – za sobą. W latach 90., a więc w okresie wzmożonej transformacji, częste występowanie tego typu zwolnień było efektem przekształceń gospodarczych.

Tab. 30. Bezrobotni uprzednio pracujący zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy w 2008 roku

Jednostka terytorialna	Bezrobotni uprzednio pracujący zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy [osoba] 2008 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	739
Powiat bolesławiecki	32
Powiat jaworski	59
Powiat jeleniogórski	155
Powiat kamiennogórski	112
Powiat lubański	74
Powiat lwówecki	94
Powiat zgorzelecki	130
Powiat złotoryjski	17
Powiat m.Jelenia Góra	66

Podregion 2 – legnicko-głogowski	219
Powiat głogowski	100
Powiat górowski	58
Powiat legnicki	28
Powiat lubiński	2
Powiat polkowicki	9
Powiat m. Legnica	22
Podregion 3 – wałbrzyski	732
Powiat dzierzoniowski	260
Powiat kłodzki	122
Powiat świdnicki	217
Powiat wałbrzyski	119
Powiat ząbkowicki	14
Podregion 4 – wrocławski	584
Powiat milicki	156
Powiat oleśnicki	99
Powiat oławski	82
Powiat strzeliński	41
Powiat średzki	49
Powiat trzebnicki	54
Powiat wołowski	69
Powiat wrocławski	34
Podregion 5 – m. Wrocław	257
Powiat m. Wrocław	257

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bdl/> odczyt z 14.02.2011.

W odniesieniu do tego wskaźnika dostępność danych jest możliwa na poziomie jednostki NUTS 4. Z danych zawartych w tabeli wynika, że najczęściej zwolnień z przyczyn leżących po stronie przedsiębiorstw było w podregionie jeleniogórskim (739). Nie wiele mniej było ich również w podregionie wrocławskim (584). Wskaźnik ten mógłby być w przyszłości korelowany z innymi. Zasadnicza transformacja gospodarcza, rozumiana jako przejście od gospodarki planowej do rynkowej, wprawdzie się dokonała, jednak nie oznacza to końca przekształceń. Obserwowanie omawianego wskaźnika na tle innych kluczowych danych ekonomicznych mogłoby prowadzić do cennych wniosków odnoszących się do procesów restrukturyzacji i ewolucji dolnośląskiej gospodarki.

2. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto

Wobec utrzymującego się wysokiego wskaźnika umów o pracę na czas określony, który powinien być również w regionie monitorowany, przeciętne wynagrodzenie brutto może nieść również informacje o tym, w jakim zakresie mamy, czy możemy mieć w regionie do czynienia z występowaniem zjawiska working poor, a więc sytuacji, w której pracownik otrzymuje wynagrodzenie sytuujące go w okolicy progu ubóstwa.

Tabela 31. Przeciętne wynagrodzenie brutto w 2008 roku

Jednostka terytorialna	Przeciętne wynagrodzenie brutto [zł] 2008 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	2 722,69
Powiat bolesławiecki	2 476,41
Powiat jaworski	2 368,60
Powiat jeleniogórski	2 369,63
Powiat kamiennogórski	2 374,82
Powiat lubański	2 314,66
Powiat lwówecki	2 487,06
Powiat zgorzelecki	3 506,50
Powiat złotoryjski	2 733,11
Powiat m.Jelenia Góra	2 795,85
Podregion 2 – legnicko-głogowski	3 710,54
Powiat głogowski	2 647,38
Powiat górowski	2 376,54
Powiat legnicki	2 393,66
Powiat lubiński	5 432,42
Powiat polkowicki	3 040,94
Powiat m.Legnica	2 543,39
Podregion 3 – wałbrzyski	2 707,44
Powiat dzierzoniowski	2 489,40
Powiat kłodzki	2 511,35
Powiat świdnicki	2 752,82
Powiat wałbrzyski	2 952,00
Powiat ząbkowicki	2 487,51

Podregion 4 – wrocławski	2 682,81
Powiat milicki	2 396,97
Powiat oleśnicki	2 448,70
Powiat oławski	2 737,90
Powiat strzeliński	2 676,17
Powiat średzki	2 720,35
Powiat trzebnicki	2 668,13
Powiat wołowski	2 728,85
Powiat wrocławski	2 852,35
Podregion 5 – m. Wrocław	3 415,39
Powiat m. Wrocław	3 415,39

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bdl/> odczyt z 14.02.2011.

W odniesieniu do tego wskaźnika dostępność danych jest możliwa na poziomie jednostki NUTS 4. Jak widać, przeciętne wynagrodzenie brutto jest na Dolnym Śląsku silnie zróżnicowane. W podregionie legnicko-głogowskim, jednym z najbardziej pod tym względem „zasobnych” w Polsce, wyniosło ono aż 3710 złotych i było zdecydowanie najwyższe w całym regionie, łącznie ze stolicą Dolnego Śląska. Biorąc pod uwagę inne wskazania, w przyszłości należałoby powiązać ten fakt z równie mizernymi w tym podregionie wskazaniami aktywności obywatelskiej i samoorganizacji, a także z niskimi relatywnie wydatkami na kulturę, zwłaszcza w jej bardziej wyrafinowanych formach.

3. Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności

W odniesieniu do tego wskaźnika dostępność danych jest możliwa na poziomie jednostek NUTS 5 – w roku 2008 na Dolnym Śląsku odnotowano 476,8 takich indywidualnych przypadków (<http://www.stat.gov.pl/bdl/> odczyt z 14.02.2011). Problemowi temu należałoby poświęcać znacznie więcej uwagi, niż to się czyni dotychczas, a wstępnym po temu warunkiem jest dostępność danych.

Priorytet 2. Umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, rozwój kultury

W „Metodologii oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym” wskazanych zostało dla priorytetu pierwszego II sfery społecznej 10 wskaźników, które zostały poniżej (tab. 32) przeanalizowane i ocenione generalnie dla danych statystycznych za rok 2008 (Ilnicki, Janc, 2010).

Tab. 32. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna

II. Umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, rozwój kultury			
1.	Imprezy oświatowe w muzeach	NUTS – 2	TAK
2.	Liczba organizacji pozarządowych, stowarzyszeń, partnerów społecznych i gospodarczych biorących udział w konsultacjach strategii rozwoju województw/kontraktów terytorialnych	NUTS – 2	NIE
3.	Liczba partnerstw lokalnych, konsorcjów wielopodmiotowych, publiczno prywatnych zawartych dla realizacji kontraktów terytorialnych	NUTS – 2	NIE
4.	Wystawy w obiektach działalności wystawienniczej	NUTS – 5	TAK
5.	Zwiedzający muzea i oddziały muzealne	NUTS – 5	TAK
6.	Frekwencja w wyborach do organów jednostek samorządu terytorialnego (dane z roku 2006)	NUTS – 5	TAK
7.	Średnia liczba uczestników imprez w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na 1 mieszkańca	NUTS – 4	NIE
8.	Liczba miejsc w stacjonarnych placówkach pomocy społecznej	NUTS – 5	TAK
9.	Odsetek pracowników jednostek administracji publicznej biorących udział w szkoleniach dotyczących poprawy zdolności do zarządzania rozwojem	NUTS – 5	NIE
10.	Wypożyczenia księgozbiorów bibliotecznych	NUTS – 5	TAK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: D. Ilnicki, K. Janc, Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 40, 41.

W przyszłości można rozpoznać możliwości wykorzystania bardziej wyrafinowanych sposobów interpretacji tych kluczowych sfer rozwoju nie tylko województwa, ale i każdej wspólnoty. Pogłębione studia regionalne na ten temat, korzystające np. z formuły foresightu, mogłyby towarzyszyć monitoringowi i dyskusji nad kształtowaniem przyszłych dokumentów strategicznych.

1. Imprezy oświatowe w muzeach

Tabela 33. Imprezy oświatowe w muzeach w 2008 roku

Jednostka terytorialna	Imprezy oświatowe w muzeach [szt.] 2008 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	955
Powiat bolesławiecki	106
Bolesławiec	106
Powiat jaworski	104
Bolków	50
Bolków – miasto	50
Jawor	54
Powiat jeleniogórski	476
Karpacz	57
Szklarska Poręba	419
Powiat kamiennogórski	73
Kamienna Góra	73
Powiat lubański	47
Powiat lwówecki	–
Powiat zgorzelecki	11
Powiat złotoryjski	–
Powiat m.Jelenia Góra	138
Podregion 2 – legnicko-głogowski	279
Powiat głogowski	77
Głogów	77
Powiat górowski	–
Powiat legnicki	31
Chojnów	31
Powiat lubiński	–
Powiat polkowicki	–
Powiat m.Legnica	171
Podregion 3 – wałbrzyski	3 147
Powiat dzierzoniowski	–
Powiat kłodzki	1 004
Bystrzyca Kłodzka	18

Bystrzyca Kłodzka – miasto	18
Duszniki-Zdrój	785
Kłodzko	181
Kudowa-Zdrój	20
Powiat świdnicki	2 064
Jaworzyna Śląska	8
Jaworzyna Śląska – miasto	8
Strzegom	2 041
Strzegom – obszar wiejski	2 041
Świdnica	15
Powiat wałbrzyski	77
Wałbrzych	76
Walim	1
Powiat ząbkowicki	–
Podregion 4 – wrocławski	89
Powiat milicki	–
Powiat oleśnicki	10
Powiat oławski	–
Powiat strzeliński	–
Powiat średzki	69
Powiat trzebnicki	–
Powiat wołowski	–
Powiat wrocławski	10
Podregion 5 – m. Wrocław	2 726
Powiat m. Wrocław	2 726

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bdli/> odczyt z 14.02.2011.

W odniesieniu do tego wskaźnika dostępność danych jest możliwa na poziomie jednostek NUTS 5. Imprez oświatowych organizowanych w muzeach odbywa się stosunkowo niewiele, zważywszy na potencjalne szerokie możliwości rozwoju tej aktywności. Oprócz „zwykłych” uwarunkowań finansowych i organizacyjnych, które często tworzą bariery nie do sforsowania dla tej aktywności, wskazany potencjał pozostaje niewykorzystany z uwagi na fakt, że nikłe zainteresowanie tą formą upowszechniania wiedzy prezentują placówki oświatowe. Owszem, one również borykają się z barierami finansowymi i organizacyjnymi. Wydaje się jednak, że istotny problem stanowi tu brak zainteresowania ze strony szkół.

4. Wystawy w obiektach działalności wystawienniczej (polskie w kraju, polskie zagranicą, zagraniczne w Polsce)

Tab. 34. Wystawy w obiektach działalności wystawienniczej w 2008 roku

Jednostka terytorialna	Wystawy w obiektach działalności wystawienniczej [szt.] 2008 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	42
Szklarska Poręba	1
Powiat bolesławiecki	–
Powiat jaworski	–
Powiat jeleniogórski	1
Powiat kamiennogórski	8
Kamienna Góra	8
Powiat lubański	–
Powiat lwówecki	4
Lubomierz	4
Powiat zgorzelecki	–
Powiat złotoryjski	–
Powiat m.Jelenia Góra	29
Podregion 2 – legnicko-głogowski	28
Powiat głogowski	–
Powiat górowski	–
Powiat legnicki	–
Powiat lubiński	–
Powiat polkowicki	–
Powiat m.Legnica	28
Podregion 3 – wałbrzyski	31
Powiat dzierzoniowski	–
Powiat kłodzki	3
Kłodzko	3
Powiat świdnicki	10
Świdnica	10
Powiat wałbrzyski	18
Wałbrzych	18
Powiat ząbkowicki	–

Podregion 4 – wrocławski	–
Powiat milicki	–
Powiat oleśnicki	–
Powiat oławski	–
Powiat strzeliński	–
Powiat średzki	–
Powiat trzebnicki	–
Powiat wołowski	–
Powiat wrocławski	–
Podregion 5 – m. Wrocław	101
Powiat m. Wrocław	101

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bdli/> odczyt z 14.02.2011.

W odniesieniu do tego wskaźnika dostępność danych jest możliwa na poziomie jednostek NUTS 5. Wobec przytoczonych danych pozostaje stwierdzić, że aktywność wystawiennicza pozostaje w regionie na niskim poziomie. Fakt ten wpisuje się w niestety postępujący proces erozji instytucji oraz aktywności o charakterze kulturalnym. Współcześnie nie tłumaczą już tego jakiegokolwiek argumenty odwołujące się do pozostawiania „na dorobku” – zbyt wiele czasu upłynęło już od 1989 roku. Trzeba jasno stwierdzić, że dalsze zaniechania w obszarze kultury prowadzić będą do erozji w innych sferach życia społecznego.

5. Zwiedzający muzea i oddziały muzealne

Tab. 35. Zwiedzający muzea i oddziały w 2008 roku

Jednostka terytorialna	Zwiedzający muzea i oddziały [osoba] 2008 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	494 925
Powiat bolesławiecki	23 883
Bolesławiec	23 883
Powiat jaworski	60 756
Bolków	55 406
Bolków – miasto	55 406
Jawor	5 350
Powiat jeleniogórski	301 663

Karpacz	81 917
Kowary	195 000
Szklarska Poręba	24 746
Powiat kamiennogórski	1 473
Kamienna Góra	1 473
Powiat lubański	6 573
Leśna – obszar wiejski	3 000
Lubań	3 573
Powiat lwówecki	16 000
Lubomierz	16 000
Powiat zgorzelecki	4 022
Zgorzelec	4 022
Powiat złotoryjski	–
Powiat m.Jelenia Góra	80 555
Jelenia Góra	80 555
Podregion 2 – legnicko-głogowski	49 125
Powiat głogowski	11 084
Głogów	11 084
Powiat górowski	–
Powiat legnicki	15 050
Chojnów	3 294
Legnickie Pole	11 756
Powiat lubiński	–
Powiat polkowicki	–
Powiat m.Legnica	22 991
Legnica	22 991
Podregion 3 – wałbrzyski	262 106
Powiat dzierzoniowski	–
Powiat kłodzki	133 659
Bystrzyca Kłodzka	10 935
Bystrzyca Kłodzka – miasto	10 935
Duszniki-Zdrój	62 916
Kłodzko	14 439
Kudowa-Zdrój	45 369
Powiat świdnicki	71 166

Jaworzyna Śląska – miasto	16 432
Strzegom – obszar wiejski	43 715
Świdnica	11 019
Powiat wałbrzyski	55 011
Walim	43 177
Wałbrzych	11 834
Powiat ząbkowicki	2 270
Ziębice – miasto	2 270
Podregion 4 – wrocławski	10 592
Powiat milicki	–
Powiat oleśnicki	3 072
Syców	3 072
Powiat oławski	–
Powiat strzeliński	–
Powiat średzki	3 776
Środa Śląska – miasto	3 776
Powiat trzebnicki	–
Powiat wołowski	–
Powiat wrocławski	3 744
Sobótka – miasto	3 744
Podregion 5 – m. Wrocław	652 891
Powiat m. Wrocław	652 891
Wrocław	652 891

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bdrl/> odczyt z 15.02.2011.

W odniesieniu do tego wskaźnika dostępność danych jest możliwa na poziomie jednostek NUTS 5. Dane umieszczone w tabeli świadczą o znacznej frekwencji w dolnośląskich muzeach. Zważywszy na historyczny potencjał regionu, łatwo można wyobrazić sobie rozwój muzealnictwa w województwie. Wstępnym warunkiem jego rozwoju musiałyby być skoordynowanie działań – w obszarze regionu, przy całym instytucjonalnym zróżnicowaniu sfery kultury – dolnośląskich polityk kulturalnych, zarówno ich lokalnych, jak i regionalnych i wreszcie centralnych – wektorów działań.

6. Frekwencja w wyborach do organów jednostek samorządu terytorialnego (dane z roku 2006)

Wskaźnik ten (składający się z jednego z kluczowych dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego) podany w sposób wyodrębniony nie jest w stanie dać tylu cennych informacji, ile może wynikać przy jego skorelowaniu z innymi zmiennymi. Istnieje wiele opracowań, które mogłyby stać się wzorami pogłębionych analiz aktywności obywatelskiej (bo o nią w istocie najbardziej chodzi) w regionie.

Tab. 36. Frekwencja w wyborach do organów jednostek samorządu terytorialnego w 2006 roku

Jednostka terytorialna	Frekwencja w wyborach do organów jednostek samorządu terytorialnego [%] 2006 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	–
Powiat bolesławiecki	45,27
gm. Bolesławiec	45,12
Gromadka	61,92
Nowogrodzic	39,77
Osiecznica	44,32
Warta Bolesławiecka	46,47
m. Bolesławiec	44,91
Powiat jaworski	49,15
Bolków	51,00
Męcinka	56,16
Mściwojów	57,14
Paszowice	47,29
Wądroże Wielkie	59,73
Jawor	44,35
Powiat jeleniogórski	46,19
Janowice Wielkie	49,79
Jeźów Sudecki	42,43
Mysłakowice	38,95
Podgórzyn	43,70
Stara Kamienica	49,02
Karpacz	52,61

Kowary	43,18
Piechowice	53,05
Szklarska Poręba	50,95
Powiat kamiennogórski	47,95
gm. Kamienna Góra	47,01
Lubawka	44,55
Marciszów	58,25
m. Kamienna Góra	47,88
Powiat lubański	43,73
Leśna	48,93
gm. Lubań	46,13
Olszyna	40,56
Platerówka	64,52
Siekierczyn	43,66
m. Lubań	39,07
Świeradów-Zdrój	49,2
Powiat lwówecki	47,72
Gryfów Śląski	50,16
Lubomierz	49,47
Lwówek Śląski	44,00
Mirsk	45,42
Wleń	58,89
Powiat zgorzelecki	49,34
Bogatynia	58,84
Pieńsk	43,84
Sulików	47,43
Węgliniec	41,06
gm. Zgorzelec	46,97
Zawidów	54,45
m. Zgorzelec	46,22
Powiat złotoryjski	49,32
Pielgrzymka	52,63
Świerzawa	47,14
Zagrodno	56,14
gm. Złotoryja	43,36

Wojcieszków	55,80
m. Złotoryja	48,05
Podregion 2 – legnicko-głogowski	–
Powiat głogowski	44,12
gm. Głogów	58,42
Jerzmanowa	52,24
Kotła	55,25
Pęcław	65,34
Żukowice	62,39
m. Głogów	40,63
Powiat górski	49,81
Góra	48,71
Jemielno	59,05
Niechlów	53,32
Wąsosz	46,64
Powiat legnicki	52,71
gm. Chojnów	57,58
Krotoszyce	58,55
Kunice	50,60
Legnickie Pole	55,41
Miłkowice	51,27
Prochowice	62,35
Ruja	59,38
m. Chojnów	43,06
Powiat lubiński	48,92
gm. Lubin	53,69
Rudna	70,66
Ścinawa	52,69
m. Lubin	45,82
Legnica	39,14
Powiat polkowicki	51,16
Chocianów	55,71
Gaworzyce	59,95
Grębocice	62,21
Polkowice	47,76

Przemków	43,55
Radwanice	53,77
Podregion 3 – wałbrzyski	–
Powiat dzierzoniowski	44,02
gm. Dzierżoniów	49,57
Łagiewniki	62,04
Niemcza	48,00
Bielawa	40,79
m. Dzierżoniów	40,44
Pieszycy	47,40
Piława Górna	43,27
Powiat kłodzki	44,94
Bystrzyca Kłodzka	54,69
gm. Kłodzko	41,69
Łądek-Zdrój	43,46
Lewin Kłodzki	50,67
Międzylesie	42,02
gm. Nowa Ruda	43,68
Radków	42,63
Stronie Śląskie	49,78
Szczytna	36,95
Duszniki-Zdrój	49,86
m. Kłodzko	46,50
Kudowa-Zdrój	38,84
m. Nowa Ruda	41,25
Polanica-Zdrój	48,42
Powiat świdnicki	45,49
Dobromierz	55,76
Jaworzyna Śląska	49,81
Marcinowice	52,85
Strzegom	54,05
gm. Świdnica	47,14
Żarów	48,88
m. Świdnica	39,81
Świebodzice	41,69
Powiat wałbrzyski	40,74
Czarny Bór	51,77

Głuszyca	49,52
Mieroszów	45,55
Stare Bogaczowice	55,34
Walim	47,99
Boguszów-Gorce	38,20
Jedlina-Zdrój	47,28
Szczawno-Zdrój	55,17
Wałbrzych	38,02
Powiat ząbkowicki	48,23
Bardo	54,96
Ciepłowody	56,00
Kamieniec Ząbkowicki	51,82
Stoszowice	47,10
Ząbkowice Śląskie	46,98
Ziębice	44,69
Złoty Stok	49,82
Podregion 4 – wrocławski	–
Powiat milicki	47,75
Cieszków	61,08
Krośnice	54,82
Milicz	42,86
Powiat oleśnicki	45,59
Bierutów	44,79
Dobroszyce	50,69
Dziadowa Kłoda	46,90
Międzybórz	54,80
gm. Oleśnica	46,55
Syców	40,68
Twardogóra	56,88
m. Oleśnica	41,71
Powiat oławski	45,88
Domaniów	56,68
Jelcz-Laskowice	46,10
gm. Oława	50,94
m. Oława	42,25
Powiat strzeliński	51,98
Borów	54,08
Kondratowice	65,86

Przeworno	57,66
Strzelin	46,66
Wiązów	54,31
Powiat średzki	54,31
Kostomłoty	47,78
Malczyce	52,72
Miękinia	55,13
Środa Śląska	46,86
Udanin	61,74
Powiat trzebnicki	46,85
Oborniki Śląskie	43,42
Prusice	57,77
Trzebnica	44,94
Wisznia Mała	51,54
Zawonia	50,31
Żmigród	44,23
Powiat wołowski	49,14
Brzeg Dolny	46,09
Wińsko	56,54
Wołów	48,56
Powiat wrocławski	47,15
Czernica	45,16
Długołęka	42,62
Jordanów Śląski	64,64
Kąty Wrocławskie	43,29
Kobierzyce	50,40
Mietków	61,53
Sobótka	46,41
Święta Katarzyna	48,01
Żórawina	48,62
Wrocław	40,04

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://wybory2006.pkw.gov.pl/kbw/> odczyt z 15.02.2011.

W odniesieniu do tego wskaźnika dostępność danych jest możliwa na poziomie jednostki NUTS 5. Generalnie frekwencja w wyborach samorządowych na Dolnym Śląsku oscyluje wokół średniej krajowej. Interesujące są natomiast różnice na poziomie sub-

regionalnym i lokalnym. W przyszłości można, a nawet powinno się im poświęcić więcej uwagi. Tym bardziej, że fundamenty pod tego typu analizy poczyniły już wrocławskie zespoły badawcze.

7. Liczba miejsc w stacjonarnych placówkach pomocy społecznej

O tym, że ludność Dolnego Śląska dość powszechnie odczuwa dotkliwość takich kwestii społecznych, jak choćby ubóstwo, alkoholizm, czy różne formy wykluczenia, nie trzeba przekonywać. W tym kontekście jako bardzo ważne jawią się rozwiązania instytucjonalne umożliwiające przynajmniej redukcję szkód indywidualnych i kolektywnych, które na tym tle powstają. Jednym z takich stosunkowo prostych, a zarazem dosyć skutecznych rozwiązań są placówki pomocy społecznej. W przyszłości należałoby tego typu dane podawać w szerszych zestawieniach, co oczywiście wiąże się z dostępnością danych. Powinny one również uwzględniać dynamikę rozwoju współpracy pomiędzy instytucjami władzy publicznej a trzecim sektorem w zakresie działalności pożytku publicznego.

**Tab. 37. Liczba miejsc w placówkach pomocy społecznej (łącznie z filiami)
w 2008 roku**

Jednostka terytorialna	Liczba miejsc w placówkach pomocy społecznej (łącznie z filiami) [msc] 2008 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	1 811
Powiat bolesławiecki	48
Bolesławiec (1)	37
Bolesławiec (2)	11
Powiat jaworski	185
Bolków – miasto	50
Jawor	65
Wądroże Wielkie	70
Powiat jeleniogórski	416
Janowice Wielkie	135
Kowary	56
Podgórzyn	164
Szklarska Poręba	61
Powiat kamiennogórski	153

Kamienna Góra (1)	64
Kamienna Góra (2)	76
Lubawka – obszar wiejski	13
Powiat lubański	150
Leśna	150
Powiat lwówecki	240
Mirsk – miasto	155
Wleń – obszar wiejski	85
Powiat zgorzelecki	398
Bogatynia – obszar wiejski	88
Zgorzelec (2)	310
Powiat złotoryjski	–
Powiat m.Jelenia Góra	221
Jelenia Góra (1)	221
Podregion 2 – legnicko-głogowski	1 243
Powiat głogowski	319
Głogów (1)	319
Powiat górowski	59
Niechlów	59
Powiat legnicki	575
Legnickie Pole	460
Ruja	115
Powiat lubiński	100
Lubin (1)	35
Ścinawa – miasto	65
Powiat polkowicki	22
Polkowice – miasto	22
Powiat m.Legnica	168
Legnica (1)	168
Podregion 3 – wałbrzyski	1 597
Powiat dzierzoniowski	126
Bielawa (1)	126
Powiat kłodzki	687
Bystrzyca Kłodzka – miasto	86
Kłodzko (2)	100

Nowa Ruda (1)	80
Nowa Ruda (2)	102
Polanica Zdrój (1)	62
Radków – obszar wiejski	147
Szczytna – miasto	110
Powiat świdnicki	130
Dobromierz (2)	70
Świebodzice (1)	60
Powiat wałbrzyski	108
Wałbrzych (1)	108
Powiat ząbkowicki	546
Bardo – obszar wiejski	233
Ząbkowice Śląskie – miasto	119
Ziębice – miasto	124
Ziębice – obszar wiejski	70
Podregion 4 – wrocławski	1 246
Powiat milicki	256
Krośnice (2)	133
Milicz – miasto	123
Powiat oleśnicki	376
Bierutów – miasto	43
Bierutów – obszar wiejski	67
Dobroszyce (2)	31
Oleśnica (2)	235
Powiat oławski	110
Oława (1)	110
Powiat strzeliński	–
Powiat średzki	41
Malczyce (2)	36
Miękinia (2)	5
Powiat trzebnicki	244
Oborniki Śląskie – miasto	83
Oborniki Śląskie – obszar wiejski	161
Powiat wołowski	–
Powiat wrocławski	219

Długołęka (2)	149
Mietków (2)	70
Podregion 5 – m. Wrocław	1 201
Powiat m. Wrocław	1 201
Wrocław (1)	1 201

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bdrl/> odczyt z 15.02.2011.

W odniesieniu do tego wskaźnika dostępność danych jest możliwa na poziomie jednostki NUTS 5. Biorąc pod uwagę rozmiary negatywnych zjawisk społecznych, pozostaje stwierdzić, że dane zawarte w tabeli świadczą o postępującym wycofywaniu się instytucji publicznych z aktywności mającej na celu pomoc osobom, które znalazły się w mizeryjnych warunkach bytowych. W istocie jest to temat na szerszą debatę pomiędzy ośrodkami władz samorządowych a partnerami społecznymi i obywatelskimi. Na obecnym etapie ewolucji województwa pozostaje wierzyć zarówno w to, że dyskusja taka jest możliwa, jak i w to, że pomoc społeczna mogłaby stanowić jeden z jej ważnych tematów.

8. Wypożyczenia księgozbiorów bibliotecznych

Wskaźnik ten ukazuje jeden z rudymenarnych składników tzw. kompetencji kulturowych. Aby mówić więcej, należałoby go w przyszłości zestawiać z innymi informacjami świadczącymi o poziomie czytelnictwa.

Tab. 38. Wypożyczenie księgozbiorów bibliotecznych w 2008 roku

Jednostka terytorialna	Wypożyczenie księgozbiorów bibliotecznych [wol.] 2008 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	2 191 072
Powiat bolesławiecki	364 408
Bolesławiec (1)	222 568
Bolesławiec (2)	28 939
Gromadka	12 454
Nowogrodziec – miasto	15 457
Nowogrodziec – obszar wiejski	11 060
Osiecznica	21 457
Warta Bolesławiecka	52 473

Powiat jaworski	180 482
Bolków – miasto	15 723
Bolków – obszar wiejski	18 959
Jawor	96 074
Męcinka	14 623
Mściwojów	6 345
Paszowice	6 345
Wądroże Wielkie	13 209
Powiat jeleniogórski	295 974
Janowice Wielkie	20 378
Jeżów Sudecki	12 442
Karpacz	38 049
Kowary	91 222
Mysłakowice	30 186
Piechowice	10 034
Podgórzyn	23 889
Stara Kamienica	31 259
Szklarska Poręba	38 515
Powiat kamiennogórski	207 398
Kamienna Góra (1)	104 663
Kamienna Góra (2)	37 648
Lubawka – miasto	43 742
Lubawka – obszar wiejski	8 480
Marciszów	12 865
Powiat lubański	189 667
Leśna – miasto	7 969
Leśna – obszar wiejski	4 069
Lubań (1)	79 469
Lubań (2)	17 499
Olszyna – miasto	8 966
Olszyna – obszar wiejski	2 643
Platerówka	14 036
Siekierczyn	11 180
Świeradów-Zdrój	43 836
Powiat lwówecki	165 837

Gryfów Śląski – miasto	26 471
Gryfów Śląski – obszar wiejski	10 103
Lubomierz – miasto	16 363
Lubomierz – obszar wiejski	6 625
Lwówek Śląski – miasto	43 556
Lwówek Śląski – obszar wiejski	18 991
Mirsk – miasto	20 927
Mirsk – obszar wiejski	4 737
Wleń – miasto	15 630
Wleń – obszar wiejski	2 434
Powiat zgorzelecki	321 889
Bogatynia – miasto	66 463
Bogatynia – obszar wiejski	42 951
Pieńsk – miasto	90 855
Pieńsk – obszar wiejski	11 489
Sulików	14 591
Węgliniec – miasto	5 986
Węgliniec – obszar wiejski	13 471
Zawidów	5 406
Zgorzelec (2)	11 969
Zgorzelec (1)	58 708
Powiat złotoryjski	188 632
Pielgrzymka	24 296
Świerzawa – miasto	15 373
Świerzawa – obszar wiejski	14 367
Wojcieszków	15 048
Zagrodno	29 701
Złotoryja (2)	30 832
Złotoryja (1)	59 015
Powiat m.Jelenia Góra	276 785
Jelenia Góra	276 785
Podregion 2 – legnicko-głogowski	1 371 125
Powiat głogowski	206 691
Głogów (1)	180 490
Głogów (2)	2 035

Jerzmanowa	4 424
Kotla	6 034
Pęcław	5 207
Żukowice	8 501
Powiat górowski	85 784
Góra – miasto	39 460
Góra – obszar wiejski	8 043
Jemielno	5 631
Niechlów	22 983
Wąsocz – miasto	7 085
Wąsocz – obszar wiejski	2 582
Powiat legnicki	137 414
Chojnów (1)	45 922
Chojnów (2)	14 241
Krotoszyce	4 080
Kunice	8 686
Legnickie Pole	9 420
Miłkowice	28 007
Prochowice – miasto	20 483
Prochowice – obszar wiejski	713
Ruja	6 575
Powiat lubiński	392 132
Lubin (1)	307 245
Lubin (2)	23 084
Rudna	35 871
Ścinawa – miasto	20 037
Ścinawa – obszar wiejski	5 895
Powiat polkowicki	179 291
Chocianów – miasto	15 467
Chocianów – obszar wiejski	6 707
Gaworzyce	8 788
Grębocice	10 817
Polkowice – miasto	89 708
Polkowice – obszar wiejski	10 613
Przemków – miasto	19 250

Przemków – obszar wiejski	807
Radwanice	17 134
Powiat m.Legnica	369 813
Legnica	369 813
Podregion 3 – wałbrzyski	2 602 924
Powiat dzierzoniowski	395 921
Bielawa	119 176
Dzierżonów (1)	158 396
Dzierżonów (2)	29 869
Łagiewniki	8 129
Niemcza	22 408
Pieszyce	37 166
Piława Górna	20 777
Powiat kłodzki	756 337
Bystrzyca Kłodzka – miasto	98 726
Bystrzyca Kłodzka – obszar wiejski	160
Duszniki-Zdrój	33 851
Kłodzko (1)	101 943
Kłodzko (2)	74 152
Kudowa-Zdrój	26 189
Łądek-Zdrój	33 856
Lewin Kłodzki	4 317
Międzyzylesie – miasto	41 722
Międzyzylesie – obszar wiejski	378
Nowa Ruda (1)	130 576
Nowa Ruda (2)	51 257
Polanica-Zdrój	22 749
Radków – miasto	38 290
Radków – obszar wiejski	35 965
Stronie Śląskie – miasto	48 285
Stronie Śląskie – obszar wiejski	1 026
Szczytna – miasto	14 459
Powiat świdnicki	564 718
Dobromierz	14 184
Jaworzyna Śląska	17 328

Marcinowice	6 867
Strzegom – miasto	84 317
Strzegom – obszar wiejski	2 713
Świdnica (1)	278 409
Świdnica (2)	34 017
Świebodzice	78 388
Żarów – miasto	51 208
Żarów – obszar wiejski	3 624
Powiat wałbrzyski	677 355
Boguszów-Gorce	92 035
Czarny Bór	15 824
Głuszyca – miasto	23 802
Głuszyca – obszar wiejski	212
Jedlina-Zdrój	25 384
Mieroszów	28 487
Stare Bogaczowice	18 126
Szczawno-Zdrój	25 940
Walim	18 141
Wałbrzych	429 404
Powiat ząbkowicki	208 593
Bardo	14 435
Ciepłowody	18 481
Kamieniec Ząbkowicki	16 792
Stoszowice	11 299
Ząbkowice Śląskie – miasto	82 620
Ząbkowice Śląskie – obszar wiejski	1 360
Ziębice	52 985
Złoty Stok	11 981
Podregion 4 – wrocławski	1 533 784
Powiat milicki	133 338
Cieszków	18 140
Krośnice	18 416
Milicz – miasto	55 801
Milicz – obszar wiejski	40 981
Powiat oleśnicki	314 562

Bierutów – miasto	23 459
Bierutów – obszar wiejski	16 990
Dobroszyce	13 061
Dziadowa Kłoda	8 208
Międzybórz – miasto	12 868
Międzybórz – obszar wiejski	6 420
Oleśnica (1)	145 294
Oleśnica (2)	5 471
Syców – miasto	27 185
Syców – obszar wiejski	13 476
Twardogóra – miasto	27 787
Twardogóra – obszar wiejski	14 343
Powiat oławski	245 933
Domaniów	26 491
Jelcz-Laskowice – miasto	35 433
Jelcz-Laskowice – obszar wiejski	10 686
Oława (2)	45 065
Oława (1)	128 258
Powiat strzeliński	115 743
Borów	32 754
Kondratowice	5 619
Przeworno	19 660
Strzelin – miasto	37 584
Strzelin – obszar wiejski	6 773
Wiązów – miasto	10 521
Wiązów – obszar wiejski	2 832
Powiat średzki	114 673
Kostomłoty	8 817
Malczyce	21 822
Miękinia	22 642
Środa Śląska – miasto	36 834
Środa Śląska – obszar wiejski	5 727
Udanin	18 831
Powiat trzebnicki	145 202
Oborniki Śląskie – miasto	–

Oborniki Śląskie – obszar wiejski	10 603
Prusice – miasto	11 079
Prusice – obszar wiejski	2 331
Trzebnica – miasto	38 171
Trzebnica – obszar wiejski	208
Wisznia Mała	2 886
Zawonia	28 852
Żmigród – miasto	23 320
Żmigród – obszar wiejski	27 960
Powiat wołowski	127 244
Brzeg Dolny – miasto	51 080
Brzeg Dolny – obszar wiejski	13 456
Wińsko	11 447
Wołów – miasto	31 797
Wołów – obszar wiejski	19 464
Powiat wrocławski	337 089
Czernica	52 267
Długoleśka	42 413
Jordanów Śląski	7 862
Kąty Wrocławskie	35 555
Kobierzyce	50 744
Mietków	27 589
Siechnice – miasto	21 244
Siechnice – obszar wiejski	29 162
Sobótka – miasto	13 884
Sobótka – obszar wiejski	1 718
Żórawina	54 651
Podregion 5 – m. Wrocław	2 497 436
Powiat m. Wrocław	2 497 436
Wrocław	2 497 436

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bdli/> odczyt z 16.02.2011.

W odniesieniu do tego wskaźnika dostępność danych jest możliwa na poziomie jednostki NUTS 5. Wziąwszy pod uwagę notowany spadek czytelnictwa w skali całego kraju, należałoby w przyszłości rozważyć możliwość pozyskiwania i interpretacji danych bardziej złożonych, które uwzględniałyby również wykorzystanie nowych technologii.

Priorytet 3. Poprawa jakości i efektywności systemu edukacji i badań naukowych

W „Metodologii oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym” wskazanych zostało dla priorytetu pierwszego III sfery społecznej 7 wskaźników, które zostały poniżej (tab. 39) przeanalizowane i ocenione generalnie dla danych statystycznych za rok 2008 (Ilnicki, Janc, 2010).

Tab. 39. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna priorytet 3 – Poprawa jakości i efektywności systemu edukacji i badań naukowych

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych
1.	Liczba studentów przypadających na 1000 mieszkańców	NUTS-3	TAK
2.	Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z szerokopasmowym dostępem do internetu	NUTS – 4	TAK
3.	Odsetek dzieci w wieku 0–3 lat objętych opieką w żłobkach	NUTS – 3	TAK
4.	Udział dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) w tej grupie wiekowej ogółem	NUTS – 3	TAK
5.	Struktura absolwentów szkół średnich według rodzajów szkół	NUTS – 5	TAK
6.	Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca	NUTS – 5	TAK
7.	Wykształcenie ludności w wieku 15 lat i więcej (średnie, wyższe)	NUTS – 2	TAK

Źródło: D. Ilnicki, K. Janc, Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 41.

1. Liczba studentów przypadających na 1000 mieszkańców

W odniesieniu do tego wskaźnika dostępność danych jest możliwa tylko na poziomie jednostki NUTS 2 oraz NUTS 3 (podregiony). Wskaźnik ten podzielony został na liczbę studentów w szkołach publicznych i niepublicznych.

Tab. 40. Liczba studentów wyższych szkół publicznych

Jednostka terytorialna	studenci szkoły publiczne ogółem [osoba] 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	121 900
Podregion 1 – jeleniogórski	6 389
Podregion 2 – legnicko-głogowski	7 921
Podregion 3 – wałbrzyski	3 581
Podregion 4 – wrocławski	56
Podregion 5 – m. Wrocław	103 953

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bd/l/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

Tab. 41. Liczba studentów wyższych szkół niepublicznych

Jednostka terytorialna	studenci szkoły niepubliczne ogółem [osoba] 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	51 114
Podregion 1 – jeleniogórski	360
Podregion 2 – legnicko-głogowski	4 882
Podregion 3 – wałbrzyski	5 294
Podregion 5 – m. Wrocław	40 578

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bd/l/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

Z powyższych danych wyraźnie widać, iż przeważają studenci studiów w wyższych szkołach publicznych, zarówno w ujęciu NUTS 2 oraz NUTS 3 w stosunku niepełna 60 % studentów szkół publicznych do 40 % studentów szkół niepublicznych. Całkowita liczba studentów w 2008 roku w województwie dolnośląskim wynosiła 173 014, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców daje wskaźnik 60,135.

2. Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z szerokopasmowym dostępem do Internetu

Tab. 42. Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z szerokopasmowym dostępem do Internetu

Jednostka terytorialna	komputery z dostępem szerokopasmowym przeznaczone do użytku uczniów ogółem [szt.] 2008
Podregion 1 – jeleniogórski	2 791
Powiat bolesławiecki	337
Powiat jaworski	190
Powiat jeleniogórski	307
Powiat kamiennogórski	187
Powiat lubański	278
Powiat lwówecki	319
Powiat zgorzelecki	507
Powiat złotoryjski	331
Powiat m.Jelenia Góra	335
Podregion 2 – legnicko-głogowski	1 531
Powiat głogowski	215
Powiat górowski	175
Powiat legnicki	265
Powiat lubiński	292
Powiat polkowicki	259
Powiat m.Legnica	325
Podregion 3 – wałbrzyski	2 938
Powiat dzierzoniowski	549
Powiat kłodzki	578
Powiat świdnicki	734
Powiat wałbrzyski	792
Powiat ząbkowicki	285
Podregion 4 – wrocławski	2 684
Powiat milicki	267
Powiat oleśnicki	468
Powiat oławski	299

Powiat strzeliński	331
Powiat średzki	147
Powiat trzebnicki	470
Powiat wołowski	131
Powiat wrocławski	571
Podregion 5 – m. Wrocław	2 243
Powiat m. Wrocław	2 243

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bd1/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

Z powyższych danych wynika, iż najwięcej uczniów ma dostęp do szerokopasmowego Internetu w podregionie wałbrzyskim (2 938), natomiast zdecydowanie najmniej uczniów korzysta z takiej możliwości w podregionie legnicko-głogowskim (1 531). Jeżeli brać pod uwagę poziom powiatów, to absolutnie dominuje powiat miasta Wrocław (2 243), ale względnie wysokie wskaźniki osiągają także powiat wałbrzyski (792) czy powiat świdnicki (734). Z drugiej strony, najgorsza dostępność do szerokopasmowego Internetu w szkołach podstawowych i gimnazjalnych jest zauważalna w powiatach: wołowskim (131), średzkim (147), górowskim (175) czy kamiennogórskim (187).

3. Odsetek dzieci w wieku 0–3 lata objętych opieką w żłobkach

Dostępne dane dotyczą liczby dzieci objętych opieką w żłobkach jedynie na poziomie NUTS 2 oraz NUTS 3. Z przedstawionych danych wyraźnie widać, iż największa liczba dzieci jest objęta taką opieką w mieście Wrocław. Prawie połowa wszystkich dzieci uczęszczających do żłobków w województwie dolnośląskim zamieszkuje właśnie we Wrocławiu. Z drugiej strony, najgorsza sytuacja pod tym względem panuje w podregionie wrocławskim oraz jeleniogórskim.

Tab. 43. Liczba dzieci uczęszczających do żłobków

Jednostka terytorialna	Liczba dzieci w żłobkach ogółem [osoba] 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	3 464
Podregion 1 – jeleniogórski	466
Podregion 2 – legnicko-głogowski	772
Podregion 3 – wałbrzyski	482
Podregion 4 – wrocławski	292
Podregion 5 – m. Wrocław	1 452

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bdł/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

4. Udział dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) w tej grupie wiekowej ogółem

Na wstępie należy zaznaczyć, iż nie ma możliwości uzyskania danych zagregowanych dla dzieci w przedziale wiekowym 3–5 lat w wymienionych wyżej trzech formach organizacyjnych wychowania przedszkolnego. GUS podaje dane dotyczące przedziałów wiekowych: 0–2 lata, a następnie osobno dla 3, 4, 5, 6, 7 i więcej lat. Ponadto statystyka dzieli osobno za każdym razem liczbę dzieci w zależności od formy organizacyjnej. Dane odnośnie tego wskaźnika są dostępne tylko na poziomie NUTS 2 oraz NUTS 3. W poniższym zestawieniu zostały zatem przedstawione dane w rozbiciu na grupę wiekową: 3, 4, 5 lat, natomiast zagregowano te dane odnośnie formy organizacyjnej, czyli wychowania przedszkolnego.

Tab. 44. Liczba dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym

	Liczba dzieci [wiek]		
	3 lata	4 lata	5 lat
Dolnośląskie	11 501	13 138	13 675
Podregion 1 jeleniogórski	1 977	2 285	2 563
Podregion 2 legnicko-głogowski	1 894	2 242	2 337
Podregion 3 wałbrzyski	2 290	2 799	2 903
Podregion 4 wrocławski	1 861	2 160	2 256
Podregion 5 m. Wrocław	3 479	3 652	3 618

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bdł/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

Z przedstawionej tabeli wnioskować należy, że liczba miejsc w placówkach przedszkolnych wzrasta wraz z wiekiem dzieci. Z oczywistych powodów behawioralno-strukturalnych (rozwój zawodowy, powrót na rynek pracy, edukacja wczesnoprzedzkolna) niekorzystna jest mniejsza liczba miejsc dla dzieci w wieku 3 lat. W regionie najwyższa dostępność opieki przedszkolnej zauważalna jest we Wrocławiu, zbliżony wynik osiągnął też podregion wałbrzyski, natomiast zdecydowanie najgorsza sytuacja jest zauważalna w podregionach wrocławskim i jeleniogórskim.

5. Struktura absolwentów szkół średnich według rodzajów szkół

Struktura absolwentów szkół średnich (ponadgimnazjalnych) została przedstawiona w kilku zestawieniach. Na wstępie pokazano ogólną liczbę absolwentów tych szkół (tabela 45), a następnie podzielono je na: technika, licea profilowane, szkoły artystyczne, szkoły policealne. Osobno przedstawiono także liczbę absolwentów szkół ponadgimnazjalnych dla dorosłych. Większość z tych zestawień odnosi się od poziomu NUTS 2 do poziomu NUTS 5.

Tab. 45. Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych

Jednostka terytorialna	szkoły ponadgimnazjalne absolwenci ogółem [osoba] 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	21 463
Podregion 1 – jeleniogórski	4 277
Powiat bolesławiecki	767
Bolesławiec	767
Powiat jaworski	410
Jawor	357
Bolków	53
Bolków – miasto	53
Powiat jeleniogórski	24
Piechowice	23
Szklarska Poręba	1
Powiat kamiennogórski	282
Kamienna Góra	282

Powiat lubański	487
Lubań	342
Leśna	27
Leśna – miasto	24
Leśna – obszar wiejski	3
Olszyna	57
Olszyna – obszar wiejski	57
Platerówka	61
Powiat lwówecki	279
Gryfów Śląski	83
Gryfów Śląski – miasto	83
Lubomierz	31
Lubomierz – miasto	31
Lwówek Śląski	165
Lwówek Śląski – miasto	65
Lwówek Śląski – obszar wiejski	100
Powiat zgorzelecki	675
Zgorzelec	482
Bogatynia	193
Bogatynia – miasto	193
Powiat złotoryjski	258
Wojcieszów	1
Złotoryja	248
Złotoryja	9
Powiat m.Jelenia Góra	1 095
Jelenia Góra	1 095
Podregion 2 – legnicko-głogowski	3 713
Powiat głogowski	1 137
Głogów	1 137
Powiat górowski	194
Góra	190
Góra – miasto	190
Wąsosz	4
Wąsosz – miasto	4
Powiat legnicki	178

Chojnów	178
Powiat lubiński	755
Lubin	630
Lubin	84
Rudna	41
Powiat polkowicki	224
Chocianów	98
Chocianów – miasto	98
Polkowice	106
Polkowice – miasto	106
Przemków	20
Przemków – miasto	20
Powiat m.Legnica	1 225
Legnica	1 225
Podregion 3 – wałbrzyski	4 349
Powiat dzierzoniowski	548
Bielawa	146
Dzierżonów	339
Pieszyce	62
Piława Górna	1
Powiat kłodzki	990
Kłodzko	334
Kudowa-Zdrój	70
Nowa Ruda	318
Polanica-Zdrój	69
Bystrzyca Kłodzka	110
Bystrzyca Kłodzka – miasto	108
Bystrzyca Kłodzka – obszar wiejski	2
Nowa Ruda	17
Radków	1
Radków – obszar wiejski	1
Stronie Śląskie	44
Stronie Śląskie – miasto	34
Stronie Śląskie – obszar wiejski	10
Szczytna	27

Szczytna – miasto	27
Powiat świdnicki	1 259
Świdnica	866
Świebodzice	31
Strzegom	149
Strzegom – miasto	149
Świdnica	131
Żarów	82
Żarów – miasto	82
Powiat wałbrzyski	1 057
Szczawno-Zdrój	76
Głuszyca	55
Głuszyca – miasto	55
Wałbrzych	926
Powiat ząbkowicki	495
Bardo	3
Bardo – obszar wiejski	3
Kamieniec Ząbkowicki	64
Ząbkowice Śląskie	358
Ząbkowice Śląskie – miasto	358
Ziębice	70
Ziębice – miasto	70
Podregion 4 – wrocławski	3 267
Powiat milicki	315
Milicz	315
Milicz – miasto	315
Powiat oleśnicki	942
Oleśnica	534
Bierutów	79
Bierutów – miasto	79
Dobroszyce	6
Międzybórz	61
Międzybórz – miasto	61
Syców	165
Syców – miasto	165
Twardogóra	97

Twardogóra – miasto	97
Powiat oławski	434
Oława	316
Jelcz-Laskowice	118
Jelcz-Laskowice – miasto	118
Powiat strzeliński	329
Strzelin	329
Strzelin – miasto	176
Strzelin – obszar wiejski	153
Powiat średzki	241
Środa Śląska	241
Środa Śląska – miasto	241
Powiat trzebnicki	395
Oborniki Śląskie	58
Oborniki Śląskie – miasto	58
Trzebnica	235
Trzebnica – miasto	235
Żmigród	102
Żmigród – miasto	102
Powiat wołowski	425
Brzeg Dolny	90
Brzeg Dolny – miasto	90
Wołów	335
Wołów – miasto	335
Powiat wrocławski	186
Kąty Wrocławskie	10
Kąty Wrocławskie – miasto	4
Kąty Wrocławskie – obszar wiejski	6
Kobierzyce	118
Sobótka	58
Sobótka – miasto	58
Podregion 5 – m. Wrocław	5 857
Powiat m.Wrocław	5 857
Wrocław	5 857

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bdll/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

Analizując tabelę 46., na poziomie podregionów zauważyć można, że największa liczba absolwentów tego typu szkół jest rejestrowana w podregionie Wrocławia i samym Wrocławiu, zbliżone wyniki osiągają także podregiony wałbrzyski i jeleniogórski, natomiast najmniejsza liczba absolwentów szkół średnich odnotowana została w podregionie legnicko-głogowskim i wrocławskim. W odniesieniu do poziomów NUTS 4 i 5 to są one pochodną wyników zagregowanych na poziomie podregionów.

W kolejnych tabelach przedstawione zostaną wymienione powyżej typy szkół średnich, także w odniesieniu do poziomu NUTS 5.

Tab. 46. Absolwenci zasadniczych szkół zawodowych

Jednostka terytorialna	szkoły zasadnicze dla młodzieży Absolwenci ogółem [osoba] 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	4 021
Podregion 1 – jeleniogórski	1 111
Powiat bolesławiecki	269
Bolesławiec	269
Powiat jaworski	106
Jawor	97
Bolków	9
Bolków – miasto	9
Powiat kamiennogórski	90
Kamienna Góra	90
Powiat lubański	80
Lubań	65
Platerówka	15
Powiat lwówecki	115
Gryfów Śląski	55
Gryfów Śląski – miasto	55
Lwówek Śląski	60
Lwówek Śląski – obszar wiejski	60
Powiat zgorzelecki	148
Zgorzelec	110
Bogatynia	38
Bogatynia – miasto	38
Powiat złotoryjski	101

Złotoryja	92
Złotoryja	9
Powiat m.Jelenia Góra	202
Jelenia Góra	202
Podregion 2 – legnicko-głogowski	743
Powiat głogowski	244
Głogów	244
Powiat górowski	55
Góra	55
Góra – miasto	55
Powiat legnicki	67
Chojnów	67
Powiat lubiński	138
Lubin	118
Rudna	20
Powiat polkowicki	111
Chocianów	35
Chocianów – miasto	35
Polkowice	56
Polkowice – miasto	56
Przemków	20
Przemków – miasto	20
Powiat m.Legnica	128
Legnica	128
Podregion 3 – wałbrzyski	807
Powiat dzierzoniowski	169
Bielawa	77
Dzierżonów	92
Powiat kłodzki	134
Kłodzko	77
Kudowa-Zdrój	10
Nowa Ruda	21
Bystrzyca Kłodzka	26
Bystrzyca Kłodzka – miasto	26
Powiat świdnicki	234
Świdnica	117

Świebodzice	10
Strzegom	75
Strzegom – miasto	75
Świdnica	15
Żarów	17
Żarów – miasto	17
Powiat wałbrzyski	194
Głuszyca	35
Głuszyca – miasto	35
Wałbrzych	159
Powiat ząbkowicki	76
Ząbkowice Śląskie	76
Ząbkowice Śląskie – miasto	76
Podregion 4 – wrocławski	880
Powiat milicki	109
Milicz	109
Milicz – miasto	109
Powiat oleśnicki	302
Oleśnica	171
Międzybórz	28
Międzybórz – miasto	28
Syców	80
Syców – miasto	80
Twardogóra	23
Twardogóra – miasto	23
Powiat oławski	131
Oława	87
Jelcz-Laskowice	44
Jelcz-Laskowice – miasto	44
Powiat strzeliński	55
Strzelin	55
Strzelin – miasto	43
Strzelin – obszar wiejski	12
Powiat średzki	47
Środa Śląska	47

Środa Śląska – miasto	47
Powiat trzebnicki	144
Trzebnica	98
Trzebnica – miasto	98
Żmigród	46
Żmigród – miasto	46
Powiat wołowski	92
Brzeg Dolny	41
Brzeg Dolny – miasto	41
Wołów	51
Wołów – miasto	51
Podregion 5 – m. Wrocław	480
Powiat m. Wrocław	480
Wrocław	480

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bdll/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

Tab. 47. Absolwenci techników

Jednostka terytorialna	technika dla młodzieży Absolwenci ogółem [osoba] 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	5 653
Podregion 1 – jeleniogórski	1 634
Powiat bolesławiecki	335
Bolesławiec	335
Powiat jaworski	100
Jawor	56
Bolków	44
Bolków – miasto	44
Powiat jeleniogórski	14
Piechowice	14
Powiat kamiennogórski	69
Kamienna Góra	69
Powiat lubański	193
Lubań	124
Olszyna	48

Olszyna – obszar wiejski	48
Platerówka	21
Powiat lwówecki	111
Gryfów Śląski	19
Gryfów Śląski – miasto	19
Lwówek Śląski	92
Lwówek Śląski – miasto	52
Lwówek Śląski – obszar wiejski	40
Powiat zgorzelecki	302
Zgorzelec	222
Bogatynia	80
Bogatynia – miasto	80
Powiat złotoryjski	70
Złotoryja	70
Powiat m.Jelenia Góra	440
Jelenia Góra	440
Podregion 2 – legnicko-głogowski	1 442
Powiat głogowski	392
Głogów	392
Powiat górowski	98
Góra	98
Góra – miasto	98
Powiat legnicki	88
Chojnów	88
Powiat lubiński	312
Lubin	277
Lubin – miasto	35
Powiat polkowicki	95
Chocianów	45
Chocianów – miasto	45
Polkowice	50
Polkowice – miasto	50
Powiat m.Legnica	457
Legnica	457

Podregion 3 – wałbrzyski	1 543
Powiat dzierzoniowski	121
Bielawa	9
Dzierżoniów	95
Pieszyce	17
Powiat kłodzki	388
Kłodzko	84
Kudowa-Zdrój	36
Nowa Ruda	139
Polanica-Zdrój	41
Bystrzyca Kłodzka	24
Bystrzyca Kłodzka – miasto	24
Nowa Ruda	17
Stronie Śląskie	20
Stronie Śląskie – miasto	20
Szczytna	27
Szczytna – miasto	27
Powiat świdnicki	407
Świdnica	334
Strzegom	24
Strzegom – miasto	24
Świdnica	49
Powiat wałbrzyski	402
Szczawno-Zdrój	35
Wałbrzych	367
Powiat ząbkowicki	225
Kamieniec Ząbkowicki	50
Ząbkowice Śląskie	157
Ząbkowice Śląskie – miasto	157
Ziębice	18
Ziębice – miasto	18
Podregion 4 – wrocławski	923
Powiat milicki	153
Milicz	153
Milicz – miasto	153

Powiat oleśnicki	254
Oleśnica	81
Bierutów	29
Bierutów – miasto	29
Międzybórz	15
Międzybórz – miasto	15
Syców	77
Syców – miasto	77
Twardogóra	52
Twardogóra – miasto	52
Powiat oławski	94
Oława	94
Powiat strzeliński	169
Strzelin	169
Strzelin – miasto	73
Strzelin – obszar wiejski	96
Powiat średzki	65
Środa Śląska	65
Środa Śląska – miasto	65
Powiat trzebnicki	84
Oborniki Śląskie	20
Oborniki Śląskie – miasto	20
Trzebnica	44
Trzebnica – miasto	44
Żmigród	20
Żmigród – miasto	20
Powiat wołowski	60
Wołów	60
Wołów – miasto	60
Powiat wrocławski	44
Kobierzyce	44
Podregion 5 – m. Wrocław	111
Powiat m. Wrocław	111
Wrocław	111

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

Tab. 48. Absolwenci liceów profilowanych

Jednostka terytorialna	licea profilowane dla młodzieży bez specjalnych absolwenci ogółem [osoba] 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	4 038
Podregion 1 – jeleniogórski	622
Powiat jaworski	78
Jawor	78
Powiat jeleniogórski	9
Piechowice	9
Powiat kamiennogórski	78
Kamienna Góra	78
Powiat lubański	111
Lubań	111
Powiat lwówecki	31
Lubomierz	31
Lubomierz – miasto	31
Powiat zgorzelecki	96
Zgorzelec	59
Bogatynia	37
Bogatynia – miasto	37
Powiat złotoryjski	55
Złotoryja	55
Powiat m.Jelenia Góra	164
Jelenia Góra	164
Podregion 2 – legnicko-głogowski	255
Powiat głogowski	41
Głogów	41
Powiat górowski	37
Góra	37
Góra – miasto	37
Powiat lubiński	73
Lubin	73
Powiat polkowicki	18
Chocianów	18

Chocianów – miasto	18
Powiat m.Legnica	86
Legnica	86
Podregion 3 – wałbrzyski	924
Powiat dzierzoniowski	160
Bielawa	18
Dzierżonów	116
Pieszycy	26
Powiat kłodzki	199
Kłodzko	68
Nowa Ruda	71
Bystrzyca Kłodzka	46
Bystrzyca Kłodzka – miasto	46
Stronie Śląskie	14
Stronie Śląskie – miasto	14
Powiat świdnicki	216
Świdnica	147
Strzegom	37
Strzegom – miasto	37
Żarów	32
Żarów – miasto	32
Powiat wałbrzyski	240
Szczawno-Zdrój	25
Głuszyca	20
Głuszyca – miasto	20
Wałbrzych	195
Powiat ząbkowicki	109
Ząbkowice Śląskie	68
Ząbkowice Śląskie – miasto	68
Ziębice	41
Ziębice – miasto	41
Podregion 4 – wrocławski	667
Powiat milicki	18
Milicz	18
Milicz – miasto	18
Powiat oleśnicki	106

Oleśnica	61
Bierutów	27
Bierutów – miasto	27
Międzybórz	18
Międzybórz – miasto	18
Powiat oławski	128
Oława	68
Jelcz-Laskowice	60
Jelcz-Laskowice – miasto	60
Powiat strzeliński	18
Strzelin	18
Strzelin – miasto	18
Powiat średzki	91
Środa Śląska	91
Środa Śląska – miasto	91
Powiat trzebnicki	127
Oborniki Śląskie	20
Oborniki Śląskie – miasto	20
Trzebnica	83
Trzebnica – miasto	83
Żmigród	24
Żmigród – miasto	24
Powiat wołowski	114
Brzeg Dolny	49
Brzeg Dolny – miasto	49
Wołów	65
Wołów – miasto	65
Powiat wrocławski	65
Kobierzyce	34
Sobótka	31
Sobótka – miasto	31
Podregion 5 – m. Wrocław	1 570
Powiat m.Wrocław	1 570
Wrocław	1 570

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

**Tab. 49. Absolwenci szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe
(tylko do poziomu NUTS 4)**

Jednostka terytorialna	szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe dla młodzieży Absolwenci ogółem [osoba] 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	163
Podregion 1 – jeleniogórski	39
Powiat bolesławiecki	6
Bolesławiec	6
Powiat zgorzelecki	2
Zgorzelec	2
Powiat m.Jelenia Góra	31
Jelenia Góra	31
Podregion 2 – legnicko-głogowski	19
Powiat głogowski	2
Głogów	2
Powiat m.Legnica	17
Legnica	17
Podregion 3 – wałbrzyski	10
Powiat wałbrzyski	10
Wałbrzych	10
Podregion 5 – m. Wrocław	95
Powiat m.Wrocław	95
Wrocław	95

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bdll/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

Tab. 50. Absolwenci szkół policealnych dla młodzieży (tylko do poziomu NUTS 4)

Jednostka terytorialna	szkoły policealne dla młodzieży Absolwenci ogółem [osoba] 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	1 244
Podregion 1 – jeleniogórski	73
Powiat bolesławiecki	20
Bolesławiec	20
Powiat m.Jelenia Góra	53
Jelenia Góra	53
Podregion 2 – legnicko-głogowski	126
Powiat m.Legnica	126
Legnica	126
Podregion 3 – wałbrzyski	76
Powiat dzierzoniowski	19
Bielawa	19
Powiat kłodzki	10
Stronie Śląskie	10
Stronie Śląskie – obszar wiejski	10
Powiat świdnicki	35
Świdnica	35
Powiat wałbrzyski	12
Wałbrzych	12
Podregion 5 – m. Wrocław	969
Powiat m.Wrocław	969
Wrocław	969

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bdlla/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

Tab. 51. Absolwenci szkół średnich dla dorosłych ogółem

Jednostka terytorialna	szkoły dla dorosłych ogółem Absolwenci ogółem [osoba] 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	5 776
Podregion 1 – jeleniogórski	693
Powiat bolesławiecki	129
Bolesławiec	129
Powiat jaworski	116
Jawor	116
Powiat kamiennogórski	45
Kamienna Góra	45
Powiat lubański	97
Lubań	39
Leśna	24
Leśna – miasto	24
Olszyna	9
Olszyna – obszar wiejski	9
Platerówka	25
Powiat lwówecki	9
Gryfów Śląski	9
Gryfów Śląski – miasto	9
Powiat zgorzelecki	111
Zgorzelec	73
Bogatynia	38
Bogatynia – miasto	38
Powiat złotoryjski	7
Złotoryja	7
Powiat m.Jelenia Góra	179
Jelenia Góra	179
Podregion 2 – legnicko-głogowski	1 062
Powiat głogowski	429
Głogów	429
Powiat legnicki	23
Chojnów	23
Powiat lubiński	214

Lubin	154
Lubin	39
Rudna	21
Powiat m.Legnica	396
Legnica	396
Podregion 3 – wałbrzyski	887
Powiat dzierzoniowski	68
Bielawa	13
Dzierżonów	36
Pieszyce	19
Powiat kłodzki	243
Kłodzko	92
Kudowa-Zdrój	24
Nowa Ruda	87
Polanica-Zdrój	28
Bystrzyca Kłodzka	12
Bystrzyca Kłodzka – miasto	12
Powiat świdnicki	345
Świdnica	233
Świebodzice	21
Strzegom	13
Strzegom – miasto	13
Świdnica	45
Żarów	33
Żarów – miasto	33
Powiat wałbrzyski	164
Szczawno-Zdrój	16
Wałbrzych	148
Powiat ząbkowicki	67
Kamieniec Ząbkowicki	14
Ząbkowice Śląskie	42
Ząbkowice Śląskie – miasto	42
Ziębice	11
Ziębice – miasto	11
Podregion 4 – wrocławski	683
Powiat milicki	27

Milicz	27
Milicz – miasto	27
Powiat oleśnicki	252
Oleśnica	199
Bierutów	23
Bierutów – miasto	23
Syców	8
Syców – miasto	8
Twardogóra	22
Twardogóra – miasto	22
Powiat oławski	72
Oława	58
Jelcz-Laskowice	14
Jelcz-Laskowice – miasto	14
Powiat strzeliński	77
Strzelin	77
Strzelin – miasto	42
Strzelin – obszar wiejski	35
Powiat średzki	38
Środa Śląska	38
Środa Śląska – miasto	38
Powiat trzebnicki	29
Oborniki Śląskie	18
Oborniki Śląskie – miasto	18
Żmigród	11
Żmigród – miasto	11
Powiat wołowski	148
Wołów	148
Wołów – miasto	148
Powiat wrocławski	40
Kobierzyce	40
Podregion 5 – m. Wrocław	2 451
Powiat m.Wrocław	2 451
Wrocław	2 451

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

Biorąc pod uwagę rodzaj szkół średnich, należy zauważyć, że przeważają w nich absolwenci techników (5653), następnie liceów profilowanych (4038) oraz zasadniczych szkół zawodowych (4021). Zdecydowanie mniej liczna jest grupa absolwentów szkół policealnych (1244) i artystycznych (163). Na uwagę zasługuje fakt względnie dużej ilości absolwentów średnich szkół dla osób dorosłych (5776). Nakładając natomiast na rodzaj absolwentów szkoły jej przynależność do poziomu NUTS 3, widoczne są przesunięcia. Otóż w podregionie wrocławskim i we Wrocławiu dominują absolwenci liceów profilowanych, szkół policealnych i artystycznych, natomiast absolwenci szkół zawodowych i techników stanowią znaczącą liczbę w podregionie jeleniogórskim i wałbrzyskim. Jeżeli weźmiemy pod uwagę szkoły średnie dla dorosłych, to znów dominuje Wrocław, ale wysoka liczba absolwentów tych szkół jest widoczna także w podregionie legnicko-głogowskim i wałbrzyskim.

6. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie

Biorąc pod uwagę wydatki JST na poziomie NUTS 5 przeznaczone na oświatę i wychowanie, można wyróżnić grupę gmin, która wydaje zdecydowanie więcej na tę sferę działalności niż pozostałe. Dominują oczywiście duże miasta z Wrocławiem, który przeznaczył ponad 725 mln PLN, następnie należy wymienić Legnicę – ponad 135 mln PLN, Jelenią Górę – ponad 97 mln PLN. Kolejną z większych gmin regionu, czyli Wałbrzych, który przeznaczył nieco ponad 68 mln PLN, wyprzedziła mniejsza gmina Lubin, która wydatkowała 89 mln PLN. Z kolei zbliżoną wartość do Wałbrzycha odnotowała gmina Głogów – niespełna 57 mln PLN. Wśród innych gmin województwa, które przeznaczyły więcej niż 25 mln PLN na oświatę i wychowanie, wymienić należy: Świdnicę (39 mln PLN), Polkowice (ok. 38 mln PLN), Bogatynię (31 mln PLN) oraz Bolesławiec (26,5 mln PLN). Natomiast na drugim biegunie znajdują się następujące gminy: Platerówka (1,146 mln PLN), Lewin Kłodzki (1,615 mln PLN), Pęcław (2,101 mln PLN), Jordanów Śląski (2,151 mln PLN) czy Ruja (2,208 mln PLN).

Tab. 52. Wydatki budżetów JST na oświatę i wychowanie

Jednostka terytorialna	gminy łącznie z miastami na prawach powiatu ogółem [zł] 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	2 616 910 198,53
Podregion 1 – jeleniogórski	491 174 185,13
Powiat bolesławiecki	70 173 262,42
Bolesławiec	26 554 210,70
Bolesławiec	7 627 940,16
Gromadka	5 682 098,65
Nowogrodzic	12 799 524,97
Osiecznica	10 639 875,77
Warta Bolesławiecka	6 869 612,17
Powiat jaworski	40 549 839,10
Jawor	18 015 282,33
Bolków	9 880 518,40
Męcinka	3 368 865,57
Mściwojów	3 111 203,19
Paszowice	3 112 788,33
Wądroże Wielkie	3 061 181,28
Powiat jeleniogórski	47 566 779,17
Karpacz	6 723 549,09
Kowary	6 702 615,06
Piechowice	3 969 351,57
Szklarska Poręba	5 215 380,37
Janowice Wielkie	2 817 068,39
Jeżów Sudecki	3 507 952,17
Mysłakowice	8 644 472,09
Podgórzyn	5 354 859,30
Stara Kamienica	4 631 531,13
Powiat kamiennogórski	32 693 406,63
Kamienna Góra	13 681 447,32
Kamienna Góra	7 606 246,92
Lubawka	8 482 201,19
Marciszów	2 923 511,20

Powiat lubański	46 313 588,20
Lubań	15 441 200,46
Świeradów-Zdrój	4 041 990,26
Leśna	9 208 480,88
Lubań	4 737 789,06
Olszyna	7 859 017,65
Platerówka	1 146 718,91
Siekierczyn	3 878 390,98
Powiat lwówecki	40 193 574,49
Gryfów Śląski	6 778 167,45
Lubomierz	5 951 655,67
Lwówek Śląski	15 242 530,77
Mirsk	8 425 893,83
Wleń	3 795 326,77
Powiat zgorzelecki	84 096 175,40
Zawidów	3 873 465,07
Zgorzelec	23 874 617,84
Bogatynia	31 247 410,88
Pieńsk	6 294 307,83
Sulików	4 862 041,86
Węgliniec	7 837 336,26
Zgorzelec	6 106 995,66
Powiat złotoryjski	32 457 666,44
Wojcieszków	2 450 152,11
Złotoryja	9 213 010,87
Pielgrzymka	4 154 383,22
Świerzawa	5 372 890,86
Zagrodno	4 589 489,98
Złotoryja	6 677 739,40
Powiat m.Jelenia Góra	97 129 893,28
Jelenia Góra	97 129 893,28
Podregion 2 – legnicko-głogowski	481 851 002,55
Powiat głogowski	78 147 290,99
Głogów	56 986 787,66
Głogów	6 729 339,86

Jerzmanowa	3 831 887,92
Kotla	4 746 544,86
Pęcław	2 101 260,28
Żukowice	3 751 470,41
Powiat górowski	32 146 512,32
Góra	17 279 385,02
Jemielno	2 863 723,64
Niechlów	4 952 420,28
Wąsosz	7 050 983,38
Powiat legnicki	41 209 955,49
Chojnów	12 032 177,95
Chojnów	6 795 459,86
Krotoszyce	2 545 864,34
Kunice	3 855 233,34
Legnickie Pole	3 928 863,46
Miłkowice	4 196 815,93
Prochowice	5 647 419,51
Ruja	2 208 121,10
Powiat lubiński	123 745 429,64
Lubin	89 486 664,22
Lubin	13 990 092,61
Rudna	10 078 690,75
Ścinawa	10 189 982,06
Powiat polkowicki	71 053 183,47
Chocianów	9 801 892,33
Gaworzyce	3 228 964,38
Grębocice	8 090 015,68
Polkowice	37 918 594,84
Przemków	7 175 307,51
Radwanice	4 838 408,73
Powiat m. Legnica	135 548 630,64
Legnica	135 548 630,64
Podregion 3 – wałbrzyski	466 079 693,29
Powiat dzierzoniowski	67 641 050,06
Bielawa	21 104 960,61

Dzierżoniów	19 914 672,06
Pieszyce	4 395 129,23
Piława Górna	3 847 459,53
Dzierżoniów	6 032 697,06
Łagiewniki	5 649 051,98
Niemcza	6 697 079,59
Powiat kłodzki	115 827 349,77
Duszniki-Zdrój	4 316 170,42
Kłodzko	22 634 111,50
Kudowa-Zdrój	6 457 221,60
Nowa Ruda	13 745 535,32
Polanica-Zdrój	4 705 709,63
Bystrzyca Kłodzka	8 840 704,91
Kłodzko	11 503 888,98
Lądek-Zdrój	6 530 082,09
Lewin Kłodzki	1 615 431,13
Międzylesie	6 080 565,17
Nowa Ruda	11 284 817,69
Radków	6 527 053,71
Stronie Śląskie	5 743 597,17
Szczytna	5 842 460,45
Powiat świdnicki	118 151 259,05
Świdnica	39 401 042,81
Świebodzice	17 353 203,85
Dobromierz	3 414 079,74
Jaworzyna Śląska	7 570 663,55
Marcinowice	5 478 751,14
Strzegom	18 645 430,48
Świdnica	17 393 578,87
Żarów	8 894 508,61
Powiat wałbrzyski	109 556 347,65
Boguszów-Gorce	9 892 275,39
Jedlina-Zdrój	3 131 719,93
Szczawno-Zdrój	3 422 291,85
Czarny Bór	4 347 155,70

Głuszyca	6 589 875,83
Microszów	5 712 781,66
Stare Bogaczowice	2 368 337,87
Walim	5 378 795,36
Wałbrzych	68 713 114,06
Powiat ząbkowicki	54 903 686,76
Bardo	3 624 269,26
Cieplowody	2 770 027,29
Kamieniec Ząbkowicki	7 527 497,81
Stoszowice	5 428 855,39
Ząbkowice Śląskie	19 449 761,38
Ziębice	12 565 823,03
Złoty Stok	3 537 452,60
Podregion 4 – wrocławski	452 135 784,08
Powiat milicki	31 258 837,07
Cieszków	3 770 734,83
Krośnice	6 697 010,62
Milicz	20 791 091,62
Powiat oleśnicki	86 680 551,55
Oleśnica	22 485 294,11
Bierutów	8 535 403,25
Dobroszyce	5 105 643,22
Dziadowa Kłoda	5 023 817,44
Międzybórz	5 715 432,60
Oleśnica	8 667 122,14
Syców	13 915 952,04
Twardogóra	17 231 886,75
Powiat oławski	53 033 156,25
Oława	21 604 276,25
Domaniów	5 841 510,21
Jelcz-Laskowice	15 213 468,42
Oława	10 373 901,37
Powiat strzeliński	33 760 969,20
Borów	4 782 310,05
Kondratowice	3 615 704,04

Przeworno	4 245 160,82
Strzelin	15 039 588,39
Wiązów	6 078 205,90
Powiat średzki	42 622 075,64
Kostomłoty	6 436 056,39
Malczyce	4 295 893,53
Miękinia	10 329 806,06
Środa Śląska	17 093 981,40
Udanin	4 466 338,26
Powiat trzebnicki	62 637 893,65
Oborniki Śląskie	15 092 960,90
Prusice	6 026 685,35
Trzebnica	16 540 882,41
Wisznia Mała	10 957 285,40
Zawonia	4 163 615,61
Żmigród	9 856 463,98
Powiat wołowski	35 932 046,42
Brzeg Dolny	10 697 434,37
Wińsko	7 945 174,34
Wołów	17 289 437,71
Powiat wrocławski	106 210 254,30
Czernica	9 477 955,28
Długołęka	18 241 732,19
Jordanów Śląski	2 151 956,75
Kąty Wrocławskie	21 896 158,05
Kobierzyce	14 640 742,53
Mietków	3 876 649,75
Sobótka	11 029 744,49
Siechnice	17 556 792,03
Żórawina	7 338 523,23
Podregion 5 – m. Wrocław	725 669 533,48
Powiat m. Wrocław	725 669 533,48
Wrocław	725 669 533,48

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

7. Wykształcenie ludności w wieku 15 lat i więcej (średnie, wyższe)

Dostępne dane odnoszą się tylko do poziomu NUTS 0, 1 oraz 2. Biorąc pod uwagę te, dane można stwierdzić, iż w województwie dolnośląskim zamieszkuje nieco ponad 8 % osób z wykształceniem średnim w odniesieniu do całego kraju oraz prawie 77 % w odniesieniu do regionu południowo-zachodniego. Natomiast biorąc pod uwagę wykształcenie wyższe, to populacja Dolnego Śląska stanowi 7,3 % populacji kraju oraz 76 % w odniesieniu do regionu południowo-zachodniego.

Tab. 53. Ludność z wykształceniem średnim w rozbiciu na średnie zawodowe i policealne oraz średnie ogólnokształcące

Jednostka terytorialna	ludność ogółem wg BAEL policealne oraz średnie zawodowe [tys. osób] 2008 r.	ludność ogółem wg BAEL średnie ogólnokształcące [tys. osób] 2008 r.	ludność ogółem z wykształceniem średnim [tys. osób] 2008 r.
POLSKA	7 261	3 288	10 549
Region południowo-zachodni	779	324	1 103
DOLNOŚLĄSKIE	592	254	846

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bdla/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

Tab. 54. Ludność z wykształceniem wyższym

Jednostka terytorialna	ludność ogółem wg BAEL wyższe [tys. osób] 2008 r.
POLSKA	4 797
Region południowo-zachodni	459
DOLNOŚLĄSKIE	350

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bdla/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

Priorytet 4. Stałe podnoszenie stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców województwa

W „Metodologii oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym” wskazanych zostało dla priorytetu pierwszego IV sfery społecznej 7 wskaźników, które zostały poniżej (tab. 55) przeanalizowane i ocenione generalnie dla danych statystycznych za rok 2008 (Ilnicki, Janc, 2010).

Tab. 55. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna priorytet 4 – Stałe podnoszenie stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców województwa

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych
1.	Liczba stwierdzonych przestępstw na 10 000 ludności. Wskaźnik wykrywalności przestępstw stwierdzonych	NUTS-3	TAK
2.	Liczba lekarzy na 1000 mieszkańców	NUTS – 4	TAK
3.	Liczba mieszkańców na jedno łóżko szpitalne	NUTS – 3	TAK
4.	Liczba pielęgniarek na 1000 mieszkańców	NUTS – 4	TAK
5.	Liczba położnych na 1000 mieszkańców	NUTS – 4	TAK
6.	Liczba stomatologów na 1000 mieszkańców	NUTS – 4	TAK
7.	Nakłady finansowe ponoszone na profilaktykę chorób cywilizacyjnych	NUTS – 5	BRAK
	Struktura zachorowań na choroby cywilizacyjne	NUTS – 5	BRAK

Źródło: D. Ilnicki, K. Janc, Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 41.

1. Liczba stwierdzonych przestępstw na 10 000 ludności

Analizując ten czynnik, należy pamiętać, iż jest to jedna z cech, która w bardzo negatywnym stopniu wpływa na atrakcyjność inwestycyjną województwa dolnośląskiego w raportach sporządzanych co roku przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową. W odniesieniu do poziomu NUTS 3 największa liczba przestępstw odnotowywana jest we Wrocławiu i podregionie wałbrzyskim, stosunkowo najbardziej „bezpiecznym” podregionem jest podregion wrocławski oraz legnicko-głogowski.

Tab. 56. Liczba stwierdzonych przestępstw

Jednostka terytorialna	ogółem [jd] 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	105 351
Podregion 1 – jeleniogórski	18 936
Podregion 2 – legnicko-głogowski	17 028
Podregion 3 – wałbrzyski	21 644
Podregion 4 – wrocławski	13 877
Podregion 5 – m. Wrocław	33 866

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bdllaapp/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

2. Liczba lekarzy

W odniesieniu do liczby personelu medycznego (lekarzy, lekarzy dentystów, pielęgniarek oraz położnych) dostępne dane dotyczą tylko poziomu NUTS 4. Największa liczba lekarzy pracuje w dużych miastach/powiatach regionu, tj.: Wrocław 5471, powiat wałbrzyski 676, lubiński 588, kłodzki 649, świdnicki 561, Jeleniej Górze 465 oraz Legnicy 434. Najmniej liczną grupę stanowią lekarze w powiatach: lwóweckim 36, polkowickim 60 oraz legnickim 99.

Tab. 57. Liczba lekarzy

Jednostka terytorialna	personel pracujący lekarze ogółem [osoba] 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	12 301
Podregion 1 – jeleniogórski	1 605
Powiat bolesławiecki	178
Powiat jaworski	114
Powiat jeleniogórski	152
Powiat kamiennogórski	128
Powiat lubański	142
Powiat lwówecki	36
Powiat zgorzelecki	237

Powiat złotoryjski	153
Powiat m.Jelenia Góra	465
Podregion 2 – legnicko-głogowski	1 527
Powiat głogowski	239
Powiat górowski	107
Powiat legnicki	99
Powiat lubiński	588
Powiat polkowicki	60
Powiat m.Legnica	434
Podregion 3 – wałbrzyski	2 344
Powiat dzierzoniowski	313
Powiat kłodzki	649
Powiat świdnicki	561
Powiat wałbrzyski	676
Powiat ząbkowicki	145
Podregion 4 – wrocławski	1 354
Powiat milicki	126
Powiat oleśnicki	296
Powiat oławski	209
Powiat strzeliński	126
Powiat średzki	118
Powiat trzebnicki	172
Powiat wołowski	127
Powiat wrocławski	180
Podregion 5 – m. Wrocław	5 471
Powiat m.Wrocław	5 471

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

3. Liczba pielęgniarek

W odniesieniu do pielęgniarek można sformułować podobne wnioski, co w przypadku lekarzy. Największą liczbę pielęgniarki stanowią we Wrocławiu 5 267, powiecie wałbrzyskim 1 172, kłodzkim 1 162, lubińskim 814, Legnicy 780, Jeleniej Górze 614 oraz w powiecie zgorzeleckim 570. W przypadku powiatów lwóweckiego, polkowickiego oraz legnickiego notujemy znów najniższą liczbę osób wykonujących ten zawód, odpowiednio: 39, 75, 87.

Nominalnie liczba pielęgniarek jest większa niż liczba lekarzy w regionie, tj. na jednego lekarza przypada 1,3 pielęgniarki.

Tab. 58. Liczba pielęgniarek

Jednostka terytorialna	personel pracujący pielęgniarki ogółem (łącznie z mgr) [osoba] 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	15 828
Podregion 1 – jeleniogórski	2 946
Powiat bolesławiecki	473
Powiat jaworski	151
Powiat jeleniogórski	364
Powiat kamiennogórski	234
Powiat lubański	264
Powiat lwówecki	39
Powiat zgorzelecki	570
Powiat złotoryjski	237
Powiat m.Jelenia Góra	614
Podregion 2 – legnicko-głogowski	2 328
Powiat głogowski	398
Powiat górowski	174
Powiat legnicki	87
Powiat lubiński	814
Powiat polkowicki	75
Powiat m.Legnica	780
Podregion 3 – wałbrzyski	3 479
Powiat dzierzoniowski	330

Powiat kłodzki	1 162
Powiat świdnicki	676
Powiat wałbrzyski	1 172
Powiat ząbkowicki	139
Podregion 4 – wrocławski	1 808
Powiat milicki	233
Powiat oleśnicki	340
Powiat oławski	238
Powiat strzeliński	152
Powiat średzki	139
Powiat trzebnicki	335
Powiat wołowski	250
Powiat wrocławski	121
Podregion 5 – m. Wrocław	5 267
Powiat m.Wrocław	5 267

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

4. Liczba położnych

Podobne wskaźniki odnoszą się także do liczby położnych, największą liczbę stanowią one we Wrocławiu 644, a następnie już zdecydowanie mniej w Legnicy 96, powiecie wałbrzyskim 85, kłodzkim 78, lubińskim 75 i świdnickim 72. Znowu najmniejszą liczbę personelu położnych odnotowuje się w powiecie lwóweckim 6, następnie jaworskim 12 oraz legnickim i polkowickim po 14.

Tab. 59. Liczba położnych

Jednostka terytorialna	personel pracujący położne ogółem (łącznie z mgr) [osoba] 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	1 695
Podregion 1 – jeleniogórski	236
Powiat bolesławiecki	31
Powiat jaworski	12
Powiat jeleniogórski	18
Powiat kamiennogórski	18
Powiat lubański	37
Powiat lwówecki	6
Powiat zgorzelecki	38
Powiat złotoryjski	33
Powiat m.Jelenia Góra	43
Podregion 2 – legnicko-głogowski	272
Powiat głogowski	53
Powiat górowski	20
Powiat legnicki	14
Powiat lubiński	75
Powiat polkowicki	14
Powiat m.Legnica	96
Podregion 3 – wałbrzyski	303
Powiat dzierzoniowski	50
Powiat kłodzki	78
Powiat świdnicki	72
Powiat wałbrzyski	85
Powiat ząbkowicki	18
Podregion 4 – wrocławski	240
Powiat milicki	22
Powiat oleśnicki	37
Powiat oławski	40
Powiat strzeliński	22
Powiat średzki	22
Powiat trzebnicki	41

Powiat wołowski	30
Powiat wrocławski	26
Podregion 5 – m. Wrocław	644
Powiat m.Wrocław	644

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

5. Liczba lekarzy-dentystów

Spośród całego personelu medycznego Dolnego Śląska liczba lekarzy-dentystów jest najmniej liczna, gdyż stanowi nieco ponad 1600 osób. Jest to o ponad 90 osób mniej niż liczba położnych. Na jednego lekarza-dentystę w województwie dolnośląskim przypada aż 1794 mieszkańców. Biorąc pod uwagę zróżnicowania wewnątrzregionalne, to największa liczba lekarzy-dentystów pracuje we Wrocławiu 760, następnie w powiecie wałbrzyskim 69, kłodzkim 57 oraz świdnickim i Legnicy 56. Najmniej liczna ta grupa zawodowa jest w powiecie kamiennogórskim 5, górowskim 10, lwóweckim 11 oraz złotoryjskim i wołowskim po 12.

Tab. 60. Liczba lekarzy-dentystów

Jednostka terytorialna	personel pracujący lekarze dentyści ogółem [osoba] 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	1 604
Podregion 1 – jeleniogórski	186
Powiat bolesławiecki	42
Powiat jaworski	16
Powiat jeleniogórski	17
Powiat kamiennogórski	5
Powiat lubański	19
Powiat lwówecki	11
Powiat zgorzelecki	21
Powiat złotoryjski	12
Powiat m.Jelenia Góra	43
Podregion 2 – legnicko-głogowski	193
Powiat głogowski	50

Powiat górowski	10
Powiat legnicki	13
Powiat lubiński	50
Powiat polkowicki	14
Powiat m.Legnica	56
Podregion 3 – wałbrzyski	249
Powiat dzierzoniowski	54
Powiat kłodzki	57
Powiat świdnicki	56
Powiat wałbrzyski	69
Powiat ząbkowicki	13
Podregion 4 – wrocławski	216
Powiat milicki	20
Powiat oleśnicki	47
Powiat oławski	35
Powiat strzeliński	15
Powiat średzki	14
Powiat trzebnicki	28
Powiat wołowski	12
Powiat wrocławski	45
Podregion 5 – m. Wrocław	760
Powiat m.Wrocław	760

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bd/l/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

6. Liczba mieszkańców na jedno łóżko szpitalne

W odniesieniu do tego wskaźnika istnieje możliwość uzyskania danych tylko na poziomach NUTS 1,2,3. Z przedstawionej poniżej tabeli można wnioskować, że najkorzystniejszą sytuację pod tym względem odnotować można w mieście Wrocław i podregionie jeleniogórskim, choć trzeba zaznaczyć, że wskaźniki dotyczące Wrocławia są diametralnie odmienne, gdy weźmiemy pod uwagę jego otoczenie, czyli powiat wrocławski, gdzie liczba 357 mieszkańców na jedno łóżko szpitalne jest najgorszym wynikiem w województwie dolnośląskim. Również analizowany wskaźnik w odniesieniu do podregionu wałbrzyskiego znacząco przekracza średnią dla województwa.

Tab. 61. Liczba mieszkańców na jedno łóżko szpitalne

Jednostka terytorialna	liczba ludności na łóżko w szpitalach ogólnych [osoba] 2008 r.
Region południowo-zachodni	217
DOLNOŚLĄSKIE	212
Podregion 1 – jeleniogórski	181
Podregion 2 – legnicko-głogowski	266
Podregion 3 – wałbrzyski	284
Podregion 4 – wrocławski	357
Podregion 5 – m. Wrocław	131

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

Odnosnie pozostałych dwóch wskaźników, zawartych w tym obszarze monitoringu SRWD, tj. struktury zachorowań na choroby cywilizacyjne oraz nakładów finansowych ponoszonych na choroby cywilizacyjne, nie udało się uzyskać reprezentatywnych danych. Dostępne statystyki dotyczą jedynie zachorowań na: choroby weneryczne, choroby zakaźne i zatrucia, gruźlicę oraz zaburzenia psychiczne i uzależnienie od alkoholu. Są to jednostki chorobowe, których nie można jednak klasyfikować i definiować jako chorób cywilizacyjnych.

Priorytet 5. Aktywna polityka rynku pracy oraz wzmocnienia zasobów ludzkich

W „Metodologii oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym” wskazanych zostało dla priorytetu pierwszego II sfery społecznej 4 wskaźniki, które zostały poniżej (tab. 62) przeanalizowane i ocenione generalnie dla danych statystycznych za rok 2008 (Ilnicki, Janc, 2010).

**Tab. 62. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna priorytet 5
– Aktywna polityka rynku pracy oraz wzmacnianie zasobów ludzkich**

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych
1.	Długotrwale bezrobotni w % ogółu bezrobotnych (w tym kobiety)	NUTS-4	TAK
2.	Bezrobotni w wieku do 25 lat w % ogółu bezrobotnych	NUTS – 4	TAK
3.	Liczba zatrudnionych w wyniku realizacji programów aktywizacji bezrobotnych na 10 000 bezrobotnych	NUTS – 5	BRAK
4.	Liczba ofert pracy na 10 000 bezrobotnych	NUTS – 4	TAK

Źródło: D. Ilnicki, K. Janc, Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 41.

1. Liczba zatrudnionych w wyniku realizacji programów aktywizacji bezrobotnych na 10 tysięcy zatrudnionych

Statystyka publiczna nie podaje danych odnośnie tego wskaźnika. Jedynie niektóre, choć nie wszystkie, Powiatowe Urzędy Pracy zamieszczają na swych stronach wycinkowe dane w tym zakresie, odnosząc je do wybranych przez siebie rodzajów programów wsparcia, co powoduje, że adekwatność takich danych jest mało użyteczna dla monitoringu. GUS publikuje jedynie informacje o liczbie pracujących po raz pierwszy, co jednak nie może stanowić substytutu powyżej przyjętego wskaźnika.

2. Liczba ofert na 10 tysięcy bezrobotnych

Wskaźnik ten może być opisany jako liczba ofert pracy ogółem oraz liczba ofert pracy dla osób niepełnosprawnych. Niestety, nie ma do tej pory dostępnych danych określających liczbę ofert pracy dla absolwentów. W odniesieniu do najbardziej uogólnionego wskaźnika, a zatem liczby ofert pracy ogółem analizowanej na poziomie NUTS 4, należy zauważyć, że absolutnie największa nominalnie liczba ofert pracy dostępna była we Wrocławiu (niespełna 2 800), następnie były to powiaty wrocławski 230, polkowicki 173, świdnicki 164 oraz dzierżoniowski 162. Z kolei praktycznie śladową liczbę ofert pracy w całym 2008 roku zgłoszono w powiatach: górowskim 4, lwóweckim 7, jeleniogórskim 8 oraz jaworskim 14.

Tab. 63. Liczba ofert pracy ogółem

Jednostka terytorialna	ogółem 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	4 626
Podregion 1 – jeleniogórski	340
Powiat bolesławiecki	65
Powiat jaworski	14
Powiat jeleniogórski	8
Powiat kamiennogórski	54
Powiat lubański	134
Powiat lwówecki	7
Powiat zgorzelecki	19
Powiat złotoryjski	19
Powiat m.Jelenia Góra	20
Podregion 2 – legnicko-głogowski	429
Powiat górowski	4
Powiat legnicki	63
Powiat lubiński	78
Powiat polkowicki	173
Powiat m.Legnica	111
Podregion 3 – wałbrzyski	573
Powiat dzierzoniowski	162
Powiat kłodzki	131
Powiat świdnicki	164
Powiat wałbrzyski	46
Powiat ząbkowicki	70
Podregion 4 – wrocławski	507
Powiat milicki	23
Powiat oleśnicki	84
Powiat oławski	50
Powiat strzeliński	47
Powiat średzki	16
Powiat trzebnicki	17
Powiat wołowski	40
Powiat wrocławski	230

Podregion 5 – m. Wrocław	2 777
Powiat m. Wrocław	2 777

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bdlla/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

Biorąc pod uwagę liczbę ofert pracy dla osób niepełnosprawnych, można wskazać, że stanowiły one niecałe 3 % ogółu ofert pracy zgłoszonych w 2008 r. w województwie dolnośląskim. Znowu największą liczbę ofert nominalnie odnotowano we Wrocławiu, a także Legnicy oraz powiecie kłodzkim. W zdecydowanej większości powiatów było to jednak zaledwie od 1 do 5 ofert pracy.

Tab. 64. Liczba ofert pracy dla osób niepełnosprawnych

Jednostka terytorialna	niepełnosprawni 2008 r.
DOLNOŚLĄSKIE	123
Podregion 1 – jeleniogórski	8
Powiat bolesławiecki	1
Powiat jaworski	3
Powiat kamiennogórski	1
Powiat zgorzelecki	1
Powiat złotoryjski	2
Podregion 2 – legnicko-głogowski	22
Powiat legnicki	2
Powiat lubiński	5
Powiat m. Legnica	15
Podregion 3 – wałbrzyski	18
Powiat dzierzoniowski	1
Powiat kłodzki	11
Powiat świdnicki	2
Powiat wałbrzyski	4
Podregion 4 – wrocławski	7
Powiat oławski	4
Powiat wołowski	2
Powiat wrocławski	1

Podregion 5 – m. Wrocław	68
Powiat m. Wrocław	68

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/bd/l/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011.

3. Długotrwale bezrobotni w % ogółu bezrobotnych

W świetle wyników licznych badań widać wyraźnie, że długotrwale bezrobotni to kategoria osób często już „straconych” dla rynku pracy. Z różnych przyczyn, także psychologicznych, nie mogą oni lub nie są w stanie podjąć zatrudnienia (zakładając, że takowe dla nich lokalnie istnieje). Zdecydowana większość doznaje przy tym różnych form marginalizacji (wykluczenia) społecznej. Z tych istotnych powodów zjawisko to powinno być zdiagnozowane w obszarze całego województwa, w sposób możliwie jak najbardziej detaliczny oraz w szerszym kontekście.

Tab. 65. Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok w 2008 roku

Jednostka terytorialna	Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok [w % bezrobotnych ogółem] 2008 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	25,8
Powiat bolesławiecki	18,6
Powiat jaworski	28,2
Powiat jeleniogórski	22,3
Powiat kamiennogórski	14,4
Powiat lubański	31,8
Powiat lwówecki	26,2
Powiat zgorzelecki	30,9
Powiat złotoryjski	33,9
Powiat m. Jelenia Góra	18,0
Podregion 2 – legnicko-głogowski	25,2
Powiat głogowski	32,0
Powiat górowski	26,0
Powiat legnicki	25,3
Powiat lubiński	11,7

Powiat polkowicki	36,8
Powiat m. Legnica	16,9
Podregion 3 – wałbrzyski	28,9
Powiat dzierzoniowski	37,9
Powiat kłodzki	34,5
Powiat świdnicki	16,1
Powiat wałbrzyski	26,5
Powiat ząbkowicki	23,6
Podregion 4 – wrocławski	30,9
Powiat milicki	29,7
Powiat oleśnicki	26,7
Powiat oławski	25,9
Powiat strzeliński	29,6
Powiat średzki	23,6
Powiat trzebnicki	37,1
Powiat wołowski	33,6
Powiat wrocławski	45,5
Podregion 5 – m. Wrocław	42,9
Powiat m. Wrocław	42,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bdli/> odczyt z 17.02.2011.

W odniesieniu do tego wskaźnika dostępność danych jest możliwa na poziomie jednostki NUTS 4. Brak danych dotyczących udziału kobiet. Dostępne dane są zaś na tyle niepokojące, że należałoby jak najszybciej podjąć działania, których efektem byłyby możliwie pełna odpowiedź na pytanie o przyczyny istniejącego stanu rzeczy. Problem ten powinien być dyskutowany przy udziale reprezentantów organizacji partnerów społecznych.

4. Bezrobotni do 24. roku życia, w tym kobiety

Prezentowane w tym punkcie wskazania w jakimś zakresie rekompensują brak dostępu do danych nt. przedwczesnego (do 24. roku życia) przerywania nauki. Chcąc ewentualnie uzyskać głębszy wgląd w ten aspekt, można by pokusić się o przyszłe uzupełnienie danych o informacje dotyczące warunków zatrudnienia takich pracowników, w szczególności zaś rodzaju umowy o pracę. Nie od rzeczy byłoby w tym kontekście zbadać również aktywność agencji pracy tymczasowej.

Tab. 66. Bezrobotni do 24. roku życia (w tym kobiety) w 2008 roku

Jednostka terytorialna	Bezrobotni do 24 roku życia / w tym kobiety [osoba] 2008 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	4 886/2 884
Powiat bolesławiecki	732/448
Powiat jaworski	582/350
Powiat jeleniogórski	265/157
Powiat kamiennogórski	423/211
Powiat lubański	807/457
Powiat lwówecki	421/253
Powiat zgorzelecki	789/533
Powiat złotoryjski	638/342
Powiat m.Jelenia Góra	229/133
Podregion 2 – legnicko-głogowski	3 302/2 067
Powiat głogowski	802/510
Powiat górowski	488/265
Powiat legnicki	395/236
Powiat lubiński	643/427
Powiat polkowicki	593/398
Powiat m.Legnica	381/231
Podregion 3 – wałbrzyski	6 884/3 978
Powiat dzierzoniowski	1 113/653
Powiat kłodzki	2 200/1 243
Powiat świdnicki	1 267/748
Powiat wałbrzyski	1 452/855
Powiat ząbkowicki	852/479
Podregion 4 – wrocławski	3 865/2 518
Powiat milicki	402/252
Powiat oleśnicki	953/665
Powiat oławski	519/333
Powiat strzeliński	394/232
Powiat średzki	351/224
Powiat trzebnicki	473/317
Powiat wołowski	567/350

Powiat wrocławski	206/145
Podregion 5 – m. Wrocław	825/547
Powiat m. Wrocław	825/547

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bdrl/> odczyt z 17.02.2011.

W odniesieniu do tego wskaźnika dostępność danych jest możliwa na poziomie jednostki NUTS 4. Nie mając dostępu do danych korespondujących z tym zjawiskiem, można się jedynie domyślać, że najprawdopodobniej różnice we wskazaniach są związane m.in. z lokalnym zróżnicowaniem w możliwościach kontynuacji nauki. Przy czym nie chodzi tu jedynie o ilość szkół, wysokość czesnego itp., ale również te uwarunkowania społeczno-środowiskowe, które sprzyjają lokalnym wzrostom „gęstości” interakcji społecznych, w szczególności tych, które „przywiązują” jednostki do lokalnego kontekstu, czyniąc je mniej mobilnymi lub zgoła nie mobilnymi, zarówno w sensie społecznym, ekonomicznym, jak i politycznym (aktywności obywatelskiej).

Wnioski i rekomendacje

- Ze względu na jednoroczne (2008 r. do 2007 r.) odniesienia trudno sformułować wnioski określające rzeczywiste tempo i efekty realizacyjne (przełożenie na region → powiat → gmina) wprowadzanej strategii jako efekt długookresowych działań strategicznych. Nie można również ustalić precyzyjnie etapu, na jakim jest realizacja strategii wobec założonych efektów końcowych.
- Dla uchwycenia rezultatów strategii konieczne byłoby porównanie wskaźników rozwoju w pięcioletce lub dłużej, rok do roku po uchwaleniu strategii.
- Dla oceny skutków realizacji strategii (uwaga: skutków – nie – wdrażania) konieczna jest korelacja wskaźników np. przestrzennych i społecznych.
- Co do efektów realizacji strategii – podregion wrocławski wykazuje wyraźnie wyższe wskaźniki rozwoju (niepotwierdzone istotnością statystyczną) wobec innych podregionów.

Sfera gospodarcza

- Na Dolnym Śląsku w 2005 roku zarejestrowanych było 1831 przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym, natomiast w 2008 roku przedmiotowych podmiotów było już 2112, czyli przeszło 15 % więcej, co oznacza zwiększanie się zainteresowania lokowaniem kapitału w tym regionie w ostatnich latach. Liczba inwestorów zagranicznych na Dolnym Śląsku jest znacząca na tle kraju (druga pozycja pod tym względem w Polsce), co sugeruje posiadanie i utrzymywanie istotnych przewag komparatywnych regionu względem większości pozostałych województw Polski.
- Spółki z udziałem kapitału zagranicznego są rozproszone po całym województwie dolnośląskim, a nie tylko skupione w stolicy Dolnego Śląska (ok. 45 % ogółu spółek funkcjonuje we Wrocławiu, Warszawie – 80 %).
- Spółki z kapitałem zagranicznym zarejestrowane na Dolnym Śląsku są reprezentowane przede wszystkim przez przedsiębiorstwa niemieckie. Ich udział stanowi 49 % w ogólnej liczbie badanych przedsiębiorstw w 2010 roku i to zjawisko utrzymuje się od roku 2004. Przedsiębiorstwa niemieckie działają głównie w branżach: handel i naprawy, przetwórstwo przemysłowe, obsługa nieruchomości i budownictwo.

- Nakłady brutto na środki trwałe na Dolnym Śląsku w 2008 roku wyniosły 23 455 mln PLN, co stanowiło 8 % ogólnej wartości nakładów wydatkowanych w całej gospodarce polskiej. Pod względem rodzajów prowadzonej działalności gospodarczej największe nakłady na powiększenie środków trwałych w województwie dolnośląskim zostały dokonane w 2008 roku w sekcji D, czyli działalności produkcyjnej. Nakłady brutto na środki trwałe wyniosły w niej ponad 5 mln PLN.
- Nakłady brutto na środki trwałe w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego w stosunku do nakładów brutto na środki trwałe ogółem wyniosły na Dolnym Śląsku 19 %, co dało województwu piąte miejsce w kraju pod względem tego miernika. 1157 podmiotów w 2008 roku zainwestowało 5 367 mln PLN, z czego ponad 80 % stanowiły wydatki inwestycyjne na zakup nowych środków trwałych.
- W 2008 roku na terenie województwa dolnośląskiego zostały utworzone 132 nowe spółki z kapitałem zagranicznym. Wielkość ta jest jednak aż o 26 % niższa w relacji do roku 2007.
- Dolny Śląsk klasyfikowany jest jako jedno z większych województw w kraju. Według danych z 2008 liczba mieszkańców wynosiła 2,9 mln osób, co stanowiło 7,6 % ogółu mieszkańców Polski, w tym 52,2 % stanowiły kobiety, a 47,8 % mężczyźni.
- Wśród podregionów Dolnego Śląska w podregionie 3 – wałbrzyskim zamieszkiwała w 2008 roku największa liczba osób w wieku produkcyjnym – 466,6 tys. osób. Najmniej liczebną klasę kreatywną reprezentował podregion 2 – legnicko głogowski – 316 tys. osób.
- Eksport województwa dolnośląskiego za 2008 roku uplasował region na trzeciej pozycji w gronie wszystkich polskich regionów, co należy uznać za znaczący wynik. Ponadto równie istotny był udział województwa dolnośląskiego w całości eksportu Polski, który stanowi 12,3 %. Jest to zatem rezultat wskazujący na duże znaczenie w sprzedaży zagranicznej kraju transakcji zewnętrznych przeprowadzanych przez przedsiębiorstwa zlokalizowane na Dolnym Śląsku.
- Do głównych towarów Dolnego Śląska eksportowanych na rynki międzynarodowe należą zasadniczo produkty z sektorów maszynowego, elektromaszynowego, elektro-nicznego, motoryzacyjnego, meblarskiego, górnictwa, a także z sektora odzieżowego.
- Województwo dolnośląskie zajęło drugie miejsce w kraju w 2008 roku, uzyskując nakłady inwestycyjne na jednego mieszkańca na poziomie 6 420 PLN, co było również wynikiem znacznie wyższym w porównaniu z innymi województwami. W sektorze prywatnym natomiast wartość wydatków inwestycyjnych wyniosła 4 079 PLN na jednego Dolnoślązaka.

- Aktywność patentowa różnych podmiotów (publicznych i prywatnych) zlokalizowanych na terenie Dolnego Śląska była w 2008 roku wysoka w porównaniu do większości pozostałych województw Polski (trzecia pozycja pod tym względem w kraju). Jednak w wymiarze obiektywnym wynik ten można uznać za przeciętny. W badanym okresie widoczna była nadal znacząca przestrzeń dla poprawy działalności innowacyjnej w regionie.
- W układzie województw Dolny Śląsk w 2008 roku plasował się na szóstym miejscu w Polsce pod względem nakładów na B+R w relacji do PKB. Wartość tej figury dla województwa wyniosła w analizowanym okresie 0,44 PKB (poniżej średniej dla całego kraju). Za umiarkowanie pozytywny można uznać jedynie niewielki trend rosnący w tym zakresie, który wyrażał się skromnym wzrostem przedmiotowych nakładów w relacji do PKB.
- Struktura sektorowa nakładów na sferę B+R (w ujęciu nominalnym) kształtowała się w 2008 roku w województwie dolnośląskim następująco: największe nakłady zanotowano w sektorze szkolnictwa wyższego (243,7 mln PLN) oraz w sektorze przedsiębiorstw (161,6 mln PLN), natomiast zdecydowanie mniejsze w sektorze rządowym (52,1 mln PLN).
- W 2008 roku Dolny Śląsk zajmował drugą pozycję w kraju pod względem udziału przedsiębiorstw innowacyjnych działających w sektorze usług w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych operujących w tej sferze. Znacznie gorzej sytuacja kształtowała się w sektorze dolnośląskich przedsiębiorstw działających w przemyśle.
- Liczba osób pracujących w działalności badawczo-rozwojowej na Dolnym Śląsku w 2008 roku wyniosła niecałe 6000 pracowników, co stanowiło 8,1 % udziału w skali całego kraju. Liczba ta z roku na rok wzrasta i od 2003 roku wzrosła o 7,4 %.
- Największy odsetek pracujących w województwie dolnośląskim zatrudnionych jest w usługach (60 %), następnie w przemyśle – 33 %, a potem w rolnictwie – 7 %.
- Współczynnik postindustrialności dla Dolnego Śląska wyniósł w 2008 roku 1,55 i jest znacznie niższy od średniej krajowej na poziomie 1,68, co można uznać za wynik niezadowalający. Wyjątkiem w regionie jest miasto Wrocław, gdzie badany wskaźnik wyniósł 3,33, co oznacza, że na jednego pracującego w przemyśle przypada ponad trzech pracujących w usługach, co pozwala miastu realizować koncepcję gospodarki opartej na wiedzy, w której głównym źródłem utrzymania nie jest produkcja przemysłowa, polegająca na wytwarzaniu przedmiotów, lecz wytwarzanie i przetwarzanie informacji.

- Dolny Śląsk należy do grupy pięciu regionów Polski, które cechuje największa liczba dostępnych całorocznych miejsc noclegowych. Dobra pozycja województwa dolnośląskiego w tym zakresie związana jest z relatywnie silnymi tradycjami rozwoju turystyki na tym obszarze, co z kolei wynika z licznych i zróżnicowanych walorów składających się na wysoką atrakcyjność turystyczną oraz rekreacyjną regionu. Jednocześnie region należy też do ważnych, a także silnych ośrodków przemysłowych i usługowych Polski, inicjując w ten sposób dodatkowe przepływy osób w ramach turystyki biznesowej.
- Na Dolnym Śląsku tradycyjnie najwięcej miejsc noclegowych całorocznych znajdowało się w 2008 roku w podregionie jeleniogórskim (22 265), co wynika z dużej atrakcyjności turystycznej tego obszaru. Relatywnie silną pozycję pod tym względem w badanym okresie osiągnął także podregion wałbrzyski (10 321) oraz podregion miasta Wrocław (7 581).
- Dolny Śląsk należy do tych regionów Polski, które przyciągają relatywnie dużo turystów zarówno krajowych, jak również zagranicznych. W 2008 roku, według danych GUS, odnotowano w województwie 2015,5 tys. turystów ogółem korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania. W tym samym okresie liczba turystów zagranicznych odwiedzających Dolny Śląsk wyniosła 448 136, co stanowiło ponad 22 % ogólnej liczby turystów przebywających w regionie. Symptomatyczny był jednak spadek obserwowanej liczby turystów zagranicznych w województwie w 2008 roku w stosunku do roku 2007.
- Najbardziej aktywnymi podregionami Dolnego Śląska pod względem zrealizowanych projektów w ramach RPO Województwa Dolnośląskiego były w 2008 roku: podregion wrocławski, zwłaszcza powiaty oleśnicki, trzebnicki, oławski i strzeliński, oraz podregion miasta Wrocław. Istotną aktywność w analizowanym zakresie wykazał również podregion jeleniogórski.
- Dolny Śląsk w 2008 roku cechowała znacząca w wymiarze ilościowym populacja przedsiębiorstw, którą można było zaliczyć do jednej z największych w kraju. Według danych GUS, w okresie tym zarejestrowano w systemie REGON ogółem 316 720 podmiotów gospodarczych. Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowano w podregionie miasta Wrocław (95 602) oraz podregionie wałbrzyskim (74 793) w badanym okresie. Wszystkie typowe wskaźniki charakteryzujące sytuację w sektorze przedsiębiorstw wskazywały w badanym okresie na relatywnie korzystną sytuację tego sektora w regionie.
- Na Dolnym Śląsku notowane było w 2008 roku ujemne saldo migracji wewnętrznych zagranicznych. W podanym okresie bilans ten wyniósł –1160 osób, kontynuując

w ten sposób niekorzystny trend rejestrowany w regionie już wcześniej. Na poziomie agregacji danych NUTS 3 w 2008 roku największe ujemne saldo migracji zanotowano w podregionie wałbrzyskim (–1653) oraz podregionach jeleniogórskim (–1177) i legnicko-głogowskim (–1165).

Sfera przestrzenna

W stosunku do wskaźników zaproponowanych w „Metodologii oceny wdrażania strategii” (Ilnicki, Janc, 2010) w przypadku sfery przestrzennej konieczna była rezygnacja lub modyfikacja wskaźników, ze względu na brak danych w ogóle lub na zaproponowanym poziomie analizy (NUTS 5 lub NUTS 4). Rezygnacja (brak danych dla przyjętego okresu raportowania) lub konieczność modyfikacji dotyczy następujących wskaźników:

- **priorytet 1: Poprawa spójności przestrzennej regionu**
 - wskaźnik 1.1. Długość dróg krajowych zmodernizowanych w ogólnej ich długości (NUTS 2)
 - wskaźnik 1.2. Stopień osiągania rzeczowych wskaźników kontraktów terytorialnych (NUTS 2)
 - wskaźnik 1.4. Długość zmodernizowanych linii kolejowych w ogólnej długości linii kolejowych (NUTS 4)
- **priorytet 2: Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich**
 - wskaźnik 2.5. Odsetek pracujących na wsi poza rolnictwem jako procent ludności mieszkającej na wsi (NUTS 5)
- **priorytet 3: Poprawa ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych**
 - wskaźnik 3.1. Liczba wspólnie przeprowadzonych ewaluacji – brak danych statystycznych – zrezygnowano ze wskaźnika
 - dane dla wskaźników 3.2. i 3.3. dostępne są dopiero na poziomie województw (NUTS2), co sprawia, że analizy tych wskaźników częściowo pokrywają się z analizami jednego ze wskaźników w ramach priorytetu 4, tj. „Udział i powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji w powierzchni ogółem”. Analiza wskaźnika 3.4. na poziomie gmin (NUTS 5) nie da wyników mogących stanowić podstawę do wyciągnięcia prawdziwych wniosków.

- **priorytet 4. Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki**
 - wskaźnik 4.1. Ludność objęta zbiórką odpadów komunalnych w % ludności ogółem (NUTS 2) użyto wskaźnika: ODPADY KOMUNALNE ZEBRANE Z GOSPODARSTW DOMOWYCH [t], ze względu na brak danych
 - wskaźnik: Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności [4.3.a] poszerzono o wskaźnik: Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w % ogólnej liczby ludności [4.3.b]
 - wskaźnik 4.10. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności (na podmiot gospodarczy, na jednego mieszkańca) – NUTS 4 – zmodyfikowano jako Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności na jednego mieszkańca, ze względu na brak jednoznacznych przesłanek analitycznych dotyczących podmiotów gospodarczych
- **priorytet 5. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu**
 - wskaźnik 5.1. Energochłonność gospodarki na jednostkę PKB – rezygnacja ze wskaźnika – brak danych.

Sfera społeczna

- Największa liczba dzieci jest objęta opieką w żłobkach w mieście Wrocław. Prawie połowa wszystkich dzieci uczęszczających do żłobków w województwie dolnośląskim zamieszkuje właśnie we Wrocławiu. Z drugiej strony, najgorsza sytuacja pod tym względem panuje w podregionie wrocławskim oraz jeleniogórskim.
- Odnosząc się do wychowania przedszkolnego, należy zauważyć, iż nie ma możliwości uzyskania danych zagregowanych dla dzieci w przedziale wiekowym 3–5 lat. GUS podaje dane dotyczące przedziałów wiekowych: 0–2 lata, a następnie osobno dla 3, 4, 5, 6, 7 i więcej lat. Ponadto statystyka dzieli osobno za każdym razem liczbę dzieci w zależności od formy organizacyjnej na przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne. Ponadto dane odnośnie tego wskaźnika są dostępne tylko na poziomie NUTS 2 oraz NUTS 3. Uzyskane dane pozwalają sformułować wniosek, iż liczba miejsc w placówkach przedszkolnych województwa wzrasta wraz z wiekiem dzieci. Z oczywistych powodów behawioralno-strukturalnych (rozwój zawodowy, powrót na rynek pracy, edukacja wczesnopreszkolna) niekorzystna jest mniejsza liczba miejsc dla dzieci w wieku 3 lat. W regionie najwyższa dostępność opieki przedszkol-

nej zauważalna jest we Wrocławiu, zbliżony wynik osiągnął też podregion wałbrzyski, natomiast zdecydowanie najgorsza sytuacja jest zauważalna w podregionach wrocławskim i jeleniogórskim.

- Najlepsze wskaźniki w dostępie do szerokopasmowego Internetu notują szkoły podstawowe i gimnazjalne powiatu miasta Wrocław (2 243), względnie wysokie wskaźniki osiągają także powiat wałbrzyski (792) czy powiat świdnicki (734). Z drugiej strony, najgorsza dostępność do szerokopasmowego Internetu w tego typu szkołach jest zauważalna w powiatach: wołowskim (131), średzkim (147), górowskim (175) czy kamiennogórskim (187).
- Analizując strukturę absolwentów szkół ponadgimnazjalnych, widać, iż przeważają w nich absolwenci techników (5653), następnie liceów profilowanych (4038) oraz zasadniczych szkół zawodowych (4021). Zdecydowanie mniej liczna jest grupa absolwentów szkół policealnych (1244) i artystycznych (163). Na uwagę zasługuje fakt względnie dużej ilości absolwentów średnich szkół dla osób dorosłych (5776). Nakładając natomiast na rodzaj absolwentów szkoły jej przynależność do poziomu NUTS 3, widoczne są przesunięcia. Otóż w podregionie wrocławskim i we Wrocławiu dominują absolwenci liceów profilowanych, szkół policealnych i artystycznych, natomiast absolwenci szkół zawodowych i techników stanowią znaczącą liczbę w podregionie jeleniogórskim i wałbrzyskim.
- W odniesieniu do populacji studentów w województwie dolnośląskim przeważają studenci studiów szkół publicznych w stosunku niespełna 60 % do 40 % studentów szkół niepublicznych i to zarówno w ujęciu NUTS 2 oraz NUTS 3. Całkowita liczba studentów w 2008 roku w województwie dolnośląskim wynosiła 173 014, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców dało wskaźnik 60,135.
- W województwie dolnośląskim zamieszkuje nieco ponad 8 % osób z wykształceniem średnim w odniesieniu do całego kraju oraz prawie 77 % w odniesieniu do regionu południowo-zachodniego. Natomiast biorąc pod uwagę wykształcenie wyższe, to populacja Dolnego Śląska stanowi 7,3 % populacji kraju oraz 76 % w odniesieniu do regionu południowo-zachodniego.
- Biorąc pod uwagę wydatki JST na poziomie NUTS 5 przeznaczone na oświatę i wychowanie, można wyróżnić grupę gmin, która wydaje zdecydowanie więcej na tę sferę działalności niż pozostałe. Dominują oczywiście duże miasta z Wrocławiem, który przeznaczył ponad 725 mln PLN, następnie należy wymienić Legnicę – ponad 135 mln PLN, Jelenią Górę, ponad 97 mln PLN. Z mniejszych gmin na uwagę zasługuje Lubin, który wydatkował 89 mln PLN. Natomiast na drugim biegunie znajdują

się następujące gminy: Platerówka (1,146 mln PLN), Lewin Kłodzki (1,615 mln PLN), Pęcław (2,101 mln PLN), Jordanów Śląski (2, 151 mln PLN) czy Ruja (2,208 mln PLN).

- Analizując stan bezpieczeństwa publicznego w województwie, uwzględnić należy zakres penalizacji prawa. W tym względzie – w odniesieniu do poziomu NUTS 3 – największa liczba przestępstw odnotowywana jest we Wrocławiu i podregionie wałbrzyskim, stosunkowo najbardziej „bezpiecznym” podregionem jest podregion wrocławski oraz legnicko-głogowski.
- W odniesieniu do ochrony zdrowia inwentaryzacji poddane zostały wskaźniki ilościowe dotyczące liczby personelu medycznego (lekarzy, lekarzy dentystów, pielęgniarek oraz położnych), które dostępne są tylko do poziomu NUTS 4. Największa liczba lekarzy i pielęgniarek oraz położnych pracuje w dużych miastach/powiatach regionu, tj.: Wrocław, powiat wałbrzyski, lubiński, kłodzki, świdnicki, Jeleniej Górze oraz Legnicy. Najmniej liczną grupę stanowią lekarze oraz personel pomocniczy w powiatach: lwóweckim, polkowickim, jaworskim oraz legnickim. Nominalnie liczba pielęgniarek jest większa niż liczba lekarzy w regionie, tj. na jednego lekarza przypada 1,3 pielęgniarki.
- Spośród całego personelu medycznego Dolnego Śląska najmniej liczna jest liczba lekarzy-dentystów, gdyż stanowi nieco ponad 1600 osób. Jest to o ponad 90 osób mniej niż liczba położnych. Na jednego lekarza-dentystę w województwie dolnośląskim przypada aż 1794 mieszkańców.
- Innym wskaźnikiem dostępności opieki zdrowotnej jest liczba mieszkańców przypadających na jedno łóżko szpitalne. Najkorzystniejszą sytuację pod tym względem odnotować można w mieście Wrocław oraz podregionie jeleniogórskim i wałbrzyskim, choć trzeba zaznaczyć, że wskaźniki dotyczące Wrocławia są diametralnie odmienne, gdy weźmiemy pod uwagę jego otoczenie, czyli powiat wrocławski, gdzie liczba 357 mieszkańców na jedno łóżko szpitalne jest najgorszym wynikiem w województwie dolnośląskim.
- Statystyka publiczna nie dysponuje kolejnymi danymi wskazanymi w monitoringu SRWD w odniesieniu do sfery publicznej, tj.: strukturą zachorowań na choroby cywilizacyjne oraz nakładami finansowymi ponoszonymi na choroby cywilizacyjne. Są to jedne z kluczowych wskaźników związanych z profilaktyką oraz stanem zdrowia mieszkańców Dolnego Śląska i powinny być zamawiane przez UMWD w świetle kolejnych raportów monitorujących.

- W ujęciu podażowym, czyli dotyczącym liczby ofert pracy ogółem, należy zauważyć, że absolutnie największa nominalnie liczba ofert pracy dostępna była we Wrocławiu (niespełna 2 800), następnie były to powiaty wrocławski 230, polkowicki 173, świdnicki 164 oraz dzierzoniowski 162. Z kolei praktycznie śladową liczbę ofert pracy w całym 2008 roku zgłoszono w powiatach: górowskim 4, lwóweckim 7, jeleniogórskim 8 oraz jaworskim 14.
- Statystyka publiczna podaje jeszcze liczbę ofert pracy dla osób niepełnosprawnych, natomiast nie ma dostępnych danych odnośnie liczby ofert pracy dla absolwentów. To niewątpliwie utrudnia prowadzenie przemysłanej polityki kształcenia zarówno przez szkoły wyższe oraz jednostki publiczne, w tym powiatowe urzędy pracy. Odnosząc się zatem do liczby ofert pracy dla osób niepełnosprawnych, można wskazać, że stanowiły one niecałe 3 % ogółu ofert pracy zgłoszonych w 2008 r. w województwie dolnośląskim. Znowu największą liczbę ofert nominalnie odnotowano we Wrocławiu, a także Legnicy oraz powiecie kłodzkim. W zdecydowanej większości powiatów było to jednak zaledwie od 1 do 5 ofert pracy.
- Statystyka publiczna nie podaje także danych odnośnie liczby zatrudnionych w wyniku realizacji programów aktywizacji bezrobotnych na 10 tysięcy zatrudnionych. Jedynie niektóre, choć nie wszystkie, Powiatowe Urzędy Pracy zamieszczają na swych stronach wycinkowe dane w tym zakresie, odnosząc je do wybranych przez siebie rodzajów programów wsparcia, co powoduje, że adekwatność takich danych jest mało użyteczna dla monitoringu. GUS publikuje jedynie informacje o liczbie pracujących po raz pierwszy, co jednak nie może stanowić substytutu powyżej przyjętego wskaźnika.

Bibliografia:

- Celowość, realna możliwość i kierunki specjalizacji eksportowej Polski, 2010, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- Cierpień-Wolan M., Wojnar E., 2001, Analiza poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego województw, Wiadomości Statystyczne GUS, nr 10.
- Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2005r., GUS, Warszawa 2006.
- Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2006r., GUS, Warszawa 2007.
- Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2007r., GUS, Warszawa 2008.
- Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2008r., GUS, Warszawa 2009.
- Gawlikowska-Hueckel K. , Umiński S., 2009, Handel zagraniczny Małopolski, UMWM, Kraków.
- Ilnicki D., Janc J., Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010, s.38.
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku. Załącznik do Uchwały Nr XLVII/649/2005 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 30 listopada 2005 roku. Wrocław, listopad 2005.
- UNCTAD, 2010. World Investment Report 2010, United Nations, New York-Geneva.
- Turystyka w 2009 roku, GUS, Warszawa 2010, str. 36.
- MRR, 2009. Sprawozdanie z realizacji w 2008 r. Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007–2013, Warszawa 2009, str. 91.
- Stawicka, Żurawowicz, Wróblewski, 2010, Analiza aktywności dolnośląskich podmiotów gospodarczych. Wyznaczanie głównych trendów. Impulsy patentowe. Studia przypadków, <http://www.umwd.dolnyslask.pl/rozwoj/strategia-regionalna-srwd/projekt-systemowy-po-kl/analizy>

Bazy danych:

- Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny, www.stat.gov.pl
- Województwo dolnośląskie. Podregiony. Powiaty. Gminy. Urząd Statystyczny we Wrocławiu, 2008.
- Województwo dolnośląskie. Podregiony. Powiaty. Gminy. Urząd Statystyczny we Wrocławiu, 2009.

Załączniki

Załącznik 1. Sfera przestrzenna: nazwy powiatów przypisane do oznaczeń liczbowych dla wykresów 210 – 21 i 23

1.	powiat bolesławiecki
2.	powiat dzierzoniowski
3.	powiat głogowski
4.	powiat górowski
5.	powiat jaworski
6.	powiat jeleniogórski
7.	powiat kamiennogórski
8.	powiat kłodzki
9.	powiat legnicki
10.	powiat lubański
11.	powiat lubiński
12.	powiat lwówecki
13.	powiat milicki
14.	powiat oleśnicki
15.	powiat oławski
16.	powiat polkowicki
17.	powiat strzeliński
18.	powiat średzki
19.	powiat świdnicki
20.	powiat trzebnicki
21.	powiat wałbrzyski
22.	powiat wołowski
23.	powiat wrocławski
24.	powiat ząbkowicki
25.	powiat zgorzelecki
26.	powiat złotoryjski
Miasta na prawach powiatu	
1.	Jelenia Góra
2.	Legnica
3.	Wrocław

Spis tabel

Lp.	Tytuł	Strona
Tab. 1.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera gospodarcza priorytet 1 – podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Dolnego Śląska.	8
Tab. 2.	Podmioty gospodarcze z kapitałem zagranicznym w układzie regionalnym – wybrane aspekty (stan na dzień 31.12.2008)	11
Tab. 3.	Mieszkańcy województw Polski w 2008 roku w wieku produkcyjnym (kobiety 15–59 lata, mężczyźni 15–64 lata)	21
Tab. 4.	Handel zagraniczny w 2008 roku w podziale na województwa – wybrane zagadnienia	22
Tab. 5.	Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w podziale na województwa oraz sektor prywatny w 2008 roku	25
Tab. 6.	PKB <i>per capita</i> Polski w podziale na województwa w 2008 roku (ceny bieżące)	26
Tab. 7.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera gospodarcza, priorytet 2 – Budowa gospodarki opartej na wiedzy	28
Tab. 8.	Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB wg. województwa	30
Tab. 9.	Nakłady na działalność B+R według źródeł finansowania w 2008 roku (w mln PLN)	31
Tab. 10.	Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych z sektora usług wg. rodzajów wprowadzonych innowacji w 2008 roku	33
Tab. 11.	Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych z sektora przedsiębiorstw wg. rodzajów wprowadzonych innowacji w 2008 roku	34
Tab. 12.	Liczba pracujących w gospodarce narodowej w podziale na województwa w 2008 roku (kryterium płci oraz podział na sektory)	39
Tab. 13.	Liczba pracujących w 2008 roku według sektorów ekonomicznych PKD 2007 w podziale na powiaty województwa dolnośląskiego	40
Tab. 14.	Współczynnik postindustrialności w podziale na powiaty województwa dolnośląskiego	43
Tab. 15.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera gospodarcza, priorytet 3 – Wspieranie aktywności gospodarczej na Dolnym Śląsku.	44
Tab. 16.	Liczba miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku w 2008 roku (rok poprzedni = 100)	47
Tab. 17.	Liczba projektów zrealizowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013.	51
Tab. 18.	Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w latach 2005–2008	53
Tab. 19.	Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane na Dolnym Śląsku w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w 2008 roku	54
Tab. 20.	Podmioty gospodarcze wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności w latach 2005–2008	56
Tab. 21.	Podmioty gospodarcze wykreślone na Dolnym Śląsku w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w 2008 roku	56

Tab. 22.	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na Dolnym Śląsku w latach 2005–2008	60
Tab. 23.	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na Dolnym Śląsku w 2008 roku	61
Tab. 24.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera przestrzenna, priorytet 1 – poprawa spójności przestrzennej regionu.	64
Tab. 25.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera przestrzenna priorytet 2 – zrównoważony rozwój obszarów wiejskich.	69
Tab. 26.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera przestrzenna priorytet 3 – Poprawa ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych.	73
Tab. 27.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera gospodarcza priorytet 4 – Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki.	80
Tab. 28.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera gospodarcza priorytet 5 – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu.	95
Tab. 29.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna	104
Tab. 30.	Bezrobotni uprzednio pracujący zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy w 2008 roku	104
Tab. 31.	Przeciętne wynagrodzenie brutto w 2008 roku	106
Tab. 32.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna	108
Tab. 33.	Imprezy oświatowe w muzeach w 2008 roku	109
Tab. 34.	Wystawy w obiektach działalności wystawienniczej w 2008 roku	111
Tab. 35.	Zwiedzający muzea i oddziały w 2008 roku	112
Tab. 36.	Frekwencja w wyborach do organów jednostek samorządu terytorialnego w 2006 roku	115
Tab. 37.	Liczba miejsc w placówkach pomocy społecznej (łącznie z filiami) w 2008 roku	121
Tab. 38.	Wypożyczenie księgozbiorów bibliotecznych w 2008 roku	124
Tab. 39.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna priorytet 3 – Poprawa jakości i efektywności systemu edukacji i badań naukowych	132
Tab. 40.	Liczba studentów wyższych szkół publicznych	133
Tab. 41.	Liczba studentów wyższych szkół niepublicznych	133
Tab. 42.	Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z szerokopasmowym dostępem do Internetu	134
Tab. 43.	Liczba dzieci uczęszczających do żłobków	136
Tab. 44.	Liczba dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	136
Tab. 45.	Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych	137
Tab. 46.	Absolwenci zasadniczych szkół zawodowych	142
Tab. 47.	Absolwenci techników	145
Tab. 48.	Absolwenci liceów profilowanych	149
Tab. 49.	Absolwenci szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe (tylko do poziomu NUTS 4)	152
Tab. 50.	Absolwenci szkół policealnych dla młodzieży (tylko do poziomu NUTS 4)	153

Tab. 51.	Absolwenci szkół średnich dla dorosłych ogółem	154
Tab. 52.	Wydatki budżetów JST na oświatę i wychowanie	158
Tab. 53.	Ludność z wykształceniem średnim w rozbiću na średnie zawodowe i policealne oraz średnie ogólnokształcące	164
Tab. 54.	Ludność z wykształceniem wyższym	164
Tab. 55.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna priorytet 4 – Stałe podnoszenie stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców województwa	165
Tab. 56.	Liczba stwierdzonych przestępstw	166
Tab. 57.	Liczba lekarzy	166
Tab. 58.	Liczba pielęgniarek	168
Tab. 59.	Liczba położnych	170
Tab. 60.	Liczba lekarzy-dentystów	171
Tab. 61.	Liczba mieszkańców na jedno łóżko szpitalne	173
Tab. 62.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna priorytet 5 – Aktywna polityka rynku pracy oraz wzmacnianie zasobów ludzkich	174
Tab. 63.	Liczba ofert pracy ogółem	175
Tab. 64.	Liczba ofert pracy dla osób niepełnosprawnych	176
Tab. 65.	Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok w 2008 roku	177
Tab. 66.	Bezrobotni do 24 roku życia /w tym kobiety w 2008 roku	179

Spis rysunków

L.p.	Tytuł	Strona
Rys. 1.	Liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w latach 2005–2008 na Dolnym Śląsku	10
Rys. 2.	Nakłady brutto na środki trwałe w polskich województwach w 2008 roku	13
Rys. 3.	Nakłady brutto na środki trwałe na Dolnym Śląsku w 2008 roku w podziale na sekcje PKD 2004	14
Rys. 4.	Nakłady brutto na środki trwałe w relacji do PKB na Dolnym Śląsku w 2008 roku	15
Rys. 5.	Nakłady brutto na środki trwałe w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego w 2008 roku w podziale na województwa	16
Rys. 6.	Nakłady brutto na środki trwałe w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego w stosunku do nakładów brutto na środki trwałe ogółem w 2008 roku w podziale na województwa	17
Rys. 7.	Nowopowstałe spółki z udziałem kapitału zagranicznego w 2007 i 2008 roku w podziale na województwa	18

Rys. 8.	Podział obywateli polskich według wieku w 2008 roku	20
Rys. 9.	Wartość eksportu Dolnego Śląska w latach 2000–2008 (w mld EUR)	23
Rys. 10.	PKB per capita dla regionów Dolnego Śląska w 2008 roku	27
Rys. 11.	Udział zatrudnionych w B+R w ludności aktywnej zawodowo oraz pracujących ogółem w 2008 roku w podziale na województwa (w %)	37
Rys. 12.	Pracujący w sektorach polskiej gospodarki w 2008 roku (w %)	38
Rys. 13.	Liczba miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku w latach 2005–2008	46
Rys. 14.	Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku w latach 2005–2008	49
Rys. 15.	Saldo podmiotów nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych w rejestrze REGON na Dolnym Śląsku w latach 2005–2008	58
Rys. 16.	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ogółem na Dolnym Śląsku w latach 2005–2008	59
Rys. 17.	Wskaźniki eksploatowanych linii kolejowych w przeliczeniu na 100km ² dla województw w 2007 i 2008 r.	65
Rys. 18.	Zmiana wskaźnika długości utwardzonych dróg publicznych w przeliczeniu na 100 km ² dla województw w 2008 r. w odniesieniu do 2007 roku.	66
Rys. 19.	Wskaźniki długości zelektryfikowanych normalnotorowych linii kolejowych w przeliczeniu na 100 km ² dla województw w 2007 i 2008 r.	67
Rys. 20.	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2007 i 2008r.	71
Rys. 21.	Saldo migracji ogółem w 2007 i 2008 r.	72
Rys. 22.	Saldo migracji ogółem w miastach na prawach powiatu w 2007 i 2008 r.	72
Rys. 23.	Procent gruntów zdegradowanych i zdewastowanych w ogólnej powierzchni województw w 2008 r.	74
Rys. 24.	Procent gruntów zrekultywowanych i zagospodarowanych w ogólnej powierzchni gruntów zdegradowanych i zdewastowanych w poszczególnych województwach w 2008 r.	75
Rys. 25.	Procentowe pokrycie planami w powiatach województwa dolnośląskiego w 2008 r.	77
Rys. 26.	Udział ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności	82
Rys. 27.	Udział ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności	83
Rys. 28.	Zmiana wskaźnika procentowego udziału ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie ludności	84
Rys. 29.	Nakłady inwestycyjne budżetów na ochronę środowiska; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów.	85
Rys. 30.	Nakłady inwestycyjne budżetów na ochronę środowiska	86

Rys. 31.	Wielkość zebranych odpadów poza komunalnymi (w tonach) przypadających na jednego mieszkańca	87
Rys. 32.	Wielkość zebranych odpadów poza komunalnymi (w tonach) przypadających na jednego mieszkańca	87
Rys. 33.	Przepustowość oczyszczalni ścieków [dam^3/d]; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów	88
Rys. 34.	Przepustowość oczyszczalni ścieków [dam^3/d]	89
Rys. 35.	Udział procentowy oczyszczonych ścieków przemysłowych i komunalnych w ilości ścieków wymagających oczyszczenia	90
Rys. 36.	Udział procentowy oczyszczonych ścieków przemysłowych i komunalnych w ilości ścieków wymagających oczyszczenia	91
Rys. 37.	Udział odpadów (z wyłączeniem komunalnych) poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku, w %	92
Rys. 38.	Udział odpadów (z wyłączeniem komunalnych) poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku, w %	92
Rys. 39.	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej – na jednego mieszkańca [m^3]	93
Rys. 40.	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej – na jednego mieszkańca [m^3]	94
Rys. 41.	Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem w poszczególnych województwach w 2008 r.	96
Rys. 42.	Zmiana udziału produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem w 2008 r. względem 2007 r.	97
Rys. 43.	Udział województw w produkcji krajowej energii elektrycznej w 2008 r.	98
Rys. 44.	Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca województwa dolnośląskiego w 2008 r. [w MWh]	99
Rys. 45.	Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca województwa dolnośląskiego w 2008 r. [w MWh]	100
Rys. 46.	Zużycie energii elektrycznej wg sektorów w województwie dolnośląskim w 2008 r.	101
Rys. 47.	Zużycie energii elektrycznej wg sektorów w Polsce w 2008 r.	101
Rys. 48.	Zmiana wskaźnika zużycie energii elektrycznej wg sektorów w Polsce i województwie dolnośląskim w 2008 r. w odniesieniu do 2007 r.	102

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

DOLNY
ŚLĄSK

Dolnośląska Agencja Współpracy Gospodarczej

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Raport z monitoringu Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego za rok 2009

Autorzy:

Leszek Kwieciński

Paweł Pach

Beata Raszka

Jacek Sroka

Magdalena Stawicka

Marek Wróblewski

Wrocław, 2011

Spis treści

Analiza – zespół II

Wstęp	201
Uwagi metodologiczne	202
1. Sfera gospodarcza	204
Priorytet 1. Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Dolnego Śląska	204
Priorytet 2. Budowa gospodarki opartej na wiedzy	214
Priorytet 3. Wspieranie aktywności gospodarczej na Dolnym Śląsku	232
2. Sfera przestrzenna	254
Priorytet 1. Poprawa spójności przestrzennej regionu	254
Priorytet 2. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich	259
Priorytet 3. Poprawa ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych	266
Priorytet 4. Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki	271
Priorytet 5. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu	286
3. Sfera społeczna	296
Priorytet 1. Integracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	296
Priorytet 2. Umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, rozwój kultury	299
Priorytet 3. Poprawa jakości i efektywności systemu edukacji badań naukowych	309
Priorytet 4. Stałe podnoszenie stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców województwa	327
Priorytet 5. Aktywna polityka rynku pracy oraz wzmocnienia zasobów ludzkich	336
Wnioski i rekomendacje	340
Bibliografia	355
Spis tabel	356
Spis rysunków	358

Wstęp

Proces monitoringu jest niezwykle ważnym elementem zarządzania strategicznego. Systematyczne gromadzenie i analiza adekwatnych danych umożliwiają bowiem formułowanie ocen odnoszących się do poziomu zaawansowania implementacji danego planu strategicznego. W rezultacie umożliwia to również wprowadzanie niezbędnych korekt w przyjętej do realizacji koncepcji rozwojowej. Jednocześnie pozwala to także na uzyskanie znacznie większej elastyczności w doborze właściwych instrumentów w danym okresie, sprzyjających osiągnięciu założonych kluczowych priorytetów w podlegającym dynamicznym zmianom otoczeniu zewnętrznym.

Z tego względu także efektywne zarządzanie regionem w długookresowej perspektywie wymaga stałego śledzenia transformacji przestrzeni, w której realizowana jest strategia rozwoju. Takie podejście otwiera szansę na właściwe uwzględnienie nowych wyzwań i problemów związanych z realizacją koncepcji strategicznej na poziomie regionu, a także pozwala na większą dywersyfikację określonej aktywności w wymiarze przestrzennym województwa.

Obowiązek i konieczność monitorowania stopnia wdrożenia zasadniczego planu rozwoju regionu w przypadku Dolnego Śląska wynika bezpośrednio z założeń Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku stanowiącej załącznik do Uchwały Nr XLVIII/649/2005 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 30 listopada 2005r. W dokumencie tym wyraźnie i jednoznacznie wyartykułowano konieczność przeprowadzania stałych ewaluacji poziomu zaawansowania realizacji zdefiniowanych założeń strategicznych, podkreślając też wagę samego procesu monitorowania. W konsekwencji zasadniczym celem niniejszego raportu jest próba identyfikacji zmian zachodzących w 2009 roku w poszczególnych sferach objętych oddziaływaniem SRWD oraz dostarczenie wsparcia merytorycznego w ocenie stopnia realizacji strategicznych priorytetów.

Warto podkreślić, iż przedmiotowy raport jest dopiero drugim tego rodzaju dokumentem przygotowanym w odniesieniu do Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku. W rezultacie należy zauważyć, iż jakkolwiek raport ten zawiera już odniesienia do okresów wcześniejszych (głównie do 2008 roku), to jednak nadal ma przede wszystkim charakter informacyjny. Z uwagi zatem na relatywnie krótki okres obserwacji oraz dopiero drugą edycję tego opracowania, stanowi ono także nadal swoiste otwarcie stałego procesu monitoringu. Jednocześnie niniejszy raport może zostać uznany

za podstawę do dalszego systematycznego monitoringu wdrażania SRWD. W intencjach autorów opracowanie to powinno się również przyczynić do dalszej dyskusji nad ostatecznym kształtem metodologii sporządzania tego rodzaju dokumentów.

Uwagi metodologiczne – zarys ogólny

Raport z monitoringu Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego za rok 2009 (podobnie jak jego edycja obejmująca rok 2008) został oparty w warstwie metodologicznej przede wszystkim na zaleceniach i rekomendacjach sformułowanych w opracowaniu „Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD), w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym” (Ilnicki, Janc, 2010).

Konstrukcja raportu koresponduje bezpośrednio z układem Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku. W SRWD wyodrębniony został cel nadrzędny mówiący o podniesieniu poziomu życia mieszkańców Dolnego Śląska oraz poprawie konkurencyjności regionu przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Zaproponowane zostały również główne priorytety odwołujące się do postawionego celu, które zostały podzielone na trzy sfery: gospodarczą, przestrzenną i społeczną.

Z tego względu niniejszy dokument składa się z trzech zasadniczych części, które odnoszą się do wyodrębnionych właśnie w SRWD sfer oddziaływania. Każda z tych sfer została poddana ewaluacji poprzez prezentację i analizę właściwych mierników statystycznych na podstawie uzyskanych danych. Wybrane do raportu wskaźniki zostały ocenione generalnie dla roku 2009, chociaż w uzasadnionych merytorycznie przypadkach, co wynika z samej konstrukcji i charakteru części z mierników, wykorzystano również odniesienia do wcześniejszych okresów. W raporcie szczególnie zostały wyeksponowane zmiany wartości konkretnych mierników w 2009 roku w relacji do roku 2008. W ten sposób podjęto próbę kwantyfikacji celów i priorytetów przyjętych w SRWD w analizowanym okresie, a także próbę zarysowania kierunku zasygnalizowanych wyżej zmian.

Zgodnie z „Metodologią oceny wdrażania strategii” (Ilnicki, Janc, 2010) przyjęte do analizy wskaźniki odpowiadają następującym kryteriom:

- odpowiedniości, oznaczającej stopień, w jakim cele programu odpowiadają zmieniającym się potrzebom i priorytetom na szczeblu krajowym i unijnym (czy program przyczynia się do rozwiązania problemu),

- efektywności, określającej, jak zasoby przetworzono w bezpośrednie produkty i rezultaty,
- skuteczności, dając odpowiedź na pytanie, w jakim stopniu program przyczynił się do osiągnięcia celów szczegółowych i ogólnych,
- użyteczności, a więc – czy program przyczynił się do zaspokojenia potrzeb grup docelowych lub społeczeństw.

Należy jednak podkreślić, iż dla części zaproponowanych we wspomnianym opracowaniu mierników brak jest obecnie adekwatnych danych. Wynika to albo z obiektywnego braku zbierania i przetwarzania określonych informacji przez służby statystyki publicznej lub też aktualnej niedostępności danych (za 2009 rok) w momencie sporządzania niniejszego opracowania. W rezultacie uniemożliwia to ich praktyczne wykorzystanie w przedmiotowym raporcie. Z tego względu za konieczne uznano wprowadzenie substytucyjnych mierników (jeśli było to tylko możliwe), które merytorycznie dopełniają prezentację danych zjawisk, analizę na podstawie wcześniejszych danych (za 2008 rok) lub też faktyczną rezygnację z aplikacji części rekomendowanych wskaźników w przygotowanym raporcie. Ponadto cel nadrzędny analizy w przypadku wykorzystanych ostatecznie wskaźników uzasadniał przyjęcie różnych poziomów agregacji danych (NUTS 2–4) w zależności od specyfiki badanego danym miernikiem zjawiska. Dodatkowo należy zauważyć, iż doświadczenia związane z przygotowywaniem poprzedniego raportu monitorującego SRWD za 2008 rok wykazały, iż tak przyjęta perspektywa związana z agregacją danych (wyłączenie poziomu NUTS 5 z analizy) pozwala już na obserwacje różnic w ramach regionu w odniesieniu do badanego zjawiska, jednocześnie natomiast umożliwia uniknięcie szeregu problemów metodologicznych i analitycznych wynikających z nadmiernej szczegółowości danych.

Przeprowadzoną analizę zrealizowano w oparciu o dane pozyskane głównie z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego oraz dane innych instytucji publicznych (w tym Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego), właściwych sektorowo do gromadzenia w konkretnej sferze niezbędnych informacji.

Magdalena Stawicka, Marek Wróblewski

1. Sfera gospodarcza

W ramach sfery gospodarczej określony został cel szczegółowy, który zakładał osiągnięcie wysokiego i stabilnego tempa wzrostu oraz rozwoju gospodarczego, jak również poprawę konkurencyjności Dolnego Śląska jako regionu atrakcyjnego do inwestowania i długookresowego prowadzenia innowacyjnej działalności gospodarczej, przy wykorzystaniu endogenicznych czynników rozwoju. Wyznaczone zostały również trzy priorytety:

Priorytet 1 – Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Dolnego Śląska,

Priorytet 2 – Budowa gospodarki opartej na wiedzy,

Priorytet 3 – Wspieranie aktywności gospodarczej na Dolnym Śląsku.

Priorytet 1. Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Dolnego Śląska

W „Metodologii oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD), w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym” dla priorytetu pierwszego pt. „Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Dolnego Śląska” wybranych zostało 11 wskaźników, które na podstawie dostępnych danych statystycznych zostaną przeanalizowane i ocenione, ze szczególnym uwzględnieniem zmian, jakie nastąpiły do końca roku 2009. (Ilnicki, Janc, 2010).

**Tab. 1. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera gospodarcza priorytet 1
– Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Dolnego Śląska**

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych za 2009 rok
1.	Liczba bezpośrednich inwestorów krajowych	NUTS – 2	NIE
2.	Liczba bezpośrednich inwestorów zagranicznych (BIZ)	NUTS – 2	TAK
3.	Nakłady brutto na środki trwałe w relacji do PKB	NUTS – 2	NIE
4.	Nakłady brutto na środki trwałe w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego w stosunku do nakładów brutto na środki trwałe ogółem	NUTS – 2	NIE

5.	Liczba nowo powstałych spółek z udziałem kapitału zagranicznego	NUTS – 2	TAK
6.	Podstawowa klasa kreatywna (Core Creativity Class) – procent populacji w wieku 15 – 64 lata	NUTS – 2	TAK
7.	Saldo importu i eksportu	NUTS – 2	NIE
8.	Udział przychodów ze sprzedaży na eksport w przychodach ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów	NUTS – 2	NIE
9.	Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca; w tym w sektorze prywatnym	NUTS – 3	TAK
10.	PKB na 1 mieszkańca	NUTS – 3	NIE
11.	Eksport w relacji do PKB	NUTS – 4	NIE

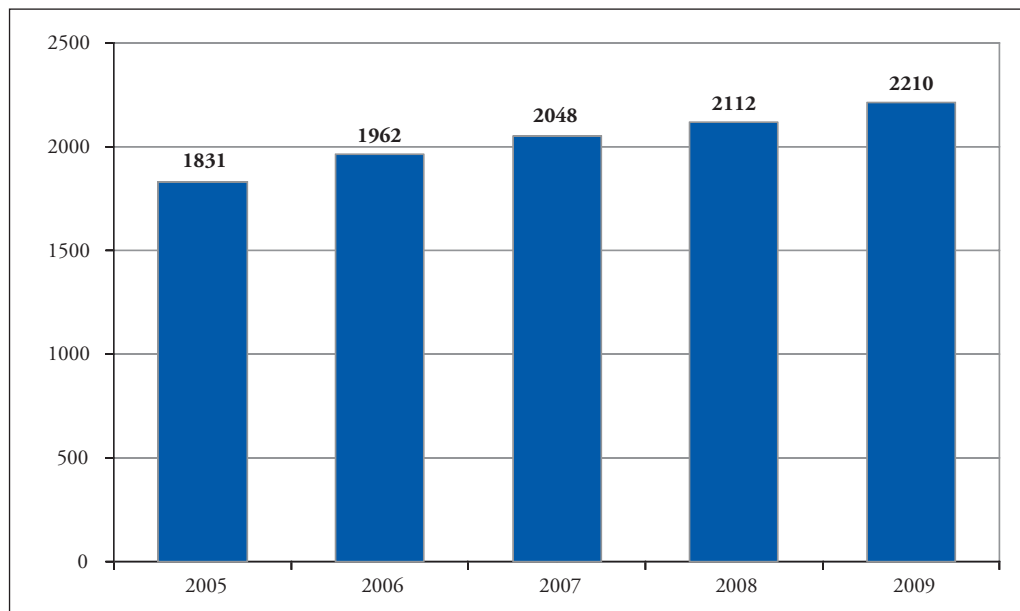
Źródło: D. Ilnicki, K. Janc, Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 38.

Liczba bezpośrednich inwestorów zagranicznych (BIZ)

Liczbę bezpośrednich inwestorów zagranicznych funkcjonujących na terenie Dolnego Śląska określić można wykorzystując w tym celu dane dotyczące podmiotów z kapitałem zagranicznym działających w Polsce, a zbieranych przez GUS na bazie specjalnego formularza KZ „Sprawozdanie dla spółek z udziałem kapitału zagranicznego”. Są to informacje bardziej wiarygodne w porównaniu z danymi dotyczącymi podmiotów z kapitałem zagranicznym, pozyskanymi na podstawie systemu REGON, który może obejmować również podmioty gospodarcze nieaktywne operacyjnie. Poddając zatem analizie dane zebrane przez GUS na bazie formularza KZ, można stwierdzić, iż zainteresowanie lokowaniem swojej działalności w województwie dolnośląskim przez podmioty zagraniczne corocznie zwiększa się. Dla porównania na Dolnym Śląsku w 2005 roku zarejestrowanych było 1831 przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym, natomiast w 2009 roku przedmiotowych podmiotów było już 2210, czyli ponad 20 % więcej. Dokonując porównania z rokiem 2008, można natomiast zaobserwować wzrost ilości omawianych przedsiębiorstw o 4,6 %.

Rys. 1. Liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w latach 2005–2009 na Dolnym Śląsku

Źródło: Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2005r., GUS, Warszawa 2006, Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2006r., GUS, Warszawa 2007, Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2007r., GUS, Warszawa 2008, Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2009r., GUS, Warszawa 2009, Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2008r., GUS, Warszawa 2010.

Analiza liczby inwestorów zagranicznych na Dolnym Śląsku pozwala stwierdzić, iż Dolny Śląsk jest atrakcyjny dla podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego i często wybierany jest na miejsce lokowania ich działalności gospodarczej. Od kilku lat zajmuje on drugie miejsce w Polsce, po województwie mazowieckim, pod względem ilości funkcjonujących na jego terenie firm zagranicznych. Istotne jest również to, że według danych GUS w województwie dolnośląskim mieścił się zarząd 10 % wszystkich podmiotów zagranicznych operujących w Polsce i ta sytuacja również utrzymuje się od wielu lat. Ponadto za znaczącą można także uznać skalę zatrudnienia pracowników przez podmioty gospodarcze na Dolnym Śląsku. Liczba pracujących w przedsiębiorstwach zagranicznych wyniosła w 2009 roku ponad 138 000 i była jedną z najwyższych w kraju. Również porównanie wielkości zainwestowanego kapitału oraz liczby podmiotów zagranicznych wykazujących zysk bardzo korzystnie wyróżnia województwo dolnośląskie na tle innych regionów Polski.

**Tab. 2. Podmioty gospodarcze z kapitałem zagranicznym w układzie regionalnym
– wybrane aspekty za lata 2008 i 2009**

Województwo	Liczba podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2008 roku	Liczba podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2009 roku	Zmiana 2009/2008	Udział %	Kapitał zagraniczny (mln PLN) w 2009 roku
POLSKA	21092	22176	+ 5 %	100 %	153577,8
Mazowieckie	7622	8135	+ 7 %	36 %	75490,9
Dolnośląskie	2112	2210	+ 5 %	10 %	14364,2
Śląskie	1882	2002	+ 6 %	9 %	13432,3
Wielkopolskie	1923	1962	+ 2 %	9 %	13352,0
Małopolskie	1251	1381	+ 10 %	6 %	10904,8
Pomorskie	1216	1270	+ 4 %	6 %	4203,5
Zachodniopomorskie	1216	1264	+ 4 %	6 %	4110,5
Łódzkie	867	915	+ 6 %	4 %	4222,7
Lubuskie	776	765	– 1 %	4 %	2220,0
Kujawsko-pomorskie	537	555	+ 3 %	3 %	2502,1
Opolskie	462	461	0 %	2 %	1472,5
Podkarpackie	317	326	+ 3 %	2 %	2040,6
Lubelskie	329	318	– 3 %	2 %	827,9
Warmińsko-mazurskie	291	309	+ 6 %	1 %	1458,9
Podlaskie	127	126	– 1 %	1 %	303,1
Świętokrzyskie	164	177	+ 8 %	1 %	2671,8

Uwaga: Dane w powyższej tabeli zebrane zostały przez GUS na bazie Formularza KZ.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2008r., GUS, Warszawa 2009 oraz Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2009 r., GUS, Warszawa 2010.

Analizując dalej w oparciu o dane zebrane na bazie formularza KZ wielkość przedsiębiorstw zagranicznych działających na terenie Dolnego Śląska, można stwierdzić, iż dominują wyraźnie podmioty mikro (1237), stanowiące ponad 58 % całości populacji tego rodzaju firm. Licznie reprezentowaną grupą są także przedsiębiorstwa małe (470), natomiast zdecydowanie mniej jest podmiotów średniej wielkości (283) oraz podmiotów dużych (122). Na koniec 2009 roku zanotowano wartość kapitału zagranicznego na Dolnym Śląsku na poziomie przekraczającym 14300 mln PLN, co stanowiło kolejny

korzystny wyróżnik na tle całego kraju, dając województwu drugą pozycję pod względem tego miernika w Polsce. W porównaniu z rokiem 2008, wartość zaangażowanego kapitału zagranicznego na badanym terenie wzrosła o ponad 7 %.

W strukturze geograficznej napływu BIZ na teren Dolnego Śląska niezmiennie od lat dominującą pozycję zajmują firmy niemieckie (5022 mln PLN w 2009 roku), następnie holenderskie (2424 mln PLN), francuskie (1502 mln PLN) oraz belgijskie (1342 mln PLN). Można zatem po raz kolejny stwierdzić, biorąc pod uwagę zaprezentowane w tej części niniejszego opracowania dane, iż Dolny Śląsk zajmuje od wielu lat dobrą pozycję w Polsce pod względem napływu kapitału zagranicznego. Region znajduje się zazwyczaj w ścisłej czołówce województw Polski, które cieszą się relatywnie dużym zainteresowaniem inwestorów zagranicznych.

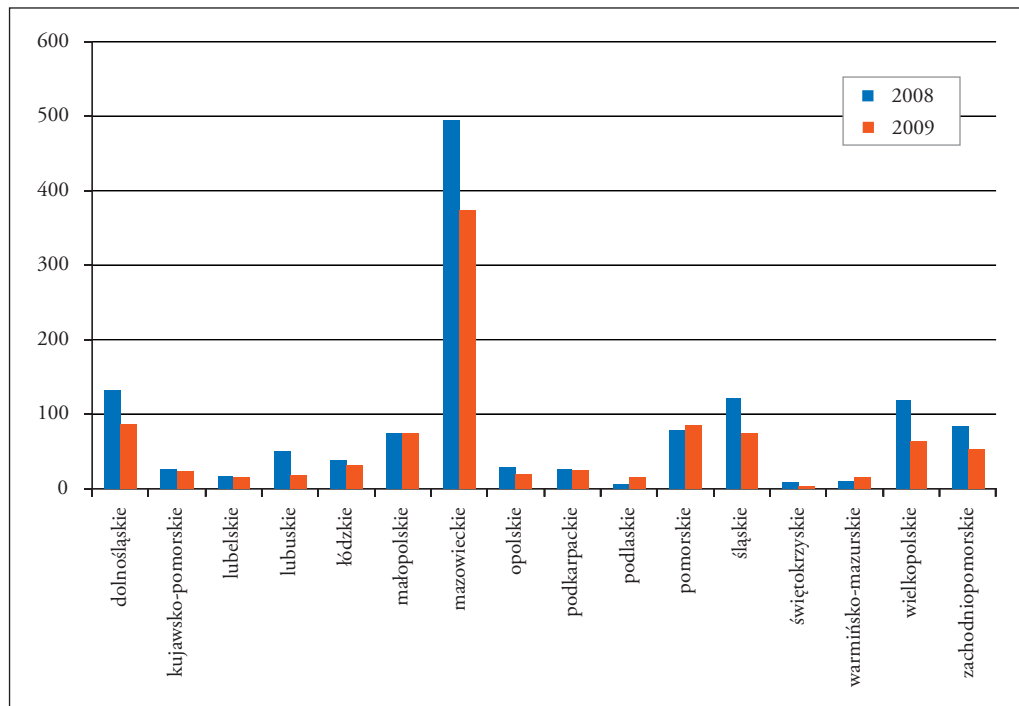
Liczba nowo powstałych spółek z udziałem kapitału zagranicznego

W 2009 roku w polskiej gospodarce według danych zebranych na podstawie formularza KZ „Sprawozdanie dla spółek z udziałem kapitału zagranicznego” powstały 1172 podmioty z kapitałem zagranicznym wobec 1588 jednostek w 2008 roku. Podmioty te zadeklarowały kapitał zagraniczny w wysokości 1189,8 mln zł (o 103 % więcej niż nowo powstałe jednostki w 2008 roku). Wśród nich zdecydowaną większość, bo 984 podmioty, stanowiły przedsiębiorstwa utworzone od podstaw tzw. greenfield oraz 188 przedsiębiorstw powstało w wyniku transformacji. Największa liczba podmiotów utworzonych lub przekształconych w badanym roku została zaobserwowana w sekcji – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę – 19,3 %, w pozostałej działalności usługowej – 12,2 % oraz w górnictwie – 10,2 %.

W porównaniu z rokiem 2008 liczba nowo powstałych spółek z udziałem kapitału zagranicznego na Dolnym Śląsku była niższa o przeszło 33 % i wyniosła 88 podmiotów. Analizując dane od roku 2005, można stwierdzić, iż do roku 2006 obserwowalna była tendencja rosnąca tej figury makroekonomicznej, natomiast od roku 2007 ilość powstających spółek zaczęła maleć. Taka sytuacja może być nadal tłumaczona ogólnosiwiatowym kryzysem i ograniczeniem ekspansji wielu przedsiębiorstw międzynarodowych na nowe rynki zagraniczne.

Rys. 2. Nowo powstałe spółki z udziałem kapitału zagranicznego w 2008 i 2009 roku w podziale na województwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (13.04.2011).

Analiza układu terytorialnego rozmieszczenia nowo powstałych spółek z udziałem kapitału zagranicznego pokazuje, iż największym zainteresowaniem wśród nowych inwestorów zagranicznych cieszą się gminy należące do województwa mazowieckiego. W samym 2009 roku założonych zostało 374 nowych przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym i było to aż o 25 % mniej w porównaniu z rokiem 2008. Tak dużą liczbę nowopowstających, ale również istniejących podmiotów krajowych i zagranicznych województwo mazowieckie zawdzięcza przede wszystkim Warszawie, w której swoją siedzibę posiada ponad 80 % z ogółu spółek z kapitałem zagranicznym. Warszawa jako stolica przyciąga od lat inwestorów zagranicznych, co sprawiło, że od wielu lat co trzecia firma tam istniejąca to przedsiębiorstwo z udziałem kapitału obcego pochodzącego z zagranicy. Na drugim miejscu w 2009 roku, mimo również znacznego spadku ilości nowo powstałych spółek z udziałem kapitału zagranicznego (zmniejszenie się o 33,3 % w stosunku do roku 2008) uplasowało się województwo dolnośląskie z 88 nowo powstałymi spółkami z kapitałem zagranicznym. W porównaniu do Warszawy, gdzie 80 % spółek posiada swoją siedzibę,

w stolicy Dolnego Śląska zarejestrowanych jest mniej niż 50 % takich podmiotów, co nadal świadczy o tym, że są rozproszone po całym województwie, które uznawane jest za atrakcyjne w całości, a nie tylko z uwagi na lokalizację stolicy. Na miejscu trzecim w rankingu nowo powstałych spółek z udziałem kapitału zagranicznego uplasowało się województwo pomorskie, w którym w 2009 roku powstało 85 takich przedsiębiorstw, a ich liczba była wyższa o 9 % w porównaniu z rokiem 2008. Tylko trzy województwa w omawianym roku uzyskały wzrost liczby nowo powstałych spółek z udziałem kapitału zagranicznego i były to, oprócz województwa pomorskiego, również województwa: podlaskie i warmińsko-mazurskie.

Podstawowa klasa kreatywna (Core Creativity Class) – procent populacji w wieku 15–64 lata

W 2009 liczba mieszkańców gospodarki polskiej wynosiła 38,1 mln mieszkańców, z czego 51,7 % stanowiły kobiety. 15 % społeczeństwa polskiego zaliczany był, z uwagi na wiek (do 14 lat), do grupy osób w wieku przedprodukcyjnym, natomiast 16 % do kategorii wiekowej poprodukcyjnej, czyli obywateli, którzy przekroczyli 64. rok życia. Pozostali, czyli 68 % należało do grupy mieszczącej się w przedziale od 15 lat do 64 lat, czyli tzw. klasy produkcyjnej.

Największym województwem, pod względem ilości mieszkańców w 2009 roku było województwo mazowieckie, które zamieszkiwało 5,2 mln mieszkańców, co stanowiło 13,6 % ogółu obywateli Polski. Na miejscu drugim pod względem liczebności mieszkańców znalazło się województwo śląskie – 4,6 mln osób (12 %) oraz województwo wielkopolskie 3,4 mln (8,9 %). Najmniejsza liczba obywateli zamieszkiwała tereny województwa lubuskiego, niewiele ponad 1 mln, czyli 2,6 %. Dolny Śląsk w przedmiotowym zestawieniu zajął miejsce piąte, z liczbą mieszkańców wynoszącą w roku 2009 – 2,9 mln osób (7,6 %). W województwie dolnośląskim według danych GUS zamieszkiwało wówczas 52,2 % kobiet i 47,8 % mężczyzn.

Najliczniejsza klasa kreatywna w 2009 roku występowała w województwie mazowieckim i wynosiła 3,5 mln osób. Na miejscu drugim, pod względem liczebności osób w wieku produkcyjnym (15–64 lata), uplasowało się województwo śląskie (3,2 mln osób), kolejno wielkopolskie (2,3 mln osób) i małopolskie (2,2 mln osób).

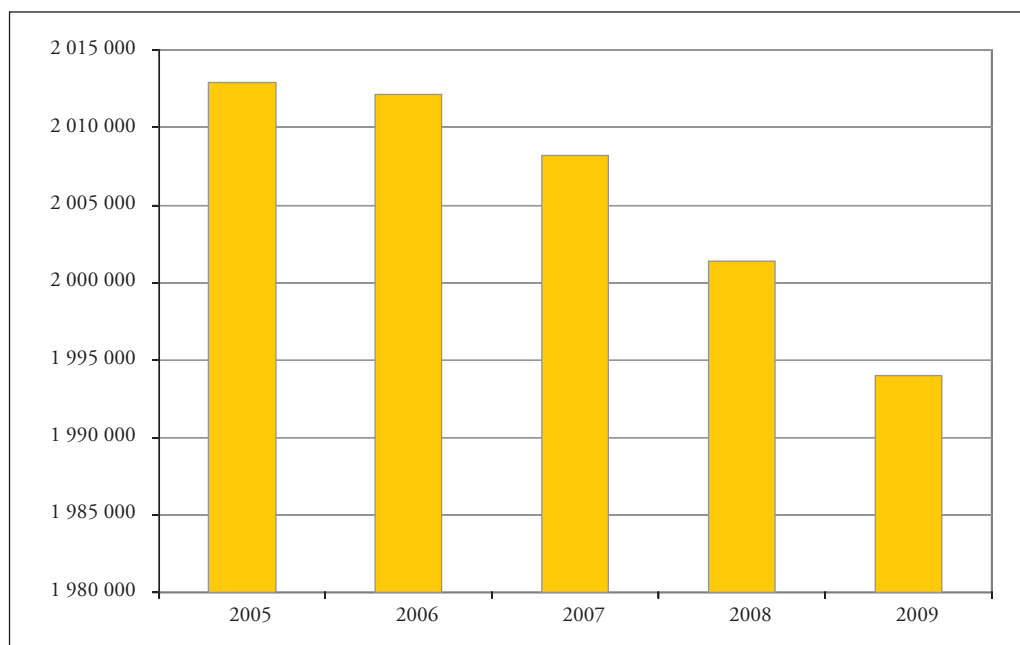

**Tab. 3. Mieszkańcy województw Polski w 2008 i 2009 roku w wieku produkcyjnym
(kobiety 15–59 lata, mężczyźni 15–64 lata)**

Województwo	Mieszkańcy w wieku produkcyjnym				
	2008	2009	% osób w wieku produkcyjnym do ogółu mieszkańców	2009 rok	
				Mężczyźni	Kobiety
Dolnośląskie	2 001 384	1 994 019	70 %	1 032 004	962 015
Kujawsko-pomorskie	1 422 797	1 420 777	69 %	733 765	687 012
Lubelskie	1 452 305	1 449 174	67 %	757 732	691 442
Lubuskie	705 294	703 733	70 %	365 895	337 838
Łódzkie	1 724 271	1 715 094	67 %	888 819	826 275
Małopolskie	2 225 877	2 231 197	67 %	1 155 809	1 075 388
Mazowieckie	3 511 704	3 514 185	69 %	1 807 668	1 706 517
Opolskie	717 968	715 538	68 %	370 558	344 980
Podkarpackie	1 429 141	1 432 224	67 %	747 592	684 632
Podlaskie	803 644	803 673	69 %	419 555	384 118
Pomorskie	1 523 618	1 524 970	69 %	788 427	736 543
Śląskie	3 213 483	3 195 974	67 %	1 650 482	1 545 492
Świętokrzyskie	859 275	856 916	69 %	451 995	404 921
Warmińsko-mazurskie	990 519	989 083	69 %	514 645	474 438
Wielkopolskie	2 347 208	2 347 785	70 %	1 217 601	1 130 184
Zachodniopomorskie	1 182 216	1 178 595	70 %	613 717	564 878

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (14.04.2011).

Największy odsetek osób w wieku produkcyjnym w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców danego województwa w 2009 był w województwie dolnośląskim, lubuskim, wielkopolskim oraz zachodniopomorskim. W województwie dolnośląskim liczba osób klasyfikowanych jako klasa kreatywna wynosiła w 2009 roku niecałe 2 mln osób, z czego ponad 1 mln osób stanowili mężczyźni, natomiast 962 tys. kobiety.

Rys. 3. Klasa kreatywna na Dolnym Śląsku w latach 2005–2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (13.04.2011).

Z danych GUS wynika, iż corocznie maleje liczba osób w wieku produkcyjnym, zaliczana do tzw. klasy kreatywnej. Wśród podregionów Dolnego Śląska w podregionie wałbrzyskim zamieszkiwała w 2009 roku największa liczba osób w wieku produkcyjnym – niecałe 500 tys. osób. Najmniej liczebną klasę kreatywną reprezentował podregion legnicko-głogowski – ponad 300 tys. osób. Pod względem powiatów natomiast najliczniejsza grupa mieszkańców w wieku 15–64 lata na terenie województwa dolnośląskiego w 2009 roku charakterystyczna była dla miasta Wrocław, następnie w dla powiatu kłodzkiego oraz powiatu świdnickiego. Najmniejsza liczba osób klasy kreatywnej w 2009 roku występowała w powiecie górowskim.

Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca; w tym w sektorze prywatnym

W przeliczeniu na jednego mieszkańca Polski wartość nakładów inwestycyjnych w gospodarce polskiej w 2009 roku wyniosła 5 729 PLN i była wyższa o 29 zł w porównaniu z rokiem 2008. W sektorze prywatnym wartość nakładów na nowe obiekty majątkowe oraz ulepszenie istniejących wyniosła 3 415 PLN na jednego obywatela, co stano-

wiło niecałe 60 % ogółu kwoty przeznaczonej na ten cel. Nakłady inwestycyjne na jednego mieszkańca jako miara skłonności do rozwoju winna przyjmować jak najwyższe wartości. A zatem analizując dane na poziomie województw, można stwierdzić, iż najwyższy wskaźnik w roku 2009 osiągnęło województwo mazowieckie, w którym w badanym okresie nakłady inwestycyjne na jednego mieszkańca wyniosły 8 723 PLN, czyli 152 % średniej krajowej.

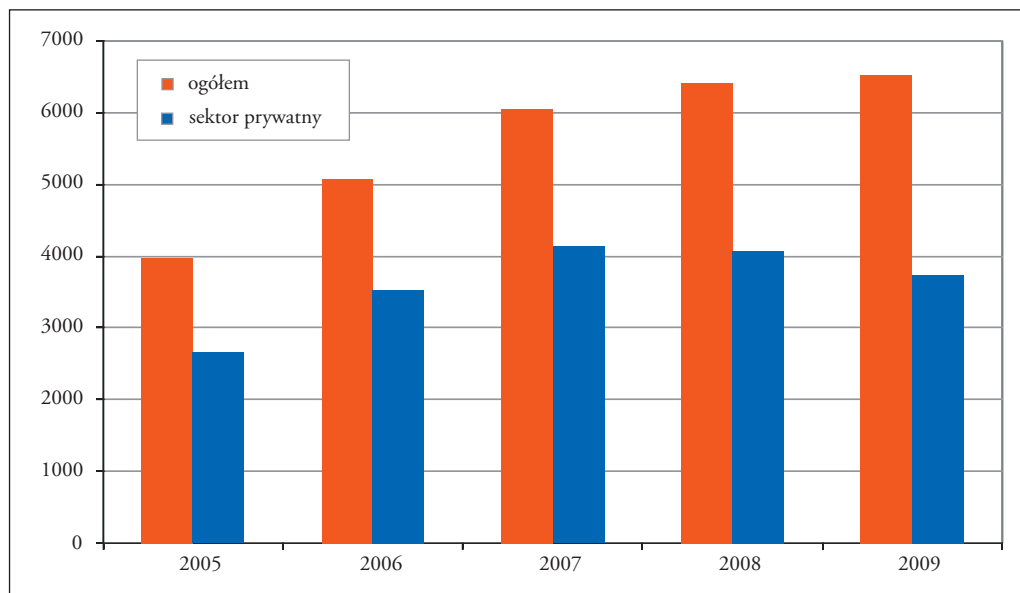
Tab. 4. Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w podziale na województwa w roku 2005 i 2009 roku

Województwo	Ogółem w 2005	Ogółem w 2009	Zmiana 2005/ 2009
mazowieckie	5634	8723	55 %
dolnośląskie	3970	6519	64 %
pomorskie	3370	7903	135 %
wielkopolskie	3792	5390	42 %
śląskie	3297	6117	86 %
łódzkie	3490	5250	50 %
zachodniopomorskie	2831	5034	78 %
małopolskie	3082	4526	47 %
kujawsko-pomorskie	2622	5375	105 %
świętokrzyskie	2322	4861	109 %
lubuskie	3287	4380	33 %
warmińsko-mazurskie	2735	4101	50 %
podlaskie	2720	3892	43 %
opolskie	2553	4409	73 %
podkarpackie	2440	4064	67 %
lubelskie	1992	3973	99 %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (14.04.2011).

Województwo dolnośląskie zajęło pod tym względem miejsce drugie w 2008 roku, uzyskując nakłady inwestycyjne na jednego mieszkańca na poziomie 6 420 PLN, natomiast w roku 2009 – trzecie miejsce po województwie mazowieckim oraz pomorskim. Niemniej jednak uzyskany wynik na poziomie 6519 PLN na jednego mieszkańca można uznać za imponujący w porównaniu z innymi województwami. W sektorze prywatnym natomiast wartość wydatków inwestycyjnych wyniosła 3 740 PLN na jednego Dolnoślązaka.

**Rys. 4. Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca na Dolnym Śląsku
w latach 2005–2009 (w tym sektor prywatny)**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (13.04.2011).

Priorytet 2. Budowa gospodarki opartej na wiedzy

Priorytet 2. sfery gospodarczej w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) generalnie koncentruje się na rozwoju innowacyjnej gospodarki w regionie. Z tego względu za celowe w SRWD uznano przede wszystkim wsparcie rozwoju nowoczesnych technik i technologii również w sferze usług oraz umiejętności ich aplikacji. Ponadto projektowane w SRWD działania miały wzmocnić ogólny potencjał innowacyjny regionu oraz wspierać transfer technologii¹.

¹ Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku, Wrocław 2005.

**Tab. 5. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera gospodarcza, priorytet 2
– Budowa gospodarki opartej na wiedzy**

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych za 2009 rok
1.	Liczba opracowań i zastosowań patentów oraz wdrożeń licencji	NUTS – 2	TAK
2	Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB	NUTS – 2	TAK
3.	Nakłady na działalność B+R według źródeł finansowania, w tym finansowane przez podmioty gospodarcze	NUTS – 2	TAK
4	Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych (przemysłowych i z sektora usług) wg rodzajów wprowadzonych innowacji (nowe lub istotnie ulepszone produkty, nowe lub istotnie ulepszone procesy) dla rynku produkty, nowe lub istotnie ulepszone procesy)	NUTS – 2	TAK
5	Odsetek spraw załatwianych drogą elektroniczną (jako % z 20 podstawowych usług)	NUTS – 3	NIE
6	Relacja wartości sprzedaży z wprowadzenia innowacji w usługi w stosunku do przemysłu	NUTS – 3	NIE
7	Udział zatrudnionych w B+R w pracujących ogółem	NUTS – 3	TAK
8	Pracujący w układzie sekcji i działów PKD 2007	NUTS – 3	TAK
9	Współczynnik postindustrialności U:P (iloraz liczby pracujących w usługach do pracujących w przemyśle)	NUTS – 4	TAK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: D. Ilnicki, K. Janc, Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad/grudzień 2010. s. 38.

Liczba opracowań i zastosowań patentów oraz wdrożeń licencji

Budowa gospodarki opartej na wiedzy staje się w obecnych uwarunkowaniach ekonomicznych kwestią strategiczną. Związana z tym bowiem innowacyjność podmiotów gospodarczych w bezpośredni sposób wpływa na utrzymanie i poprawę pozycji konkurencyjnej na rynku. Zdolność do kreacji lub implementacji nowoczesnych rozwiązań technologicznych, zarządczych czy rynkowych w dłuższym okresie może przesądzać nawet o perspektywach funkcjonowania przedsiębiorstwa. Z tego względu potencjał tworzenia nowych rozwiązań, a następnie uzyskanie adekwatnych patentów, jest uznawany za jeden z kluczowych czynników budowania trwałych przewag komparatywnych. W przypadku Dolnego Śląska, jak w zasadzie każdego innego regionu Polski, ogólny poziom innowacyjności i zaawansowania budowy gospodarki opartej na wiedzy jest jednak pochodną szerszych procesów zachodzących w skali całego kraju. Oznacza to, iż problemy ogólnokrajowe

w sferze innowacyjnej znajdują później swoje częściowe odzwierciedlenie także w kondycji regionu w tym zakresie.

Wśród wielu wskaźników odnoszących się do ewaluacji różnych aspektów budowy gospodarki opartej na wiedzy wykorzystuje się m.in. liczbę patentów uzyskanych w poszczególnych województwach. W 2009 roku Urząd Patentowy RP w odniesieniu do Dolnego Śląska odnotował łącznie przyjęcie 287 zgłoszeń patentowych oraz udzielił 170 patentów. Oznaczało to wzrost w stosunku do 2008 roku odpowiednio o 7 zgłoszeń i 13 udzielonych patentów (w 2008 roku odnotowano 280 zgłoszeń oraz 153 patenty). Należy także zauważyć, iż w 2009 roku Dolny Śląsk znalazł się na trzecim miejscu w Polsce, podobnie jak w roku 2008, pod względem liczby zgłoszeń patentowych oraz udzielonych patentów. Dla porównania warto dodać, iż w 2009 roku ponownie najbardziej aktywne regiony Polski w analizowanym zakresie to województwa mazowieckie (644 zgłoszeń i 339 patenty) oraz śląskie (374 zgłoszeń i 274 patenty) (Stawicka, Żurawowicz, Wróblewski, 2010). Jednocześnie w analizowanym okresie nadal utrzymywała się znacząca dysproporcja między poszczególnymi regionami kraju odnośnie liczby zgłoszeń patentowych i uzyskanych patentów.

Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB

Nakłady na działalność B+R są syntetyczną miarą skali realizowanych wydatków w sferze badawczej na poziomie makro. Odzwierciedlają zatem do pewnego stopnia ogólny potencjał rozwoju innowacji poszczególnych krajów i jednostek terytorialnych. W przypadku Polski wartość analizowanego wskaźnika w 2008 roku wyniosła 0,6 % PKB (co oznaczało wzrost wobec roku 2007 o 0,03 %). **W chwili obecnej (tj. kwiecień 2011 roku) GUS nie opublikował jeszcze danych za 2009 rok w odniesieniu do tego miernika. Z tego względu w przedmiotowym raporcie monitorującym wdrażanie SRWD za 2009 rok można jedynie wykorzystać dane odzwierciedlające wartości analizowanego wskaźnika za wcześniejsze okresy.**

W układzie województw, jak pokazuje tab. 6., Dolny Śląsk w 2008 roku plasował się na szóstym miejscu w Polsce pod względem nakładów na B+R w relacji do PKB. Wartość tej figury dla województwa wyniosła w analizowanym okresie 0,44 % PKB (a zatem poniżej średniej dla całego kraju). Za umiarkowanie pozytywny można uznać tylko niewielki trend rosnący w tym zakresie w odniesieniu do regionu, który wyrażał się skromnym wzrostem przedmiotowych nakładów w relacji do PKB od 2007 roku.

Tab. 6. Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB wg województwa

Jednostka terytorialna	Relacja do PKB (ceny bieżące)			
	2005	2006	2007	2008
dolnośląskie	0,45	0,35	0,41	0,44
kujawsko-pomorskie	0,25	0,35	0,20	0,22
lubelskie	0,48	0,44	0,54	0,48
lubuskie	0,15	0,10	0,09	0,10
łódzkie	0,52	0,54	0,51	0,54
małopolskie	1,02	0,92	0,92	0,95
mazowieckie	1,10	1,07	1,07	1,21
opolskie	0,12	0,16	0,14	0,14
podkarpackie	0,30	0,39	0,36	0,37
podlaskie	0,27	0,25	0,20	0,26
pomorskie	0,52	0,51	0,51	0,57
śląskie	0,34	0,36	0,38	0,36
świętokrzyskie	0,08	0,08	0,12	0,27
warmińsko-mazurskie	0,24	0,18	0,29	0,23
wielkopolskie	0,47	0,46	0,52	0,52
zachodniopomorskie	0,17	0,19	0,24	0,24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Należy jednak zaznaczyć, iż generalnie skala realizowanych nakładów w Polsce na sferę B+R w porównaniu do innych krajów rozwiniętych jest nadal znacząco niższa w perspektywie ostatnich lat.

Nakłady na działalność B+R według źródeł finansowania, w tym finansowane przez podmioty gospodarcze

Nakłady na sferę B+R wyrażane są także w ich wymiarze nominalnym. Patrząc przez ten pryzmat, można zauważyć na podstawie danych GUS, iż wartość tych nakładów w Polsce w 2009 roku wyniosła 9 069 965,6 PLN i był to wzrost w stosunku do poprzedniego okresu o 17 % (w 2008 roku nakłady na sferę B+R wyniosły w Polsce 7706,2 mln PLN).

W układzie regionalnym w 2009 roku (tab. 7) największe nakłady zarejestrowano w województwach mazowieckim (3 498,1 mln PLN), śląskim (956,5 mln PLN), małopolskim (922,6 mln PLN), wielkopolskim (845,8 mln PLN) i dolnośląskim (581,3 mln PLN). W rezultacie można zatem stwierdzić, iż Dolny Śląsk należał do grupy pięciu województw, w których nakłady na sferę B+R w badanym okresie osiągnęły największe rozmiary. Jednocześnie jednak zauważalna jest znacząca dysproporcja między skalą analizowanych nakładów w województwie mazowieckim (liderem tego zestawienia) a nakładami rejestrowanymi dla Dolnego Śląska (piąta pozycja w kraju pod tym względem). Wskazuje to na utrzymywanie się nadal znaczących różnic w skali nominalnych nakładów na B+R, nawet w obrębie tych województw Polski, które przeznaczają największe środki na sferę badawczą. Ponadto należy zauważyć, iż w odniesieniu do Dolnego Śląska odnotowano nominalny wzrost nakładów na sferę B+R w stosunku do poprzedniego roku o 27 % (w 2008 roku było to 457,4 mln PLN).

**Tab. 7. Nakłady na działalność B+R według źródeł finansowania w latach 2008–2009
(w mln PLN)**

Jednostka terytorialna	Ogółem		Sektor przedsiębiorstw		Sektor rządowy		Sektor szkolnictwa wyższego	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
łódzkie	424,7	492,9	79,1	70,7	108,3	146,8	237,2	275,6
mazowieckie	3 322,1	3498,1	1 084,4	967,3	1 646,5	1901,2	588,8	628,6
małopolskie	895,3	922,6	259,8	231,4	218,0	260	416,9	426,2
śląskie	609,2	956,5	214,5	490,3	190,1	246,6	200,8	217,9
lubelskie	239,9	295,9	13,9	48,3	132,3	113,8	93,8	133,8
podkarpackie	177,4	189	123,2	bd	4,2	bd	50,0	76,4
podlaskie	74,7	66,3	24,0	15,2	6,9	7,9	43,7	43,1
świętokrzyskie	92,2	146,7	23,8	bd	0,1	bd	68,3	88,9
lubuskie	28,2	29	13,3	9,4	0,2	bd	14,7	19,5
wielkopolskie	611,5	845,8	152,6	163,7	212,1	214	246,8	467,9
zachodniopomorskie	125,2	117,8	13,9	15,6	3,1	bd	108,2	97,4
dolnośląskie	457,4	581,3	161,6	bd	52,1	bd	243,7	384
opolskie	40,4	68,4	7,3	bd	14,6	bd	18,5	26,2
kujawsko-pomorskie	129,4	347,1	36,7	46,5	16,1	16,8	76,6	283,5

pomorskie	398,2	397,4	174,1	188,7	86,7	83,9	137,4	124,7
warmińsko-mazurskie	80,5	115,8	1,7	6,7	31,7	40,9	47,1	67,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Należy również podkreślić, iż w momencie przygotowywania niniejszego Raportu brak jest jeszcze pełnego zakresu danych w odniesieniu do głównych sektorów finansowania B+R. Dostępne aktualnie dane GUS sugerują jednak, iż na poziomie całego kraju największe nakłady nominalne na sferę B+R zostały ponownie zrealizowane w 2009 roku w sektorze rządowym. Mniejsze natomiast w sektorach szkolnictwa wyższego oraz przedsiębiorstw (BDL GUS).

Z uwagi na brak pełnego zakresu danych nie jest również obecnie możliwe określenie struktury sektorowej nakładów na sferę B+R w odniesieniu do województwa dolnośląskiego w 2009 roku. Dostępne informacje w tym zakresie pokazują jedynie skalę wydatków w regionalnym szkolnictwie wyższym (w 2009 roku 384 mln PLN). Warto jednak zauważyć, iż w 2008 roku analizowana struktura sektorowa wydatków na B+R kształtowała się na Dolnym Śląsku odmiennie w porównaniu do struktury krajowej (tab. 7). W tym bowiem okresie w regionie największe nakłady zanotowano w sektorze szkolnictwa wyższego (243,7 mln PLN) oraz w sektorze przedsiębiorstw (161,6 mln PLN), natomiast zdecydowanie mniejsze w sektorze rządowym (52,1 mln PLN). Taki kształt struktury wydatków wskazywał na niezwykle ważną rolę w kreowaniu innowacji i budowy gospodarki opartej na wiedzy w województwie sektorów akademickiego i przedsiębiorstw.

Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych (przemysłowych i z sektora usług) wg rodzajów wprowadzonych innowacji (nowe lub istotnie ulepszone produkty, nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty, nowe lub istotnie ulepszone procesy)

W sektorze usług w 2009 roku zarejestrowano ogółem w Polsce 13,95 % przedsiębiorstw klasyfikowanych jako innowacyjne (spadek o 2,17 % wobec roku 2008). Niemal 8 % podmiotów gospodarczych z tej grupy wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone produkty (spadek w stosunku do 2008 roku o 2,67 %); 4,41 % wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty (spadek w stosunku do 2008 roku o 2,1 %), natomiast 10,7 % firm wdrożyło nowe lub istotnie ulepszone procesy (spadek w stosunku do 2008 roku o 2,06 %). Relatywnie niewielka zatem populacja przedsiębiorstw uznawanych za innowacyjne pozostawiała nadal znaczącą przestrzeń do dalszej poprawy i zwiększenia

swojego potencjału innowacyjnego. Ponadto we wszystkich wskazanych kategoriach obserwowany był spadek wartości mierników w 2009 roku w stosunku do roku poprzedniego.

W perspektywie regionalnej w 2009 roku najwięcej przedsiębiorstw innowacyjnych działających w sektorze usług zanotowano w województwie opolskim (19,87 %) oraz mazowieckim (18,11 %). Relatywnie wysoki odsetek podmiotów innowacyjnych zarejestrowano również w województwie śląskim (15,52 %), wielkopolskim (15,24 %) i zachodniopomorskim (14,82 %).

W 2009 roku na Dolnym Śląsku było ogółem w sektorze usług 12,28 % przedsiębiorstw klasyfikowanych jako innowacyjne (spadek w stosunku do roku poprzedniego o 8,25 %). Ponadto w badanym okresie 8,65 % przedsiębiorstw działających w analizowanym sektorze wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone produkty (spadek w stosunku do roku poprzedniego o 8,25 %), 5,95 % wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty (spadek w stosunku do roku poprzedniego o 2,4 %), natomiast 8,43 % implementowało nowe lub istotnie ulepszone procesy (spadek w stosunku do roku poprzedniego o 5,29 %). Należy zaznaczyć, iż dolnośląskie przedsiębiorstwa operujące w sektorze usług w 2009 roku należały do grupy umiarkowanie aktywnych pod względem innowacji podmiotów działających w Polsce.

Tab. 8. Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych z sektora usług wg rodzajów wprowadzonych innowacji w latach 2008–2009

Jednostka terytorialna	Przedsiębiorstwa z sektora usług							
	ogółem		nowe lub istotnie ulepszone produkty		nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty		nowe lub istotnie ulepszone procesy	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
dolnośląskie	20,53	12,28	13,91	8,65	8,35	5,95	13,72	8,43
kujawsko-pomorskie	14,57	13,99	8,46	5,02	5,04	1,39	11,15	10,76
lubelskie	12,84	13,01	6,57	8,45	3,30	4,08	9,89	8,34
lubuskie	17,13	8,32	8,13	5,6	3,04	2,93	16,29	7,73
łódzkie	9,01	9,07	7,02	4,25	4,32	1,28	6,46	8,09
małopolskie	14,02	12,94	9,08	7,21	5,85	4,31	11,56	10,37
mazowieckie	21,99	18,11	15,06	11,44	9,35	6,66	17,94	14,7
opolskie	9,57	19,87	6,26	11,91	2,16	6	7,41	14,87
podkarpackie	17,02	9,69	14,89	7,98	7,09	3,23	12,55	7,79

podlaskie	9,25	10,08	7,04	5,88	3,62	3,45	8,46	7,04
pomorskie	16,72	10,84	9,40	4,67	5,22	2,04	13,85	9,17
śląskie	17,25	15,52	11,77	7,98	7,90	4,89	13,84	11,07
świętokrzyskie	12,61	5,09	9,84	3,81	2,50	1,42	8,11	3,61
warmińsko-mazurskie	10,75	12,27	3,93	4,61	3,31	2,73	10,34	10,05
wielkopolskie	13,15	15,24	8,27	9,34	6,00	5,22	10,22	9,75
zachodniopomorskie	7,76	14,85	5,50	5,43	4,43	3,09	5,37	13,23

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

W sektorze przemysłowym w 2009 roku zarejestrowano ogółem w Polsce 18,06 % przedsiębiorstw klasyfikowanych jako innowacyjne (spadek o 3,33 % wobec roku 2008). Ponad 12 % podmiotów gospodarczych z tej grupy wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone produkty (spadek o 2,51 % w stosunku do 2008 roku); 6,96 % przedsiębiorstw wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty (spadek o 2,43 % w stosunku do 2008 roku), natomiast 13,76 % firm wdrożyło nowe lub istotnie ulepszone procesy (spadek o 3,32 % w stosunku do 2008 roku). Relatywnie niewielka zatem populacja przedsiębiorstw uznawanych za innowacyjne pozostawiała nadal znaczącą przestrzeń do dalszej poprawy i zwiększenia swojego potencjału innowacyjnego. Należy także odnotować fakt, iż porównując wskazane dane do odczytów za rok poprzedni we wszystkich kategoriach, zanotowano znaczący spadek poziomu innowacji.

W perspektywie regionalnej (tab. 9) najwięcej przedsiębiorstw innowacyjnych działających w sektorze przemysłowym zanotowano w 2009 roku w województwach: podkarpackim (23,33 %), dolnośląskim (20,93 %), śląskim (20,86 %), pomorskim (19,89 %), małopolskim (19,25 %) i podlaskim (19,03 %). Relatywnie wysoki odsetek podmiotów innowacyjnych zarejestrowany został w badanym okresie w województwie dolnośląskim (druga pozycja pod tym względem w kraju). Należy jednak podkreślić, iż populacja innowacyjnych przedsiębiorstw w sektorze przemysłowym uległa zmniejszeniu we wszystkich regionach Polski w porównaniu do poprzedniego okresu.

W 2009 roku na Dolnym Śląsku było ogółem w sektorze przemysłowym 20,93 % przedsiębiorstw klasyfikowanych jako innowacyjne (spadek w stosunku do roku poprzedniego o 3,74 %). Ponadto w tym okresie na Dolnym Śląsku 14,89 % przedsiębiorstw działających w analizowanym sektorze wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone produkty (spadek o 1,67 % w stosunku do roku poprzedniego), 7,58 % wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty (spadek o 2,58 % w stosunku do roku poprzed-

niego), natomiast 17,04 % implementowało nowe lub istotnie ulepszone procesy (spadek o 3,33 % w stosunku do roku poprzedniego) (tab. 9). Należy zaznaczyć, iż dolnośląskie przedsiębiorstwa operujące w sektorze przemysłowym wykazywały w 2009 roku generalnie ponadprzeciętną skłonność do innowacji. W przypadku kategorii nowe lub ulepszone produkty region zajmował 2. pozycję w kraju; w kategorii nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty – 4. pozycję, natomiast w kategorii nowe lub istotnie ulepszone procesy Dolny Śląsk plasował się na miejscu 2. w Polsce.

Tab. 9. Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych z sektora przedsiębiorstw wg rodzajów wprowadzonych innowacji w latach 2008–2009

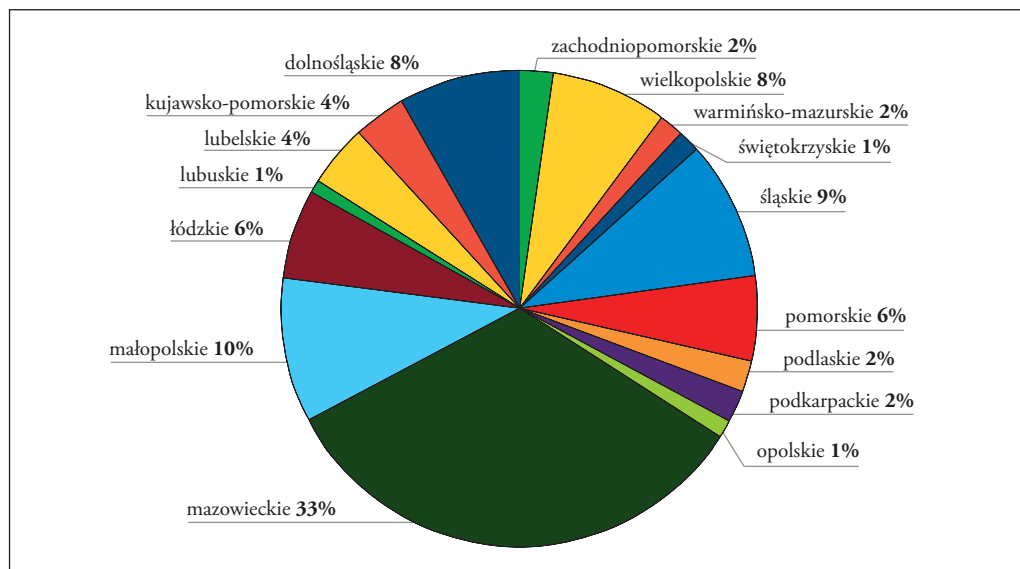
Jednostka terytorialna	Przedsiębiorstwa przemysłowe							
	ogółem		nowe lub istotnie ulepszone produkty		nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty		nowe lub istotnie ulepszone procesy	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
dolnośląskie	24,67	20,93	16,56	14,89	10,16	7,58	20,37	17,04
kujawsko-pomorskie	20,60	17,5	16,62	12,92	9,83	6,62	15,62	12,09
lubelskie	21,17	18,16	14,59	13,57	7,46	7,15	18,46	12,65
lubuskie	14,69	15,81	9,65	12,79	6,74	7,96	11,56	8,79
łódzkie	14,96	14,11	11,79	9,8	6,35	6,12	11,48	10,32
małopolskie	22,81	19,25	16,78	12,33	10,78	7,3	18,60	15,96
mazowieckie	25,84	16,2	17,50	11,25	11,21	6,56	21,30	11,67
opolskie	22,92	17,55	18,57	14,18	11,43	9,45	18,30	13,71
podkarpackie	22,59	23,33	18,32	17,89	10,13	8,6	17,10	18,37
podlaskie	25,05	19,03	15,57	13,34	10,45	6,57	21,79	13,95
pomorskie	25,09	19,89	18,28	13,07	9,62	7,04	20,02	14,84
śląskie	22,63	20,86	17,40	14,52	11,56	7,85	17,54	15,9
świętokrzyskie	20,27	16,51	15,87	12	11,38	6,26	16,37	13,86
warmińsko-mazurskie	18,30	17,76	13,50	12,65	7,28	5,32	14,65	13,47
wielkopolskie	18,79	16,04	13,47	11,36	8,17	6,48	15,12	12,1
zachodniopomorskie	17,18	16,74	10,82	8,89	4,22	5,05	14,50	14,76

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl/> (02.02.2011).

Udział zatrudnionych w B+R w pracujących ogółem NUTS-2

Ogółem w gospodarce polskiej w działalności badawczo-rozwojowej w 2009 roku zatrudnionych było 73 581 osób (w przeliczeniu na ekwiwalenty czasu pracy). Niecałe 60 % ogółu zatrudnionych pracowało w sektorze szkolnictwa wyższego, 25 % w sektorze rządowym, a pozostali w przedsiębiorstwach. 34 % pracowników wykonujących swoją pracę związaną z działalnością badawczo-rozwojową w 2009 roku zatrudnionych było w województwie mazowieckim. Jak pokazuje rysunek opisujący rozmieszczenie pracowników zatrudnionych w B+R w ujęciu województw, mazowieckie dzieli znaczny dystans od reszty kraju.

Rys. 5. Rozmieszczenie pracowników zatrudnionych w B+R według województw w 2009 roku

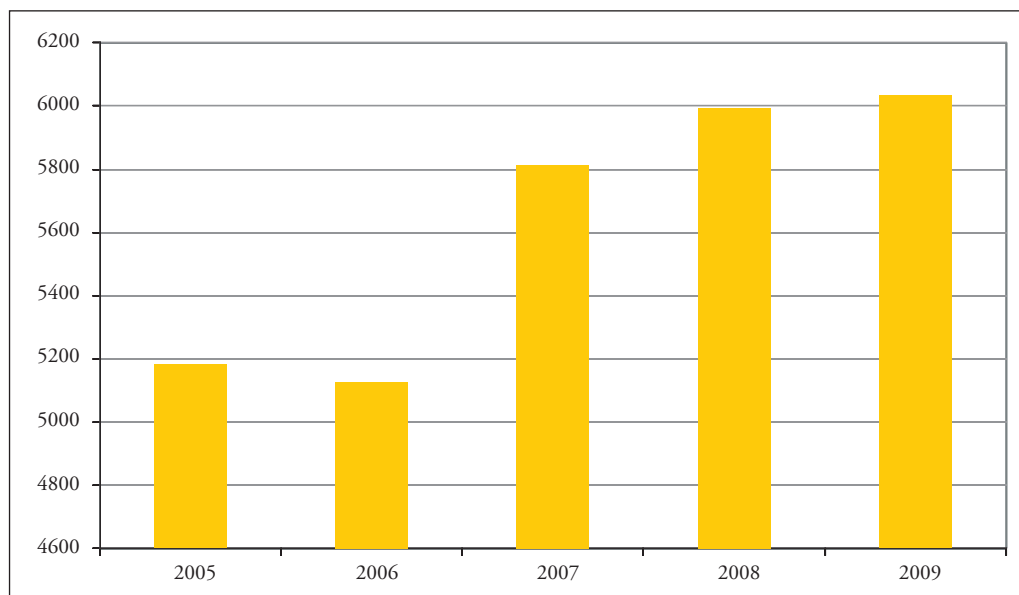
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (13.04.2011).

Miejsce drugie, z udziałem 10 %, zajęło województwo małopolskie, oraz miejsce trzecie – śląskie (9,4 %). Najniższe zatrudnienie w badanej działalności charakteryzuje województwa lubuskie, świętokrzyskie i opolskie, gdzie działalnością badawczo-rozwojową zajmuje się mniej niż 1000 osób w przeliczeniu na EPC.

Województwo dolnośląskie w 2009 roku zajęło miejsce czwarte, a liczba osób pracujących w ramach B+R wyniosła ponad 6000 pracowników, co stanowiło 8,2 % udziału w skali całego kraju. Liczba ta z roku na rok wzrasta i przykładowo dla porównania w 2005 roku wynosiła 5 180 osób, co oznacza wzrost o 16,4 % w ciągu pięciu lat.

Rys. 6. Liczba pracowników zatrudnionych w B+R na Dolnym Śląsku w latach 2005–2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (13.04.2011).

W sektorze przedsiębiorstw w działalności B+R pracowało w 2009 roku 16,4 % osób, w sektorze rządowym 5,3 %, a w szkolnictwie wyższym aż 78,3 %. Porównując dane uzyskane w 2009 roku przez województwo dolnośląskie z wynikami dla całej gospodarki polskiej, można stwierdzić, iż najsilniejszy trzon działalności badawczo-rozwojowej na Dolnym Śląsku stanowią placówki naukowo-badawcze, w tym szkoły wyższe i jednostki badawczo-rozwojowe. Ponadto w województwie dolnośląskim istotną rolę pełnią również przedsiębiorcy zajmujący się dodatkowo działalnością B+R, oprócz swojej podstawowej działalności. Są to najczęściej przedsiębiorstwa przemysłowe z własnym zapleczem badawczym.

W 2009 roku liczba pracowników działalności badawczo-rozwojowej w Polsce wynosiła 4,3 osoby na 1000 aktywnych zawodowo i była o 0,1 niższa w porównaniu z rokiem poprzednim. Wśród województw zaledwie cztery z nich charakteryzowały się

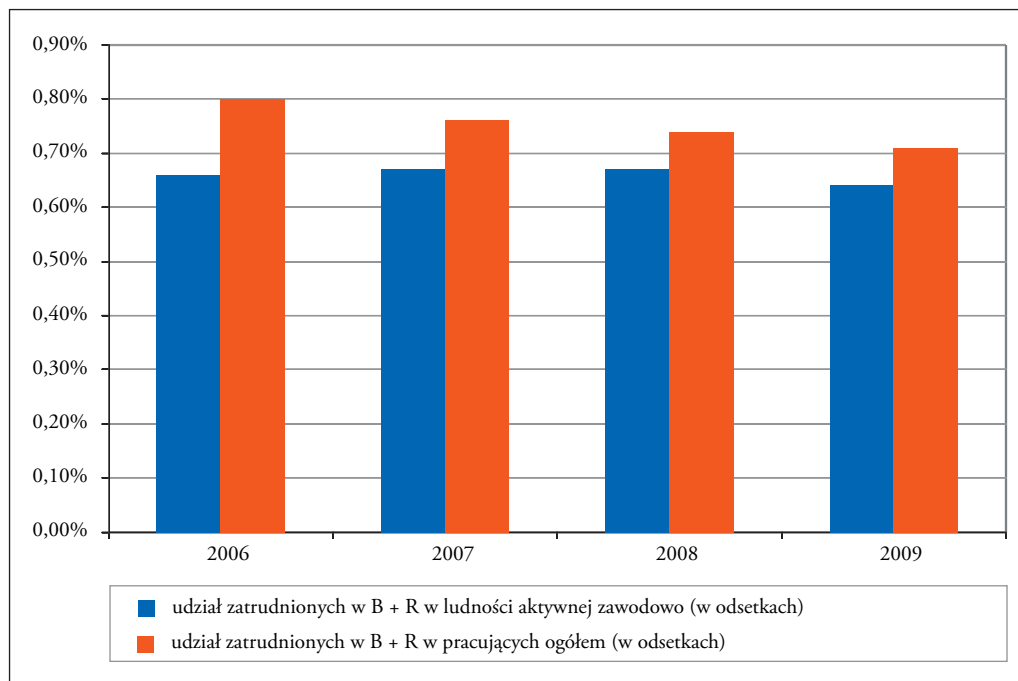
w badanym okresie wskaźnikiem wyższym od średniej krajowej. Miejsce pierwsze zajęło ponownie województwo mazowieckie, gdzie wskaźnik ten wyniósł 9,2 osoby, co pokazuje wyraźną dominację tego regionu na tle pozostałych województw. Miejsce drugie zajęło województwo małopolskie – 5,1 osoby, a trzecią lokatę województwo pomorskie – 5,0. Województwo dolnośląskie w badanym okresie można uznać za jeden z czterech regionów o najwyższej liczbie pracowników badawczo-rozwojowych przypadających na 1000 osób aktywnych zawodowych. Omawiany wskaźnik wyniósł, podobnie jak w 2008 roku, 4,7 osób, co dało regionowi czwarte miejsce w kraju. Dla porównania w roku 2005 liczba zatrudnionych w B+R na 1000 aktywnych zawodowo dla województwa dolnośląskiego wynosiła 3,8 osoby.

Liczba zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej w Polsce w 2009 roku w stosunku do ogólnej liczby ludności aktywnej zawodowo, czyli osób pracujących w gospodarce narodowej oraz osób zarejestrowanych w urzędach pracy jako bezrobotne wyniósł dla Polski 0,70 %. Natomiast udział zatrudnionych w B+R w liczbie pracujących ogółem 0,76 %.

W badanym roku tylko cztery województwa (mazowieckie, małopolskie, wielkopolskie oraz pomorskie) osiągnęły udział zatrudnionych w B+R w ludności aktywnej zawodowo oraz pracujących ogółem powyżej średniej dla całego kraju. Największy odsetek zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej wśród ludności aktywnej występował w województwie mazowieckim – 1,31 %, następnie w Małopolsce – 1,02 % oraz Wielkopolsce – 0,91 %. Natomiast ten sam wskaźnik mierzony w stosunku do ogółu pracujących w gospodarce polskiej pokazuje dla tych samych województw następujące wartości: mazowieckie – 1,40 %, małopolskie – 1,10 % oraz wielkopolskie – 0,99 %.

Województwo dolnośląskie w przypadku tego miernika osiągnęło w 2008 roku wartości satysfakcjonujące, znacznie przekraczające wielkości średnie dla całego kraju. Niestety w roku 2009, mimo zajęcia pozycji czwartej w skali kraju, osiągnięte wartości dla obu wskaźników były niższe od średniej krajowej. I tak udział zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej na Dolnym Śląsku wyniósł 0,64 % w stosunku do ludności aktywnej zawodowo oraz 0,71 % w stosunku do ogólnej liczby pracujących w tym regionie.

Rys. 7. Udział zatrudnionych w B + R w ludności aktywnej zawodowo oraz pracujących ogółem (w odsetkach) na Dolnym Śląsku w latach 2006–2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (13.04.2011).

Analizując dane dla Dolnego Śląska z lat poprzednich dotyczące tych dwóch mierników, można stwierdzić, iż wartości osiągane dotychczas oscylowały wokół poziomu osiągniętego w roku 2008, choć dla roku 2009 uzyskane wskaźniki są najniższe na tle lat 2006–2008.

Pracujący w układzie sekcji i działów PKD 2007 – NUTS – 5

Według danych GUS w 2009 roku liczba osób pracujących w gospodarce polskiej, uwzględniająca również osoby wykonujące pracę w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, wyniosła 13 449 087 i była niższa w stosunku do roku poprzedniego o 1,9 %. 54 % osób pracujących w gospodarce polskiej w badanym roku stanowili mężczyźni. Największy odsetek osób pracujących w Polsce zatrudnionych jest w sektorze usługowym – 55 %, następnie w przemyśle 29 %, a pozostali w rolnictwie.

We wszystkich województwach dominujący udział wśród osób pracujących mają mężczyźni, którzy w zależności od regionu stanowią od 53 % do 56 % ogółu pracujących. Największy odsetek mężczyzn pracujących charakterystyczny jest dla województwa śląskiego, gdzie jak wiadomo znaczna część zatrudnionych jest w górnictwie.

Tab. 10. Liczba pracujących w gospodarce narodowej w podziale na województwa w 2009 roku (kryterium płci oraz podział na sektory)

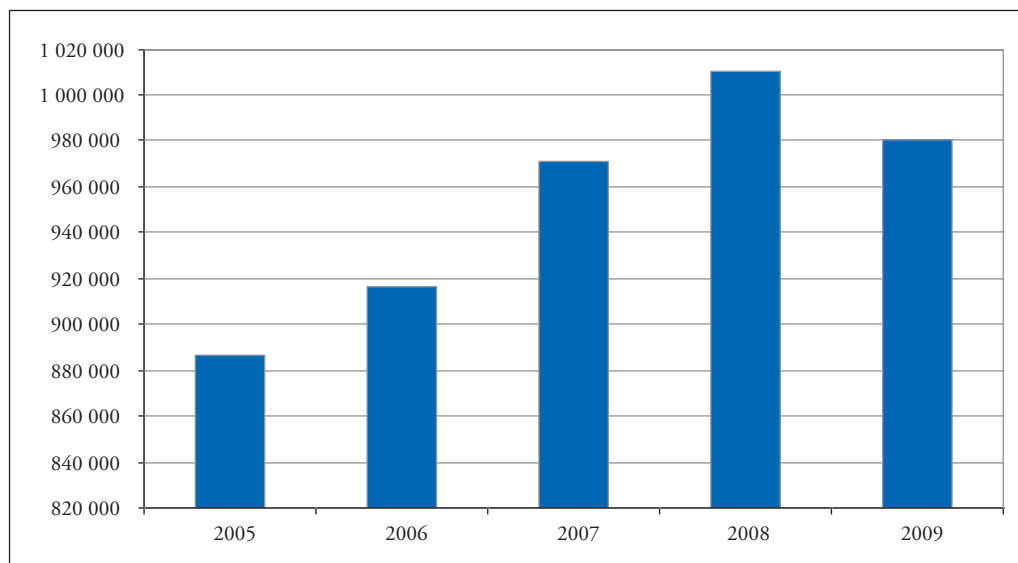
Województwo	Mężczyźni	Kobiety	Rolnictwo	Przemysł	Usługi
POLSKA	54 %	46 %	16 %	29 %	55 %
mazowieckie	53 %	47 %	14 %	21 %	65 %
śląskie	56 %	44 %	4 %	38 %	58 %
wielkopolskie	55 %	45 %	16 %	33 %	51 %
małopolskie	53 %	47 %	16 %	27 %	57 %
dolnośląskie	54 %	46 %	7 %	33 %	60 %
łódzkie	53 %	47 %	20 %	30 %	50 %
lubelskie	53 %	47 %	36 %	19 %	45 %
pomorskie	54 %	46 %	8 %	31 %	61 %
kujawsko-pomorskie	55 %	45 %	17 %	30 %	53 %
podkarpackie	55 %	45 %	23 %	28 %	49 %
zachodniopomorskie	53 %	47 %	9 %	28 %	63 %
świętokrzyskie	54 %	46 %	31 %	24 %	45 %
warmińsko-mazurskie	54 %	46 %	16 %	30 %	54 %
podlaskie	54 %	46 %	33 %	20 %	47 %
opolskie	55 %	45 %	15 %	31 %	54 %
lubuskie	53 %	47 %	9 %	33 %	58 %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (13.04.2011).

W województwie dolnośląskim według danych GUS liczba pracujących w roku 2009 roku wynosiła 980 564 osób i była niższa niż w roku 2008 o niecałe 3 %. Był to pierwszy rok w ostatnim pięcioleciu, w którym odnotowano spadek liczby osób pracujących.

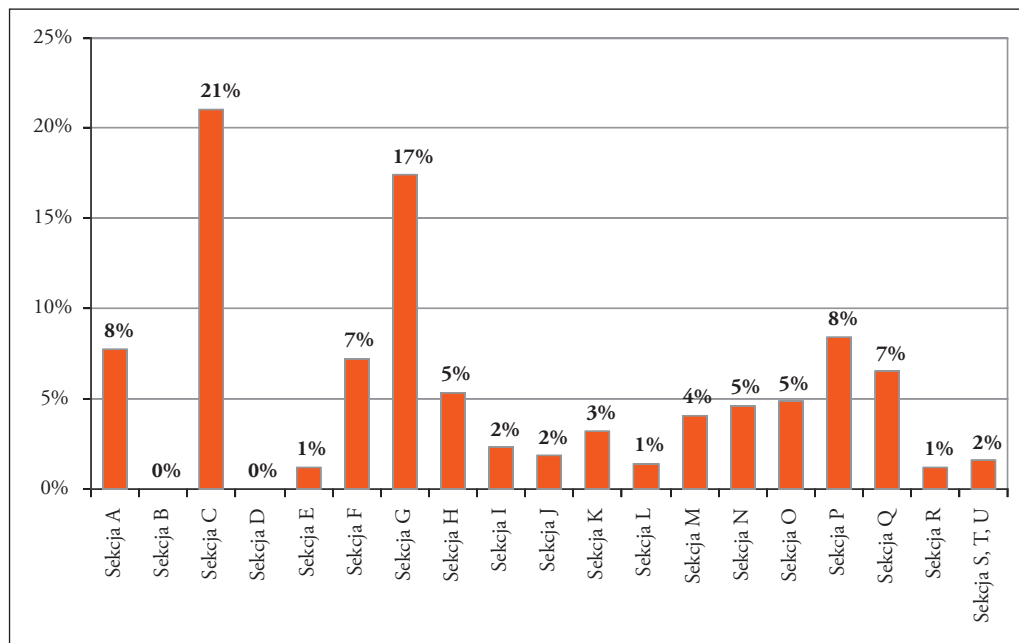
Rys. 8. Liczba pracujących na Dolnym Śląsku w latach 2006–2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (13.04.2011).

Największa liczba mieszkańców Dolnego Śląska pracowała w 2009 roku w sekcji C – przetwórstwo przemysłowe (21 %), kolejno w sekcji G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych i motocykli (17 %). Trzecią sekcją klasyfikacji PKD 2007, w której pracowała największa liczba Dolnoślązaków, to sekcja P – edukacja, a także rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (po 8 %).

**Rys. 9. Struktura zatrudnienia pracujących według sekcji PKD 2007
na Dolnym Śląsku w 2009 roku**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (13.04.2011).

Analiza danych NUTS-5 dotyczących struktury pracujących w sektorach ekonomicznych powiatów Dolnego Śląska pokazuje, iż nie tylko w stosunku do województw występują dysproporcje, ale również w ramach jednego regionu zauważalne są dość duże rozbieżności.

**Tab. 11. Liczba pracujących w 2009 roku według sektorów ekonomicznych PKD
2007 w podziale na powiaty województwa dolnośląskiego**

Powiaty	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budownictwo	handel; naprawa pojazdów i samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	pozostałe usługi
Powiat bolesławiecki	16 %	42 %	17 %	3 %	22 %
Powiat jaworski	28 %	34 %	10 %	3 %	25 %
Powiat jeleniogórski	9 %	41 %	16 %	2 %	32 %
Powiat kamiennogórski	13 %	45 %	12 %	3 %	27 %
Powiat lubański	13 %	32 %	17 %	3 %	34 %
Powiat lwówecki	19 %	39 %	9 %	5 %	28 %
Powiat zgorzelecki	6 %	46 %	21 %	3 %	25 %
Powiat złotoryjski	28 %	27 %	11 %	3 %	30 %
Powiat m.Jelenia Góra	1 %	34 %	21 %	5 %	39 %
Powiat głogowski	8 %	39 %	21 %	5 %	27 %
Powiat górowski	38 %	22 %	9 %	2 %	28 %
Powiat legnicki	36 %	28 %	10 %	2 %	23 %
Powiat lubiński	8 %	35 %	21 %	4 %	32 %
Powiat polkowicki	8 %	67 %	11 %	2 %	13 %
Powiat m.Legnica	1 %	33 %	22 %	5 %	39 %
Powiat dzierzoniowski	11 %	45 %	14 %	3 %	26 %
Powiat kłodzki	13 %	26 %	16 %	5 %	41 %
Powiat świdnicki	11 %	49 %	15 %	3 %	23 %
Powiat wałbrzyski	3 %	42 %	18 %	4 %	33 %
Powiat ząbkowicki	28 %	30 %	16 %	2 %	24 %
Powiat milicki	26 %	34 %	8 %	2 %	29 %
Powiat oleśnicki	19 %	45 %	13 %	2 %	21 %
Powiat oławski	10 %	60 %	12 %	2 %	16 %
Powiat strzeliński	33 %	28 %	12 %	2 %	25 %
Powiat średzki	24 %	47 %	9 %	1 %	19 %
Powiat trzebnicki	30 %	31 %	11 %	2 %	26 %

Powiat wołowski	17 %	38 %	11 %	2 %	32 %
Powiat wrocławski	19 %	47 %	21 %	1 %	12 %
Powiat m.Wrocław	1 %	23 %	26 %	10 %	41 %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl (14.04.2011).

Największy odsetek pracujących w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2009 roku występował w podregionie 2 legnicko-głogowskim w powiecie górowskim – aż 38 %. Najmniej pracujących w tym sektorze w badanym roku było w mieście Wrocław – zaledwie 1 % ogółu pracujących. Sektor przemysłu i budownictwa charakteryzował się na Dolnym Śląsku dużą liczbą pracujących. Największy odsetek pracujących w tym sektorze wystąpił w powiecie polkowickim – 67 %, a najniższy w powiecie górowskim – 22 %, gdzie występował wspomniany już znaczący odsetek pracujących w rolnictwie. Szeroko pojęte usługi stanowią, podobnie jak dla całej Polski, duży rynek pracy. Największy udział pracujących w usługach w ogólnej liczbie pracujących na Dolnym Śląsku występował w 2009 roku w mieście Wrocław – 76 %, natomiast najmniejszy w powiecie polkowickim – zaledwie 25 %.

Współczynnik postindustrialności U:P (iloraz liczby pracujących w usługach do pracujących w przemyśle – NUTS–5

Dane dotyczące liczby pracujących oraz ich podział na sektory gospodarki polskiej zostały przedstawione w poprzednim wskaźniku. Współczynnik postindustrialności to iloraz liczby pracujących w usługach do pracujących w przemyśle. Im wyższa jest wartość tej relacji, tym gospodarka, region, powiat bliższy koncepcji gospodarki opartej na wiedzy, a więc też zmianom, które dokonywane są w krajach rozwiniętych, gdzie sektor usług pełni dominującą rolę w stosunku do pozostałych sektorów, w tym i przemysłu.

Współczynnik postindustrialności dla Polski wyniósł w 2009 – 1,99 w stosunku do 1,68 uzyskanego w roku 2008. Najwyższy stosunek liczby pracujących w usługach do pracujących w przemyśle występował w województwie mazowieckim – 3,22, następnie w województwie lubelskim – 2,443 oraz w województwie zachodniopomorskim – 2,34. Najniższym wskaźnikiem postindustrialności charakteryzowało się w badanym okresie województwo śląskie – 1,52. Dolny Śląsk z wynikiem 1,89 uplasował się na miejscu siódmym, poprawiając o jedną pozycję miejsce w rankingu województw. Uzyskany wynik klasyfikuje jednak region poniżej średniej krajowej i daje niezadowalającą ocenę dla woje-

wództwa pod względem tego miernika. Wysoki poziom współczynnika postindustrialności charakterystyczny był w 2009 roku dla miasta Wrocławia – 3,33, co oznacza, że na jednego pracującego w przemyśle przypada ponad trzech pracujących w usługach, co pozwala miastu realizować koncepcję gospodarki opartej na wiedzy, w której głównym źródłem utrzymania nie jest produkcja przemysłowa, polegająca na wytwarzaniu przedmiotów, lecz wytwarzanie i przetwarzanie informacji. Najniższy współczynnik postindustrialności, poniżej wartości 1, w 2009 roku nadal występował w powiecie polkowickim, oławskim, średzkim, wrocławskim, oleśnickim, świdnickim, kamiennogórskim, dzierzoniowskim oraz bolesławieckim. Oznacza to, że w tych powiatach na jednego pracującego w przemyśle przypadała mniej niż jedna osoba pracująca w usługach.

Priorytet 3. Wspieranie aktywności gospodarczej na Dolnym Śląsku

Priorytet 3. sfery gospodarczej w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) generalnie koncentruje się na rozwoju aktywności gospodarczej w regionie. Z tego względu za celowe w SRWD uznano przede wszystkim wielowymiarowe wsparcie sektora MSP. Ponadto projektowane w SRWD działania miały wzmocnić efektywne wykorzystanie zewnętrznych źródeł finansowania, promowanie produktów regionalnych, współpracę gospodarczą w regionie oraz rozszerzenie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej (SRWD, 2005)².

W dokumencie „Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD), w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym”, na którym zasadniczo został oparty niniejszy raport, wskazanych zostało dla Priorytetu 3. sfery gospodarczej 8 wskaźników (tab. 12) (Ilnicki, Janc, 2010). Ponadto cel analizy w przypadku wskaźników 4–8 uzasadnia tutaj przyjęcie dominujących poziomów agregacji danych NUTS 3 i NUTS 4 jako właściwych merytorycznie. Poziomy te dla Priorytetu 3. sfery gospodarczej pozwalają już na obserwacje różnic w ramach regionu w odniesieniu do badanego zjawiska, jednocześnie natomiast umożliwiają uniknięcie szeregu problemów metodologicznych i analitycznych wynikających z nadmiernej szczegółowości danych.

² Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku, Wrocław 2005.

**Tab. 12. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera gospodarcza, priorytet 3
– Wspieranie aktywności gospodarczej na Dolnym Śląsku**

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych
1.	Liczba miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania (roku poprzedni = 100)	NUTS – 4	TAK
2	Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania	NUTS – 3	TAK
3.	Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym (15–64 lata) na obszarach strategicznej interwencji dla zapewnienia spójności w miastach i innych obszarach tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze NUTS 4	NUTS – 5	NIE
4	Liczba projektów zrealizowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013	NUTS – 4	TAK
5	Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców	NUTS – 4	TAK
6	Podmioty gospodarcze wyrejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców	NUTS – 4	TAK
7	Saldo podmiotów gospodarczych zarejestrowanych i wyrejestrowanych w rejestrze REGON	NUTS – 3	TAK
8	Saldo migracji ludności	NUTS – 4	TAK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: D. Ilnicki, K. Janc, Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad/grudzień 2010. s. 38.

Liczba miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania

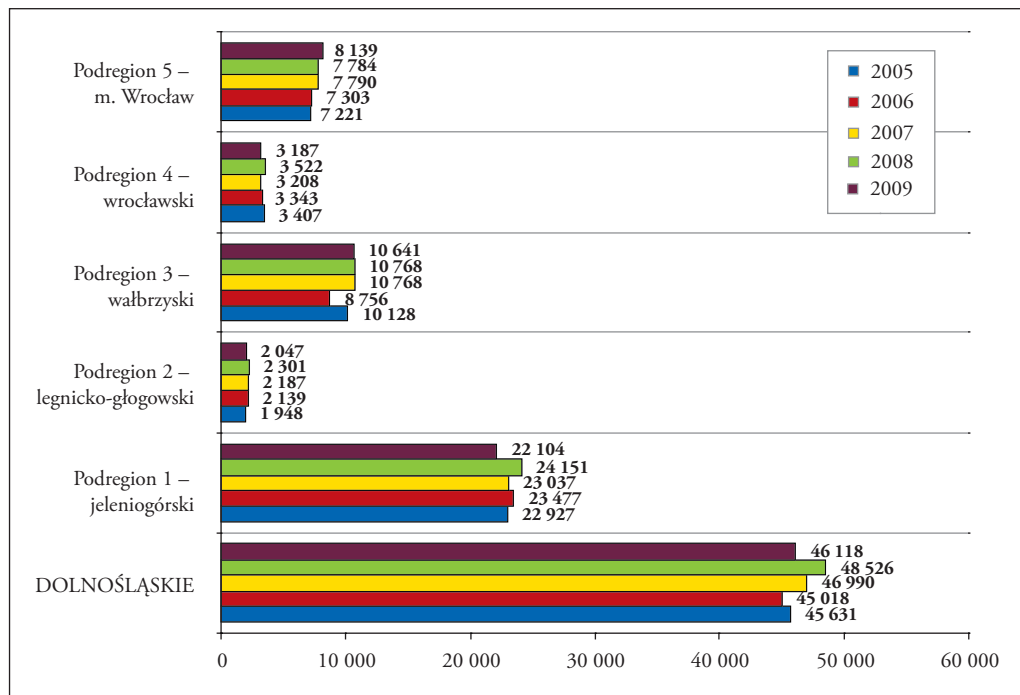
Branża turystyczna ma niewątpliwie istotne znaczenie dla funkcjonowania i rozwoju regionalnego systemu ekonomicznego. Sektor ten generuje przede wszystkim tzw. produkcję turystyczną, a także indukuję spożycie turystyczne oraz nakłady inwestycyjne. Efekty te stanowią ważny potencjalnie element w regionalnym PKB, który może być uznany za syntetyczną miarę efektywności gospodarki na danym obszarze. Z tego względu aktywność w sferze turystyki, zwłaszcza dla regionu tak predestynowanego w tym zakresie jak Dolny Śląsk, może stanowić również jedną z istotnych miar aktywności ekonomicznej obserwowanej w analizowanym województwie.

Na Dolnym Śląsku zanotowano w 2009 roku 46118 miejsc noclegowych całorocznych w obiektach zbiorowego zakwaterowania³ (rys. 10). W porównaniu do roku poprzedniego nastąpił spadek liczby przedmiotowych miejsc noclegowych w wysokości 2408 (co stanowiło spadek na poziomie 5 % w stosunku do 2008 roku). Warto jednak podkreślić, iż Dolny Śląsk należał nadal do grupy tych regionów Polski, które cechowała największa liczba dostępnych całorocznych miejsc noclegowych. Dobra pozycja województwa dolnośląskiego w tym zakresie związana jest z relatywnie silnymi tradycjami rozwoju turystyki na tym obszarze, co z kolei wynika z licznych i zróżnicowanych walorów składających się na wysoką atrakcyjność turystyczną oraz rekreacyjną regionu. Jednocześnie region należy też do ważnych, a także silnych ośrodków przemysłowych i usługowych Polski, inicjując w ten sposób dodatkowe przepływy osób w ramach turystyki biznesowej. Ponadto należy zaznaczyć, iż również wymiar jakościowy istniejącej bazy noclegowej ulega stopniowej poprawie na Dolnym Śląsku, czego egzemplifikacją jest systematyczna budowa nowych obiektów oraz modernizacja już istniejących.

³ Warto nadmienić, iż jednym z podstawowych mierników wykorzystywanych w analizach sektora turystycznego jest istniejąca baza noclegowa na danym obszarze. Ta kategoria w metodologii GUS obejmuje łącznie 18 różnych typów obiektów zbiorowego zakwaterowania. W tym specyficznym zbiorze najliczniejszą grupę stanowią obiekty hotelowe, z czego najwięcej jest hoteli, oraz tzw. pozostałe obiekty, z czego najwięcej jest ośrodków wczasowych.

Rys. 10. Liczba miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku w latach 2005–2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl/> (01.02.2011).

Na Dolnym Śląsku (rys. 10) tradycyjnie najwięcej miejsc noclegowych całorocznych znajdowało się w 2009 roku w podregionie jeleniogórskim (22 104, spadek o 161 miejsc w stosunku do 2008 rok), co wynika z dużej atrakcyjności turystycznej tego obszaru. Relatywnie silną pozycję pod tym względem w badanym okresie osiągnął także podregion wałbrzyski (10 641, wzrost liczby miejsc o 320 w stosunku do poprzedniego okresu) oraz podregion miasta Wrocław (wzrost liczby miejsc o 558 w stosunku do poprzedniego okresu). Podregiony te cechuje także posiadanie licznych atrakcji turystycznych, a dodatkowo miasto Wrocław jako stolica regionu w naturalny sposób koncentruje znaczącą część aktywności biznesowej województwa, wpływając tym samym na konieczność utrzymania adekwatnej bazy noclegowej. Natomiast znacznie gorzej w tym zestawieniu plasują się podregiony wrocławski (3 187, wzrost liczby miejsc o 1043 w stosunku do poprzedniego okresu) oraz legnicko-głogowski (2 047, wzrost liczby miejsc o 65 w stosunku do poprzedniego okresu). Należy zauważyć, iż w latach 2008/2009 najwięk-

szą dynamikę przyrostu turystycznych miejsc noclegowych całorocznych zanotowano w odniesieniu do podregionów wrocławskiego (+48 %) oraz miasta Wrocław (+7 %).

Analiza w tym zakresie na poziomie powiatów pozwala zauważyć istotne różnicowania w ramach całego województwa oraz poszczególnych podregionów Dolnego Śląska. W przypadku tej kategorii (tab. 13) najbardziej rozwiniętą infrastrukturą noclegową całoroczną dysponował w 2009 roku powiat jeleniogórski (14 622), na obszarze którego zlokalizowanych jest kilka wiodących miejscowości turystycznych o uznanej marce krajowej. W tym podregionie odnotowano jednak trend spadkowy (–5 % w relacji do 2008 roku) w odniesieniu do liczby miejsc noclegowych. Ponadto silną pozycję pod tym względem zachował powiat kłodzki (7734), z podobnych względów jak powiat jeleniogórski, wykazując przy tym także wzrost wartości analizowanego wskaźnika na poziomie 2,5 % w stosunku do poprzedniego roku. Jednocześnie należy wyeksponować istotną rolę miasta Wrocławia w regionalnej infrastrukturze turystycznej, które w latach 2008/2009 odnotowało ponad 7 % przyrost liczby całorocznych miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania.

Tab. 13. Liczba miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku w latach 2007–2009

Jednostka terytorialna	2007	2008	2009	Zmiana 2008/2009 (2008 = 100)
	[msc]	[msc]	[msc]	
Podregion 1 – jeleniogórski	21 196	22 265	22 104	99,28
Powiat bolesławiecki	548	600	565	94,17
Powiat jaworski	165	128	219	171,09
Powiat jeleniogórski	14 304	15 252	14 622	95,87
Powiat kamiennogórski	313	402	370	92,04
Powiat lubański	2 604	2 557	2 639	103,21
Powiat lwówecki	428	521	521	100
Powiat zgorzelecki	871	899	787	82,54
Powiat złotoryjski	153	153	151	98,69
Powiat m. Jelenia Góra	1810	1753	2 230	127,21
Podregion 2 – legnicko-głogowski	1 859	1 982	2 047	103,28
Powiat głogowski	152	320	320	100
Powiat górowski	19	19	56	294,74
Powiat legnicki	133	133	89	66,92

Powiat lubiński	371	344	394	114,53
Powiat polkowicki	376	353	358	101,42
Powiat m.Legnica	808	813	830	102,09
Podregion 3 – wałbrzyski	10 128	10 321	10 641	103,1
Powiat dzierzoniowski	614	597	591	98,99
Powiat kłodzki	7 284	7 541	7 734	102,56
Powiat świdnicki	718	726	1 040	143,25
Powiat wałbrzyski	1 130	1 121	1 048	93,49
Powiat ząbkowicki	382	336	228	67,86
Powiat m.Wałbrzych	–	–	–	–
Podregion 4 – wrocławski	1 915	2 144	3 187	148,65
Powiat milicki	179	246	1 075	436,99
Powiat oleśnicki	316	308	313	101,62
Powiat oławski	92	95	164	172,63
Powiat strzeliński	37	60	60	100
Powiat średzki	177	165	182	110,3
Powiat trzebnicki	306	320	386	120,63
Powiat wołowski	250	273	339	124,18
Powiat wrocławski	558	677	668	98,67
Podregion 5 – m. Wrocław	7 586	7 581	8 139	107,32
Powiat m.Wrocław	7 586	7 581	8 139	107,32

*Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS,
<http://www.stat.gov.pl/bdl>, (01.02.2011).*

Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania

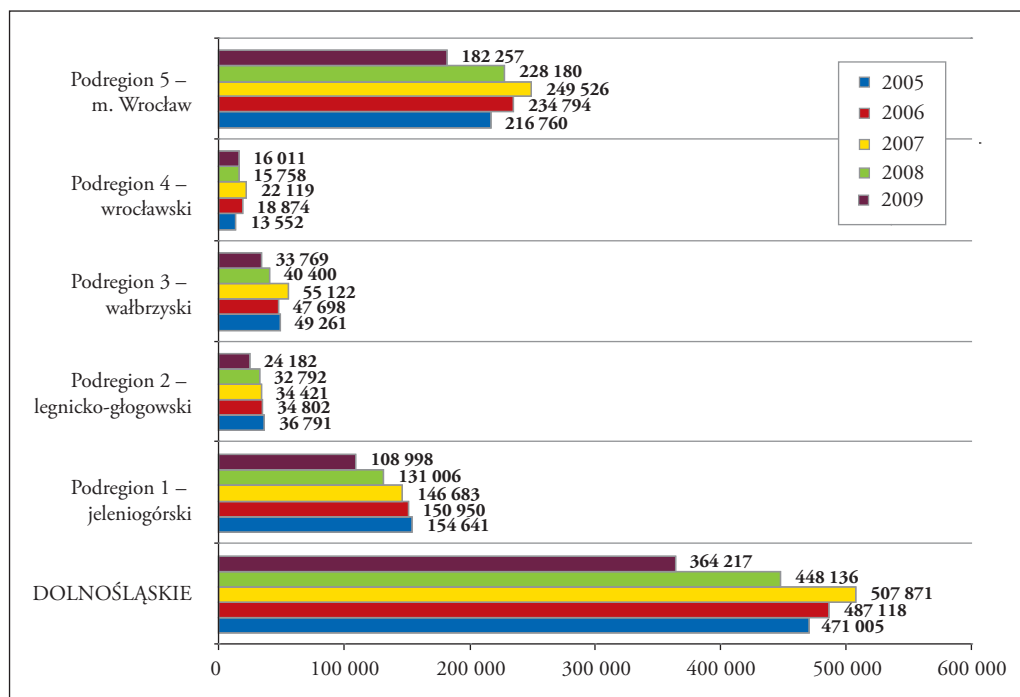
Dolny Śląsk należy do tych regionów Polski, które przyciągają relatywnie dużo turystów zarówno krajowych, jak również zagranicznych. W 2009 roku, według danych GUS, odnotowano w województwie 1 802 421 turystów ogółem korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania (BDL GUS, 2011). W porównaniu jednak do roku 2008, w którym zanotowano 2 012 586 turystów w regionie, zauważalny był spadek liczby odwiedzających województwo o ponad 10 %.

W 2009 roku liczba turystów zagranicznych odwiedzających Dolny Śląsk wyniosła 365 217, co stanowiło ponad 20 % ogólnej liczby turystów przebywających w regio-

nie. Symptomatyczny był jednak spadek obserwowanej liczby turystów zagranicznych w województwie w 2009 roku w stosunku do roku 2008. Regres ten wyniósł ponad 19 % i stanowił kontynuację obserwowanego od 2007 roku negatywnego trendu wyrażającego się systematycznym zmniejszeniem napływu zagranicznych gości do regionu. Ponadto znamienne, iż w przypadku liczby odnotowanych turystów zagranicznych w 2009 roku dominującą pozycję w regionie zajmuje miasto Wrocław. (182 257), które absorbowało wówczas niemal 50 % ogółu turystów zagranicznych odwiedzających województwo dolnośląskie (Rys. 11). Wydaje się, iż jest to nadal w dużej mierze wynik pro-biznesowej i służbowej orientacji realizowanych wizyt, co z racji funkcji tej metropolii w regionie należy uznać za naturalną tego konsekwencję. Istotnym w tym kontekście podregionem jest także podregion jeleniogórski, na terenie którego w 2009 roku zarejestrowano 108 998 turystów zagranicznych, chociaż wartość tego miernika była niższa w stosunku do analogicznego okresu poprzedniego o 17 %. Pozostałe podregiony Dolnego Śląska notowały w badanym okresie wizyty nierezydentów w zdecydowanie mniejszej skali.

Rys. 11. Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku w latach 2005–2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 01.02.2011.

Warto dodać, iż goście zagraniczni wybierają głównie na nocleg ofertę miejsc hotelowych, co jest związane przede wszystkim z dominującym charakterem wizyt na Dolnym Śląsku. Według obserwacji GUS przyjazdy te, jak wcześniej już zasygnalizowano, wynikają zazwyczaj z realizacji transakcji biznesowych lub też innych obowiązków służbowych (GUS, 2009).

Liczba projektów zrealizowanych przy współfinansowaniu środków unijnych

Niezwykłe ważnym źródłem finansowania szeregu projektów rozwojowych i modernizacyjnych dla poszczególnych województw w różnych sferach są w ostatnich latach fundusze pochodzące z budżetu UE. Na poziomie regionu kluczową rolę odgrywa niewątpliwie wsparcie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego. Pomoc ta, chociaż nie odzwierciedla całkowitej skali wsparcia ze środków UE dla danego województwa, to jednak w dużej mierze pozwala rozpoznać aktywność w tym zakresie, która może także przyczynić się następnie do kreowania ogólnie bardziej sprzyjających warunków dla rozwoju gospodarczego.

Na Dolnym Śląsku w 2009 roku zanotowano umiarkowaną aktywność (w porównaniu do innych regionów Polski) w pozyskiwaniu wsparcia finansowego w ramach RPO Województwa Dolnośląskiego. Według danych zawartych w raporcie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, na Dolnym Śląsku w analizowanym roku w ramach RPO zostało złożonych 719 wniosków (zaakceptowanych po ocenie formalnej), dla których wartość wnioskowanego dofinansowania ze środków UE wynosiła 2 515 873 598 PLN. Ostatecznie w 2009 roku zawarto w ramach RPO 505 umów, w ramach których wysokość przyznanego dofinansowania UE wyniosła 1 857 144 563 PLN (MRR, 2010). Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, iż w podanym okresie nastąpił znaczący wzrost wartości przyznanego dofinansowania w ramach RPO Dolnego Śląska w porównaniu do 2008 roku, co wynikało z postępującej realizacji strategicznych założeń rozwojowych finansowanych w istotnym zakresie w ramach Perspektywy Finansowej 2007–2013.

Należy zauważyć, iż RPO dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013 został zaakceptowany przez Komisję Europejską w dniu 4 września 2007 roku. Natomiast, według informacji UMWD, prace nad Szczegółowym Opiskiem Priorytetów RPO WD oraz innymi dokumentami niezbędnymi w procesie wdrażania zakończyły się w roku 2008. Ponadto zorganizowanie całej struktury Instytucji Zarządzającej RPO WD wymagało przygotowania wielu projektów z zakresu pomocy technicznej (Priorytet 10. RPO

WD). Dopiero po zakończeniu wskazanych prac możliwe było przeprowadzenie pierwszych naborów wniosków o dofinansowanie projektów w ramach pozostałych priorytetów oraz w konsekwencji wybór projektów indywidualnych z Wykazu Indykatywnych Projektów Kluczowych. Kolejnym krokiem było natomiast podpisanie/wydanie umów/decyzji o przyjęciu do częściowego finansowania beneficjentów, których projekty zostały wybrane w przeprowadzonych postępowaniach konkursowych. Z tych względów w 2008 roku zrealizowano jedynie 42 projekty (w tym 35 w ramach Priorytetu 10. Pomoc Techniczna). Na pozostałe 7 projektów składało się 5 projektów z Priorytetu 3. Transport i 2 projekty z Priorytetu 7. Edukacja. Umowy o dofinansowanie wskazanych 7 projektów zostały podpisane w końcu grudnia 2008 roku. Natomiast w 2009 roku, po rozpoczęciu wcześniej zaplanowanych prac przygotowawczych, zrealizowano łącznie w ramach RPO WD 416 projektów.

Najbardziej aktywnym podregionem Dolnego Śląska (tab. 14) pod względem zrealizowanych projektów w ramach RPO Województwa Dolnośląskiego był w 2009 roku podregion miasta Wrocław (129 projektów). Ponadto dużą aktywność w analizowanym zakresie wykazał podregion jeleniogórski (90 projektów), w tym zwłaszcza powiat lubański (14 projektów), złotoryjski (13 projektów) oraz powiat miasta Jelenia Góra (11 projektów). Relatywnie dużą aktywność na wskazanym polu wykazały także: podregion wrocławski (85 projektów), w tym zwłaszcza powiat oleśnicki (16 projektów) i trzebnicki (14 projektów) oraz podregion wałbrzyski, w tym zwłaszcza powiat kłodzki (24) i wałbrzyski (21).

Tab. 14. Liczba projektów zrealizowanych w latach 2008–2009 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013⁴

Priorytety 1–10		
Jednostka terytorialna	Rok 2008	Rok 2009
DOLNOŚLĄSKIE*		416
Podregion 1 – jeleniogórski		90
Powiat bolesławiecki		10
Powiat jaworski	1	10
Powiat jeleniogórski		12

⁴ Zgodnie z metodologią przyjętą przez Departament PRO UMWD Priorytet 10 Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013 obejmuje projekty z zakresu pomocy technicznej. Są to projekty realizowane przez Instytucję Zarządzającą lub Dolnośląską Instytucję Pośredniczącą i służą wsparciu administracyjnemu w procesie wdrażania programu operacyjnego.

Powiat kamiennogórski		8
Powiat lubański		14
Powiat lwówecki		7
Powiat zgorzelecki		5
Powiat złotoryjski		13
Powiat m. Jelenia Góra		11
Podregion 2 – legnicko-głogowski		31
Powiat głogowski		6
Powiat górowski		2
Powiat legnicki	2	7
Powiat lubiński		9
Powiat polkowicki		3
Powiat m. Legnica		4
Podregion 3 – wałbrzyski		77
Powiat dzierzoniowski		13
Powiat kłodzki		24
Powiat świdnicki		15
Powiat wałbrzyski		21
Powiat ząbkowicki	1	4
Podregion 4 – wrocławski		85
Powiat milicki		5
Powiat oleśnicki		16
Powiat oławski		12
Powiat strzeliński	1	12
Powiat średzki		9
Powiat trzebnicki		14
Powiat wołowski		4
Powiat wrocławski		13
Podregion 5 – m. Wrocław	37	129

* jako województwo dolnośląskie wskazane zostały projekty realizowane na terenie więcej niż 1 powiatu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez: Dział Monitoringu, Raportowania oraz Zarządzania Finansowego, Wydział Zarządzania RPO, Departament RPO, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego.

Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców

Regionalny system ekonomiczny w naturalny sposób bazuje przede wszystkim na zlokalizowanych na terenie województwa przedsiębiorstwach (krajowych i zagranicznych), niezależnie od ich struktury właścicielskiej, prowadzących aktywną działalność operacyjną zarówno na rynku dolnośląskim i ogólnopolskim, jak również niekiedy na rynkach międzynarodowych. W rezultacie można więc stwierdzić, iż to potencjał reprezentowany przez operujące w regionie przedsiębiorstwa, jak również ich aktywność, jest także jedną z kluczowych determinant kształtujących funkcjonowanie województwa w wymiarach ekonomicznym i społecznym. Jednocześnie należy wyeksponować fakt, iż jednym z istotnych przejawów aktywności gospodarczej w regionie są zmiany zachodzące w sferze podmiotów gospodarczych działających w województwie.

Dolny Śląsk w 2009 roku cechowała znacząca w wymiarze ilościowym populacja przedsiębiorstw, którą można było zaliczyć do jednej z największych w kraju. Według danych GUS, w okresie tym zarejestrowano w systemie REGON ogółem 316 811 podmiotów gospodarczych (BDL, GUS). W stosunku do roku poprzedniego zanotowano niewielki wzrost liczby przedsiębiorstw w województwie dolnośląskim, zaledwie o 91 (+0,02 %), co było, formalnie rzecz biorąc, kontynuacją trendu wzrostowego w tym zakresie. Wzrost ten jednak miał charakter śladowy, chociaż z uwagi na kryzysowe wówczas wydarzenia w gospodarce światowej oraz ich skutki widoczne także w gospodarce polskiej, może być uznany jako neutralny.

Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowano w podregionie miasta Wrocław (97 595; wzrost w stosunku do poprzedniego roku o 1593 podmioty) oraz podregionie wałbrzyskim (69 351, spadek w stosunku do poprzedniego roku o 5442 podmioty). Znamienne, iż w ogólnej populacji przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON na Dolnym Śląsku dominowały w 2009 roku nadal osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (224 925 tego rodzaju podmiotów gospodarczych). Ponadto warto zauważyć, iż na Dolnym Śląsku w 2009 roku przypadało średnio 1101 przedsiębiorstw na 10 000 ludności (nie odnotowano zmiany w tym zakresie wobec roku 2008), co plasowało pod tym względem województwo w ścisłej czołówce Polski.

Istotną miarą aktywności gospodarczej w regionie jest również liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 000 mieszkańców. Wartość tego wskaźnika w 2009 roku dla Dolnego Śląska wyniosła 102 i była wyższa o 7 podmiotów w stosunku do roku poprzedniego. W rezultacie nastąpiła kontynuacja trendu wzrostowego.

wego w odniesieniu do wartości przedmiotowego miernika obserwowana od 2007 roku (tab. 15). Na poziomie agregacji danych NUTS 3 wyraźnie widać, iż kluczowym centrum aktywności ekonomicznej regionu w 2009 roku nadal pozostawało miasto Wrocław, dla którego wartość przedmiotowej figury wyniosła 129 (wzrost o 12 podmiotów w stosunku do 2008 roku), co znacznie przekraczało średnią dla całego regionu. Aktywnymi obszarami w tej sferze były również podregiony: jeleniogórski – 105 podmiotów (wzrost o 8 podmiotów w relacji do 2008 roku) oraz wrocławski – 94 podmioty (w tym przypadku wartość wskaźnika nie uległa zmianie w relacji do poprzedniego roku). Zdecydowanie gorzej natomiast prezentowała się w tym aspekcie sytuacja podregionów: wałbrzyskiego – 89 podmiotów (wzrost o 7 podmiotów w stosunku do roku poprzedniego) oraz legnicko-głogowskiego – 91 podmiotów (wzrost o 6 podmiotów w stosunku do roku poprzedniego).

**Tab. 15. Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane w rejestrze REGON
na 10 tys. ludności w latach 2005–2009**

	2005	2006	2007	2008	2009
Dolny Śląsk	81	90	89	95	102
Podregion 1 – jeleniogórski	79	94	89	97	105
Podregion 2 – legnicko-głogowski	79	76	82	85	91
Podregion 3 – wałbrzyski	81	84	77	82	89
Podregion 4 – wrocławski	68	80	83	94	94
Podregion 5 – m. Wrocław	95	112	111	117	129

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (01.02.2011).

Na poziomie agregacji danych NUTS 4 (tab. 16) można stwierdzić, iż w 2009 roku w podregionie jeleniogórskim wysoką aktywność w analizowanym zakresie prezentował sam powiat jeleniogórski (139) oraz miasto Jelenia Góra (132), stanowiące jego centrum ekonomiczne. W podregionie legnicko-głogowskim w badanym okresie najwięcej nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON odnotowano w mieście Legnica (117), natomiast w podregionie wałbrzyskim był to powiat dzierżoniowski (96). W podregionie wrocławskim najwyższa wartość przedmiotowego wskaźnika została zanotowana dla powiatów wrocławskiego (114) i trzebnickiego (104), jak również dla podregionu miasta Wrocław (129).

**Tab. 16. Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane na Dolnym Śląsku
w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w latach 2008–2009**

Jednostka terytorialna	Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności		Zmiana w stosunku do 2008 roku
	2008	2009	
Podregion 1 – jeleniogórski	97	105	8
Powiat bolesławiecki	87	100	13
Powiat jaworski	90	112	22
Powiat jeleniogórski	141	139	–2
Powiat kamiennogórski	91	92	1
Powiat lubański	88	96	8
Powiat lwówecki	94	90	–4
Powiat zgorzelecki	79	82	3
Powiat złotoryjski	77	95	18
Powiat m.Jelenia Góra	123	132	9
Podregion 2 – legnicko-głogowski	85	91	6
Powiat głogowski	84	87	3
Powiat górowski	92	98	6
Powiat legnicki	82	88	6
Powiat lubiński	72	77	5
Powiat polkowicki	58	75	17
Powiat m.Legnica	112	117	5
Podregion 3 – wałbrzyski	82	89	7
Powiat dzierzoniowski	88	96	18
Powiat kłodzki	73	85	12
Powiat świdnicki	86	93	7
Powiat wałbrzyski	75	90	15
Powiat ząbkowicki	103	81	–22
Podregion 4 – wrocławski	94	94	0
Powiat milicki	91	86	–5
Powiat oleśnicki	88	89	1
Powiat oławski	86	89	3
Powiat strzeliński	94	80	14
Powiat średzki	84	80	–4
Powiat trzebnicki	110	104	–6

Powiat wołowski	78	79	1
Powiat wrocławski	107	114	7
Podregion 5 – m. Wrocław	117	129	12
Powiat m. Wrocław	117	129	12

Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.03.2011).

Warto zauważyć, iż największy przyrost analizowanego miernika zanotowano w 2009 roku (w porównaniu do poprzedniego roku) w powiatach: jaworskim (+22), dzierzoniowskim (+18), polkowickim (+17) wałbrzyskim (+15) i strzelińskim (+14). Natomiast regresję w odniesieniu do wartości przedmiotowego wskaźnika zanotowano w powiatach: ząbkowickim (–22), trzebnickim (–6), milickim (–5), średzkim (–4), lwóweckim (–4) i jeleniogórskim (–2).

Podmioty gospodarcze wyrejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców

Dla Dolnego Śląska (tab. 17) liczba podmiotów gospodarczych wyrejestrowanych z rejestru REGON na 10 000 mieszkańców w 2009 roku wyniosła 101, co oznaczało znaczący wzrost liczby przedsiębiorstw kończących swoją działalność na rynku (–35). Największe wartości tego miernika odnotowano dla podregionu wałbrzyskiego – 166 (wzrost liczby wyrejestrowanych podmiotów o 104) oraz podregionu miasta Wrocław – 91 (wzrost liczby wyrejestrowanych podmiotów o 6). Szczególny niepokój mogą zatem budzić odczyty analizowanego miernika w odniesieniu do podregionu wałbrzyskiego, w którym prezentowane wartości przekraczają znacząco średnią dla regionu w tym zakresie. W przypadku podregionu miasta Wrocław podane wartości należy traktować ze znacznie większym dystansem poznawczym. Stolica Dolnego Śląska, jako obszar cechujący się dużą aktywnością w zakresie przedsiębiorczości, tj. obszar, na którym rejestruje się znaczący przyrost przedsiębiorstw, zwykle także charakteryzuje się znaczącą liczbą podmiotów kończących swoją działalność operacyjną. Jest to wynik naturalnych fluktuacji w lokalnych centrach aktywności ekonomicznej, mający związek z uwarunkowaniami rynkowymi w danym okresie.

Na poziomie agregacji danych NUTS 4 (tab. 18) można zauważyć, iż w podregionie jeleniogórskim najwięcej podmiotów na 10 000 mieszkańców wyrejestrowano w 2009 w powiatach jeleniogórskim (117) oraz mieście Jelenia Góra (106). W podregionie legnicko-głogowskim najwięcej wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych z rejestru

REGION odnotowano w mieście Legnica (96) oraz powiecie głogowskim (86), natomiast w podregionie wałbrzyskim były to powiaty dzierżoniowski (217) i kłodzki (210). W podregionie wrocławskim najwyższą wartość przedmiotowego wskaźnika została zanotowana dla powiatów milickiego (83) i oławskiego (83) oraz dla podregionu miasta Wrocław (72).

Tab. 17. Podmioty gospodarcze wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności w latach 2005–2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Dolny Śląsk	83	87	70	66	101
Podregion 1 – jeleniogórski	59	103	69	63	85
Podregion 2 – legnicko-głogowski	77	76	65	67	76
Podregion 3 – wałbrzyski	83	65	65	62	166
Podregion 4 – wrocławski	76	77	53	53	69
Podregion 5 – m. Wrocław	113	111	94	85	91

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (01.02.2011).

Tab. 18. Podmioty gospodarcze wykreślone na Dolnym Śląsku w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w latach 2008–2009

Jednostka terytorialna	Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności		Zmiana w stosunku do 2008 roku
	2008	2009	
Podregion 1 – jeleniogórski	63	85	22
Powiat bolesławiecki	63	75	12
Powiat jaworski	51	84	33
Powiat jeleniogórski	87	117	30
Powiat kamiennogórski	39	73	34
Powiat lubański	58	82	24
Powiat lwówecki	48	70	22
Powiat zgorzelecki	48	80	32
Powiat złotoryjski	47	63	16
Powiat m.Jelenia Góra	100	106	6
Podregion 2 – legnicko-głogowski	67	76	9
Powiat głogowski	74	86	12
Powiat górowski	44	63	19

Powiat legnicki	58	72	14
Powiat lubiński	60	67	7
Powiat polkowicki	51	51	0
Powiat m.Legnica	89	96	7
Podregion 3 – wałbrzyski	62	166	104
Powiat dzierżoniowski	63	217	154
Powiat kłodzki	60	210	150
Powiat świdnicki	63	131	68
Powiat wałbrzyski	67	141	74
Powiat ząbkowicki	51	128	77
Podregion 4 – wrocławski	53	69	16
Powiat milicki	65	83	18
Powiat oleśnicki	54	69	15
Powiat oławski	51	83	32
Powiat strzeliński	38	56	18
Powiat średzki	46	53	7
Powiat trzebnicki	56	71	15
Powiat wołowski	57	56	-1
Powiat wrocławski	56	72	16
Podregion 5 – m. Wrocław	85	91	6
Powiat m.Wrocław	85	91	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.03.2011).

Należy zauważyć, iż największy przyrost analizowanego miernika, co ma niewątpliwie negatywną interpretację, zanotowano w 2009 roku w powiatach: dzierżoniowskim, kłodzkim, ząbkowickim, wałbrzyskim i świdnickim. W rezultacie cały podregion wałbrzyski w badanym okresie wykazywał wartości przedmiotowego wskaźnika przekraczające średnią dla Dolnego Śląska.

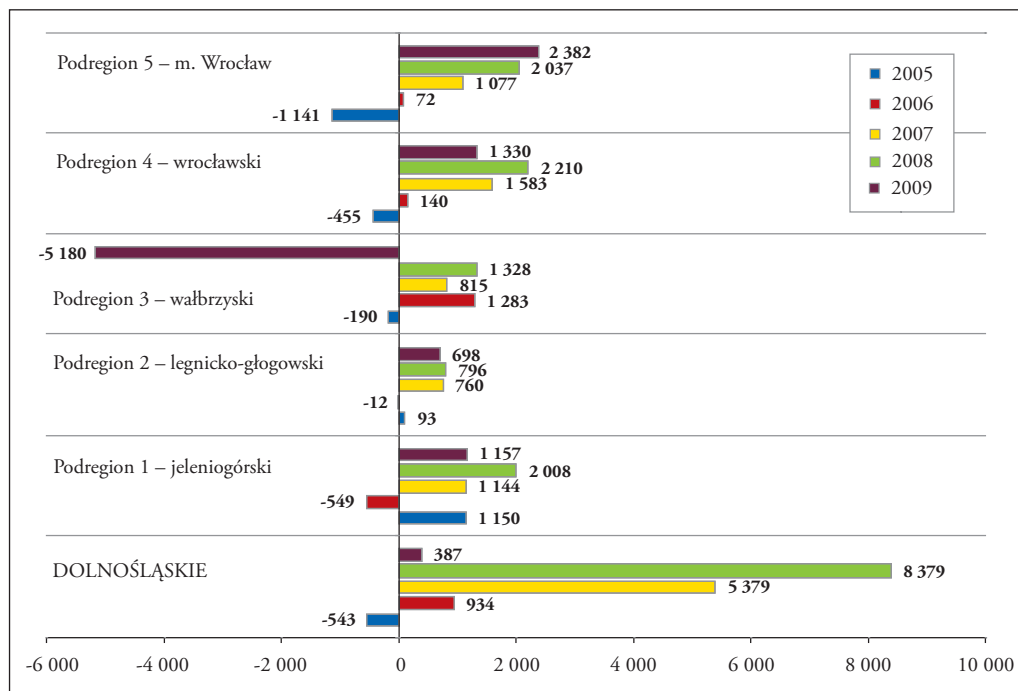
Saldo podmiotów gospodarczych zarejestrowanych i wyrejestrowanych w rejestrze REGON

Uzasadnionym merytorycznie elementem tej części opracowania jest także wykorzystanie miernika wskazującego na ogólne saldo podmiotów gospodarczych zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON. Miernik ten ujawnia ostateczny rezultat i swoisty bilans aktywności ekonomicznej na danym obszarze w zdefiniowanym okresie.

Na Dolnym Śląsku, według danych GUS, zanotowano generalnie w 2009 roku dodatnie saldo w odniesieniu do nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON podmiotów gospodarczych. Saldo to wyniosło wówczas 387 podmiotów i oznaczało odwrócenie wcześniejszej pozytywnej tendencji w tym zakresie.

Na poziomie agregacji danych NUTS 3 (rys. 12) wyraźnie widać, iż w 2009 roku największe dodatnie saldo odnotował podregion miasta Wrocław (+2382 podmioty). Ponadto podobną pozytywną tendencję obserwowano w podregionie wrocławskim (+1330 podmioty), podregionie jeleniogórskim (+1157) oraz podregionie legnickim (+698). Jedynie podregion wałbrzyski zanotował znaczące ujemne saldo (–5180) w badanym okresie. W tym kontekście warto wyeksponować fakt, iż pomimo znacznie gorszej koniunktury na rynku wewnętrznym i zagranicznym, co miało związek z eskalacją zjawisk kryzysowych w gospodarce globalnej, Dolny Śląsk wykazywał nadal istotną aktywność w zakresie rozwoju przedsiębiorczości. Jednocześnie wskazywało to w dużym stopniu na utrzymanie też ogólnej pozycji konkurencyjnej regionalnego systemu ekonomicznego.

Rys. 12. Saldo podmiotów nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych w rejestrze REGON na Dolnym Śląsku w latach 2005–2008

Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (01.02.2011).

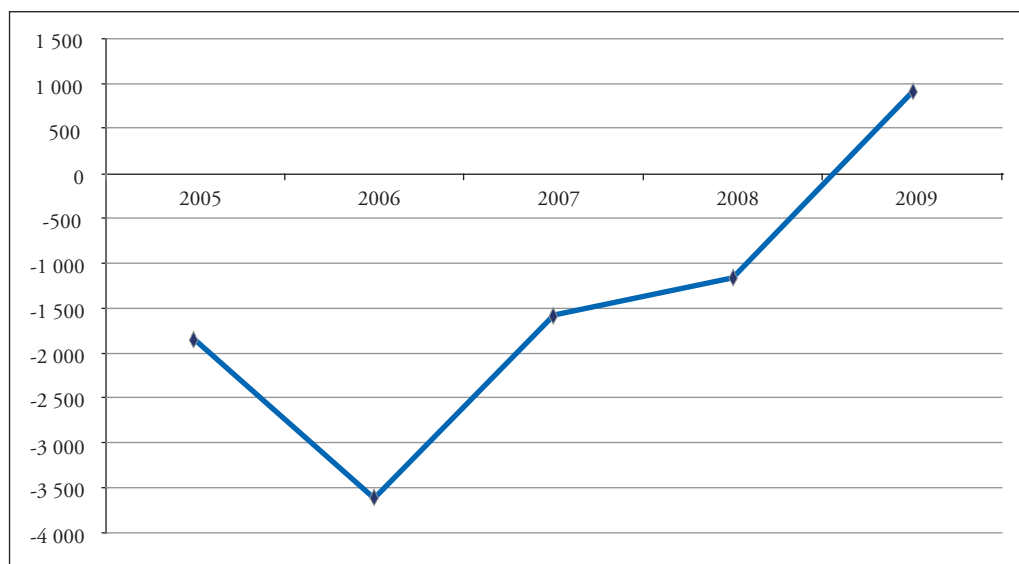
Saldo migracji ludności

Migracje ludności są jedną z kluczowych determinant wpływających na stan liczebności populacji na danym terenie. Z uwagi na strategiczny wymiar oraz znaczenie kapitału ludzkiego jest to zatem zjawisko niezwykle ważne, posiadające liczne odniesienia i konsekwencje dla systemu społeczno-gospodarczego danego obszaru. Tym bardziej, że w obliczu procesów globalizacji oraz, jak w przypadku Polski, procesów integracji w Europie i otwarcia rynków pracy w wybranych europejskich krajach wysoko rozwiniętych, skala migracji znacząco wzrosła w ostatnich latach. Przybliżoną natomiast syntetyczną miarą tego newralgicznego zjawiska społecznego może być niewątpliwie saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ogółem.

Na Dolnym Śląsku notowane było w 2009 roku dodatnie saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ogółem (rys. 13). W podanym okresie bilans ten wyniósł

907 osób, przełamując w ten sposób wcześniejszy niekorzystny trend rejestrowany w regionie wyrażający się systematycznym ujemnym saldem migracji (w 2008 roku saldo to wyniosło –1160 osób). Zahamowanie narastania ujemnego salda migracji wewnętrznych i zagranicznych można zatem uznać za istotny i pozytywny trend.

Rys. 13. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ogółem na Dolnym Śląsku w latach 2005–2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (01.02.2011).

Na poziomie agregacji danych NUTS 3 (tab. 19) w 2009 roku największe ujemne saldo migracji nadal notowano w podregionie wałbrzyskim (–1238) oraz podregionach jeleniogórskim (–992) i legnicko-głogowskim (–865). Warto jednak podkreślić, iż ujemne saldo migracji wyraźnie zmalało w tych podregionach w stosunku do analogicznego okresu poprzedniego. Notowany na tym obszarze ujemny bilans migracji był skorelowany ze znacznie trudniejszą sytuacją na lokalnych rynkach pracy, a w związku z tym silniejszą też presją na migrację wewnętrzną (w ramach Dolnego Śląska lub Polski) oraz migracją zagraniczną. Zupełnie odmiennie natomiast kształtowała się sytuacja w badanym okresie w podregionie wrocławskim (+3183) i samym mieście Wrocław (+819). W tych ostatnich przypadkach zanotowano wyraźnie dodatnie saldo migracji. Był to wynik nie tylko relatywnie korzystniejszych uwarunkowań ekonomicznych wyrażających się większymi moż-

liwościami znalezienia i utrzymania miejsca pracy, ale także zmianą modelu życia, rozumianą jako większą skłonność do osiedlania się na terenach w bezpośrednim sąsiedztwie regionalnej metropolii.

**Tab. 19. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na Dolnym Śląsku
w latach 2005–2009**

Jednostka terytorialna	2005	2006	2007	2008	2009
Dolny Śląsk	–1849	–3626	–1570	–1160	907
Podregion 1 – jeleniogórski	–1181	–1899	–1279	–1177	–992
Podregion 2 – legnicko-głogowski	–1516	–1609	–1369	–1165	–865
Podregion 3 – wałbrzyski	–1821	–2190	–1904	–1653	–1238
Podregion 4 – wrocławski	1300	2377	3201	2652	3183
Podregion 5 – m. Wrocław	1369	–305	–219	183	819

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (01.02.2011).

Na poziomie agregacji danych NUTS 4 (tab. 20) można zauważyć, iż w 2009 roku w podregionie jeleniogórskim największe ujemne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ogółem ujawniono w powiatach: zgorzeleckim (–288), miasta Jelenia Góra (–287), lubańskim (–193) i kamiennogórskim (–192). Na tym obszarze tylko w powiecie jeleniogórskim zanotowano dodatnie saldo migracji (+244). W podregionie legnicko-głogowskim niemal wszystkie powiaty zarejestrowały ujemne saldo migracji, z tego największy ubytek odnotowano w powiatach: lubińskim (–295), głogowskim (–287), w mieście Legnica (–249) oraz polkowickim (–101). Jedynie powiat legnicki odnotował w badanym okresie dodatnie saldo migracji (+126). W podregionie wałbrzyskim zanotowano ujemne wartości analizowanego wskaźnika dla wszystkich powiatów, z czego najwyższe w powiatach wałbrzyskim (–663) i kłodzkim (–435). W podregionie wrocławskim jedynie w trzech powiatach zanotowano relatywnie niewielkie ujemne saldo migracji. Były to powiaty strzeliński (–52), wołowski (–45) i milicki (–26). W pozostałych powiatach podregionu wrocławskiego zanotowano dodatnie saldo migracji, z czego najwyższe w powiecie trzebnickim (+392), oławskim (+311) i średzkim (+241). Ponadto także w mieście Wrocław odnotowano znaczącą dodatnią wartość przedmiotowego wskaźnika za 2009 rok (+819).

**Tab. 20. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na Dolnym Śląsku
w latach 2008–2009**

Jednostka terytorialna	Saldo migracji ogółem		Zmiana w stosunku do roku 2008*
	2008	2009	
Podregion 1 – jeleniogórski	–1 177	–992	185
Powiat bolesławiecki	–26	–11	15
Powiat jaworski	–111	–88	23
Powiat jeleniogórski	125	244	119
Powiat kamiennogórski	–217	–182	35
Powiat lubański	–141	–193	–52
Powiat lwówecki	–68	–134	–66
Powiat zgorzelecki	–311	–288	23
Powiat złotoryjski	–133	–53	80
Powiat m. Jelenia Góra	–295	–287	8
Podregion 2 – legnicko-głogowski	–1 165	–865	300
Powiat głogowski	–419	–287	132
Powiat górowski	–137	–59	78
Powiat legnicki	167	126	–41
Powiat lubiński	–329	–295	34
Powiat polkowicki	–123	–101	22
Powiat m. Legnica	–324	–249	75
Podregion 3 – wałbrzyski	–1 653	–1238	415
Powiat dzierzoniowski	–101	–58	43
Powiat kłodzki	–463	–435	28
Powiat świdnicki	–288	–1	287
Powiat wałbrzyski	–750	–663	87
Powiat ząbkowicki	–51	–81	–30
Podregion 4 – wrocławski	2 652	3183	531
Powiat milicki	–30	–26	4
Powiat oleśnicki	13	190	177
Powiat oławski	153	311	158
Powiat strzeliński	–2	–52	–50
Powiat średzki	263	241	–22
Powiat trzebnicki	379	392	13

Powiat wołowski	-56	-45	11
Powiat wrocławski	1 932	2172	240
Podregion 5 – m. Wrocław	183	819	636
Powiat m.Wrocław	183	819	636

* Zmiana salda w tab. 20 oznacza: wartości ze znakiem „-” wyrażają wzrost ujemnego salda lub spadek salda dodatniego w 2009 roku w relacji do 2008 roku; wartości dodatnie wyrażają natomiast wzrost salda dodatniego lub zmniejszenie salda ujemnego w 2009 roku w relacji do 2008 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Należy podkreślić, iż na Dolnym Śląsku w 2009 roku we wszystkich powiatach, które odnotowały ujemne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ogółem (z wyjątkiem powiatów ząbkowickiego i strzelińskiego), nastąpiło zmniejszenie tegoż salda w stosunku do wartości rejestrowanych w 2008 roku. Jednocześnie w zdecydowanej większości powiatów, które notowały w 2008 roku dodatnie saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych, w 2009 roku zanotowano dalszy wzrost wartości analizowanego miernika. Oznacza to na poziomie regionu, jak już wcześniej sygnalizowano, istotną i pozytywną zmianę w tym zakresie wyrażającą się większą generalnie ilością osób napływających do województwa dolnośląskiego, aniżeli osób odpływających do innych regionów Polski lub nawet innych krajów.

Beata Raszka, Paweł Pach

2. Sfera przestrzenna

W ramach sfery przestrzennej określony został cel szczegółowy, który zakładał zwiększenie spójności przestrzennej i infrastrukturalnej regionu i jego integrację z europejskimi obszarami wzrostu. Wyznaczono również pięć priorytetów:

Priorytet 1 – Poprawa spójności przestrzennej regionu,

Priorytet 2 – Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich,

Priorytet 3 – Poprawa ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych,

Priorytet 4 – Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki,

Priorytet 5 – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu.

Priorytet 1. Poprawa spójności przestrzennej regionu

Ze wskazanych w „Metodologii...” sześciu wskaźników w ramach priorytetu 1. dostępne są dane jedynie dla trzech wskaźników (wyłącznie na poziomie województw – NUTS2). Dla pozostałych wskaźników brak jest danych statystycznych dla przyjętego okresu raportowania.

W przypadku omawianego priorytetu dane do monitoringu na poziomie województwa wydają się być bardziej przydatne niż dane na poziomie powiatów. Gęstość sieci komunikacyjnej jest w ramach województwa dolnośląskiego zróżnicowana i w dużej mierze jest związana z siecią osadniczą oraz uwarunkowaniami przyrodniczymi (np. ukształtowanie terenu). W związku z powyższym analiza wskaźników na poziomie województw pozwoli na opracowanie bardziej ogólnych, jednak miarodajnych wyników. Przyjęcie za mianownik jednostki terytorialnej we wskaźnikach 5 i 6 ma tę przewagę nad alternatywnym rozwiązaniem, że odnośnik terytorialny jest niezmienny w czasie (dzięki temu wskaźnik nie będzie zmieniał wartości w związku ze zmianami liczby ludności).

**Tab. 21. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera przestrzenna priorytet 1
– Poprawa spójności przestrzennej regionu**

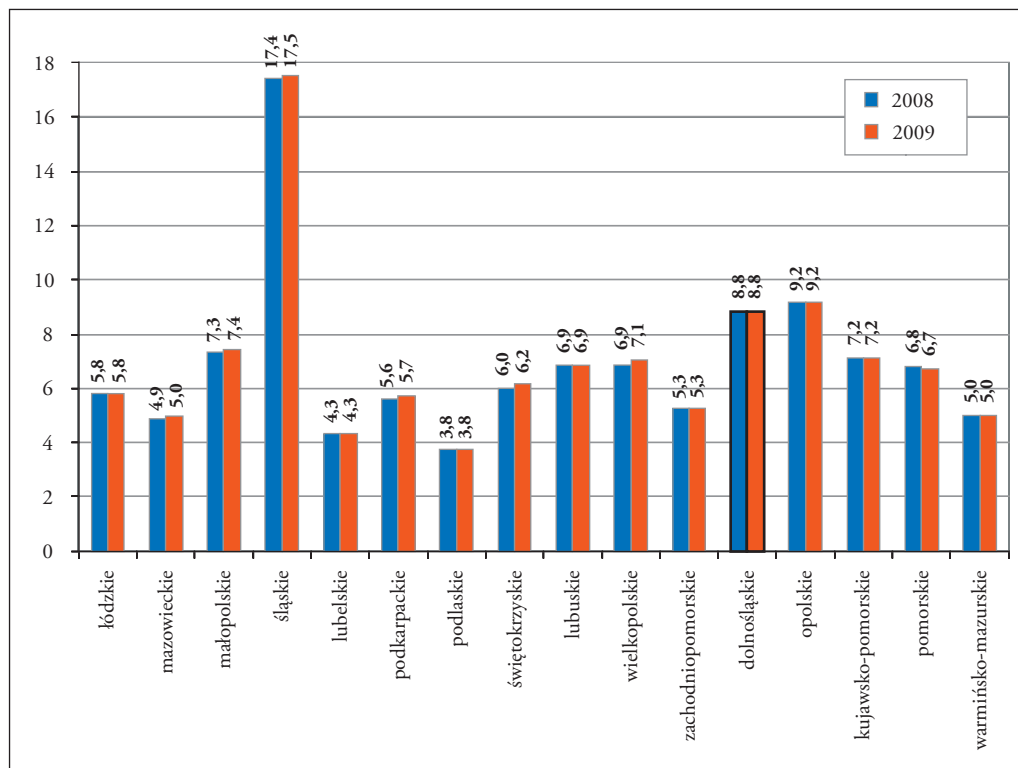
Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych za 2009 rok
1.	Długość dróg krajowych zmodernizowanych w ogólnej ich długości	NUTS – 2	NIE
2.	Stopień osiągnięcia rzeczowych wskaźników kontraktów terytorialnych	NUTS – 2	NIE
3.	Długość linii kolejowych eksploatowanych	NUTS – 2	TAK
4.	Długość zmodernizowanych linii kolejowych w ogólnej długości linii kolejowych	NUTS – 4	NIE
5.	Drogi publiczne o twardej nawierzchni (na 100 km ² , 10 tys. ludności)	NUTS – 2	TAK
6.	Linie kolejowe eksploatowane, w tym zelektryfikowane (na 100 km ² , 10 tys. ludności)	NUTS – 2	TAK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Ilnicki D., Janc K., Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 39.

Długość linii kolejowych eksploatowanych (na 100 km²)

W 2009 r. wskaźnik długości eksploatowanych linii kolejowych w przeliczeniu na 100 km² dla województwa dolnośląskiego wyniósł 8,8 km. Taką samą wartość wskaźnika zanotowano w 2008 r. W skali kraju jest to wynik wysoki, lokujący województwo na trzecim miejscu (po woj. śląskim i opolskim) – rys. 14. Relatywnie gęsta sieć połączeń kolejowych wynika z uwarunkowań historyczno-gospodarczych i nie stanowi miarodajnego wskaźnika realizacji strategii. Dlatego w celu uzyskania wskaźnika mogącego stanowić ocenę działań w zakresie poprawy spójności przestrzennej regionu niezbędne jest zestawienie wskaźników długości eksploatowanych linii kolejowych na 100 km² w poprzedzających latach 2007 i 2008 oraz analizowanym 2009 r. Porównanie to pokazuje, że o ile w ciągu 2008 r. wskaźnik wzrósł o 0,1 km/100 km², to rok 2009 przyniósł stagnację wskaźnika. W 2008 r. do eksploatacji włączono 30 km linii kolejowych, natomiast w roku 2009 – 13 km. Województwo dolnośląskie znalazło się w grupie ośmiu województw o dodatnim rocznym bilansie. Wyższe wskaźniki odnotowano w województwach wielkopolskim, małopolskim, mazowieckim, śląskim, świętokrzyskim, lubelskim i podkarpackim. Jednocześnie w pięciu województwach długość eksploatowanych linii kolejowych zmalała.

Rys. 14. Wskaźniki eksploatowanych linii kolejowych w przeliczeniu na 100 km² dla województw w 2008 i 2009 r.

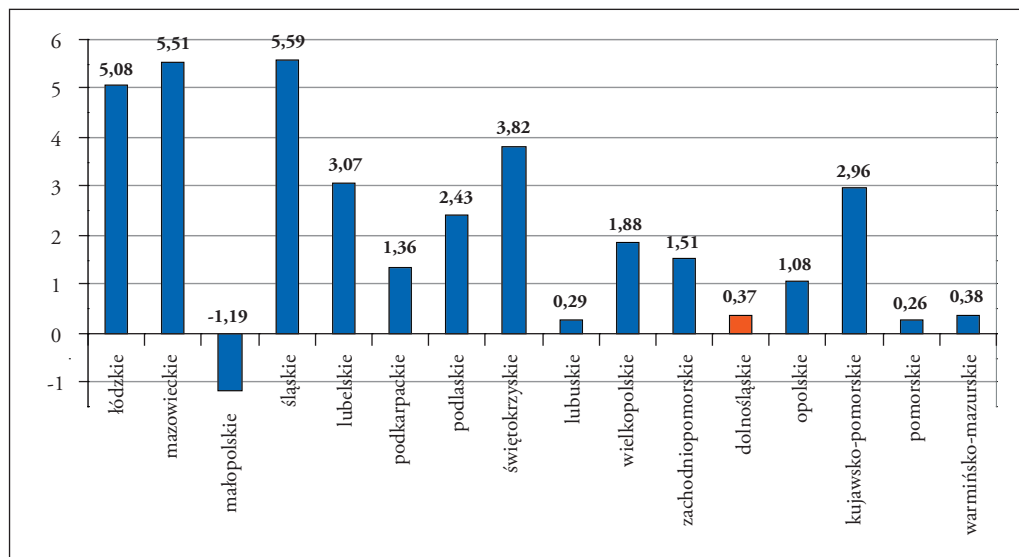

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Drogi publiczne o twardej nawierzchni (na 100 km²)

Realizacja inwestycji drogowych jest zadaniem rozłożonym zwykle na kilka lat, stąd analiza corocznych wskaźników nie w pełni oddaje ich dynamikę. Przyjąć można, że oceną o wiele bardziej miarodajną będzie zestawienie okresów trzy- lub pięcioletnich. W raporcie za 2008 r. określano wartości wskaźników za rok 2008, dzięki czemu uzyskano wstępne dane służące sporządzeniu tego typu zestawień w perspektywie najbliższych lat. Przytoczenie danych za 2009 r. stanowi kontynuację monitoringu danych rocznych, które będą mogły posłużyć za wyjściowy materiał do analizy zmian wskaźnika w okresach kilkuletnich.

Rys. 15. Zmiana wskaźnika długości utwardzonych dróg publicznych w przeliczeniu na 100 km² dla województw w 2009 r. w odniesieniu do 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

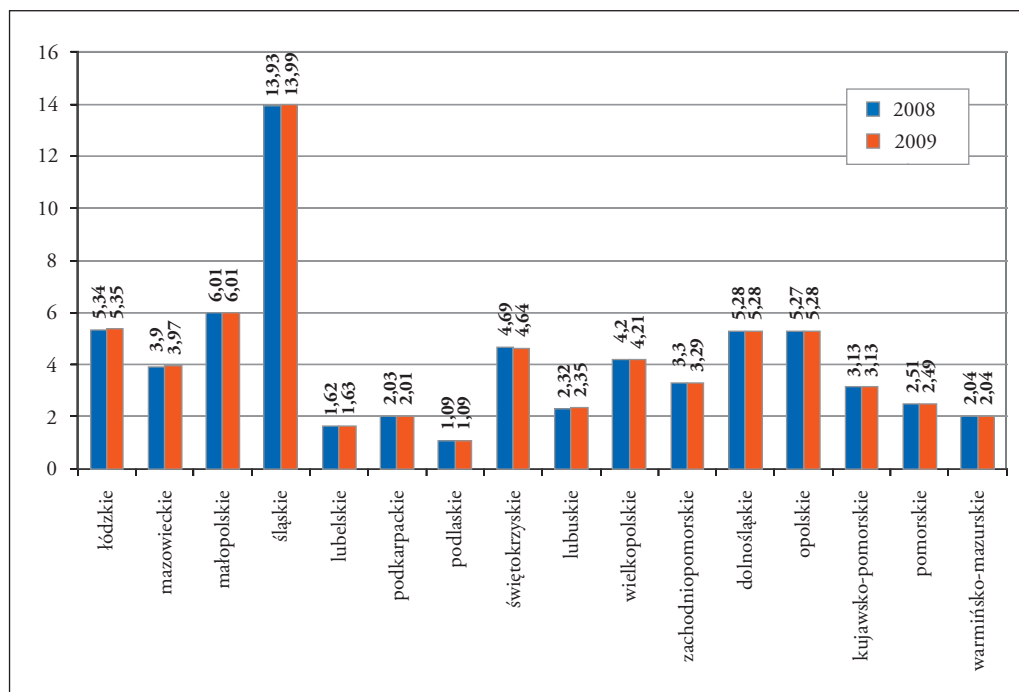
Łączna długość dolnośląskich dróg publicznych o utwardzonej nawierzchni w 2009 r. wynosiła 18327,7 km. Wskaźnik długości dróg publicznych o utwardzonej nawierzchni na 100 km² wynosił 91,882, co daje Dolnemu Śląskowi piątą lokatę wśród wszystkich województw. Podobnie jak w przypadku analizy podobnego wskaźnika dla linii kolejowych, i w tym przypadku wnioski stanowiące ocenę realizacji w zapisanego w strategii priorytetu I „Poprawa spójności przestrzennej regionu” można wyciągnąć z zestawienia wskaźników za rok 2008 i 2009. Porównanie wskazuje, że województwo dolnośląskie znalazło się wśród dwunastu województw, gdzie wskaźnik długości dróg publicznych o twardej nawierzchni na 100 km² wzrósł w ciągu 2009 roku. Pomimo że wzrost wskaźnika nie jest znaczny (zaledwie o 0,37), to w zestawieniu z wcześniejszym (z 2008 r.), kiedy wartość wskaźnika spadła, nawet tak nieznaczny wzrost uznać można za pozytywne zjawisko – rys. 15. W roku wcześniejszym wskaźnik zmalał o 0,04. W liczbach bezwzględnych przyrost długości dróg w województwie dolnośląskim wyniósł w 2009 r. prawie 75 km. W tym samym roku tylko w lubuskim, pomorskim i małopolskim rozwój sieci utwardzonych dróg był mniejszy. W pozostałych województwach przybyło od 92 km (warmińsko-mazurskie) do 1960 km dróg (mazowieckie).

Linie kolejowe zelektryfikowane (na 100 km²)

Wskaźnik długości zelektryfikowanych linii kolejowych na 100 km² w 2009 r. wyniósł 5,3 co plasuje województwo dolnośląskie na czwartym miejscu (razem z województwem opolskim). Taką samą wartość wskaźnik miał w roku 2008, jak również 2007 r. – Rys. 16. Świadczy to o braku większych inwestycji w zakresie elektryfikacji linii kolejowych. W odniesieniu do 2008 r. długość eksploatowanych normalnotorowych zelektryfikowanych linii nie zmieniła się (1053 km). Brak zmian w długości zelektryfikowanych linii zanotowano również w czterech innych województwach. W przypadku siedmiu województw długość zelektryfikowanych linii wzrosła. Wskaźnik elektryfikacji dolnośląskich normalnotorowych linii kolejowych wyniósł w 2008 r. 59,66 %, co w skali kraju stanowi wynik średni (ten sam wskaźnik dla Polski – 59 %). Jednocześnie długość linii niezelektryfikowanych wzrosła o 12 km.

Rys. 16. Wskaźniki długości zelektryfikowanych normalnotorowych linii kolejowych w przeliczeniu na 100 km² dla województw w 2008 i 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS,
<http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Priorytet 2. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich

W ocenie wykorzystano dane statystyczne pozyskane z Urzędu Statystycznego we Wrocławiu, opracowanie „Województwo dolnośląskie. Podregiony. Powiaty. Gminy.” 2005, 2008 i 2009. Porównanie przeprowadzono na zestawie wskaźników obejmujących dwa lata, tj. 2008 i 2009 r., które odniesiono do 2005 r., przyjmując ten rok jako punkt odniesienia.

Analizy przeprowadzano na poziomie regionalnym (NUTS 2 w przypadku następujących wskaźników: 1. Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty z dostępem do Internetu w % ogółu gospodarstw domowych oraz 2. Współczynnik aktywności zawodowej ludności na wsi. W odniesieniu do dwóch wskaźników 3. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym oraz 4. Saldo migracji – zastosowano analizy na poziomie gminy – NUTS 4. W tym przypadku przyjęto zastrzeżenie interpretacyjne wskazane w cytowanym dokumencie metodycznym (Ilnicki, Janc, 2010), iż w niektórych przypadkach możliwości interpretacji są dyskusyjne i ograniczone. Analizy wykonywane na poziomie NUTS4/5 (gminy/powiatu) pozwalają na podjęcie próby oceny zróżnicowania wewnątrz-regionalnego. Jednakże trzeba mieć na uwadze, że otrzymane wyniki nie będą oceną rozwoju i efektów prowadzonej polityki regionalnej w relacji do całego regionu. Powinny natomiast pozwolić uchwycić efektywność i skuteczność polityki prowadzonej z regionalnego szczebla zarządzania w odniesieniu do niższych poziomów podziału terytorialnego. Analiza taka ma również na celu informację o potencjalnych dysproporcjach i, jako środek zaradczy, wskazanie koniecznych działań strategicznych dla niedopuszczania to tworzenia nowych obszarów problemowych.

Zgodnie z metodyką pozyskiwania i opracowania danych, przyjętą w Głównym Urzędzie Statystycznym, zastosowano następujące rozstrzygnięcia nomenklaturowe: liczby względne (wskaźniki, odsetki) podano na podstawie danych bezwzględnych. Przy przeliczeniach danych na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) według stanu w końcu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczeniach danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku (np. ruch ludności) – według stanu w dniu 30 VI.

Przez ludność w wieku produkcyjnym [składowa wskaźnika 3.] rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18–64 lata, dla kobiet – 18–59 lat. Przez ludność w wieku nieprodukcyjnym rozumie się ludność w wieku przedprodukcyjnym, tj. do 17 lat oraz w wieku poprodukcyjnym, tj. mężczyźni – 65 lat i więcej, kobiety – 60 lat i więcej.

Dane o migracjach [wskaźnik 4.] ludności opracowano na podstawie informacji o zameldowaniach na pobyt stały. Informacje te nie uwzględniają zmian adresu w obrębie tej samej gminy (miasta), z gmin miejsko-wiejskich, dla których został zachowany podział na tereny miejskie i wiejskie. Napływ ludności obejmuje zameldowania na pobyt stały, odpływ wymeldowania ze stałego miejsca zamieszkania. Współczynniki dotyczące ruchu naturalnego i migracji ludności w podziale terytorialnym obliczono jako iloraz liczby faktów określonego rodzaju i liczby ludności zameldowanej na pobyt (według stanu w dniu 30 VI).

**Tab. 22. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera przestrzenna priorytet 2
– Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich**

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych za 2009 rok
1.	Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty z dostępem do Internetu w % ogółu gospodarstw domowych	NUTS – 2	TAK
2.	Współczynnik aktywności zawodowej ludności na wsi	NUTS – 2	TAK
3.	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (wskaźnik obciążenia ekonomicznego)	NUTS – 5	TAK
4.	Odsetek pracujących na wsi poza rolnictwem jako procent ludności mieszkającej na wsi	NUTS – 5	NIE
5.	Saldo migracji na wieś	NUTS – 4	TAK

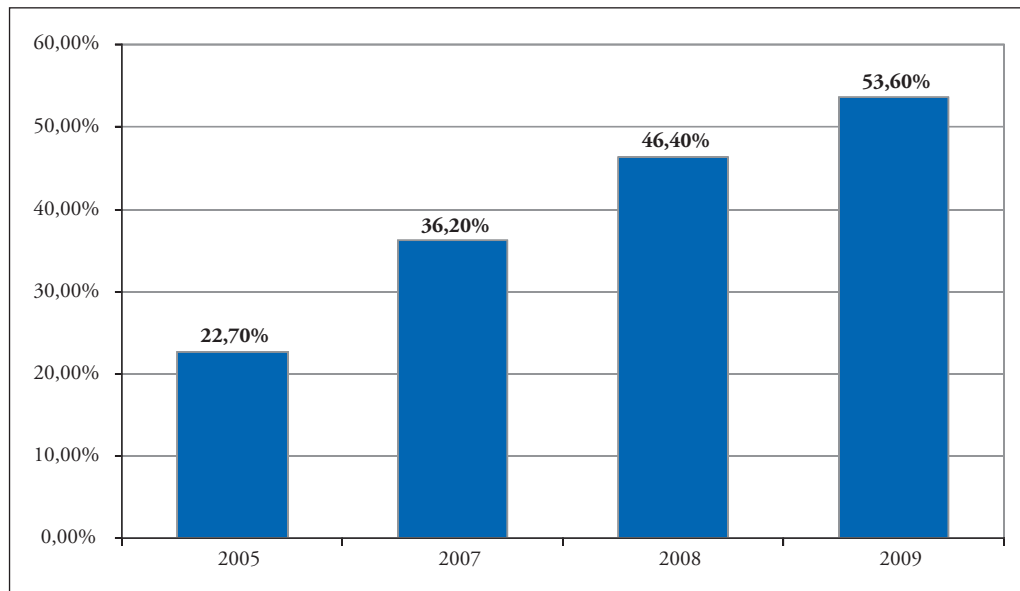
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Ilnicki D., Janc K., Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 39.

Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty z dostępem do Internetu w % ogółu gospodarstw domowych

W ciągu 12 miesięcy 2009 r. nastąpił ponad dziesięcioprocentowy wzrost udziału gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu w porównaniu do 2008 r. Wobec roku 2005 – momentu rozpoczęcia wdrażania strategii – przyrost liczby gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty i Internet jest dwukrotny – rys. 17. Ważny jest stały wzrost wskaźnika [udział gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu], proporcjonalny i systematyczny, wskazujący na trwałą, korzystną tendencję zmiany.

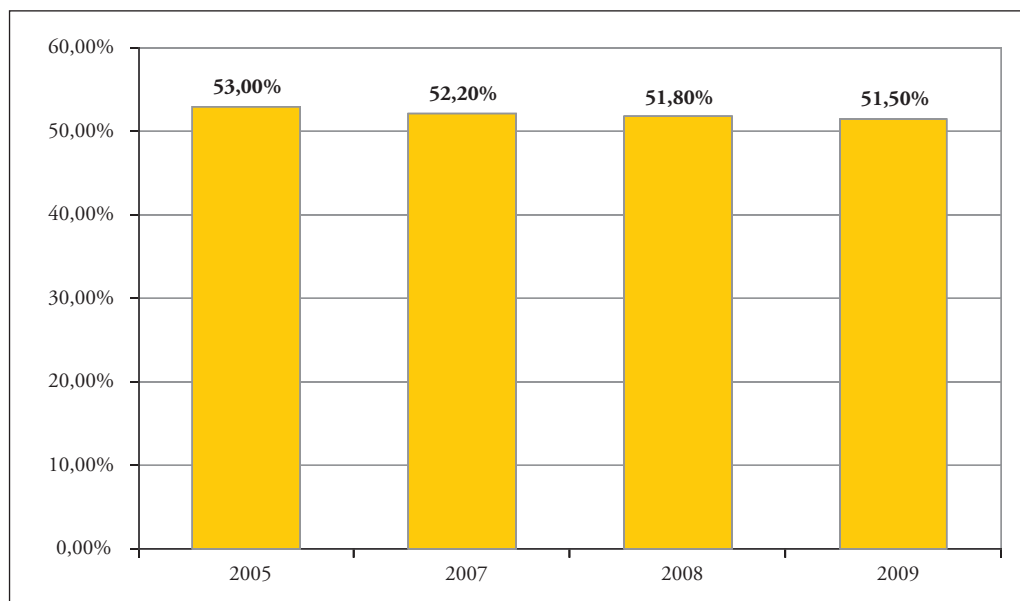
Rys. 17. Udział gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Współczynnik aktywności zawodowej ludności na wsi

Wskaźnik ten oceniany porównawczo 2008–2009 oraz odniesiony do 2005 r. wskazuje utrwalenie się niekorzystnej zmiany, tj. zmniejszania się grupy osób aktywnych zawodowo. W 2009 roku nastąpił niewielki wzrost, wynoszący 0,4 %, jednakże odnotowany statystycznie, spadek zatrudnienia w stosunku do 2008 r. (o tę samą wartość współczynnik zmalał w 2008 r. do 2007 r.) – rys. 18. Zmiana może świadczyć o ogólnej tendencji spadku aktywności zawodowej ludności na wsi.

Rys. 18. Współczynnik aktywności zawodowej ludności na wsi w 2009 r.

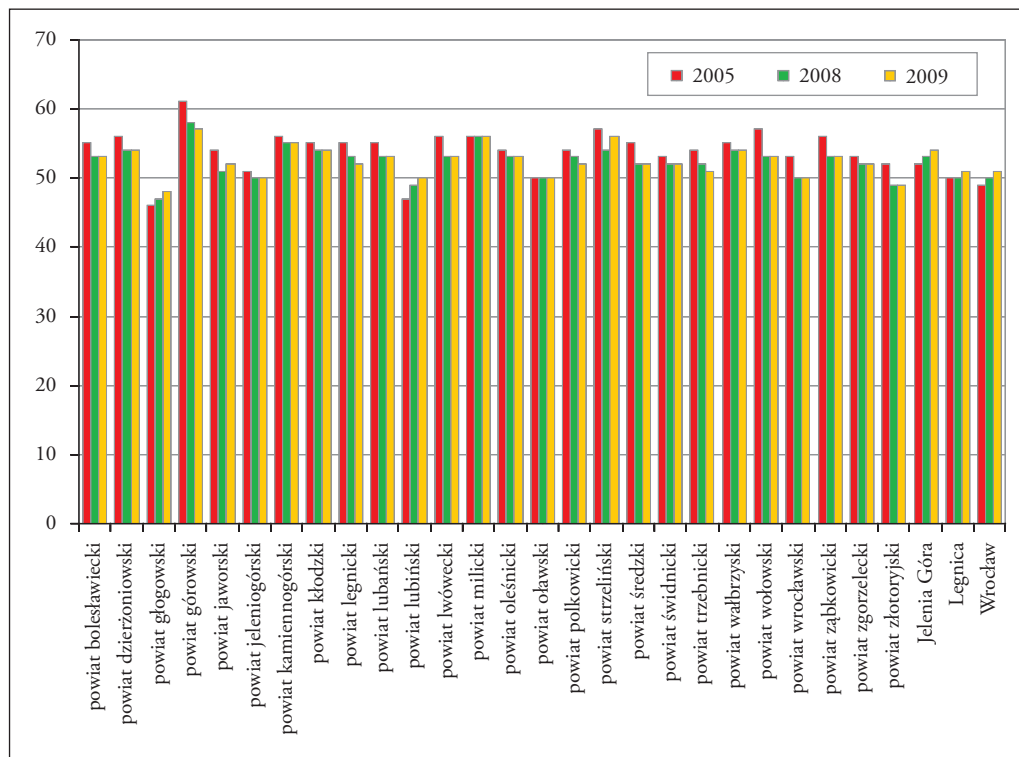
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl/>, (02.02.2011).

Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym

W porównaniu rok do roku (2008–2009) wartości wskaźnika liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w przypadku większości powiatów pozostają bez zmian. Jednoprocentowy przyrost liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym odnotowano w przypadku wszystkich miast na prawach powiatów (Legnica, Jelenia Góra i Wrocław). Podobnie w powiatach: jaworskim, lubińskim, lubański, strzelińskim. W przypadku powiatów legnickiego, polkowickiego i trzebnickiego zauważa się trend malejący.

W skali czterech lat 2005–2009 zmiany nie są duże: 1–2 % – rys. 19. Systematyczny spadek liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym zauważalny jest w przypadku powiatów: górowskiego, wołowskiego (4 %, w latach 2005–2009), lwóweckiego i wrocławskiego (3 %). W przypadku powiatów: głogowskiego i lubińskiego nastąpił przyrost wartości cechy opisywanej omawianym wskaźnikiem (lata 2005–2009).

Rys. 19. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2005, 2008 i 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Saldo migracji

Wartości wskaźnika saldo migracji ogółem wykazują wyraźny obraz migracji do Wrocławia gmin podregionu wrocławskiego (powiaty: wrocławski, trzebnicki, średzki, oławski, oleśnicki) oraz gmin związanych z miastami na prawach powiatu (jeleniogórski i legnicki). Spośród 26 powiatów oraz trzech miast na prawach powiatu dodatkowo saldo migracji w 2009 r. wystąpiło w 8 przypadkach (w tym we Wrocławiu); powiat świdnicki wykazał wskaźnik -1 , a więc bliski zeru. Ewenementem na tym tle jest powiat wrocławski, o bardzo wysokim saldzie migracji, wykazującym wyraźny wzrost w latach porównawczych: 2005–2009 oraz 2008–2009. Powiat wrocławski jest ciągle bardzo atrakcyjnym miejscem zamieszkania, co wymusza winno inwestycje w infrastrukturę komunalną, usługową oraz w mieszkalnictwo, a także wskazuje na konieczność prowadzenia intensywnych

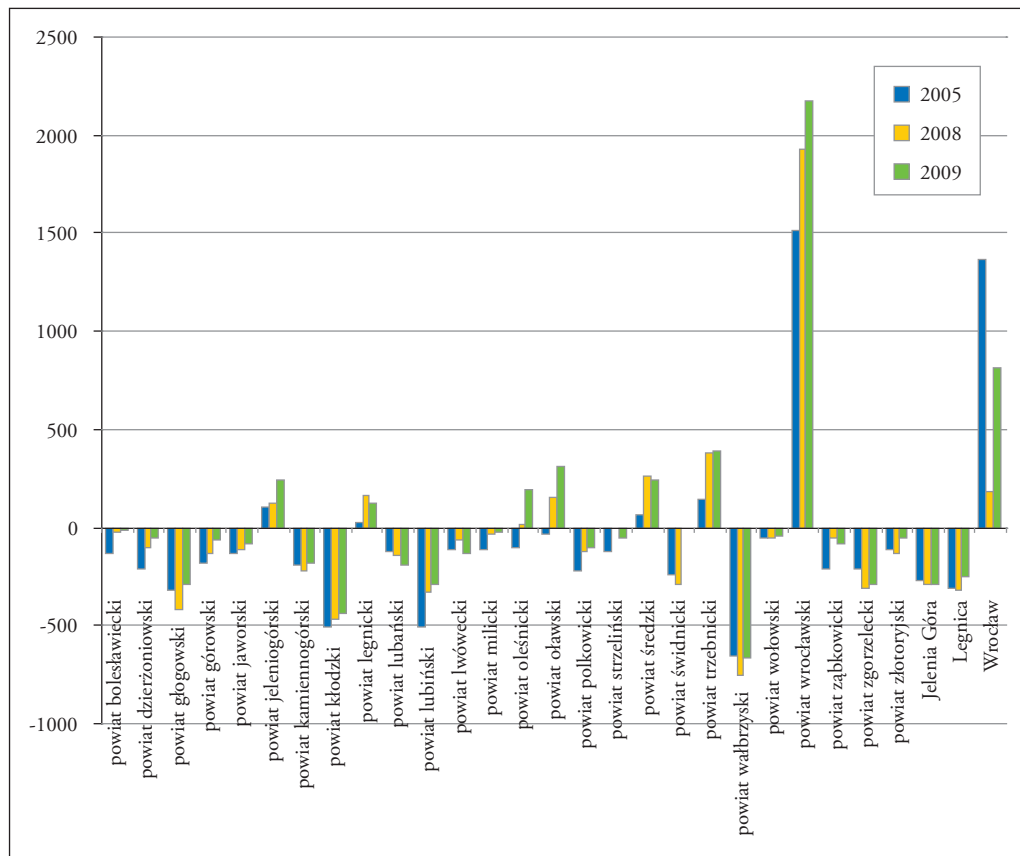

prac planistycznych. Co ważne – sam Wrocław jest miastem o wysokiej sile przyciągania nowych mieszkańców; przyrost wartości salda migracji pomiędzy 2008 a 2009 r. wskazuje na atrakcyjność Wrocławia jako obszaru pracy i zamieszkania. Interesujące, że pozostałe dawne miasta wojewódzkie wykazują ujemne saldo migracji. W przypadku Jeleniej Góry i Legnicy można zapewne mówić o zjawiskach deglomeracji, tj. przesiedlania mieszkańców na tereny podmiejskie (powiatów ziemskich).

Wysokie ujemne saldo migracji dotyczy 20 powiatów – rys. 20. Najwyższe ujemne saldo migracji na tle województwa dolnośląskiego wykazuje powiat wałbrzyski. Co prawda w porównaniu z rokiem 2008 zjawisko zmalało, jednak wartość wynosząca –663 jest najwyższa w województwie i bardzo niepokojąca. Konieczne są celowe, kompleksowe, długofalowe – a więc strategiczne – działania (poprawa warunków życia, dostępności pracy, atrakcyjności miejsca) pozwalające na zahamowanie niekorzystnego trendu depopulacyjnego. W pozostałych powiatach występuje ujemne saldo migracji, choć z różnym nasileniem. Niekorzystne jest utrzymywanie się trendu odpływu ludności z terenów wiejskich do miast oraz powiatu wrocławskiego.

Rys. 20. Saldo migracji ogółem w 2008 i 2009 r.; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Priorytet 3. Poprawa ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych

Ze wskazanych w „Metodologii...” czterech wskaźników w ramach priorytetu 3. dostępne są dane dla trzech wskaźników (z czego dwa na niższych poziomach NUTS, niż sugerowano w „Metodologii...”):

Dane dla wskaźników 2. i 3. dostępne są dopiero na poziomie województw (NUTS2), co sprawia, że analizy tych wskaźników częściowo pokrywają się z analizami jednego ze wskaźników w ramach priorytetu 4., tj. „Udział i powierzchnia gruntów zdeprawowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji w powierzchni ogółem”. Analiza wskaźnika 4. na poziomie gmin (NUTS 5) nie da wyników mogących stanowić podstawę do wyciągnięcia właściwych wniosków. Analiza danych statystycznych dotyczących procentu powierzchni gminy objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego ujawniła pewne nieprawidłowości. Kilka gmin odnotowało pokrycie planami na poziomie ponad 100 %, co jednoznacznie wskazuje na nierzetelność przygotowania danych i budzi wątpliwości, co do słuszności wniosków z analiz tych danych. Przeprowadzenie analiz na poziomie powiatów sprawi, że oddziaływanie błędnych danych będzie zminimalizowane przez ich uśrednienie z innymi, bardziej realnymi danymi.

Tab. 23. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera przestrzenna priorytet 3 – Poprawa ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych za 2009 rok
1.	Liczba wspólnie przeprowadzonych ewaluacji	NUTS – 2	NIE
2.	Odsetek gruntów zdeprawowanych i zdegradowanych jako procent gruntów regionu ogółem	NUTS – 2	TAK
3.	Odsetek gruntów zdeprawowanych i zdegradowanych zrehabilitowanych i zagospodarowanych jako procent gruntów zdeprawowanych i zdegradowanych	NUTS – 2	TAK
4.	Powierzchnia gminy objęta obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w % powierzchni gminy ogółem	NUTS – 5	TAK

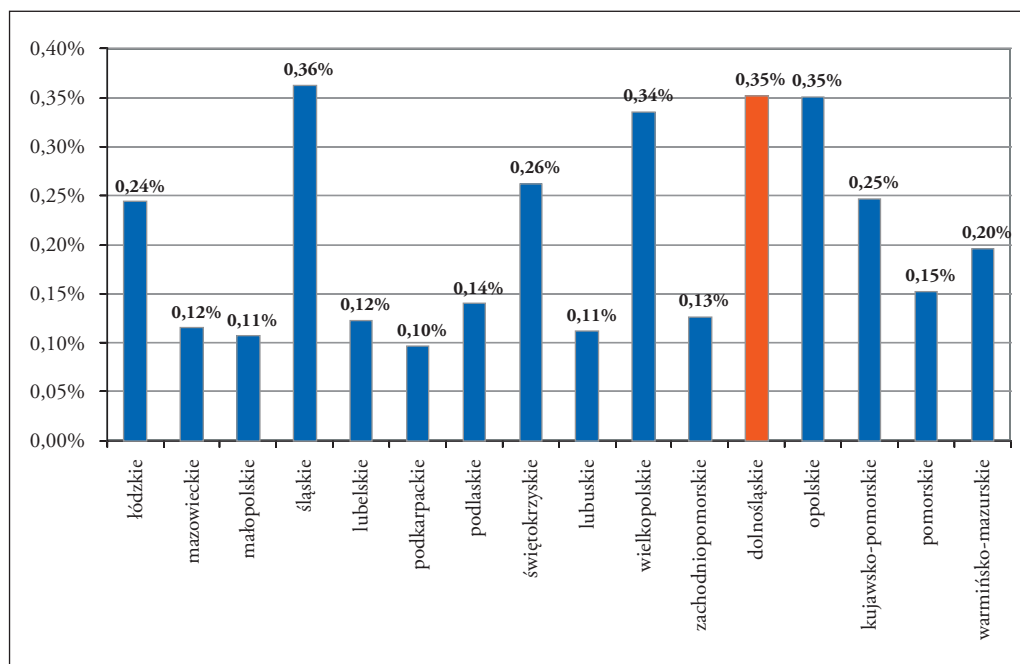
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Ilnicki D., Janc K., Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 39.

Odsetek gruntów zdewastowanych i zdegradowanych zrehabilitowanych i zagospodarowanych jako procent gruntów regionu ogółem

Powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych w 2009 r. w Polsce wynosiła ponad 7 tys. ha (7031 ha), z czego większość (4755 ha) stanowiły grunty zdewastowane (rys. 21). Istotnym jest fakt, że w ciągu roku powierzchnia dolnośląskich gruntów zdewastowanych i zdegradowanych została zmniejszona o blisko 400 ha. Tylko w województwie małopolskim udało się uzyskać lepszy wynik (732 ha). Pomimo tych pozytywnych zmian wskaźnik udziału gruntów zdewastowanych i zdegradowanych w powierzchni regionu wciąż należy do jednego z najwyższych i wynosi 0,35 % (w 2008 r. wynosił 0,37 %). Tylko w województwie śląskim wskaźnik ten był wyższy i to zaledwie o 0,01 %.

Rys. 21. Procent gruntów zdegradowanych i zdewastowanych w ogólnej powierzchni województw w 2009 r.

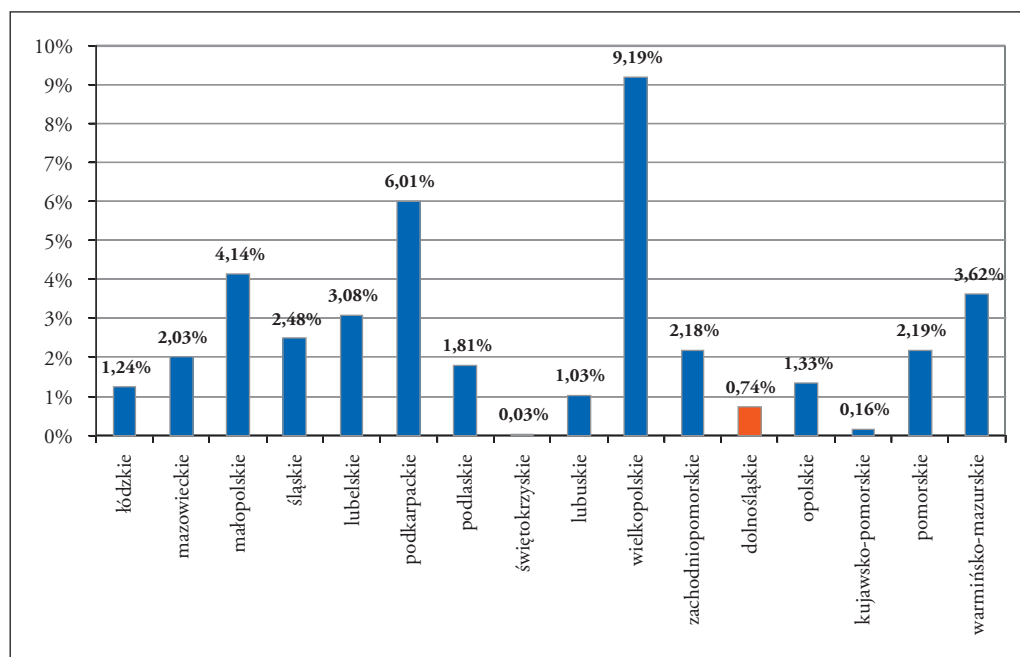

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Odsetek gruntów zdewastowanych i zdegradowanych zrehabilitowanych i zagospodarowanych jako procent gruntów zdewastowanych i zdegradowanych

Odsetek gruntów zdewastowanych i zdegradowanych zrehabilitowanych i zagospodarowanych jako procent gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wyniósł zaledwie 0,74 % (rys. 22). Na tle innych województw jest to wynik bardzo słaby. Niższe wskaźniki odnotowano tylko w województwach: kujawsko-pomorskim (0,16 %), świętokrzyskim (0,03 %). Łącznie w ciągu 2009 r. zrehabilitowano i zagospodarowano 52 ha gruntów zdegradowanych i zdewastowanych. Należy tu zwrócić uwagę na pewną rozbieżność danych. Powyższa wartość (52 ha) jest znacznie niższa niż ta wyliczona z różnicy powierzchni gruntów zdewastowanych i zdegradowanych w latach 2009 i 2008 (blisko 400 ha).

Rys. 22. Procent gruntów zrehabilitowanych i zagospodarowanych w ogólnej powierzchni gruntów zdegradowanych i zdewastowanych w poszczególnych województwach w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

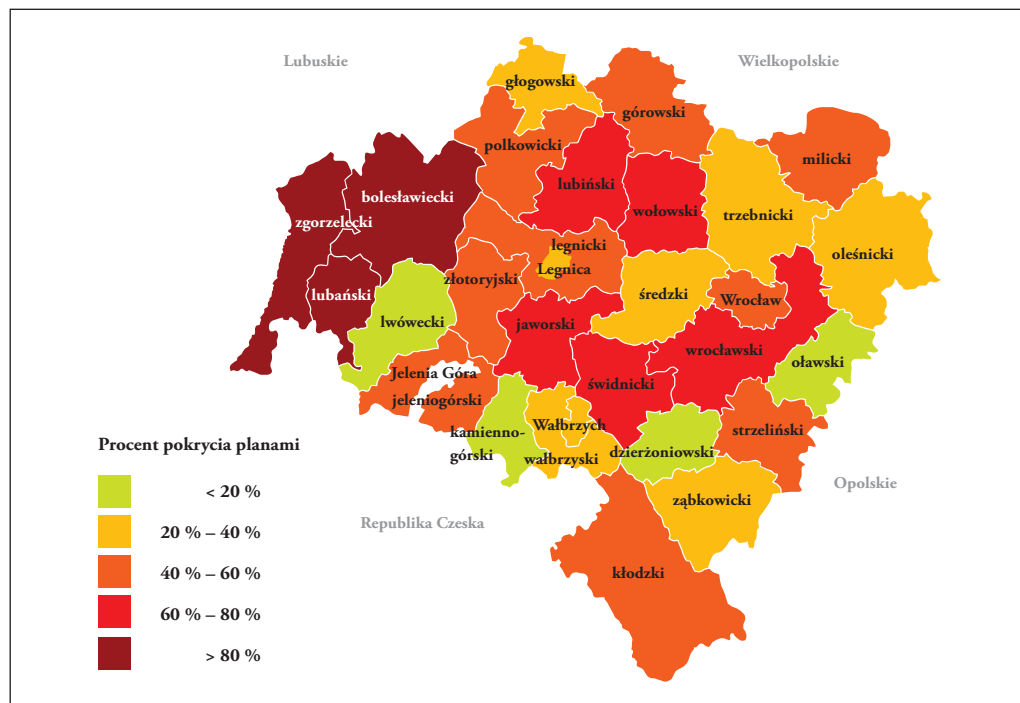

Powierzchnia gminy objęta obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w % powierzchni gminy ogółem

Ocenę wskaźnika procentu powierzchni gminy objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego przeprowadzono w ujęciu przestrzennym (na poziomie regionu i powiatu) oraz czasowym. W ujęciu przestrzennym zestawiono ze sobą wskaźniki dla poszczególnych województw i kraju, natomiast w ujęciu czasowym zestawiono wskaźniki dla województwa dolnośląskiego z 2008 r. i 2009 r. Analizę pokrycia planami gmin przeprowadzono na poziomie powiatów (NUTS-4), co pozwoli na wyłonienie obszarów obejmujących kilka gmin, gdzie wskaźnik ten jest wyższy lub niższy od średniej. Analiza przeprowadzona na poziomie gmin (NUTS-5) mogłaby sprawić, że wyniki byłyby nieczytelne i trudne do interpretacji.

Łączna powierzchnia dolnośląskich gmin objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w % powierzchni województwa w 2009 r. wyniosła 51,04, co w skali kraju należy uznać za jeden z wyższych wskaźników (dwa razy wyższy niż średnia krajowa wynosząca 25,41 %). Podobna przewaga wskaźnika pokrycia planami dla Dolnego Śląska i Polski notowana jest dla cząstkowych zestawień (dla gmin miejsko-wiejskich i wiejskich) – rys. 23. W 2009 r. w gminach miejskich Dolnego Śląska uchwalono plany miejscowe pokrywające blisko 4 % ich powierzchni, osiągając wskaźnik pokrycia 40,31 %. Tym samym przekroczono średnią krajową wynoszącą w 2009 r. 38,75 % (w 2008 r. wskaźnik ten był niższy o 2 % od średniej krajowej: dolnośląskie – 36,44 %, Polska – 38,29 %). Również w dolnośląskich gminach miejsko-wiejskich postęp w sporządzaniu miejscowych planów jest znacznie wyższy od krajowej średniej i osiągnął w 2009 r. wartość 3 %. Mimo znacznie niższego wskaźnika dla gmin wiejskich łączny przyrost powierzchni pokrytej planami miejscowymi wyniósł 1,75 % i znacznie przewyższył wartość krajowego wskaźnika wynoszącego 0,4 %.

Rys. 23. Procentowe pokrycie planami w powiatach województwa dolnośląskiego w 2009 r.

*Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS,
<http://www.stat.gov.pl/bdl/>, (02.02.2011).*

Wskaźnik pokrycia planami wewnątrz regionu wykazywał w 2009 r. duże zróżnicowanie (rys. 23). Dla poszczególnych powiatów wynosił od 4,86 % (powiat oławski) do 99,40 % (powiat bolesławiecki). Najwyższe wskaźniki pokrycia planami wykazują powiaty: bolesławiecki (99,4 %), lubański (87,44) i również zgorzelecki (91,59 %). Warto odnotować, że w powiecie zgorzeleckim w ciągu 2009 r. planami miejscowymi objęto ponad 37 % powierzchni gminy. Na drugim miejscu lokuje się powiat średzki ze znacznie niższym, lecz wciąż ponadprzeciętnym dziesięcioprocentowym wskaźnikiem przyrostu powierzchni objętej planami miejscowymi.

Najniższe wskaźniki pokrycia planami odnotowano w powiatach oławskim, kamiennogórskim, lwóweckim i dzierzoniowskim, gdzie obowiązujące plany miejscowe posiadało nie więcej niż 20 % terenu. W poszczególnych gminach ww. powiatów najniższe wskaźniki pokrycia planami odnotowały gminy: Gryfów Śląski, Domaniów, Mirsk (poniżej 1 %), Bielawa, Jelcz Laskowice, Piława Górna, Łagiewniki, gmina miejska Oława

(poniżej 10 %). Co ciekawe, w powiecie kamiennogórskim procent pokrycia planami w roku 2009 zmniejszył się o 31 % w stosunku do roku 2008. Ten mało realny regres, odnotowany także w ośmiu innych powiatach, potwierdza niską wiarygodność danych statystycznych odnoszących się do stopnia pokrycia planami miejscowymi.

Priorytet 4. Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki

Zestaw wskaźników na poziomie regionalnym (NUTS 2) dla priorytetu 4. zastosowano w przypadku wskaźników: Odpady komunalne zebrane z gospodarstw domowych [t]; Udział % powierzchni zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji (w ha). Poziomu powiatu (NUTS 4) dotyczyły następujące wskaźniki: Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności; Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w % ogólnej liczby ludności; Nakłady inwestycyjne budżetów na ochronę środowiska [tys. zł]; Odpady komunalne zebrane [t]; Przepustowość oczyszczalni ścieków [dam^3/d]; Ścieki przemysłowe i komunalne nieoczyszczone odprowadzane do wód powierzchniowych lub ziemi [dam^3]; Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczone w % ścieków ogółem (wymagających oczyszczenia); Udział odpadów (z wyłączeniem komunalnych) poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku [%]; Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej – ogółem; Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej – na jednego mieszkańca (w m^3).

Przez odzysk odpadów [wskaźnik 1.] rozumie się wszelkie działania, niestwarzające zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska, polegające na wykorzystaniu odpadów w całości lub w części, lub prowadzące do odzyskania z odpadów substancji, materiałów lub energii i ich wykorzystania. Informacje o odpadach opracowane zostały na podstawie katalogu odpadów (wprowadzonego w życie 1 I 2002 r.), opartego o Listę Odpadów wprowadzoną do prawodawstwa Unii Europejskiej z dniem 1 I 2002 r. [wskaźnik 5.]. Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot należący do jednej z kategorii określonych w załączniku nr 1 ustawy z dnia 27 IV 2001 r. o odpadach (tekst jednolity Dz. U. z 2007 r. Nr 39, poz. 251), których posiadacz pozbywa się, zamierza pozbyć się lub do ich pozbycia się jest obowiązany.

Dane o ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków [wskaźnik 3.] podano na podstawie badań Głównego Urzędu Statystycznego w oparciu o szacunek liczby ludno-

ści korzystającej z oczyszczalni oczyszczających ścieki z miast i wsi. Dane o urządzeniach komunalnych [wskaźnik 6.] dotyczą urządzeń czynnych, według lokalizacji obiektów.

Dane o nakładach na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej oraz ich efektach rzeczowych [wskaźnik 4.] podano zgodnie z Polską Klasyfikacją Statystyczną dotyczącą Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska, wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 III 1999 r. (Dz. U. Nr 25, poz. 218). Klasyfikacja ta opracowana została na podstawie Międzynarodowej Standardowej Statystycznej Klasyfikacji EKG/ONZ dotyczącej Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska i Europejskiego Systemu Zbierania Informacji Ekonomicznych dotyczących Ochrony Środowiska, (SERIEE) wdrożonego przez Unię Europejską.

Dane o ściekach dotyczą ścieków wprowadzonych do wód lub do ziemi [wskaźnik 7.] przez: 1) jednostki organizacyjne wnoszące opłaty za pobór z ujęć własnych w wielkościach rocznych 5 dam³ i więcej wody podziemnej albo 20 dam³ i więcej wody powierzchniowej, lub odprowadzających rocznie 20 dam³ i więcej ścieków, 2) wszystkie jednostki nadzorujące pracę sieci wodociągowej (spółdzielnie mieszkaniowe, spółki wodne, zakłady usług wodnych, zakłady pracy itd.). Jako ścieki wymagające oczyszczania [składowa wskaźnika 8.] przyjęto wody odprowadzane siecią kanałów lub rowów otwartych, bezpośrednio do wód lub ziemi, lub do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami z odwadniania zakładów górniczych i chłodniczymi), z innych jednostek oraz z gospodarstw domowych. Dane o ściekach oczyszczanych [składowa wskaźnika 8.] dotyczą ścieków oczyszczanych mechanicznie, chemicznie, biologicznie oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów i odprowadzonych do wód lub do ziemi. Jako ścieki wymagające oczyszczania [składowa wskaźnika 8.] przyjęto wody odprowadzane siecią kanałów lub rowów otwartych bezpośrednio do wód lub do ziemi, lub do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami z odwadniania zakładów górniczych i chłodniczymi), z innych jednostek oraz z gospodarstw domowych.

Informacje o poborze wody [składowa wskaźnika 10] dotyczą: 1) w pozycji „na cele produkcyjne, związane z łowiectwem, leśnictwem oraz rybactwem” – jednostek organizacyjnych wnoszących opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam³ i więcej wody podziemnej albo 20 dam³ i więcej wody powierzchniowej, lub odprowadzających rocznie 20 dam³ i więcej ścieków; 2) w pozycji „nawodnienia w rolnictwie i leśnictwie oraz napełnianie i uzupełnianie stawów rybnych” – jednostek organizacyjnych rolnictwa, leśnictwa i rybactwa zużywających wodę na potrzeby nawadniania gruntów rolnych i leśnych o powierzchni od 20 ha oraz na potrzeby eksploatacji stawów rybnych o powierzchni od 10 ha oraz pstrągarni.

**Tab. 24. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera przestrzenna priorytet 4
– Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki**

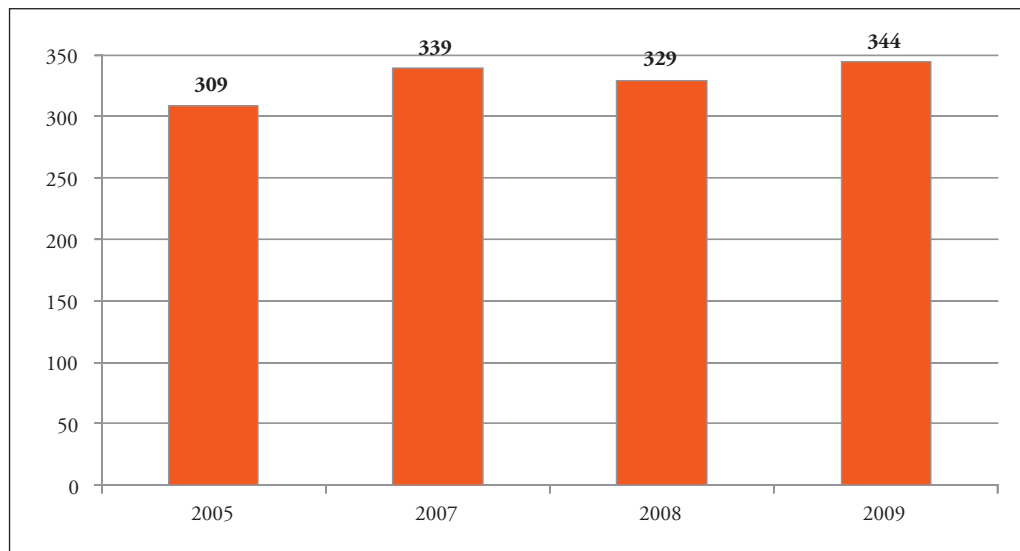
Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych za 2009 rok
1.	Ludność objęta zbiórką odpadów komunalnych w % ludności ogółem.	NUTS – 2	NIE
2.	Udział i powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji w powierzchni ogółem	NUTS – 2	TAK
3.	Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności	NUTS – 4	TAK
4.	Nakłady inwestycyjne budżetów na ochroną środowiska	NUTS – 4	TAK
5.	Odpady komunalne zebrane na 1 mieszkańca	NUTS – 4	TAK
6.	Przepustowość oczyszczalni ścieków	NUTS – 4	TAK
7.	Ścieki przemysłowe i komunalne nieoczyszczone odprowadzane do wód powierzchniowych lub do ziemi	NUTS – 4	TAK
8.	Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczone w % ścieków wymagających oczyszczenia	NUTS – 4	TAK
9.	Udział odpadów z wyłączeniem komunalnych poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku	NUTS – 4	TAK
10.	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności (na podmiot gospodarczy, na jednego mieszkańca)	NUTS – 4	TAK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Ilnicki D., Janc K., Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 40.

Ilości odpadów komunalnych zebranych z gospodarstw domowych na jednego mieszkańca

W skali województwa zastosowany wskaźnik rozwoju zrównoważonego i bezpieczeństwa ekologicznego wykazał w przedziale lat 2005–2009 wzrost ilości odpadów komunalnych zebranych z gospodarstw domowych na jednego mieszkańca [wskaźnik 1.]. Wartość ta wyniosła w 2005 r. 309 kg/mieszk., a w 2009 r. 244 kg/mieszk. Z porównania danych US we Wrocławiu z lat 2005–2008–2009 wynika, że wartość ta wykazuje stały przyrost; w przedziale 2008–2009 wyniósł on 15 kg/mieszk (rys. 24).

**Rys. 24. Odpady komunalne zebrane z gospodarstw domowych [kg/mieszkańca]
w latach 2005–2009 r.**

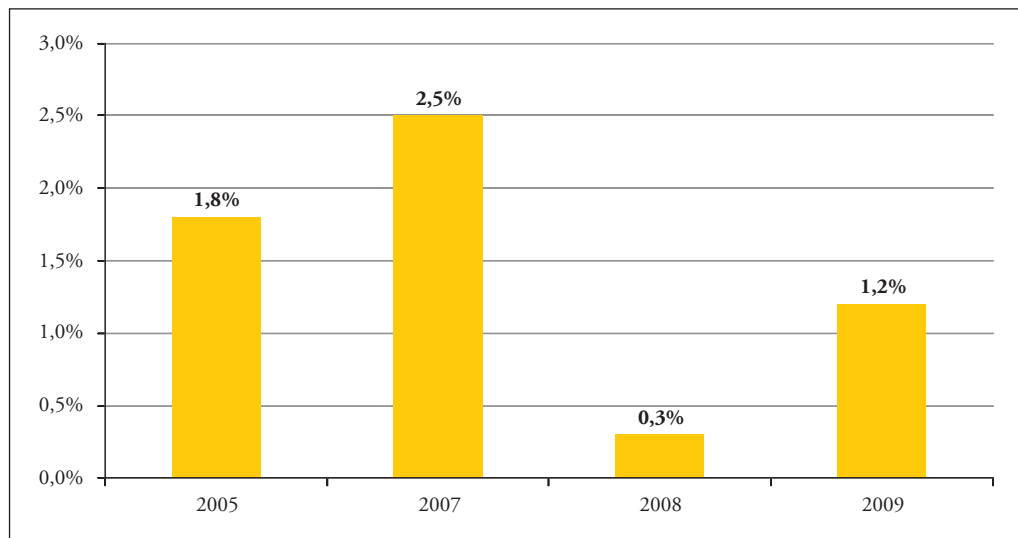

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Udział % powierzchni zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji [ha]

Wartości wskaźnika zmalały w 2009 r. w stosunku do 2005 r. (rys. 25). Wskaźnik wykazuje znaczną fluktuację, mogącą świadczyć o nierównomiernym tempie prac rekultywacyjnych lub o pojawieniu się kolejnych obszarów zdegradowanych w województwie. Zasadniczo jednak wartość ta zmalała od początku wdrażania strategii rozwoju województwa dolnośląskiego. Ten fakt może świadczyć o generalnie efektywnych i prawidłowych działaniach rekultywacyjnych prowadzonych w województwie, właściwie przyjętych założeniach naprawczych i systematycznym spadku wielkości powierzchni gospodarczo nieużytecznych.

Rys. 25. Udział % powierzchni zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności

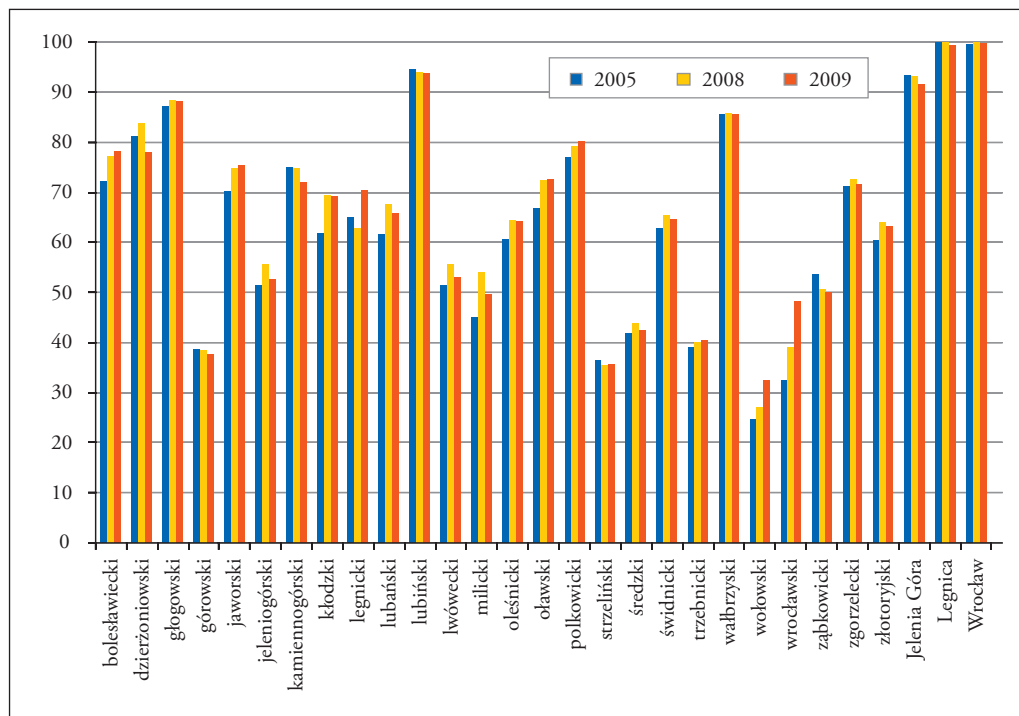
Część powiatów województwa dolnośląskiego ciągle wykazuje niski wskaźnik dostępu do oczyszczalni, mierzony jako wskaźnik udziału ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w ogólnej liczbie ludności. Do tej grupy powiatów należą: wołowski (32,5 %), strzeliński (35,4 %), górowski (37,6 %). Grupę powiatów, w których poniżej 50 % mieszkańców jest obsługiwanych przez oczyszczalnie, tworzą powiaty: milicki (49,7 %), średzki (42,4 %), wrocławski (48,2 %), trzebnicki (40,3 %). W przypadku powiatów: jeleniogórskiego, kamiennogórskiego, lubańskiego, lwóweckiego, świdnickiego oraz zgorzeleckiego zauważalny jest nieznaczny spadek procentowego udziału ludności objętych dostępem do oczyszczalni ścieków porównaniu lat 2009 i 2008; może być to efekt wzrostu liczby ludności (migracje), jak np. w powiecie jeleniogórskim, lub wyczerpania się przepustowości oczyszczalni. Taka sytuacja wskazywać będzie na konieczność inwestycji w urządzenia komunalne tych obszarów, koniecznych do uwzględnienia w bliskiej przyszłości. W innym przypadku brak wydolnej infrastruktury komunalnej może spowodować pogorszenie stanu środowiska i ograniczenia inwestycji mieszkaniowych.

Nieznaczny spadek udziału ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w ogólnej liczbie ludności wystąpił również w przypadku miast na prawach powiatu. Ma on wartość ostrzegawczą, zważywszy na dodatnie saldo migracji występujące w tych ośrodkach. W przypadku stałych tendencji osiedleńczych dostęp do oczyszczalni ścieków bez wcześniej zaplanowanych prac modernizacyjnych lub budowlanych będzie coraz gorszy, co może lokalnie pogarszać stan środowiska.

Najwyższe wartości wskaźnika odnotowano dla powiatów: bolesławieckiego (78,3 % przy wzroście o 1,1 %), dzierzoniowskiego (78,2 % – tu spadek w por. z 2008 r. o 9,6 %), głogowskiego (88,1 %), jaworskiego (75,4 %), kamiennogórskiego (72,1 %), lubińskiego (93,7 %), oławskiego (72,7 %), polkowickiego (80,1 %), wałbrzyskiego (85,7 %), zgorzeleckiego (71,5 %), legnickiego (70,3 % wzrost wobec 2008 r. o 7,5 %) oraz miast na prawach powiatu (wskaźniki wynoszące ponad 90 %) – rys. 26.

**Rys. 26. Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków
w % ogólnej liczby ludności**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w % ogólnej liczby ludności

W przypadku wartości bezwzględnych wskaźnik ten pozwolił zróżnicować powiaty na trzy kategorie wydzielone⁵ ze względu na wielkość udziału procentowego użytkowników sieci kanalizacyjnej. Do kategorii I zaliczono powiaty, w których z sieci kanalizacyjnej korzysta mniej niż 40 % populacji. Grupę tę tworzą cztery powiaty: górowski (35,3 % użytkowników sieci kanalizacyjnej 2009 r., bez zmian w stosunku do 2008 r. i 2005 r.), jeleniogórski (39,2 % – wzrost wartości wskaźnika w porównaniu z 2008 r. o 0,8 %; wobec 2005 r. – o 1,1 %), strzebiński (34,8 % – wartość wskaźnika bez zmian od 2005 r.), średzki (36,4 % – wykazano niewielki, jednak systematyczny wzrost, od 2005 r. 1,9 %). Kategorię II stanowią powiaty, dla których wskaźniki udziału ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej mieszczą się w przedziale 40–70 %. Należą tu powiaty: bolesławiecki (68,0 %), dzierzoniowski (66,8 %), jaworski (66,9 %), kamiennogórski (59,6 %), kłodzki (55,1 %) – spadek w porównaniu z 2008 r. o 0,3 %, legnicki (60,6 %), lubański (50,3 %), lwówecki (47,0 %), milicki (42,7 %), oleśnicki (60,1 %), oławski (68,7 % – systematyczny wzrost wartości wskaźnika odnotowywany od 2005 r. może świadczyć o stałych inwestycjach komunalnych, szczególnie ważnych w powiecie o dodatnim saldzie migracji), świdnicki (64,1 %), trzebnicki (40,1 %), wałbrzyski (64,7 %), wołowski (58,7 %), wrocławski (42,3 %), ząbkowicki (44,2 %), zgorzelecki (66,8 %), złotoryjski (58,4 %). W większości powiatów z grupy drugiej zauważa się niewielki przyrost wartości wskaźnika. W sytuacji zachowawczych trendów rozwojowych nie jest to rzecz niepokojąca.

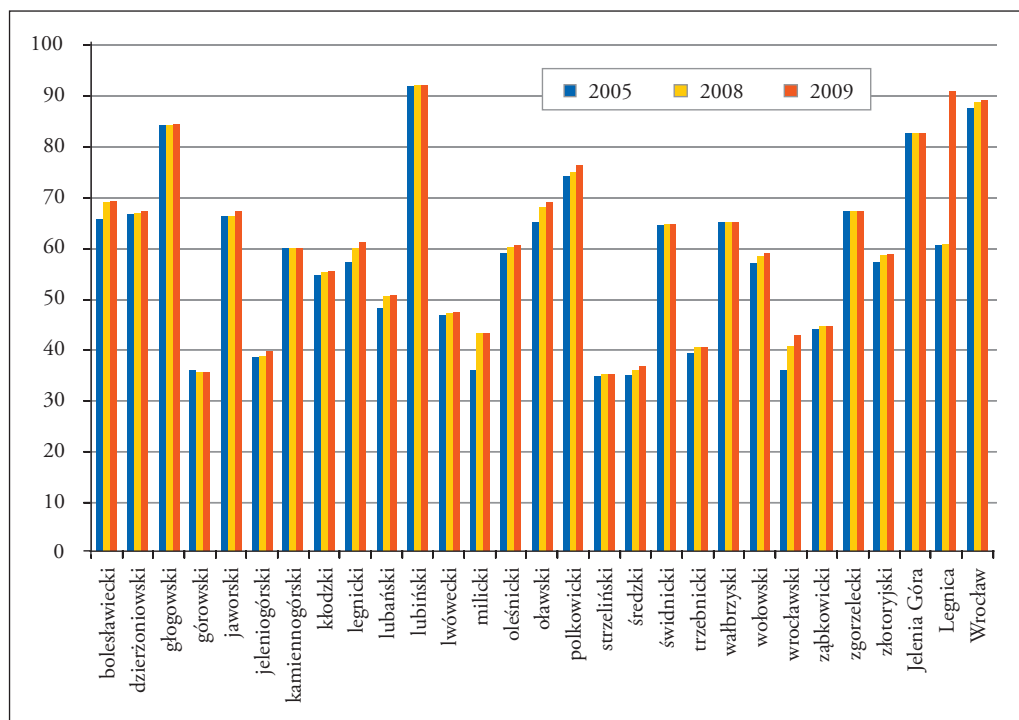
W grupie powiatów o niskim i średnim poziomie korzystania z sieci wydajny systematyczny wzrost liczby ludności odnotowuje się w powiatach jeleniogórskim, wrocławskim, średzkim i trzebnickim. W kontekście zjawisk osiedleńczych brak inwestycji w infrastrukturę komunalną służącą obsłudze ludności oraz ochronie środowiska uznaje się za wysoce nieprawidłowe. Konieczne jest zintensyfikowanie i ukierunkowanie przestrzenne inwestycji komunalnych na obszarach o wybitnie wzmożonych procesach osiedleńczych.

Kategoria III grupuje powiaty z ponad 70 % udziałem ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w stosunku do ogółu mieszkańców powiatu. Tworzą ją trzy powiaty: głogowski (84,1 %), lubiński (91,6 %) i polkowicki (75,8 %) oraz miasta na prawach powiatu. Na podkreślenie zasługuje skokowy przyrost ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej dotyczący Legnicy – z ok. 60 % w latach 2005–2008 do 90,5 % w 2009 r.

⁵ Kategorie wyróżniono wyłącznie na potrzeby niniejszego opracowania.

Rys. 27. Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w % ogólnej liczby ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

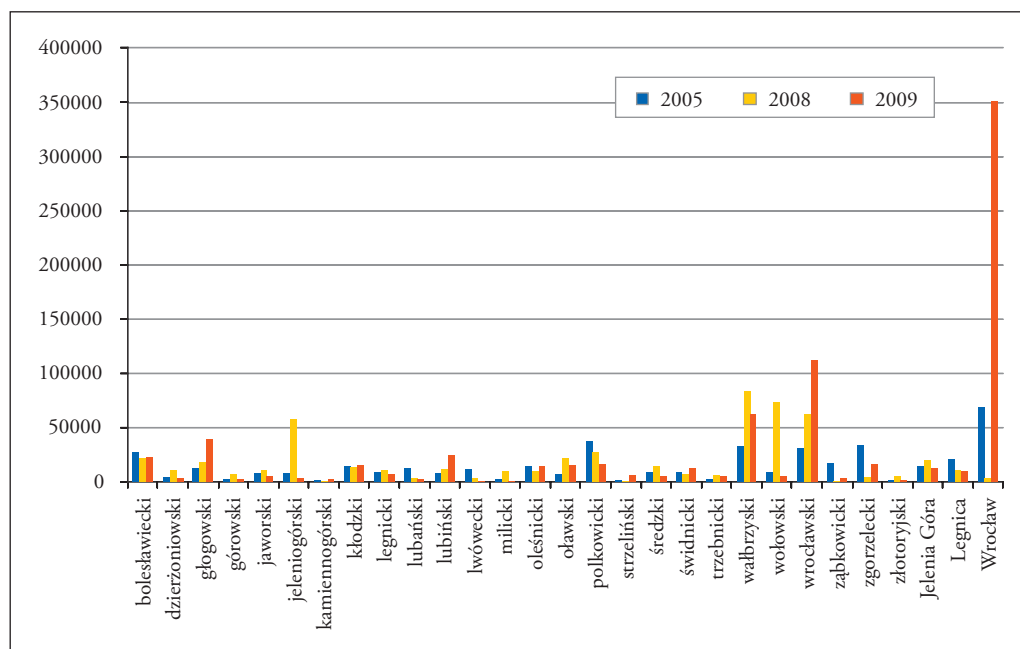

Nakłady inwestycyjne budżetów na ochronę środowiska [tys. zł]

W 2009 r. nakłady inwestycyjne budżetów na ochronę środowiska wyraźnie wyższe w porównaniu do 2008 r. są w powiecie wrocławskim oraz zgorzeleckim, lubińskim, bolesławieckim, głogowskim oraz w m. Wrocław (rys. 28). W wartościach bezwzględnych najwięcej inwestuje Wrocław i powiat wrocławski; zauważyć trzeba dwukrotny wzrost nakładów powiatu głogowskiego, kamiennogórskiego, lubińskiego i zgorzeleckiego, choć kwota przeznaczonych środków proporcjonalnie jest mniejsza, niż ma to miejsce w przypadku Wrocławia i powiatu wrocławskiego.

Nakłady w roku 2009 r. w stosunku do 2008 r. w pozostałych powiatach zasadniczo spadły. Być może jest to wynik wykonania znacznej części inwestycji komunalnych, zwłaszcza kanalizacji i oczyszczalni ścieków, które jako kosztowne stanowiły znaczącą pozycję budżetową gmin w omawianej kategorii wydatków w poprzednich latach. W porównaniu z 2005 r. w całym czterolecu wyraźnie rysuje się wzrost wydatków na inwestycje służące ochronie środowiska.

Rys. 28. Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska ogółem [tys. zł]

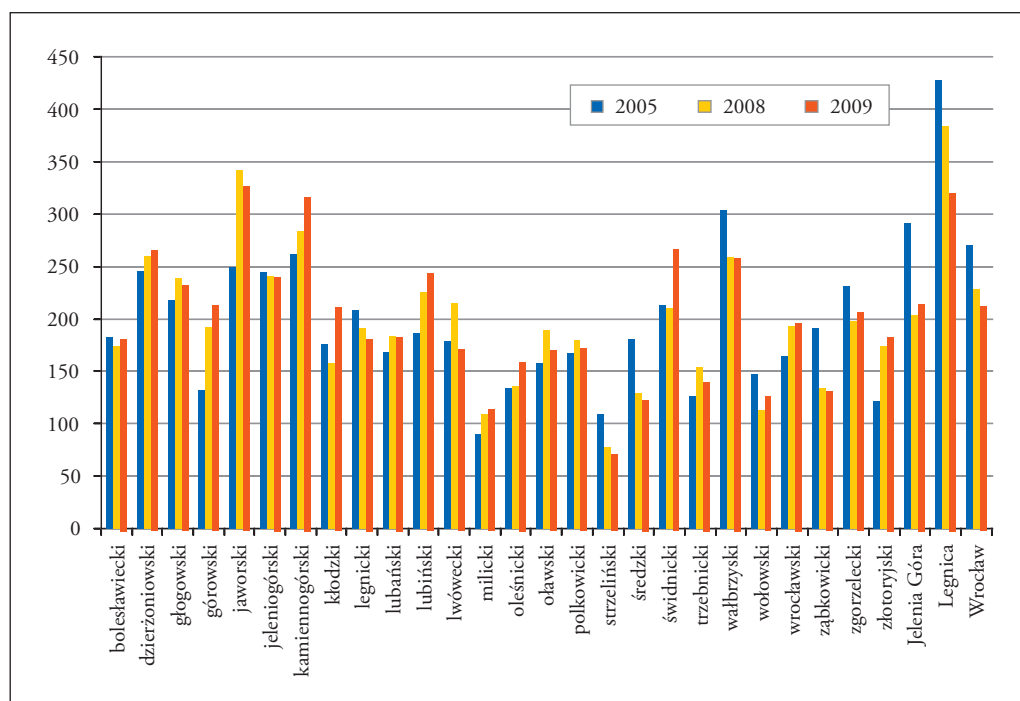

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Ilość odpadów komunalnych zebrana na jednego mieszkańca

W odniesieniu do wartości wskaźnika z 2008 r. w 2009 r. zasadniczo wzrasta wielkość wskaźnika opisującego ilość odpadów komunalnych zebranych na jednego mieszkańca (rys. 29). Prawidłowość ta nie dotyczy miast na prawach powiatu; ponadto w porównaniu ze wskaźnikiem charakteryzującym 2005 r. – wyraźnie maleje. Podobna prawidłowość wystąpiła w przypadku powiatów: wałbrzyskiego, ząbkowickiego, legnickiego, strzezińskiego, średzkiego i zgorzeleckiego. W 2009 r. najwięcej odpadów zebrano na jednego mieszkańca w powiatach: jaworskim (choć mniej niż w roku poprzednim), kamiennogórskim oraz świdnickim.

Rys. 29. Zmiany ilości odpadów komunalnych zebranych [kg] na jednego mieszkańca, w latach 2005–2009, Poziom NUTS4

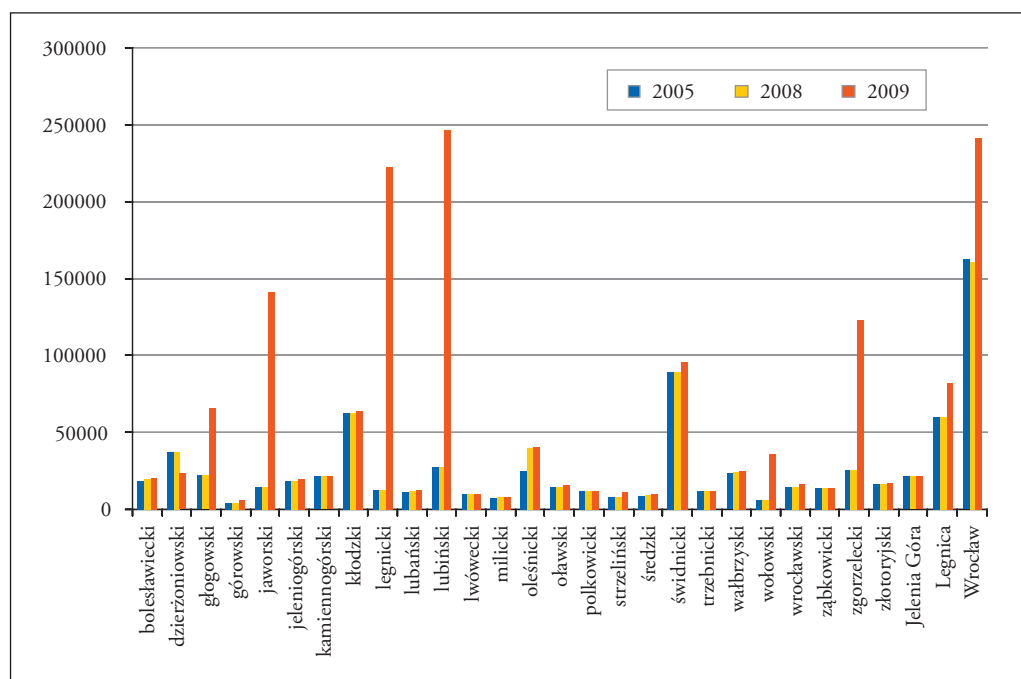

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Przepustowość oczyszczalni ścieków [dam^3/d]

Przepustowość oczyszczalni ścieków [dam^3/d] w latach 2008–2009 w większości powiatów nie uległa zasadniczej zmianie (rys. 30). Wyrazny przyrost wskaźnika wystąpił w powiatach: legnickim, lubińskim, głogowskim, jaworskim, wołowskim, zgorzeleckim oraz wrocławskim.

Rys. 30. Przepustowość oczyszczalni ścieków [dam^3/d]

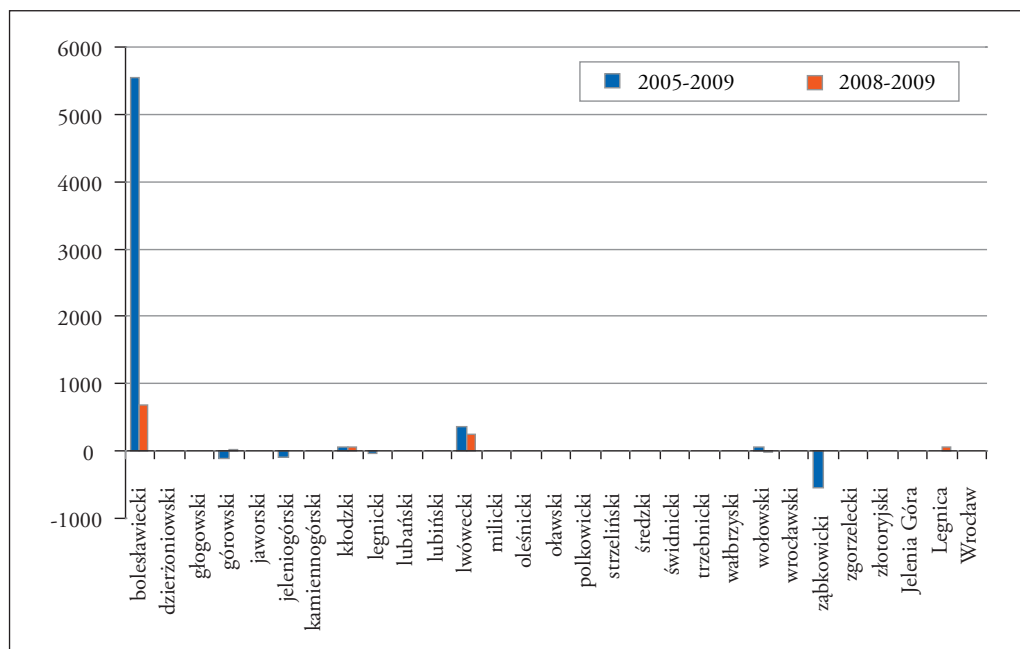
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Ilości ścieków przemysłowych i komunalnych nieoczyszczonych odprowadzanych do wód powierzchniowych lub ziemi [dam³]

Wskaźnik określający ilość ścieków przemysłowych i komunalnych nieoczyszczonych odprowadzanych do wód powierzchniowych lub ziemi [dam³] pozwala stwierdzić, że stan środowiska w 2009 r., wynikający z omawianego parametru, ogólnie był dobry. Tylko powiaty: bolesławiecki, górowski, kłodzki, legnicki, lwówecki, wołowski oraz m. Legnica tworzą grupę, gdzie pojawiają się objętości ścieków nieoczyszczanych. Korzystny jest również fakt, że od 2005 r. wartości te w większości przypadków stale maleją. Jedynie powiat bolesławiecki odbiega wybitnie od charakterystyk powiatowych, ze względu na wzrost objętości ścieków nieoczyszczonych odprowadzanych do wód powierzchniowych lub gruntu (2008 r. – wartość wskaźnika 5031 dam³, 2009 r. – wartość wskaźnika 5723 dam³). W porównaniu do wskaźników odnoszących się do powiatów w 2005 r. sytuacja uległa wybitnej poprawie, co świadczy o skutecznych działaniach inwestycyjnych gmin w rozwój sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków oraz o właściwej realizacji zapisów strategii.

Rys. 31. Zmiana ilości ścieków przemysłowych i komunalnych nieoczyszczonych odprowadzanych do wód powierzchniowych lub ziemi [dam³]

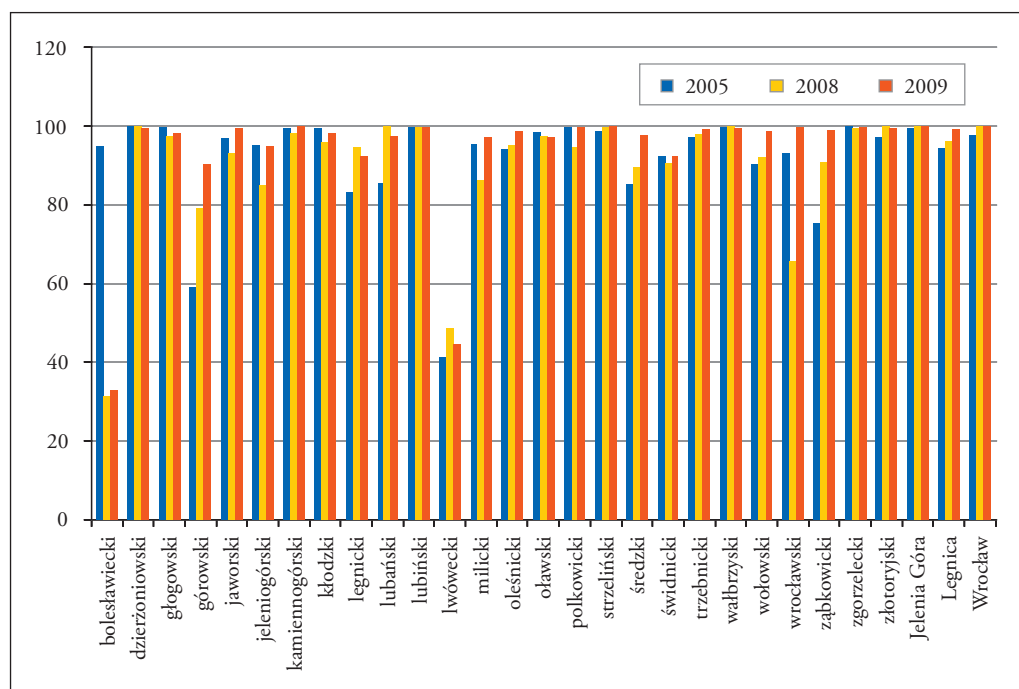
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczone w % ścieków ogółem (wymagających oczyszczenia)

Przeważająca większość powiatów wykazuje bardzo wysokie wartości wskaźnika 8., tj. udziału procentowego oczyszczonych ścieków przemysłowych i komunalnych w ilości ścieków wymagających oczyszczenia (rys. 32). Widać związek wskaźnika 8. ze wskaźnikiem dotyczącym wartości ścieków nieoczyszczonych odprowadzanych do wód lub ziemi. W przypadku powiatów: bolesławieckiego i lwóweckiego wskaźnik nie przekracza 50 % – tu sytuacja nie zmieniła się od 2005 r. W porównaniu z 2008 r. poprawiła się sytuacja środowiskowa w powiecie wrocławskim, w którym wskaźnik oczyszczenia ścieków 65,8 % w 2008 r. wzrósł do wartości 99,7 %.

**Rys. 32. Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczone w % ścieków ogółem
(wymagających oczyszczenia)**

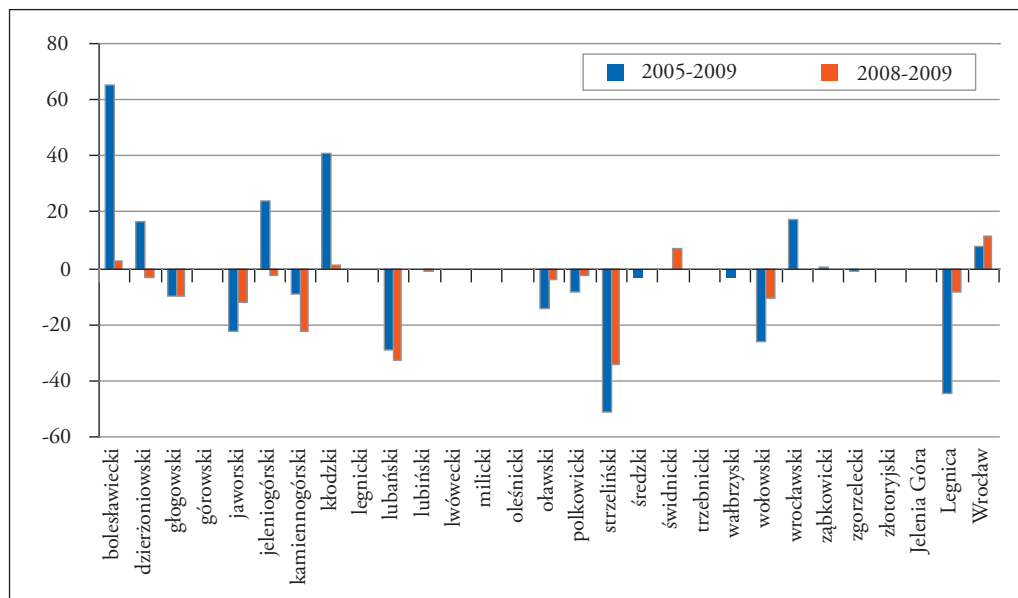
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Udział odpadów (z wyłączeniem komunalnych) poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku [%]

W przypadku czterech powiatów: wołowskiego, strzelińskiego, głogowskiego, lubańskiego wartości wskaźnika obniżyły się (rys. 33). Spadek ten jest znaczny, kilkunastoprocentowy (powiaty głogowski i wołowski: 10–12 %), do kilkudziesięcioprocentowego (lubański – 30 %, strzeliński – 34 %). W stosunku do 2008 r. wzrosła liczba powiatów osiągających wysoki, prawie 100 %, wskaźnik odzysku odpadów. Do grupy tej należą następujące powiaty: dzierżoniowski, kłodzki, legnicki, milicki, oleśnicki, świdnicki, wałbrzyski, wrocławski, zgorzelecki, ząbkowicki i złotoryjski oraz Wrocław. Spadek wartości wskaźnika, zwłaszcza w porównaniu z 2005 r., mówiący o zmniejszeniu efektywności odzysku odpadów, wystąpił w powiatach: jaworskim, kamiennogórskim, lubańskim, polkowickim, strzelińskim, wołowskim i m. Legnica. Jednostki te mają problemy z utylizacją odpadów przemysłowych, które ze względu na siłę oddziaływania są niebezpieczne dla środowiska, a ze względu na masowość, trudne do odzyskania i obrotu gospodarczego.

**Rys. 33. Zmiany wielkości wskaźnika udziału odpadów
(z wyłączeniem komunalnych) poddanych odzyskowi w ilości odpadów
wytworzonych w ciągu roku [%] – poziom NUTS4; 2005–2009**

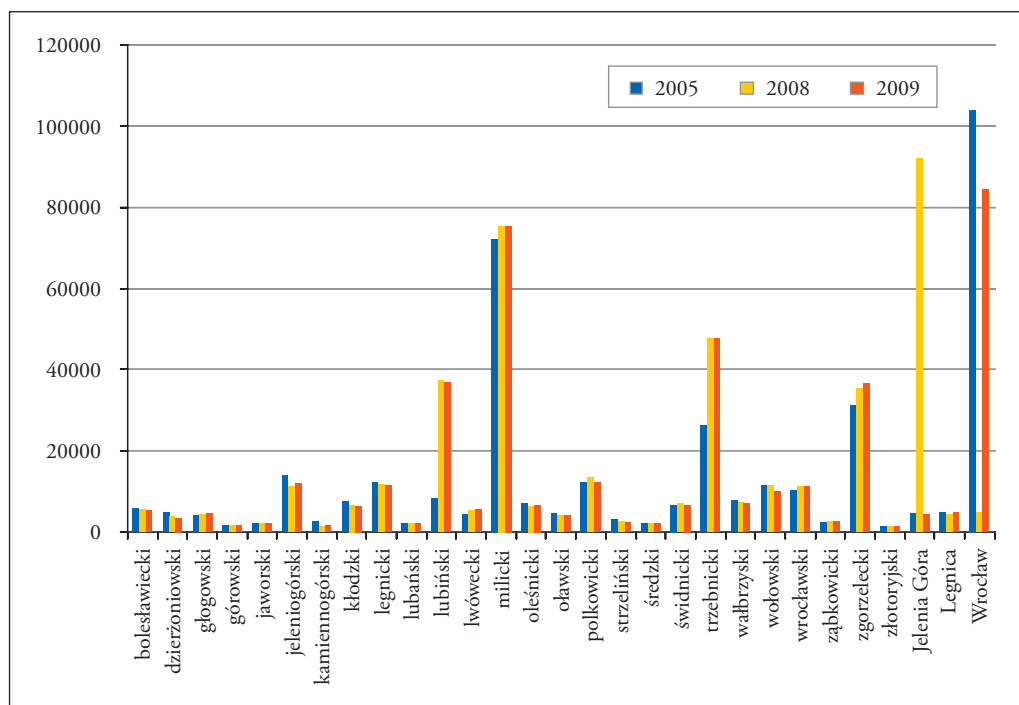
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej – na jednego mieszkańca [m³]

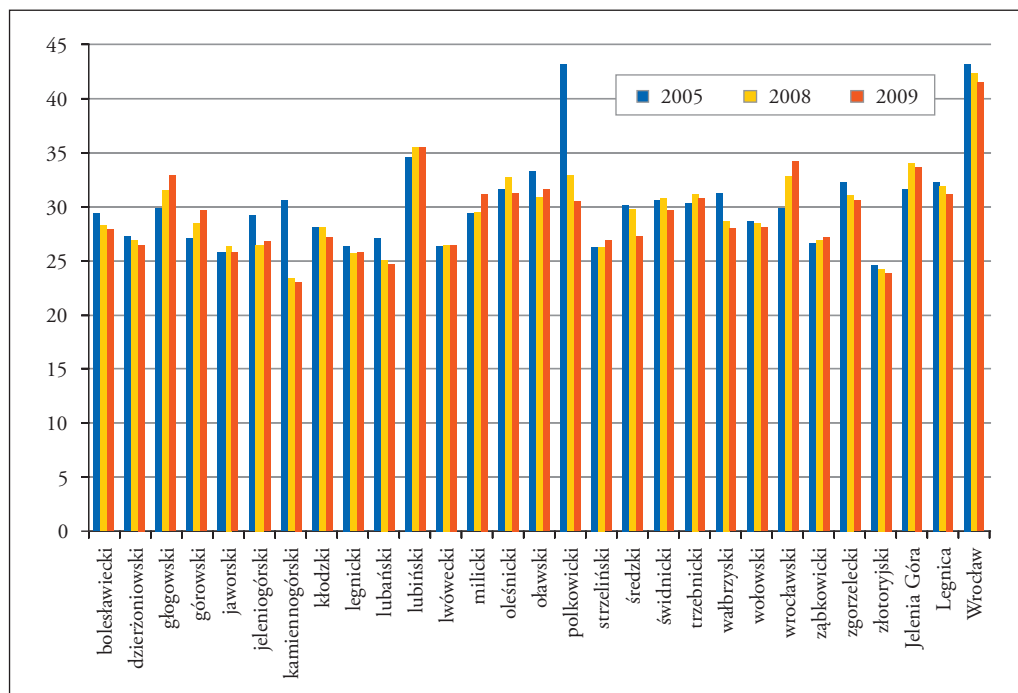
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej – na jednego mieszkańca [m³] [wskaźnik 10.A] oraz ogółem [wskaźnik 10.B] w 2009 r. nieznacznie zmalało (rys. 34, 35). Jest to stały trend, utrzymujący się od 2005 r. Obecnie największe zużycie na potrzeby gospodarki narodowej ogółem ma miejsce w powiecie milickim i we Wrocławiu; jest to pochodną dominującego typu gospodarki – stawy hodowlane (Milicz) oraz dynamiki rozwoju (Wrocław).

Rys. 34. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej – ogółem [dm³]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Rys. 35. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej – na jednego mieszkańca

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Priorytet 5. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu

Ze wskazanych w „Metodologii...” pięciu wskaźników w ramach priorytetu 5. dostępne są dane dla czterech wskaźników (na poziomach sugerowanych w „Metodologii...”):

Wskaźnik 1. „Energochłonność gospodarki na jednostkę PKB”, dla którego nie ma danych, zastąpiono wskaźnikiem „Zużycie energii wg sektorów ekonomicznych”. Wątpliwości związane z wynikami analiz budzi kwestia definicji odbiorcy we wskaźniku 4. Odbiorcą może być zarówno przedsiębiorstwo, jak i osoba prywatna. Wydaje się, że bardziej miarodajne wyniki da analiza zużycia na jednego mieszkańca. Trudności interpretacyjne budzi również fakt rozwoju energooszczędnych odbiorników energii elektrycznej. Spadek zapotrzebowania na energię elektryczną może być spowodowany zarówno zmniejszeniem liczby odbiorców (co można uznać za zjawisko negatywne), jak i coraz bardziej

powszechnym stosowaniem energooszczędnych urządzeń (co jest niewątpliwie pozytywnym procesem).

**Tab. 25. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera przestrzenna priorytet 5
– Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu**

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych
1.	Energochłonność gospodarki na jednostkę PKB	NUTS – 2	NIE
2.	Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem	NUTS – 2	TAK
3.	Udział w produkcji krajowej energii elektrycznej	NUTS – 2	TAK
4.	Zużycie energii elektrycznej na 1 odbiorcę	NUTS – 2	TAK
5.	Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	NUTS – 2	TAK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Ilnicki D., Janc K., Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 40.

Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem

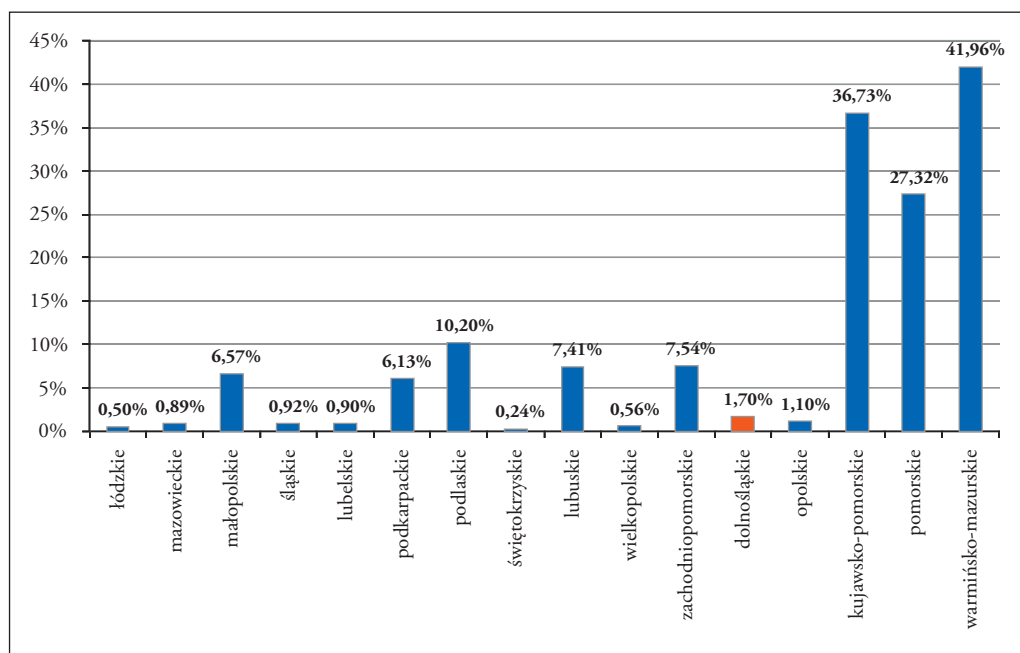
Analizę udziału produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem przeprowadzono na poziomie województw (NUTS 2). Możliwości pozyskiwania energii z odnawialnych źródeł energii są bezpośrednio związane z warunkami przyrodniczymi, stąd porównanie procentowego udziału w poszczególnych województwach bez uwzględnienia uwarunkowań rozwoju tego typu formy pozyskiwania energii nie jest do końca miarodajne. Niemniej jednak zanotowany w 2009 r. w województwie dolnośląskim udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych na poziomie 1,70 % wskazuje, że produkcja energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych na Dolnym Śląsku (pomimo tendencji wzrostowej) wciąż stoi na bardzo niskim poziomie – rys. 36. Ten sam wskaźnik w skali kraju jest ponad dwukrotnie wyższy i w 2009 r. wynosił 4,22 %.

Równie niekorzystne oceny dla Dolnego Śląska wynikają z analizy zmiany udziału produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem województw w 2009 r. względem 2008 r. Tym razem Dolny Śląsk nie znalazł się w grupie województw, gdzie udział ten w 2009 r. był niższy niż w 2008 r. – rys. 37, co oznacza wzrost o 0,29. Jest to progres niezbyt jednak znaczący, biorąc pod uwagę,

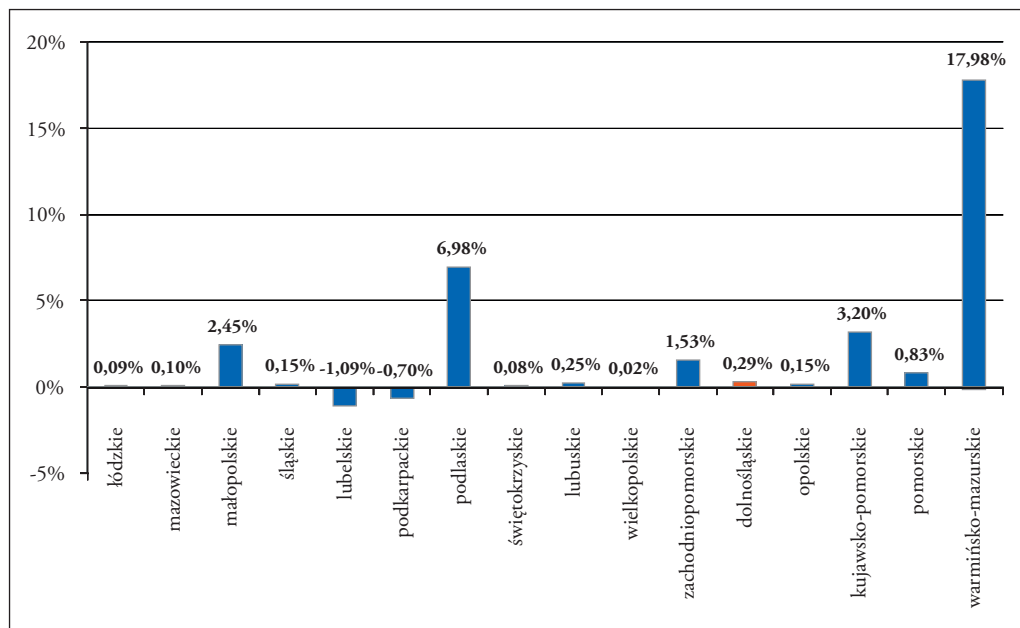
że np. warmińsko-mazurskie zanotowało w tym czasie wzrost udziału o blisko 18 %. Tak wysoki wzrost w województwach północnych wynika zapewne z rozwoju energetyki wiatrowej. Na Dolnym Śląsku inwestycje związane z energią wiatrową wciąż znajdują się w fazie planowania.

Rys. 36. Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem w poszczególnych województwach w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Rys. 37. Zmiana udziału produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem w 2009 r. względem 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

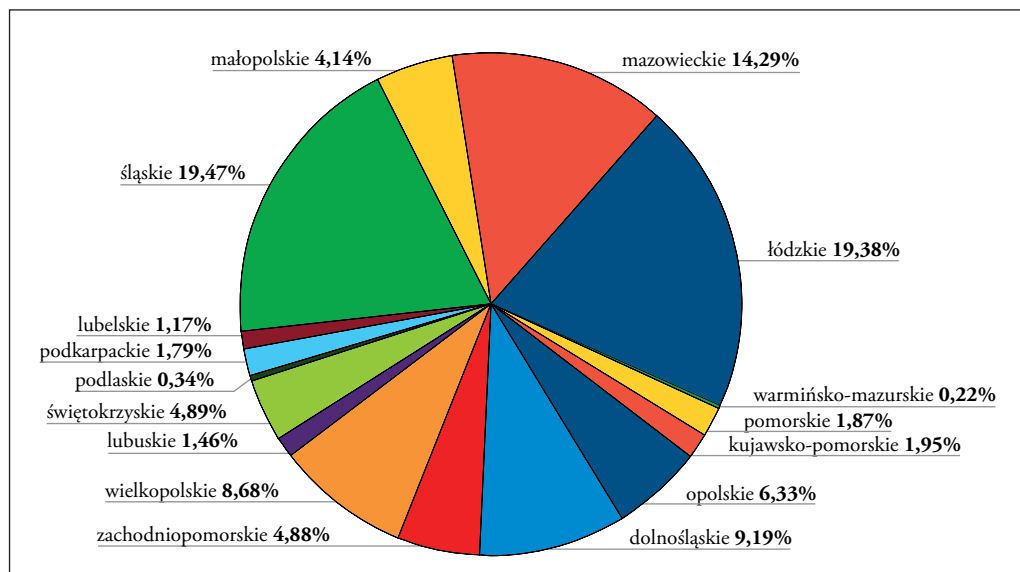
Produkcja energii na Dolnym Śląsku wciąż stoi na wysokim poziomie. Niepokojący jest jednak niski udział produkcji energii ze źródeł odnawialnych. Zbyt wolny wzrost udziału energii odnawialnej w całkowitej produkcji energii wskazuje, że Dolny Śląsk w perspektywie najbliższych lat nie będzie w stanie osiągnąć średniego krajowego udziału energii odnawialnej, który wzrasta w szybszym tempie.

Udział w produkcji krajowej energii elektrycznej

Udział dolnośląskiej produkcji energii elektrycznej w krajowej produkcji był w 2009 r. stosunkowo wysoki i utrzymywał się na poziomie 9,19 % (rys. 38). Jest to wartość o 0,3 % niższa niż w 2008 r. Spadki odnotowano również w pięciu innych województwach. Wyższe udziały w krajowej produkcji energii elektrycznej odnotowały województwa łódzkie (19,38 %), śląskie (19,47 %), mazowieckie (14,29 %). Przyjmując za punkt odniesienia rok 2008 r. w roku 2009 na Dolnym Śląsku nastąpił spadek produkcji energii elektrycznej o ponad 6 % (878 GWh) przy spadku krajowej produkcji energii o blisko 3 % (4457 GWh).

Rys. 38. Udział województw w produkcji krajowej energii elektrycznej w 2009 r.

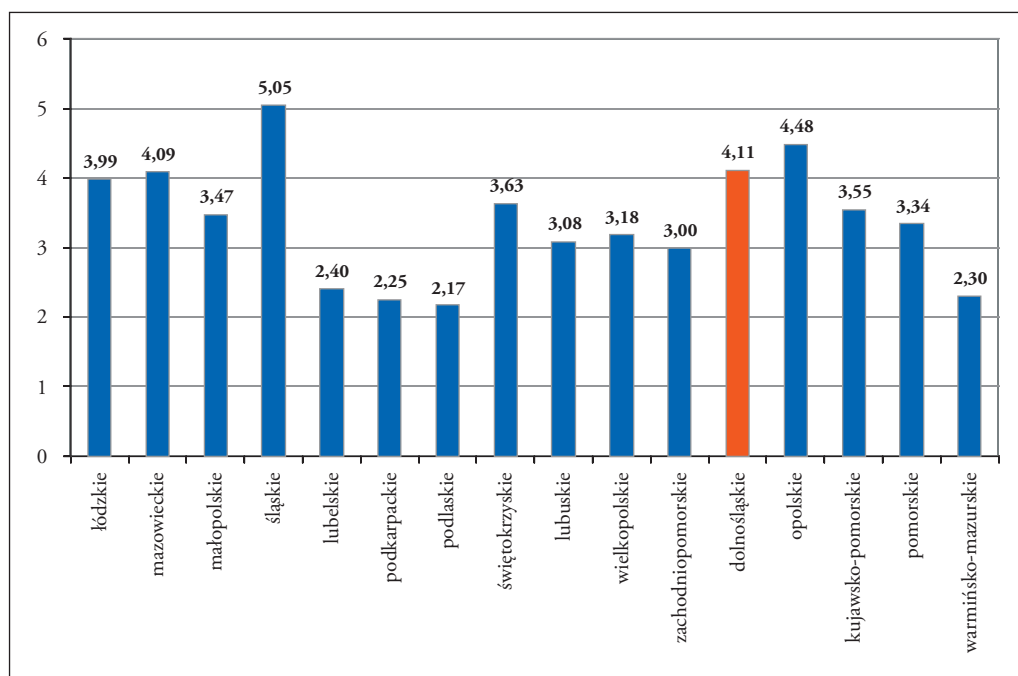

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca (MWh)

Wskaźnik zużycia energii elektrycznej na 1 mieszkańca dla województwa dolnośląskiego w 2009 r. wyniósł 4,11 MWh/M, co stanowi wartość o ponad 0,5 MWh wyższą od krajowego wskaźnika wynoszącego 3,60 MWh (rys. 39). Względem roku 2008 odnotowano spadek wskaźnika dla Dolnego Śląska o 0,08 MWh/M przy jednoczesnym ponad dwukrotnym spadku wskaźnika krajowego o 0,18 MWh/M. Znacznie większe spadki zużycia, sięgające nawet 0,29 MWh/M (woj. mazowieckie) odnotowano w 10 województwach.

Rys. 39. Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca województwa dolnośląskiego w 2009 r. [MWh]

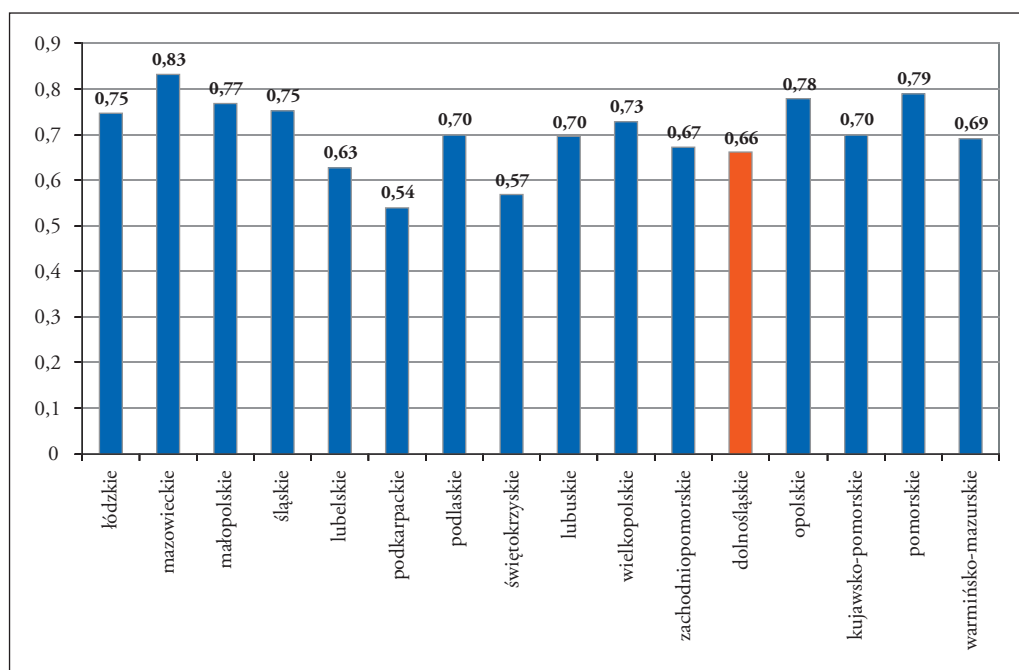

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca [MWh]

Omówiony powyżej wskaźnik zużycia energii elektrycznej na 1 mieszkańca obejmuje zarówno energię elektryczną zużywaną w gospodarstwach domowych, jak i poszczególnych sektorach (przemysłowym, energetycznym, transportowym) – stąd wyniki analizy nie przekładają się na poziom zużycia energii w gospodarstwach domowych. Analiza zużycia energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca województwa dolnośląskiego określa wskaźnik zużycia energii na cele bytowe, co pozwala na odniesienie się do kwestii warunków życia i kosztów utrzymania.

Rys. 40. Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca województwa dolnośląskiego w 2008 r. [MWh]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

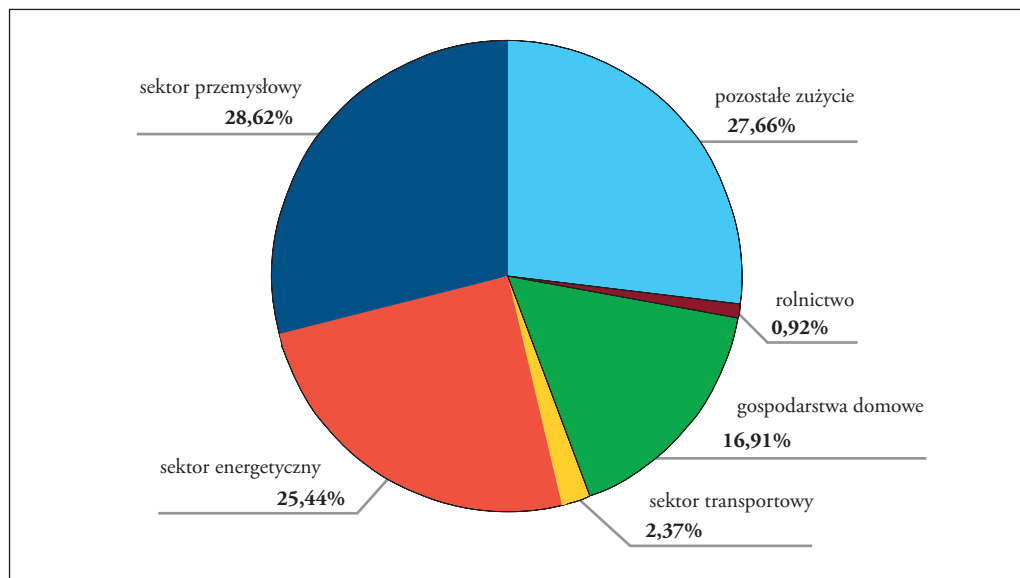
Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca Dolnego Śląska w 2009 r. wynosiło 0,66 MWh i było o 0,6 MWh niższe niż średnia krajowa (rys. 40). O ile krajowy wskaźnik zużycia wzrósł o 0,01 MWh względem roku 2008, o tyle dolnośląski zmalał o ponad 0,02 MWh. Tym samym w zestawieniu z innymi woje-

wódcztwami pod względem najniższego zużycia Dolny Śląsk z ósmego miejsca w 2008 r. przesunął się na czwarte.

Zużycie energii według sektorów ekonomicznych

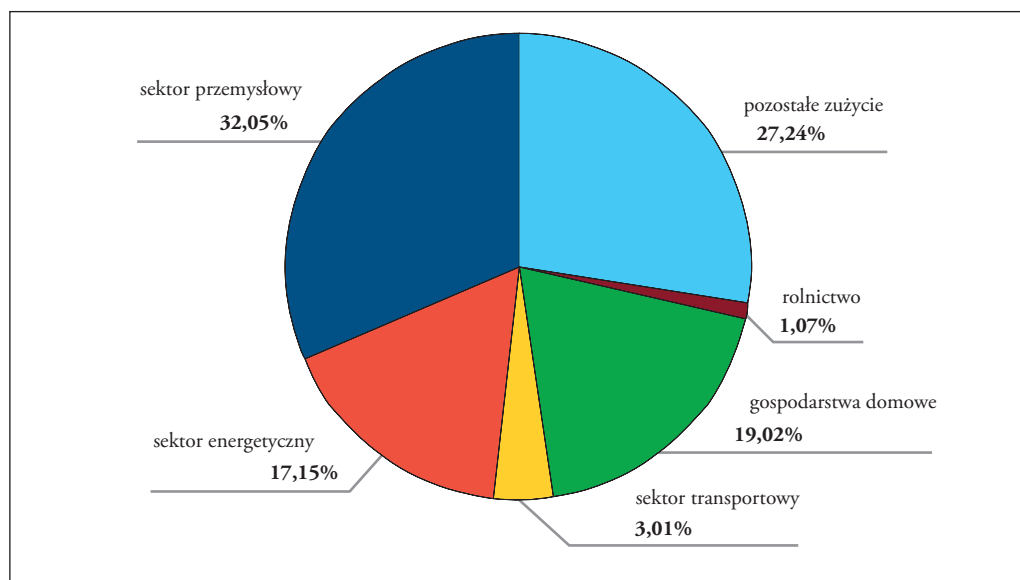
Zużycie energii elektrycznej według sektorów w województwie dolnośląskim w 2009 r. wskazuje na dominującą energochłonność sektora przemysłowego i energetycznego. Wskaźniki zużycia dla Dolnego Śląska i Polski są względnie zbliżone, poza sektorem energetycznym, który w województwie dolnośląskim zużywa blisko 8,3 % całkowitego zużycia energii więcej (rys. 41 i 42). Względem 2008 r. wzrosło zużycie w sektorze transportowym o 0,76 %, natomiast zmalało w sektorze przemysłowym o 1,84 % i w gospodarstwach domowych o 0,63 %. W skali kraju w 2009 r. zużycie w sektorze przemysłowym wzrosło o ponad 3 %, a w sektorze transportowym o 1,1 %.

Rys. 41. Zużycie energii elektrycznej wg sektorów w województwie dolnośląskim w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS,
<http://www.stat.gov.pl/bdl/>, (02.02.2011).

Rys. 42. Zużycie energii elektrycznej wg sektorów w Polsce w 2009 r.

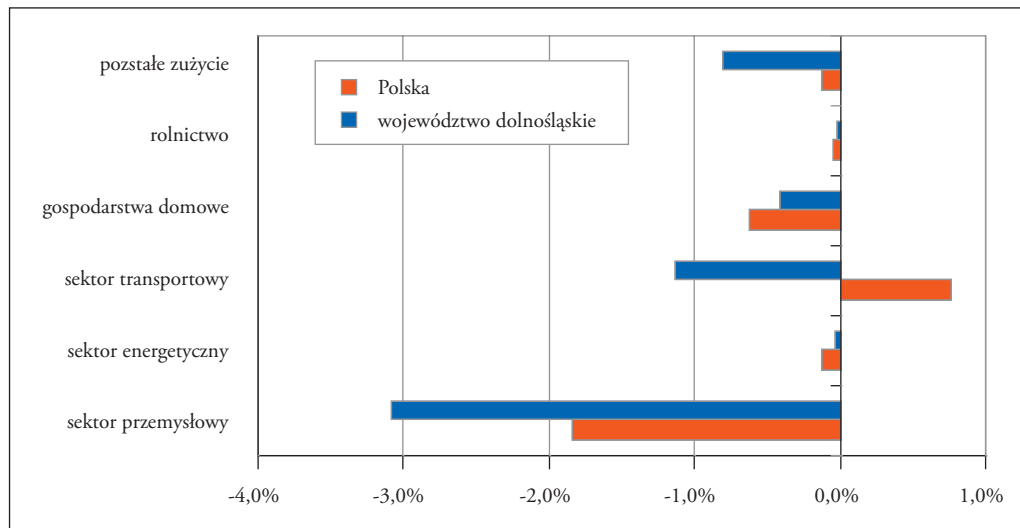

*Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS,
<http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).*

Analiza zmian wskaźnika zużycia energii elektrycznej według sektorów w Polsce i województwie dolnośląskim w 2009 r. (rys. 43) wskazuje, że o ile w odniesieniu do zużycia w sektorze przemysłowym, gospodarstwach domowych i rolnictwie województwo dolnośląskie wykazuje te same kierunki zmian, o tyle w odniesieniu do sektora transportowego wykazuje przeciwny kierunek. Krajowe zużycie w sektorze transportowym zmalało o ponad 1,1 %, podczas gdy zużycie w dolnośląskim transporcie wzrosło o 0,7 %. Zróżnicowaną dynamikę zmian zużycia energii zanotowano w sektorze przemysłowym i pozostałym zużyciu. Różnice spadku w tych sektorach wynoszą odpowiednio 1,2 % i 0,7 %.

Rys. 43. Zmiana wskaźnika zużycia energii elektrycznej wg sektorów w Polsce i województwie dolnośląskim w 2009 r. w odniesieniu do 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, (02.02.2011).

Leszek Kwieciński, Jacek Sroka

3. Sfera społeczna

W ramach sfery społecznej określony został cel szczegółowy, który zakładał rozwijanie solidarności społecznej oraz postaw obywatelskich twórczych i otwartych na świat. Wyznaczono również pięć priorytetów:

Priorytet 1 – Integracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,

Priorytet 2 – Umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, rozwój kultury,

Priorytet 3 – Poprawa jakości i efektywności systemu edukacji i badań naukowych,

Priorytet 4 – Stałe podnoszenie stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców województwa,

Priorytet 5 – Aktywna polityka rynku pracy oraz wzmocnienie rozwoju zasobów ludzkich.

Priorytet 1. Integracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

W „Metodologii oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD), w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym” wskazane zostały dla priorytetu pierwszego 3 wskaźniki, które zostały poniżej (tab. 26) przeanalizowane i ocenione generalnie dla danych statystycznych za rok 2008 (Ilnicki, Janc, 2010).

Poszczególne dane zostały przytoczone w dostępnej, w kwietniu 2011 roku, postaci – stąd wynikają wszelkie modyfikacje ich nazw oraz cech niektórych spośród nich. Ponadto w niniejszym opracowaniu, kierując się wnioskami, które członkowie zespołu wyciągnęli z pracy nad Raportem z monitoringu SRWD za rok 2008, jako podstawową przyjęto agregację danych na poziomie NUTS 4.

Tab. 26. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna priorytet 1
Integracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych za 2009 rok
1.	Osoby wcześniej porzucające naukę	NUTS – 2	NIE
2.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	NUTS – 4	TAK
3.	Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności	NUTS – 4	TAK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: D. Ilnicki, K. Janc, Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 40, 41.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto

W województwie dolnośląskim przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w roku 2009 wynosiło 3 295,44 złotych. Wobec utrzymującego się wysokiego wskaźnika umów o pracę na czas określony, który powinien być również w regionie monitorowany, przeciętne wynagrodzenie brutto może nieść również informacje o tym, w jakim zakresie mamy, czy możemy mieć w regionie do czynienia z występowaniem zjawiska *working poor*, a więc sytuacji, w której pracownik otrzymuje wynagrodzenie sytuujące go w okolicy progu ubóstwa. Prawdopodobieństwo pogłębiania się tego niepożądanego trendu wstępnie potwierdzają badania terenowe przeprowadzone m.in. w województwie dolnośląskim, w pierwszych miesiącach roku 2010, przez zespół z Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych⁶.

Tab. 27. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto

Jednostka terytorialna	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto [zł] 2008 r.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto [zł] 2009 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	2 722,69	2 910,76
Powiat bolesławiecki	2 476,41	2 629,01
Powiat jaworski	2 368,60	2 506,86

⁶ Underemployment: ekonomiczne i społeczne konsekwencje zjawiska, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, projekt badawczy własny MNiSW nr N N112 324938, skład zespołu badawczego: M. Bednarski, J. Dzierżgowski, K.W. Frieske, P. Poławski, J. Sroka, D. Zalewski.

Powiat jeleniogórski	2 369,63	2 562,15
Powiat kamiennogórski	2 374,82	2 546,98
Powiat lubański	2 314,66	2 464,38
Powiat lwówecki	2 487,06	2 613,72
Powiat zgorzelecki	3 506,50	3 765,10
Powiat złotoryjski	2 733,11	3 054,76
Powiat m.Jelenia Góra	2 795,85	2 913,03
Podregion 2 – legnicko-głogowski	3 710,54	3 879,43
Powiat głogowski	2 647,38	2 859,95
Powiat górowski	2 376,54	2 464,05
Powiat legnicki	2 393,66	2 614,48
Powiat lubiński	5 432,42	5 615,55
Powiat polkowicki	3 040,94	3 177,69
Powiat m.Legnica	2 543,39	2 709,33
Podregion 3 – wałbrzyski	2 707,44	2 872,70
Powiat dzierzoniowski	2 489,40	2 645,13
Powiat kłodzki	2 511,35	2 663,41
Powiat świdnicki	2 752,82	2 939,85
Powiat wałbrzyski	2 952,00	3 144,13
Powiat ząbkowicki	2 487,51	2 579,21
Podregion 4 – wrocławski	2 682,81	2 812,66
Powiat milicki	2 396,97	2 467,59
Powiat oleśnicki	2 448,70	2 528,21
Powiat oławski	2 737,90	2 863,00
Powiat strzeliński	2 676,17	2 860,62
Powiat średzki	2 720,35	2 875,09
Powiat trzebnicki	2 668,13	2 751,33
Powiat wołowski	2 728,85	2 892,09
Powiat wrocławski	2 852,35	3 003,49
Podregion 5 – m. Wrocław	3 415,39	3 556,10
Powiat m. Wrocław	3 415,39	3 556,10

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bdrl/> odczyt z 14.02.2011, (12.04.2011).

Jak widać, przeciętne wynagrodzenie brutto jest na Dolnym Śląsku silnie zróżnicowane. W podregionie legnicko-głogowskim, jednym z najbardziej pod tym względem „zasobnych” w Polsce, wyniosło ono aż 3 879 złotych (w roku 2008 – 3 710 zł) i było zdecydowanie najwyższe w całym regionie, łącznie ze stolicą Dolnego Śląska. Warto odnotowania jest fakt, że największy roczny przyrost wartości tego wskaźnika odnotowano w podregionie jeleniogórskim, gdzie przeciętne wynagrodzenie brutto wzrosło z kwoty 2 722,69 zł w 2008 do 2 910,76 zł w 2009 roku.

Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności

W roku 2009 na Dolnym Śląsku odnotowano 477,3 (w 2008 – 476,8) takich indywidualnych przypadków (<http://www.stat.gov.pl/bdl/>; odczyt z 12.04.2011). Jak już stwierdzono w Raporcie z monitoringu SRWD za rok 2008, problemowi temu należałoby w bliskiej przyszłości poświęcać znacznie więcej uwagi, niż to się czyni dotychczas, a wstępnym po temu warunkiem jest dostępność danych.

Priorytet 2. Umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, rozwój kultury

W „Metodologii oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD), w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym” wskazanych zostało dla priorytetu pierwszego II sfery społecznej 10 wskaźników, które zostały poniżej (tab. 28) przeanalizowane i ocenione generalnie dla danych statystycznych za rok 2008 (Ilnicki, Janc, 2010).

**Tab. 28. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna priorytet 2
– Umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, rozwój kultury**

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych za 2009 rok
1.	Imprezy oświatowe w muzeach	NUTS – 2	TAK
2.	Liczba organizacji pozarządowych, stowarzyszeń, partnerów społecznych i gospodarczych biorących udział w konsultacjach strategii rozwoju województw/kontraktów terytorialnych	NUTS – 2	NIE
3.	Liczba partnerstw lokalnych, konsorcjów wielopodmiotowych, publiczno prywatnych zawartych dla realizacji kontraktów terytorialnych	NUTS – 2	NIE
4.	Wystawy w obiektach działalności wystawienniczej	NUTS – 5	TAK
5.	Zwiedzający muzea i oddziały muzealne	NUTS – 5	TAK
6.	Frekwencja w wyborach do organów jednostek samorządu terytorialnego (dane z roku 2006)	NUTS – 5	TAK
7.	Średnia liczba uczestników imprez w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na 1 mieszkańca	NUTS – 4	NIE
8.	Liczba miejsc w stacjonarnych placówkach pomocy społecznej	NUTS – 5	TAK
9.	Odsetek pracowników jednostek administracji publicznej biorących udział w szkoleniach dotyczących poprawy zdolności do zarządzania rozwojem	NUTS – 5	NIE
10.	Wypożyczenia księgozbiorów bibliotecznych	NUTS – 5	TAK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: D. Ilnicki, K. Janc, Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 40, 41.

W przypadku tej grupy zagadnień należałoby w przyszłości stosować bardziej urozmaicone wskaźniki, które mogłyby dostarczyć możliwie pełnej wiedzy nt. społeczeństwa obywatelskiego z uwzględnieniem trendów rozwojowych kultury obywatelskiej. Co więcej, głębsza eksploracja badawcza tej sfery życia regionu powinna wręcz stanowić jeden z priorytetów przyszłych aktywności związanych z tworzeniem, monitorowaniem oraz oceną dokumentów strategicznych w województwie.

Imprezy oświatowe w muzeach

Tab. 29. Imprezy oświatowe w muzeach

Jednostka terytorialna	Imprezy oświatowe w muzeach [szt.] 2008 r.	Imprezy oświatowe w muzeach [szt.] 2009 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	955	1 543
Powiat bolesławiecki	106	167
Powiat jaworski	104	76
Powiat jeleniogórski	476	787
Powiat kamiennogórski	73	109
Powiat lubański	47	43
Powiat lwówecki	–	12
Powiat zgorzelecki	11	349
Powiat złotoryjski	–	262
Powiat m.Jelenia Góra	138	111
Podregion 2 – legnicko-głogowski	279	16
Powiat głogowski	77	135
Powiat górowski	–	3 144
Powiat legnicki	31	682
Powiat lubiński	–	2 267
Powiat polkowicki	–	170
Powiat m.Legnica	171	25
Podregion 3 – wałbrzyski	3 147	53
Powiat dzierzoniowski	–	21
Powiat kłodzki	1 004	26
Powiat świdnicki	2 064	6
Powiat wałbrzyski	77	2 791
Powiat ząbkowicki	–	2 791
Podregion 4 – wrocławski	89	1 543
Powiat milicki	–	167
Powiat oleśnicki	10	76
Powiat oławski	–	787
Powiat strzeliński	–	109
Powiat średzki	69	43
Powiat trzebnicki	–	12

Powiat wołowski	–	349
Powiat wrocławski	10	262
Podregion 5 – m. Wrocław	2 726	111
Powiat m. Wrocław	2 726	16

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bd//> odczyt z 14.02.2011, (12.04.2011).

Imprez oświatowych organizowanych w muzeach odbywa się stosunkowo niewiele, zważywszy na potencjalne szerokie możliwości rozwoju tej aktywności. Oprócz „zwykłych” uwarunkowań finansowych i organizacyjnych, które często tworzą bariery nie do sfinansowania dla tej aktywności, wskazany potencjał pozostaje niewykorzystany z uwagi na fakt, że nikłe zainteresowanie tą formą upowszechniania wiedzy prezentują placówki oświatowe. Owszem, one również borykają się z barierami finansowymi i organizacyjnymi. Wydaje się jednak, że istotny problem stanowi tu brak zainteresowania ze strony szkół. Warto natomiast zauważyć znaczny wzrost ilości imprez oświatowych w muzeach w podregionie jeleniogórskim, gdzie w roku 2008 zorganizowano ich 955, a w 2009 – 1 543.

Wystawy w obiektach działalności wystawienniczej

Tab. 30. Wystawy w obiektach działalności wystawienniczej

Jednostka terytorialna	Wystawy w obiektach działalności wystawienniczej [szt.] 2008 r.	Wystawy w obiektach działalności wystawienniczej [szt.] 2009 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	42	41
Powiat bolesławiecki	–	–
Powiat jaworski	–	–
Powiat jeleniogórski	1	1
Powiat kamiennogórski	8	6
Powiat lubański	–	–
Powiat lwówecki	4	5
Powiat zgorzelecki	–	–
Powiat złotoryjski	–	–
Powiat m. Jelenia Góra	29	29
Podregion 2 – legnicko-głogowski	28	31
Powiat głogowski	–	–

Powiat górowski	–	–
Powiat legnicki	–	–
Powiat lubiński	–	–
Powiat polkowicki	–	–
Powiat m. Legnica	28	31
Podregion 3 – wałbrzyski	31	81
Powiat dzierzoniowski	–	–
Powiat kłodzki	3	–
Powiat świdnicki	10	57
Powiat wałbrzyski	18	24
Powiat ząbkowicki	–	–
Podregion 4 – wrocławski	–	–
Powiat milicki	–	–
Powiat oleśnicki	–	–
Powiat oławski	–	–
Powiat strzeliński	–	–
Powiat średzki	–	–
Powiat trzebnicki	–	–
Powiat wołowski	–	–
Powiat wrocławski	–	–
Podregion 5 – m. Wrocław	101	77
Powiat m. Wrocław	101	77

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bd//> odczyt z 14.02.2011, (12.04.2011).

Wobec przytoczonych danych, wykazujących bliskie podobieństwo do tych, które odnotowano w roku 2008, pozostaje stwierdzić, że aktywność wystawiennicza pozostaje w regionie na niskim poziomie. Fakt ten wpisuje się w niestety postępujący proces erozji instytucji oraz aktywności o charakterze kulturalnym. Współcześnie nie tłumaczą już tego jakiejkolwiek argumenty odwołujące się do pozostawiania „na dorobku” – zbyt wiele czasu upłynęło już od 1989 roku. Trzeba jasno stwierdzić, że dalsze zaniechania w obszarze kultury prowadzić będą do erozji w innych sferach życia społecznego.

Zwiedzający muzea i oddziały muzealne

Tab. 31. Zwiedzający muzea i oddziały muzealne

Jednostka terytorialna	Zwiedzający muzea i oddziały muzealne [osoba] 2008 r.	Zwiedzający muzea i oddziały muzealne [osoba] 2009 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	494 925	132 369
Powiat bolesławiecki	23 883	5 236
Powiat jaworski	60 756	5 579
Powiat jeleniogórski	301 663	57 616
Powiat kamiennogórski	1 473	3 100
Powiat lubański	6 573	3 189
Powiat lwówecki	16 000	16 692
Powiat zgorzelecki	4 022	2 000
Powiat złotoryjski	–	–
Powiat m.Jelenia Góra	80 555	38 957
Podregion 2 – legnicko-głogowski	49 125	49 866
Powiat głogowski	11 084	12 141
Powiat górowski	–	–
Powiat legnicki	15 050	12 077
Powiat lubiński	–	–
Powiat polkowicki	–	–
Powiat m.Legnica	22 991	25 648
Podregion 3 – wałbrzyski	262 106	123 518
Powiat dzierzoniowski	–	–
Powiat kłodzki	133 659	48 163
Powiat świdnicki	71 166	24 228
Powiat wałbrzyski	55 011	49 213
Powiat ząbkowicki	2 270	1 914
Podregion 4 – wrocławski	10 592	9 140
Powiat milicki	–	–
Powiat oleśnicki	3 072	3 352
Powiat oławski	–	–
Powiat strzeliński	–	–
Powiat średzki	3 776	3 336
Powiat trzebnicki	–	–

Powiat wołowski	–	–
Powiat wrocławski	3 744	2 452
Podregion 5 – m. Wrocław	652 891	160 156
Powiat m. Wrocław	652 891	160 156

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bd//> odczyt z 15.02.2011, (12.04.2011).

W porównaniu z danymi z roku 2008 liczba zwiedzających muzea spadła w regionie jeleniogórskim z 494 925 w 2008 do 132 369 w 2009. W podregionie legnicko-głogowskim utrzymała się na podobnym poziomie, tzn. 49 125 w 2008 oraz 49 866 w 2009 roku. W podregionie wałbrzyskim spadła z 262 106 (2008) do 123 518 (2009). Podobnie w podregionie wrocławskim: z 10 592 (2008) do 9 140 (2009). Największy spadek odnotowano natomiast w podregionie miasta Wrocław: z 652 891 (2008) do 160 156 (2009). Tendencja ta jest najwyraźniej efektem ograniczenia wydatków publicznych na muzealnictwo oraz generalnie sztukę. Jej pogłębienie w krótkim czasie przyniesie długotrwałe negatywne efekty.

Dane umieszczone w tabeli świadczą wprawdzie o nadal znacznej frekwencji w dolnośląskich muzeach. Zważywszy jednak już choćby na historyczny potencjał regionu oraz zadania edukacyjne, łatwo można wyobrazić sobie bardziej dynamiczny rozwój muzealnictwa w województwie. Jak już wspomniano w Raporcie za rok 2008, wstępnym warunkiem jego rozwoju musiałoby być skoordynowanie działań – w obszarze regionu, przy całym instytucjonalnym zróżnicowaniu sfery kultury – dolnośląskich polityk kulturalnych, zarówno ich lokalnych, jak i regionalnych i wreszcie centralnych – wektorów działań.

Frekwencja w wyborach do organów jednostek samorządu terytorialnego

W przypadku tego wskaźnika aktualne pozostają dane z wyborów samorządowych, które odbyły się w roku 2006 (zob. Raport z monitoringu Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego za rok 2008, s. 115).

Liczba miejsc w stacjonarnych placówkach pomocy społecznej

O tym, że ludność Dolnego Śląska dość powszechnie odczuwa dotkliwość takich kwestii społecznych, jak choćby ubóstwo, alkoholizm czy różne formy wykluczenia, nie trzeba przekonywać. W tym kontekście jako bardzo ważne jawią się rozwiązania instytucjonalne umożliwiające przynajmniej redukcję szkód indywidualnych i kolektywnych, które na tym tle powstają. Jednym z takich stosunkowo prostych, a zarazem dosyć skutecznych rozwiązań są placówki pomocy społecznej. W przyszłości należałoby tego typu dane podawać w szerszych zestawieniach, co oczywiście wiąże się z dostępnością danych. Powinny one również uwzględniać dynamikę rozwoju współpracy pomiędzy instytucjami władzy publicznej a trzecim sektorem w zakresie działalności pożytku publicznego.

Tab. 32. Liczba miejsc w stacjonarnych placówkach pomocy społecznej

Jednostka terytorialna	Liczba miejsc w stacjonarnych placówkach pomocy społecznej [msc] 2008 r.	Liczba miejsc w stacjonarnych placówkach pomocy społecznej [msc] 2009 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	1 811	1 628
Powiat bolesławiecki	48	27
Powiat jaworski	185	190
Powiat jeleniogórski	416	418
Powiat kamiennogórski	153	146
Powiat lubański	150	89
Powiat lwówecki	240	170
Powiat zgorzelecki	398	370
Powiat złotoryjski	–	–
Powiat m.Jelenia Góra	221	218
Podregion 2 – legnicko-głogowski	1 243	1 232
Powiat głogowski	319	333
Powiat górowski	59	56
Powiat legnicki	575	565
Powiat lubiński	100	95
Powiat polkowicki	22	22
Powiat m.Legnica	168	161
Podregion 3 – wałbrzyski	1 597	1 826

Powiat dzierzoniowski	126	126
Powiat kłodzki	687	855
Powiat świdnicki	130	130
Powiat wałbrzyski	108	158
Powiat ząbkowicki	546	557
Podregion 4 – wrocławski	1 246	1 321
Powiat milicki	256	253
Powiat oleśnicki	376	323
Powiat oławski	110	110
Powiat strzeliński	–	60
Powiat średzki	41	50
Powiat trzebnicki	244	255
Powiat wołowski	–	–
Powiat wrocławski	219	270
Podregion 5 – m. Wrocław	1 201	1 241
Powiat m. Wrocław	1 201	1 241

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bdlli> odczyt z 15.02.2011, (12.04.2011).

Także w obrębie danych i tego wskaźnika odnotowano spadki bądź stabilizację na dość niskim poziomie. Pewien wyjątek stanowi podregion wałbrzyski, gdzie odnotowano nieco wyraźniejszy wzrost. W podregionie jeleniogórskim: 1 811 (2008), 1 628 (2009). W podregionie legnicko-głogowskim: 1 232 (2008), 1 243 (2009). W podregionie wałbrzyskim: 1 597 (2008), 1 826 (2009). W podregionie wrocławskim: 1 246 (2008), 1 321 (2009). W podregionie miasta Wrocław: 1 201 (2008), 1 241 (2009).

Biorąc pod uwagę rozmiary negatywnych zjawisk społecznych, pozostaje stwierdzić, że dane zawarte w tabeli mogą świadczyć o postępującym wycofywaniu się instytucji publicznych z aktywności mającej na celu pomoc osobom, które znalazły się w mizernych warunkach bytowych. W istocie jest to temat na szerszą debatę pomiędzy ośrodkami władz samorządowych a partnerami społecznymi i obywatelskimi. Na obecnym etapie ewolucji województwa pozostaje wierzyć zarówno w to, że dyskusja taka jest możliwa, jak i w to, że pomoc społeczna mogłaby stanowić jeden z jej ważnych tematów.

Wypożyczenia księgozbiorów bibliotecznych

Wskaźnik ten ukazuje jeden z rudymenarnych składników tzw. kompetencji kulturowych. Aby mówić więcej, należałoby go w przyszłości zestawiać z innymi informacjami świadczącymi o poziomie czytelnictwa.

Tab. 33. Wypożyczenia księgozbiorów bibliotecznych

Jednostka terytorialna	Wypożyczenia księgozbiorów bibliotecznych [wol.] 2008 r.	Wypożyczenia księgozbiorów bibliotecznych [wol.] 2009 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	2 191 072	2 222 313
Powiat bolesławiecki	364 408	363 927
Powiat jaworski	180 482	175 128
Powiat jeleniogórski	295 974	306 474
Powiat kamiennogórski	207 398	206 225
Powiat lubański	189 667	172 509
Powiat lwówecki	165 837	161 320
Powiat zgorzelecki	321 889	344 962
Powiat złotoryjski	188 632	177 776
Powiat m.Jelenia Góra	276 785	313 992
Podregion 2 – legnicko-głogowski	1 371 125	1 395 259
Powiat głogowski	206 691	226 005
Powiat górowski	85 784	88 161
Powiat legnicki	137 414	131 370
Powiat lubiński	392 132	389 874
Powiat polkowicki	179 291	182 070
Powiat m.Legnica	369 813	377 779
Podregion 3 – wałbrzyski	2 602 924	2 593 951
Powiat dzierzoniowski	395 921	426 162
Powiat kłodzki	756 337	705 004
Powiat świdnicki	564 718	578 897
Powiat wałbrzyski	677 355	684 951
Powiat ząbkowicki	208 593	198 937
Podregion 4 – wrocławski	1 533 784	1 520 110
Powiat milicki	133 338	135 498

Powiat oleśnicki	314 562	317 610
Powiat oławski	245 933	230 844
Powiat strzebiński	115 743	116 768
Powiat średzki	114 673	108 174
Powiat trzebnicki	145 202	129 934
Powiat wołowski	127 244	133 114
Powiat wrocławski	337 089	348 168
Podregion 5 – m. Wrocław	2 497 436	2 510 322
Powiat m. Wrocław	2 497 436	2 510 322

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bd//> odczyt z 16.02.2011, (12.04.2011).

W obrębie tego wskaźnika odnotowano stabilizację. W podregionie jeleniogórskim: 2 191 072 (2008), 2 222 313 (2009). W podregionie legnicko-głogowskim: 1 371 125 (2008), 1 395 259 (2009). W podregionie wałbrzyskim: 2 602 924 (2008), 2 593 951 (2009). W podregionie wrocławskim: 1 533 784 (2008), 1 520 110 (2009). W podregionie miasta Wrocław: 2 497 436 (2008), 2 510 322 (2009). Wziąwszy pod uwagę notowany spadek czytelnictwa w skali całego kraju, należałoby w przyszłości rozważyć możliwość pozyskiwania i interpretacji danych bardziej złożonych, które uwzględniałyby również wykorzystanie nowych technologii.

Priorytet 3. Poprawa jakości i efektywności systemu edukacji i badań naukowych

W „Metodologii oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD), w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym” wskazanych zostało dla priorytetu pierwszego III sfery społecznej 7 wskaźników, które zostały poniżej (tab. 33) przeanalizowane i ocenione generalnie dla danych statystycznych za rok 2008 (Ilnicki, Janc, 2010).

**Tab. 34. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna priorytet 3
– Poprawa jakości i efektywności systemu edukacji i badań naukowych**

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych
1.	Liczba studentów przypadających na 1000 mieszkańców	NUTS-3	TAK
2.	Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z szerokopasmowym dostępem do Internetu	NUTS – 4	TAK
3.	Odsetek dzieci w wieku 0–3 lat objętych opieką w żłobkach	NUTS – 3	TAK
4.	Udział dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) w tej grupie wiekowej ogółem	NUTS – 3	TAK
5.	Struktura absolwentów szkół średnich według rodzajów szkół	NUTS – 5	TAK
6.	Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca	NUTS – 5	TAK
7.	Wykształcenie ludności w wieku 15 lat i więcej (średnie, wyższe)	NUTS – 2	TAK

Źródło: D. Ilnicki, K. Janc, Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 41.

Liczba studentów przypadających na 1000 mieszkańców

W odniesieniu do tego wskaźnika dostępność danych jest możliwa tylko na poziomie jednostki NUTS 2 oraz NUTS 3 (podregiony). Wskaźnik ten podzielony został na liczbę studentów w szkołach publicznych i niepublicznych.

Tab. 35. Liczba studentów wyższych szkół publicznych

Jednostka terytorialna	studenci szkoły publiczne ogółem [osoba] 2008 r.	studenci szkoły publiczne ogółem [osoba] 2009 r.
DOLNOŚLĄSKIE	121 900	120 463
Podregion 1 – jeleniogórski	6 389	5 704
Podregion 2 – legnicko-głogowski	7 921	7 249
Podregion 3 – wałbrzyski	3 581	3 356
Podregion 4 – wrocławski	56	28
Podregion 5 – m. Wrocław	103 953	104 126

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

Tab. 36. Liczba studentów wyższych szkół niepublicznych

Jednostka terytorialna	studenci szkoły niepubliczne ogółem [osoba] 2008 r.	studenci szkoły niepubliczne ogółem [osoba] 2009 r.
DOLNOŚLĄSKIE	51 114	52 016
Podregion 1 – jeleniogórski	360	457
Podregion 2 – legnicko-głogowski	4 882	4 816
Podregion 3 – wałbrzyski	5 294	4 826
Podregion 5 – m. Wrocław	40 578	41 917

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

Z powyższych danych widać, iż przeważają studenci studiów w wyższych szkołach publicznych zarówno w ujęciu NUTS 2 oraz NUTS 3 w stosunku niespełna 60 % studentów szkół publicznych do 40 % studentów szkół niepublicznych. Całkowita liczba studentów w 2009 roku w województwie dolnośląskim wynosiła 172 479, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców daje wskaźnik 59,958 i jest wartością niższą w stosunku do roku 2008, w którym wynosiła 60,135. Kolejną tendencją, która jest zauważalna, jest spadek studentów szkół publicznych i jednoczesny wzrost w szkołach niepublicznych. Dodatkowo wysoka jest dynamika spadku studentów szkół publicznych w ciągu roku, gdyż jest to liczba prawie 1500 osób. Jedynie we Wrocławiu zanotowano wzrost studentów szkół publicznych, ale był on niewielki i wyniósł nieco ponad 200 osób. Z drugiej jednak strony, we Wrocławiu znacząco wzrosła liczba studentów szkół niepublicznych, tj. o prawie 1500 osób.

Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z szerokopasmowym dostępem do Internetu

W tym przypadku dostępne są dane na poziomie NUTS 3 oraz NUTS 4.

Tab. 37. Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z szerokopasmowym dostępem do Internetu

Jednostka terytorialna	komputery z dostępem szerokopasmowym przeznaczone do użytku uczniów ogółem [szt.] 2008 r.	komputery z dostępem szerokopasmowym przeznaczone do użytku uczniów ogółem [szt.] 2009 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	2 791	2 897
Powiat bolesławiecki	337	352
Powiat jaworski	190	177
Powiat jeleniogórski	307	301
Powiat kamiennogórski	187	246
Powiat lubański	278	315
Powiat lwówecki	319	278
Powiat zgorzelecki	507	516
Powiat złotoryjski	331	339
Powiat m.Jelenia Góra	335	373
Podregion 2 – legnicko-głogowski	1 531	1 710
Powiat głogowski	215	274
Powiat górowski	175	176
Powiat legnicki	265	296
Powiat lubiński	292	347
Powiat polkowicki	259	271
Powiat m.Legnica	325	346
Podregion 3 – wałbrzyski	2 938	3 010
Powiat dzierzoniowski	549	594
Powiat kłodzki	578	596
Powiat świdnicki	734	714
Powiat wałbrzyski	792	802
Powiat ząbkowicki	285	304
Podregion 4 – wrocławski	2 684	2 711

Powiat milicki	267	290
Powiat oleśnicki	468	517
Powiat oławski	299	273
Powiat strzeliński	331	334
Powiat średzki	147	122
Powiat trzebnicki	470	471
Powiat wołowski	131	130
Powiat wrocławski	571	574
Podregion 5 – m. Wrocław	2 243	2 346
Powiat m. Wrocław	2 243	2 346

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bdla/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

W ciągu okresu 2008–2009 nastąpiło zwiększenie liczby komputerów z dostępem do szerokopasmowego Internetu dla uczniów. Największa dynamika przyrostu liczby komputerów widoczna jest w podregionach jeleniogórskim i legnicko-głogowskim. Z powyższych danych wynika, iż najwięcej uczniów ma dostęp do szerokopasmowego Internetu w podregionie wałbrzyskim (3 010), natomiast zdecydowanie najmniej uczniów korzysta z takiej możliwości w podregionie legnicko-głogowskim (1 710) i to mimo dużej dynamiki przyrostu względem pozostałych 4 podregionów. Jeżeli brać pod uwagę poziom powiatów, to absolutnie dominuje powiat miasta Wrocław (2 346), ale względnie wysokie wskaźniki osiągają także powiat wałbrzyski (802) czy powiat świdnicki (713), choć tu zmniejszyła się dostępność w stosunku do 2008 r. Z drugiej strony, najgorsza dostępność do szerokopasmowego Internetu w szkołach podstawowych i gimnazjalnych jest zauważalna w powiatach: średzkim (122), wołowskim (130), górskim (176) czy bolesławieckim (177). Widoczny jest zdecydowany przyrost w powiecie kamiennogórskim ze 187 w 2008 r. do 246 w 2009 r.

Odsetek dzieci w wieku 0–3 lata objętych opieką w żłobkach

Dostępne dane dotyczą liczby dzieci objętych opieką w żłobkach jedynie na poziomie NUTS 2 oraz NUTS 3. Z przedstawionych danych wyraźnie widać, iż największa liczba dzieci jest objęta taką opieką w mieście Wrocław. Prawie połowa wszystkich dzieci uczęszczających do żłobków w województwie dolnośląskim zamieszkuje właśnie we Wrocławiu. Z drugiej strony, najgorsza sytuacja pod tym względem panuje w podregionie

wrocławskim oraz jeleniogórskim. W stosunku do 2008 r. wzrosła liczba dzieci w żłobkach w województwie dolnośląskim o ponad 300 miejsc, biorąc pod uwagę podregiony, to również w większości z nich nastąpił wzrost miejsc, jedynie w podregionach legnicko-głogowskim oraz jeleniogórskim odnotowano spadek, co szczególnie dla tego drugiego podregionu jest sytuacją niekorzystną.

Tab. 38. Liczba dzieci uczęszczających do żłobków

Jednostka terytorialna	Liczba dzieci w żłobkach ogółem [osoba] 2008 r.	Liczba dzieci w żłobkach ogółem [osoba] 2009 r.
DOLNOŚLĄSKIE	3 464	3 792
Podregion 1 – jeleniogórski	466	452
Podregion 2 – legnicko-głogowski	772	740
Podregion 3 – wałbrzyski	482	499
Podregion 4 – wrocławski	292	298
Podregion 5 – m. Wrocław	1 452	1 803

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bd/l/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

Udział dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) w tej grupie wiekowej ogółem

Podobnie jak w przypadku danych za 2008 rok, należy zaznaczyć, iż nie ma możliwości uzyskania danych zagregowanych dla dzieci w przedziale wiekowym 3–5 lat w wymienionych wyżej trzech formach organizacyjnych wychowania przedszkolnego. GUS podaje dane dotyczące przedziałów wiekowych: 0–2 lata, a następnie osobno dla 3, 4, 5, 6, 7 i więcej lat. Ponadto statystyka dzieli osobno za każdym razem liczbę dzieci w zależności od formy organizacyjnej. Dane odnośnie tego wskaźnika są dostępne tylko na poziomie NUTS 2 oraz NUTS 3. W poniższym zestawieniu zostały zatem przedstawione dane w rozbiciu na grupę wiekową: 3, 4, 5 lat, natomiast zagregowano te dane odnośnie formy organizacyjnej, czyli wychowania przedszkolnego.

Tab. 39. Liczba dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym

	Liczba dzieci [wiek] 2008 r.			Liczba dzieci [wiek] 2009 r.		
	3 lata	4 lata	5 lat	3 lata	4 lata	5 lat
Dolnośląskie	11 501	13 138	13 675	12 881	15 349	15 448
Podregion 1 jeleniogórski	1 977	2 285	2 563	2 186	5 528	2 804
Podregion 2 legnicko-głogowski	1 894	2 242	2 337	2 269	2 506	2 772
Podregion 3 wałbrzyski	2 290	2 799	2 903	2 531	3 249	3 336
Podregion 4 wrocławski	1 861	2 160	2 256	2 244	2 709	2 631
Podregion 5 m. Wrocław	3 479	3 652	3 618	3 651	4 011	3 905

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: [http://www.stat.gov.pl/bdł/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token=odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011](http://www.stat.gov.pl/bdł/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token=odczyt%20z%2004.02.2011%20oraz%2012.04.2011).

Z przedstawionej tabeli wnioskować należy, że liczba miejsc w placówkach przedszkolnych wzrasta wraz z wiekiem dzieci. Raz jeszcze zatem należy podkreślić, iż z powodów behawioralno-strukturalnych (rozwój zawodowy, powrót na rynek pracy, edukacja wczesnoprzedszkolna) niekorzystna jest mniejsza liczba miejsc dla dzieci w wieku 3 lat. W regionie najwyższa dostępność opieki przedszkolnej zauważalna jest we Wrocławiu, drugi wynik osiągnął podregion wałbrzyski, natomiast zdecydowanie najgorsza sytuacja jest zauważalna w podregionach wrocławskim i jeleniogórskim. W porównaniu do 2008 r. wyraźnie zwiększyła się liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, tj. z 38 314 w 2008 r. do 43 678 w 2009 r. Fakt ten jednak nie może przysłonić bardzo negatywnych tendencji, czyli permanentnego niedoboru liczby miejsc w przedszkolach, szczególnie dla grupy 3-latków. Jako przykład można podać Wrocław, w którym co roku grupa 1200–1400 dzieci nie zostaje przyjęta do przedszkoli.

Struktura absolwentów szkół średnich według rodzajów szkół

Struktura absolwentów szkół średnich (ponadgimnazjalnych) została przedstawiona w kilku zestawieniach. Na wstępie pokazano ogólną liczbę absolwentów tych szkół (tabela 40), a następnie podzielono je na: technika, licea profilowane, szkoły artystyczne, szkoły policealne. Osobno przedstawiono także liczbę absolwentów szkół ponadgimnazjalnych dla dorosłych.

Tab. 40. Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych

Jednostka terytorialna	szkoły ponadgimnazjalne absolwenci ogółem [osoba] 2008 r.	szkoły ponadgimnazjalne absolwenci ogółem [osoba] 2009 r.
DOLNOŚLĄSKIE	21 463	21 964
Podregion 1 – jeleniogórski	4 277	4 495
Powiat bolesławiecki	767	812
Powiat jaworski	410	393
Powiat jeleniogórski	24	59
Powiat kamiennogórski	282	298
Powiat lubański	487	396
Powiat lwówecki	279	311
Powiat zgorzelecki	675	729
Powiat złotoryjski	258	167
Powiat m.Jelenia Góra	1 095	1 330
Podregion 2 – legnicko-głogowski	3 713	4 226
Powiat głogowski	1 137	1 137
Powiat górowski	194	268
Powiat legnicki	178	190
Powiat lubiński	755	1 052
Powiat polkowicki	224	255
Powiat m.Legnica	1 225	1 324
Podregion 3 – wałbrzyski	4 349	4 432
Powiat dzierzoniowski	548	739
Powiat kłodzki	990	1 060
Powiat świdnicki	1 259	1 333
Powiat wałbrzyski	1 057	884
Powiat ząbkowicki	495	416
Podregion 4 – wrocławski	3 267	3 128
Powiat milicki	315	249
Powiat oleśnicki	942	966
Powiat oławski	434	389
Powiat strzeliński	329	325
Powiat średzki	241	236
Powiat trzebnicki	395	376

Powiat wołowski	425	436
Powiat wrocławski	186	151
Podregion 5 – m. Wrocław	5 857	5 683
Powiat m.Wrocław	5 857	5 683

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

Analizując tabelę 40. na poziomie podregionów, zauważyć można, że największa liczba absolwentów tego typu szkół jest rejestrowana w samym Wrocławiu, zbliżone wyniki osiągają także podregiony wałbrzyski i jeleniogórski, natomiast najmniejsza liczba absolwentów szkół średnich odnotowana została w podregionie legnicko-głogowskim i wrocławskim. W odniesieniu do poziomu NUTS 4 to stanowią one pochodną wyników zagregowanych na poziomie podregionów. W porównaniu z 2008 r. nieznacznie wzrosła liczba absolwentów szkół ponad gimnazjalnych, tj. o ok. 500. Największy przyrost absolwentów szkół ponadgimnazjalnych widoczny jest w podregionie legnicko-głogowskim, natomiast spadek absolwentów dostrzegalny jest w podregionie wrocławskim i samym Wrocławiu, mimo stale dominującej liczby absolwentów Wrocławia w wolumenie tego wskaźnika na poziomie województwa.

W kolejnych tabelach przedstawione zostaną wymienione powyżej typy szkół średnich, także w odniesieniu do poziomu NUTS 4.

Tab. 41. Absolwenci zasadniczych szkół zawodowych

Jednostka terytorialna	szkoły zasadnicze dla młodzieży absolwenci ogółem [osoba] 2008 r.	szkoły zasadnicze dla młodzieży absolwenci ogółem [osoba] 2009 r.
DOLNOŚLĄSKIE	4 021	4 344
Podregion 1 – jeleniogórski	1 111	1 214
Powiat bolesławiecki	269	306
Powiat jaworski	106	87
Powiat kamiennogórski	90	105
Powiat lubański	80	116
Powiat lwówecki	115	125
Powiat zgorzelecki	148	111
Powiat złotoryjski	101	115

Powiat m.Jelenia Góra	202	235
Podregion 2 – legnicko-głogowski	743	811
Powiat głogowski	244	223
Powiat górowski	55	84
Powiat legnicki	67	49
Powiat lubiński	138	162
Powiat polkowicki	111	116
Powiat m.Legnica	128	177
Podregion 3 – wałbrzyski	807	955
Powiat dzierzoniowski	169	241
Powiat kłodzki	134	206
Powiat świdnicki	234	261
Powiat wałbrzyski	194	174
Powiat ząbkowicki	76	73
Podregion 4 – wrocławski	880	910
Powiat milicki	109	107
Powiat oleśnicki	302	350
Powiat oławski	131	117
Powiat strzeliński	55	33
Powiat średzki	47	49
Powiat trzebnicki	144	138
Powiat wołowski	92	116
Podregion 5 – m. Wrocław	480	454
Powiat m.Wrocław	480	454

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bd/l/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

Tab. 42. Absolwenci techników

Jednostka terytorialna	technika dla młodzieży absolwenci ogółem [osoba] 2008 r.	technika dla młodzieży absolwenci ogółem [osoba] 2009 r.
DOLNOŚLĄSKIE	5 653	6 174
Podregion 1 – jeleniogórski	1 634	1 748
Powiat bolesławiecki	335	331
Powiat jaworski	100	121

Powiat jeleniogórski	14	24
Powiat kamiennogórski	69	79
Powiat lubański	193	173
Powiat lwówecki	111	135
Powiat zgorzelecki	302	315
Powiat złotoryjski	70	570
Powiat m.Jelenia Góra	440	570
Podregion 2 – legnicko-głogowski	1 442	1 581
Powiat głogowski	392	430
Powiat górowski	98	103
Powiat legnicki	88	107
Powiat lubiński	312	354
Powiat polkowicki	95	139
Powiat m.Legnica	457	448
Podregion 3 – wałbrzyski	1 543	1 836
Powiat dzierzoniowski	121	352
Powiat kłodzki	388	462
Powiat świdnicki	407	510
Powiat wałbrzyski	402	316
Powiat ząbkowicki	225	196
Podregion 4 – wrocławski	923	962
Powiat milicki	153	120
Powiat oleśnicki	254	292
Powiat oławski	94	108
Powiat strzeliński	169	199
Powiat średzki	65	51
Powiat trzebnicki	84	80
Powiat wołowski	60	66
Powiat wrocławski	44	46
Podregion 5 – m. Wrocław	111	47
Powiat m.Wrocław	111	47

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bdł/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

Tab. 43. Absolwenci liceów profilowanych

Jednostka terytorialna	licea profilowane dla młodzieży bez specjalnych absolwenci ogółem [osoba] 2008 r.	licea profilowane dla młodzieży bez specjalnych absolwenci ogółem [osoba] 2009 r.
DOLNOŚLĄSKIE	4 038	3 529
Podregion 1 – jeleniogórski	622	455
Powiat jaworski	78	56
Powiat jeleniogórski	9	4
Powiat kamiennogórski	78	98
Powiat lubański	111	84
Powiat lwówecki	31	15
Powiat zgorzelecki	96	58
Powiat złotoryjski	55	28
Powiat m.Jelenia Góra	164	112
Podregion 2 – legnicko-głogowski	255	211
Powiat głogowski	41	–
Powiat górowski	37	36
Powiat lubiński	73	74
Powiat polkowicki	18	–
Powiat m.Legnica	86	101
Podregion 3 – wałbrzyski	924	586
Powiat dzierzoniowski	160	54
Powiat kłodzki	199	181
Powiat świdnicki	216	190
Powiat wałbrzyski	240	87
Powiat ząbkowicki	109	74
Podregion 4 – wrocławski	667	560
Powiat milicki	18	–
Powiat oleśnicki	106	83
Powiat oławski	128	108
Powiat strzeliński	18	–
Powiat średzki	91	97
Powiat trzebnicki	127	99
Powiat wołowski	114	120

Powiat wrocławski	65	53
Podregion 5 – m. Wrocław	1 570	1 717
Powiat m.Wrocław	1 570	1 717

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

Tab. 44. Absolwenci szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe

Jednostka terytorialna	szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe dla młodzieży absolwenci ogółem [osoba] 2008 r.	szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe dla młodzieży absolwenci ogółem [osoba] 2009 r.
DOLNOŚLĄSKIE	163	206
Podregion 1 – jeleniogórski	39	46
Powiat bolesławiecki	6	1
Bolesławiec	6	1
Powiat zgorzelecki	2	1
Zgorzelec	2	1
Powiat m.Jelenia Góra	31	44
Jelenia Góra	31	44
Podregion 2 – legnicko-głogowski	19	25
Powiat głogowski	2	3
Głogów	2	3
Powiat m.Legnica	17	22
Legnica	17	22
Podregion 3 – wałbrzyski	10	15
Powiat wałbrzyski	10	1
Wałbrzych	10	1
Podregion 5 – m. Wrocław	95	14
Powiat m.Wrocław	95	14
Wrocław	95	120

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

Tab. 45. Absolwenci szkół policealnych dla młodzieży

Jednostka terytorialna	szkoły policealne dla młodzieży absolwenci ogółem [osoba] 2008 r.	szkoły policealne dla młodzieży absolwenci ogółem [osoba] 2009 r.
DOLNOŚLĄSKIE	1 244	889
Podregion 1 – jeleniogórski	73	99
Powiat bolesławiecki	20	60
Bolesławiec	20	60
Powiat m.Jelenia Góra	53	39
Jelenia Góra	53	39
Podregion 2 – legnicko-głogowski	126	42
Powiat m.Legnica	126	42
Legnica	126	42
Podregion 3 – wałbrzyski	76	54
Powiat dzierzoniowski	19	22
Bielawa	19	22
Powiat kłodzki	10	–
Powiat świdnicki	35	32
Świdnica	35	32
Powiat wałbrzyski	12	–
Wałbrzych	12	–
Podregion 5 – m. Wrocław	969	687
Powiat m.Wrocław	969	687

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

Tab. 46. Absolwenci szkół średnich dla dorosłych ogółem

Jednostka terytorialna	szkoły dla dorosłych ogółem absolwenci ogółem [osoba] 2008 r.	szkoły dla dorosłych ogółem absolwenci ogółem [osoba] 2009 r.
DOLNOŚLĄSKIE	5 776	6 217
Podregion 1 – jeleniogórski	693	825
Powiat bolesławiecki	129	104
Powiat jaworski	116	118
Powiat kamiennogórski	45	16

Powiat lubański	97	17
Powiat lwówecki	9	14
Powiat zgorzelecki	111	325
Powiat złotoryjski	7	16
Powiat m.Jelenia Góra	179	301
Podregion 2 – legnicko-głogowski	1 062	1 465
Powiat głogowski	429	469
Powiat legnicki	23	34
Powiat lubiński	214	433
Powiat m.Legnica	396	496
Podregion 3 – wałbrzyski	887	879
Powiat dzierzoniowski	68	51
Powiat kłodzki	243	185
Powiat świdnicki	345	312
Powiat wałbrzyski	164	271
Powiat ząbkowicki	67	60
Podregion 4 – wrocławski	683	571
Powiat milicki	27	14
Powiat oleśnicki	252	209
Powiat oławski	72	52
Powiat strzeliński	77	79
Powiat średzki	38	29
Powiat trzebnicki	29	39
Powiat wołowski	148	116
Powiat wrocławski	40	33
Podregion 5 – m. Wrocław	2 451	2 477
Powiat m.Wrocław	2 451	2 477

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

Biorąc pod uwagę rodzaj szkół średnich, należy zauważyć, że w 2009 r. przeważają w nich absolwenci techników (6174), co stanowi wzrost o ok. 500 w stosunku do 2008 r. Następnie zasadniczych szkół zawodowych (4344), co także jest wzrostem w stosunku do 2008 r. o ponad 300 oraz liceów profilowanych (3529), ale w tym przypadku odnotowano spadek o ponad 500 osób. Zdecydowanie mniej liczna jest grupa absolwentów szkół poli-

cealnych (899), spadek w stosunku do roku 2008 o ok. 350 i artystycznych (206), co jest z kolei wzrostem do 2008 r. o ok. 50 osób. Na uwagę zasługuje wciąż względnie duża ilość absolwentów średnich szkół dla osób dorosłych (6217), tym bardziej, że liczba ta wzrasta w stosunku rocznym o ok. 500 osób. Nakładając natomiast na rodzaj absolwentów szkoły jej przynależność do poziomu NUTS 3, widoczne są przesunięcia. Otóż w podregionie wrocławskim, we Wrocławiu oraz w powiecie wałbrzyskim dominują absolwenci liceów profilowanych, szkół policealnych i artystycznych, natomiast absolwenci szkół zawodowych i techników stanowią znaczącą liczbę w podregionie jeleniogórskim, złotoryjskim, świdnickim. Jeżeli weźmiemy pod uwagę szkoły średnie dla dorosłych, to znów dominuje Wrocław, ale wysoka liczba absolwentów tych szkół jest widoczna także w podregionie legnicko-głogowskim i wałbrzyskim.

Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie

W chwili obecnej nie ma możliwości prawidłowego i obiektywnego porównania wydatków na oświatę i wychowanie dolnośląskich powiatów za 2009 r., gdyż statystyka publiczna nie posiada danych o tej kategorii wydatków największych miast regionu, czyli: Wrocławia, Jeleniej Góry i Legnicy, które w 2008 r. przeznaczały największe kwoty na oświatę i wychowanie. Fakt ten sprawia, że w bilansie dla województwa dolnośląskiego za 2009 r. na oświatę i wychowanie widnieje kwota o ponad 2 000 000 000 PLN niższa w stosunku do 2008 r.

Tab. 47. Wydatki budżetów JST na oświatę i wychowanie

Jednostka terytorialna	wydatki ogółem [zł] 2008 r.	wydatki ogółem [zł] 2009 r.
DOLNOŚLĄSKIE	2 616 910 198,53	545 681 599, 25
Podregion 1 – jeleniogórski	491 174 185,13	119 901 981,73
Powiat bolesławiecki	70 173 262,42	23 654 449,48
Powiat jaworski	40 549 839,10	15 159 139,33
Powiat jeleniogórski	47 566 779,17	11 017 157,91
Powiat kamiennogórski	32 693 406,63	9 016 305,97
Powiat lubański	46 313 588,20	15 269 918,70
Powiat lwówecki	40 193 574,49	11 168 168,20
Powiat zgorzelecki	84 096 175,40	23 861 280,32

Powiat złotoryjski	32 457 666,44	10 755 561,82
Powiat m.Jelenia Góra	97 129 893,28	–
Podregion 2 – legnicko-głogowski	481 851 002,55	107 781 088,08
Powiat głogowski	78 147 290,99	43 369 566,07
Powiat górowski	32 146 512,32	10 558 865,07
Powiat legnicki	41 209 955,49	5 850 962,68
Powiat lubiński	123 745 429,64	38 894 079,55
Powiat polkowicki	71 053 183,47	9 107 614,71
Powiat m.Legnica	135 548 630,64	–
Podregion 3 – wałbrzyski	466 079 693,29	192 831 075,33
Powiat dzierzoniowski	67 641 050,06	28 852 402,30
Powiat kłodzki	115 827 349,77	49 920 863,52
Powiat świdnicki	118 151 259,05	48 469 430,56
Powiat wałbrzyski	109 556 347,65	47 496 592,55
Powiat ząbkowicki	54 903 686,76	18 091 786,40
Podregion 4 – wrocławski	452 135 784,08	125 167 454,11
Powiat milicki	31 258 837,07	9 190 361,34
Powiat oleśnicki	86 680 551,55	33 717 894,45
Powiat oławski	53 033 156,25	14 635 648,38
Powiat strzeliński	33 760 969,20	13 685 856,66
Powiat średzki	42 622 075,64	8 376 020,45
Powiat trzebnicki	62 637 893,65	19 430 866,54
Powiat wołowski	35 932 046,42	15 200 664,44
Powiat wrocławski	106 210 254,30	10 930 141,85
Podregion 5 – m. Wrocław	725 669 533,48	–
Powiat m.Wrocław	725 669 533,48	–

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

Wykształcenie ludności w wieku 15 lat i więcej (średnie, wyższe)

Dostępne dane odnoszą się tylko do poziomu NUTS 0, 1 oraz 2. Biorąc pod uwagę te dane, można stwierdzić, iż w 2009 r. w województwie dolnośląskim zamieszkuje nieco poniżej 8 % osób z wykształceniem średnim w odniesieniu do całego kraju oraz 76 % w odniesieniu do regionu południowo-zachodniego. W kategorii wykształce-

nia średniego można zauważyć, że na Dolnym Śląsku spadła w porównaniu do 2008 r. zarówno ilość osób z wykształceniem średnim zawodowym, jak i ogólnokształcącym, z tym, że dynamika spadku w tej drugiej kategorii jest wolniejsza.

Natomiast biorąc pod uwagę wykształcenie wyższe, to populacja Dolnego Śląska stanowi ok. 7 % populacji kraju (spadek w stosunku do roku 2008 o ok. 0,3 %) oraz 78,1 % w odniesieniu do regionu południowo-zachodniego (wzrost w stosunku do 2008 r. o 2,1 %). W 2009 r. nastąpił zatem nominalny wzrost liczby osób z wykształceniem wyższym w województwie dolnośląskim, ale realnie był on mniejszy od tendencji krajowej. Widać także tendencję do koncentracji osób z tym rodzajem wykształcenia w województwie dolnośląskim, biorąc pod uwagę procesy zachodzące wewnątrz regionu południowo-zachodniego.

Tab. 48. Ludność z wykształceniem średnim w rozbiu na średnie zawodowe i policealne oraz średnie ogólnokształcące

Jednostka terytorialna	ludność ogółem wg BAEL policealne oraz średnie zawodowe [tys. osób]		ludność ogółem wg BAEL średnie ogólnokształcące [tys. osób]		ludność ogółem z wykształceniem średnim [tys. osób]	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
POLSKA	7 261	7 233	3 288	3 325	10 549	10 558
Region południowo-zachodni	779	760	324	323	1 103	1 083
DOLNOŚLĄSKIE	592	571	254	253	846	824

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bd1/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

Tab. 49. Ludność z wykształceniem wyższym

Jednostka terytorialna	ludność ogółem wg BAEL wyższe [tys. osób]	
	2008	2009
POLSKA	4 797	5 235
Region południowo-zachodni	459	475
DOLNOŚLĄSKIE	350	371

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bd1/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

Priorytet 4. Stałe podnoszenie stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców województwa

W „Metodologii oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD), w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym” wskazanych zostało dla priorytetu pierwszego IV sfery społecznej 7 wskaźników, które zostały poniżej (tab. 50) przeanalizowane i ocenione generalnie dla danych statystycznych za rok 2008 (Ilnicki, Janc, 2010).

Tab. 50. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna priorytet 4 – Stałe podnoszenie stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców województwa

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych za 2009 rok
1.	Liczba stwierdzonych przestępstw na 10 000 ludności. Wskaźnik wykrywalności przestępstw stwierdzonych	NUTS-3	TAK
2.	Liczba lekarzy na 1000 mieszkańców	NUTS – 4	TAK
3.	Liczba mieszkańców na jedno łóżko szpitalne	NUTS – 3	TAK
4.	Liczba pielęgniarek na 1000 mieszkańców	NUTS – 4	TAK
5.	Liczba położnych na 1000 mieszkańców	NUTS – 4	TAK
6.	Liczba stomatologów na 1000 mieszkańców	NUTS – 4	TAK
7.	Nakłady finansowe ponoszone na profilaktykę chorób cywilizacyjnych	NUTS – 5	BRAK
	Struktura zachorowań na choroby cywilizacyjne	NUTS – 5	BRAK

Źródło: D. Ilnicki, K. Janc, Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 41.

Liczba stwierdzonych przestępstw na 10 000 ludności

Analizując ten czynnik, należy pamiętać, iż jest to jedna z cech, która w bardzo negatywnym stopniu wpływa na atrakcyjność inwestycyjną województwa dolnośląskiego w raportach sporządzanych co roku przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową. W odniesieniu do poziomu NUTS 3 największa liczba przestępstw odnotowywana jest we Wrocławiu i podregionie wałbrzyskim, stosunkowo najbardziej „bezpiecznym” podregionem jest podregion wrocławski oraz legnicko-głogowski. Niepokojąca jest jednak

dynamika przyrostu przestępstw. W prawie wszystkich podregionach województwa odnotowano wzrost liczby przestępstw w stosunku do 2008 r., największy w podregionie wałbrzyskim (wzrost o 2,5 tys. przestępstw w ciągu roku). Jedynym podregionem, gdzie zanotowano spadek liczby przestępstw, był Wrocław, spadek o nieco ponad 700 przestępstw.

Tab. 51. Liczba stwierdzonych przestępstw

Jednostka terytorialna	ogółem [jd] 2008 r.	ogółem [jd] 2009 r.
DOLNOŚLĄSKIE	105 351	109 336
Podregion 1 – jeleniogórski	18 936	19 687
Podregion 2 – legnicko-głogowski	17 028	18 362
Podregion 3 – wałbrzyski	21 644	24 094
Podregion 4 – wrocławski	13 877	14 083
Podregion 5 – m. Wrocław	33 866	33 110

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bdł/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token=odczyt_z_04.02.2011_oraz_12.04.2011.

Liczba lekarzy

W 2009 r. największa liczba lekarzy pracowała w dużych miastach/powiatach regionu, tj.: Wrocław 5410, powiat wałbrzyski 623, lubiński 614, kłodzki 602, Jeleniej Górze 355 oraz Legnicy 475. Najmniej liczną grupę stanowią lekarze w powiatach: polkowickim 66, lwóweckim 78 oraz legnickim 85. Podkreślić należy, że w ciągu roku spadła liczba lekarzy w województwie dolnośląskim o ponad 500 osób, co jest absolutnie negatywną przesłanką dla rozwoju województwa, np. w odniesieniu do jakości życia.

Tab. 52. Liczba lekarzy

Jednostka terytorialna	personel pracujący lekarze ogółem [osoba] 2008 r.	personel pracujący lekarze ogółem [osoba] 2009 r.
DOLNOŚLĄSKIE	12 301	11 846
Podregion 1 – jeleniogórski	1 605	1 508
Powiat bolesławiecki	178	171
Powiat jaworski	114	128

Powiat jeleniogórski	152	143
Powiat kamiennogórski	128	148
Powiat lubański	142	118
Powiat lwówecki	36	78
Powiat zgorzelecki	237	236
Powiat złotoryjski	153	131
Powiat m.Jelenia Góra	465	355
Podregion 2 – legnicko-głogowski	1 527	1 540
Powiat głogowski	239	205
Powiat górowski	107	95
Powiat legnicki	99	85
Powiat lubiński	588	614
Powiat polkowicki	60	66
Powiat m.Legnica	434	475
Podregion 3 – wałbrzyski	2 344	2 089
Powiat dzierzoniowski	313	229
Powiat kłodzki	649	602
Powiat świdnicki	561	508
Powiat wałbrzyski	676	635
Powiat ząbkowicki	145	115
Podregion 4 – wrocławski	1 354	1 299
Powiat milicki	126	144
Powiat oleśnicki	296	253
Powiat oławski	209	202
Powiat strzeliński	126	111
Powiat średzki	118	109
Powiat trzebnicki	172	161
Powiat wołowski	127	143
Powiat wrocławski	180	176
Podregion 5 – m. Wrocław	5 471	5 410
Powiat m.Wrocław	5 471	5 410

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bdł/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

Liczba pielęgniarek

W odniesieniu do liczby pielęgniarek można sformułować podobne wnioski, co w przypadku lekarzy. Największą liczbę pielęgniarki stanowią we Wrocławiu 5 185, powiecie wałbrzyskim 1 146, kłodzkim 1 189, lubińskim 831, Legnicy 706, Jeleniej Górze 609. W przypadku powiatów średzkiego, legnickiego oraz polkowickiego notujemy najniższą liczbę osób wykonujących ten zawód, odpowiednio: 120, 90, 82.

Nominalnie liczba pielęgniarek jest większa niż liczba lekarzy w regionie, tj. na jednego lekarza przypada 1,3 pielęgniarki. Zauważyć także należy, że w ciągu 2009 r. nastąpił nieznaczny wzrost liczby pielęgniarek w województwie o ok. 50 osób.

Tab. 53. Liczba pielęgniarek

Jednostka terytorialna	personel pracujący pielęgniarki ogółem (łącznie z mgr) [osoba] 2008 r.	personel pracujący pielęgniarki ogółem (łącznie z mgr) [osoba] 2009 r.
DOLNOŚLĄSKIE	15 828	15 879
Podregion 1 – jeleniogórski	2 946	3 114
Powiat bolesławiecki	473	475
Powiat jaworski	151	188
Powiat jeleniogórski	364	398
Powiat kamiennogórski	234	225
Powiat lubański	264	237
Powiat lwówecki	39	169
Powiat zgorzelecki	570	583
Powiat złotoryjski	237	230
Powiat m.Jelenia Góra	614	609
Podregion 2 – legnicko-głogowski	2 328	2 317
Powiat głogowski	398	384
Powiat górowski	174	224
Powiat legnicki	87	90
Powiat lubiński	814	831
Powiat polkowicki	75	82
Powiat m.Legnica	780	706
Podregion 3 – wałbrzyski	3 479	3 472

Powiat dzierzoniowski	330	286
Powiat kłodzki	1 162	1 189
Powiat świdnicki	676	727
Powiat wałbrzyski	1 172	1 146
Powiat ząbkowicki	139	124
Podregion 4 – wrocławski	1 808	1 791
Powiat milicki	233	248
Powiat oleśnicki	340	324
Powiat oławski	238	204
Powiat strzeliński	152	146
Powiat średzki	139	120
Powiat trzebnicki	335	349
Powiat wołowski	250	274
Powiat wrocławski	121	126
Podregion 5 – m. Wrocław	5 267	5 185
Powiat m. Wrocław	5 267	5 185

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bd/l/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token=odczyt_z_04.02.2011_oraz_12.04.2011.

Liczba położnych

Podobne wskaźniki odnoszą się także do liczby położnych, największą liczbę stanowią one we Wrocławiu 624, a następnie już zdecydowanie mniej w Legnicy 84, powiecie wałbrzyskim 87, kłodzkim 78 oraz lubińskim 77. Znów najmniejszą liczbę personelu położnych odnotowuje się w powiecie legnickim 11, lwóweckim i jaworskim po 13 oraz ząbkowickim 16. W przypadku tej kategorii zawodowej także nastąpił spadek liczby osób o ok. 30 w stosunku do 2008 r.

Tab. 54. Liczba położnych

Jednostka terytorialna	personel pracujący położne ogółem (łącznie z mgr) [osoba] 2008 r.	personel pracujący położne ogółem (łącznie z mgr) [osoba] 2009 r.
DOLNOŚLĄSKIE	1 695	1 667
Podregion 1 – jeleniogórski	236	242
Powiat bolesławiecki	31	32
Powiat jaworski	12	13
Powiat jeleniogórski	18	19
Powiat kamiennogórski	18	16
Powiat lubański	37	40
Powiat lwówecki	6	13
Powiat zgorzelecki	38	37
Powiat złotoryjski	33	31
Powiat m.Jelenia Góra	43	41
Podregion 2 – legnicko-głogowski	272	267
Powiat głogowski	53	49
Powiat górowski	20	18
Powiat legnicki	14	11
Powiat lubiński	75	77
Powiat polkowicki	14	28
Powiat m.Legnica	96	84
Podregion 3 – wałbrzyski	303	299
Powiat dzierzoniowski	50	49
Powiat kłodzki	78	78
Powiat świdnicki	72	69
Powiat wałbrzyski	85	87
Powiat ząbkowicki	18	16
Podregion 4 – wrocławski	240	235
Powiat milicki	22	26
Powiat oleśnicki	37	35
Powiat oławski	40	41
Powiat strzeliński	22	21
Powiat średzki	22	23

Powiat trzebnicki	41	39
Powiat wołowski	30	30
Powiat wrocławski	26	20
Podregion 5 – m. Wrocław	644	624
Powiat m. Wrocław	644	624

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token=odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

Liczba lekarzy-dentystów

Spośród całego personelu medycznego Dolnego Śląska liczba lekarzy-dentystów jest najmniej liczna, gdyż stanowi niecałe 800 osób, co w porównaniu z 2008 r. dało realny spadek o 50 % (!). Na jednego lekarza-dentystę w województwie dolnośląskim przypadało w 2008 r. już 1794 mieszkańców, a w 2009 r. jest to już liczba 3674(!). Biorąc pod uwagę zróżnicowania wewnątrzregionalne, to największa liczba lekarzy-dentystów nadal pracuje we Wrocławiu 459, następnie w powiecie wałbrzyskim 44 oraz oleśnickim 37. Najmniej liczna ta grupa zawodowa jest w powiatach górowskim, lwóweckim i wołowskim po 2 oraz kamiennogórskim i polkowickim po 4.

Tab. 55. Liczba lekarzy-dentystów

Jednostka terytorialna	personel pracujący lekarze dentyści ogółem [osoba] 2008 r.	personel pracujący lekarze dentyści ogółem [osoba] 2009 r.
DOLNOŚLĄSKIE	1 604	783
Podregion 1 – jeleniogórski	186	67
Powiat bolesławiecki	42	10
Powiat jaworski	16	7
Powiat jeleniogórski	17	6
Powiat kamiennogórski	5	4
Powiat lubański	19	12
Powiat lwówecki	11	2
Powiat zgorzelecki	21	6
Powiat złotoryjski	12	5
Powiat m. Jelenia Góra	43	15

Podregion 2 – legnicko-głogowski	193	47
Powiat głogowski	50	18
Powiat górowski	10	2
Powiat legnicki	13	5
Powiat lubiński	50	10
Powiat polkowicki	14	4
Powiat m.Legnica	56	8
Podregion 3 – wałbrzyski	249	100
Powiat dzierzoniowski	54	19
Powiat kłodzki	57	14
Powiat świdnicki	56	17
Powiat wałbrzyski	69	44
Powiat ząbkowicki	13	6
Podregion 4 – wrocławski	216	110
Powiat milicki	20	12
Powiat oleśnicki	47	37
Powiat oławski	35	8
Powiat strzeliński	15	9
Powiat średzki	14	8
Powiat trzebnicki	28	10
Powiat wołowski	12	2
Powiat wrocławski	45	24
Podregion 5 – m. Wrocław	760	459
Powiat m.Wrocław	760	459

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bd/l/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

Liczba mieszkańców na jedno łóżko szpitalne

W odniesieniu do tego wskaźnika istnieje możliwość uzyskania danych tylko na poziomach NUTS 1,2,3. Z przedstawionej poniżej tabeli można wnioskować, że najkorzystniejszą sytuację pod tym względem wciąż odnotować można w mieście Wrocław i podregionie jeleniogórskim, choć trzeba zaznaczyć, że wskaźniki dotyczące Wrocławia są diametralnie odmienne, gdy weźmiemy pod uwagę jego otoczenie, czyli powiat wrocławski, gdzie liczba 352 mieszkańców na jedno łóżko szpitalne jest najgorszym wynikiem

w województwie dolnośląskim. Również analizowany wskaźnik w odniesieniu do podregionu wałbrzyskiego znacząco przekracza średnią dla województwa. W stosunku rocznym widać, że zmniejsza się liczba osób przypadających na łóżko szpitalne (poza Wrocławiem, gdzie mamy tendencję stałą). Jednak ten czynnik nie może być rozpatrywany rozłącznie od liczby personelu medycznego opisanego powyżej, gdzie wyraźnie przedstawiono, iż spada liczba wszystkich kategorii tego personelu, wyłączając jedynie pielęgniarki. Poza tym należy pamiętać, iż w 2009 r. odnotowano niższą liczbę ludności na Dolnym Śląsku o ponad 430 osób. Zatem nominalnie mniejsza liczba ludności przypadająca na jedno łóżko szpitalne wcale nie musi oznaczać wzrostu jakości i dostępności usług medycznych, a szerzej jakości życia.

Tab. 56. Liczba mieszkańców na jedno łóżko szpitalne

Jednostka terytorialna	liczba ludności na łóżko w szpitalach ogólnych [osoba] 2008 r.	liczba ludności na łóżko w szpitalach ogólnych [osoba] 2009 r.
Region południowo-zachodni	217	213
DOLNOŚLĄSKIE	212	207
Podregion 1 – jeleniogórski	181	177
Podregion 2 – legnicko-głogowski	266	254
Podregion 3 – wałbrzyski	284	268
Podregion 4 – wrocławski	357	352
Podregion 5 – m. Wrocław	131	131

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.stat.gov.pl/bdll/app/dane_podgrup.display?p_id=110118&p_token odczyt z 04.02.2011 oraz 12.04.2011.

Odnosnie pozostałych dwóch wskaźników, zawartych w tym obszarze monitoringu SRWD, tj. struktury zachorowań na choroby cywilizacyjne oraz nakładów finansowych ponoszonych na choroby cywilizacyjne, nie udało się uzyskać reprezentatywnych danych za 2008 i 2009 r. Dostępne statystyki dotyczą jedynie zachorowań na: choroby weneryczne, choroby zakaźne i zatrucia, gruźlicę oraz zaburzenia psychiczne i uzależnienie od alkoholu. Są to jednostki chorobowe, których nie można jednak klasyfikować i definiować jako chorób cywilizacyjnych.

Priorytet 5. Aktywna polityka rynku pracy oraz wzmocnienia zasobów ludzkich

W „Metodologii oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD), w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym” wskazane zostały dla priorytetu pierwszego II sfery społecznej 4 wskaźniki, które zostały poniżej (tab. 57) przeanalizowane i ocenione generalnie dla danych statystycznych za rok 2008 (Ilnicki, Janc, 2010).

Tab. 57. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna priorytet 5 – Aktywna polityka rynku pracy oraz wzmocnianie zasobów ludzkich

Lp.	Wskaźnik	Poziom analizy	Dostępność danych za 2009 rok
1.	Długotrwale bezrobotni w % ogółu bezrobotnych (w tym kobiety)	NUTS – 4	TAK
2.	Bezrobotni w wieku do 25 lat w % ogółu bezrobotnych	NUTS – 4	TAK
3.	Liczba zatrudnionych w wyniku realizacji programów aktywizacji bezrobotnych na 10 000 bezrobotnych	NUTS – 4	BRAK
4.	Liczba ofert pracy na 10 000 bezrobotnych	NUTS – 4	TAK

Źródło: D. Ilnicki, K. Janc, Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010. s. 41.

Długotrwale bezrobotni w % ogółu bezrobotnych

W świetle wyników licznych badań widać wyraźnie, że długotrwale bezrobotni to kategoria osób często już „straconych” dla rynku pracy. Z różnych przyczyn, także psychologicznych, nie mogą oni lub nie są w stanie podjąć zatrudnienia (zakładając, że takowe dla nich lokalnie istnieje). Zdecydowana większość doznaje przy tym różnych form marginalizacji (wykluczenia) społecznej. Z tych istotnych powodów zjawisko to powinno być zdiagnozowane w obszarze całego województwa, w sposób możliwie jak najbardziej detaliczny oraz w szerszym kontekście.

Tab. 58. Długotrwale bezrobotni w % ogółu bezrobotnych

Jednostka terytorialna	Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok [% bezrobotnych ogółem] 2008 r.	Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok [% bezrobotnych ogółem] 2009 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	25,8	22,0
Powiat bolesławiecki	18,6	14,5
Powiat jaworski	28,2	20,2
Powiat jeleniogórski	22,3	21,7
Powiat kamiennogórski	14,4	19,5
Powiat lubański	31,8	29,2
Powiat lwówecki	26,2	26,5
Powiat zgorzelecki	30,9	22,0
Powiat złotoryjski	33,9	29,5
Powiat m.Jelenia Góra	18,0	14,1
Podregion 2 – legnicko-głogowski	25,2	19,8
Powiat głogowski	32,0	23,6
Powiat górowski	26,0	21,3
Powiat legnicki	25,3	23,9
Powiat lubiński	11,7	9,3
Powiat polkowicki	36,8	28,7
Powiat m.Legnica	16,9	12,6
Podregion 3 – wałbrzyski	28,9	24,9
Powiat dzierzoniowski	37,9	30,6
Powiat kłodzki	34,5	30,3
Powiat świdnicki	16,1	14,0
Powiat wałbrzyski	26,5	23,5
Powiat ząbkowicki	23,6	22,7
Podregion 4 – wrocławski	30,9	23,1
Powiat milicki	29,7	30,0
Powiat oleśnicki	26,7	20,3
Powiat oławski	25,9	20,9
Powiat strzeliński	29,6	21,9
Powiat średzki	23,6	18,4
Powiat trzebnicki	37,1	22,0
Powiat wołowski	33,6	29,3

Powiat wrocławski	45,5	24,5
Podregion 5 – m. Wrocław	42,9	24,1
Powiat m. Wrocław	42,9	24,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bdli/> odczyt z 17.02.2011, 12.04.2011.

W ramach tego wskaźnika odnotowano pozytywne zmiany. W podregionie jeleniogórskim trwale bezrobotni stanowili odpowiednio: 25,8 % (2008), 22,0 % (2009). W podregionie legnicko-głogowskim: 25,2 % (2008), 19,8 % (2009). W podregionie wrocławskim: 30,9 % (2008), 23,1 % (2009). W podregionie miasta Wrocław: 42,9 % (2008), 24,1 % (2009).

Zaznacza się potrzeba pilnej obserwacji trendów zmian w zakresie tego wskaźnika. Zwłaszcza w obliczu znacznego zmniejszenia nakładów na aktywne formy zwalczania bezrobocia.

Bezrobotni do 24. roku życia, w tym kobiety

Prezentowane w tym punkcie wskazania w jakimś zakresie rekompensują brak dostępu do danych nt. przedwczesnego (do 24. roku życia) przerywania nauki. Chcąc ewentualnie uzyskać głębszy wgląd w ten aspekt, można by pokusić się o przyszłe uzupełnienie danych o informacje dotyczące warunków zatrudnienia takich pracowników, w szczególności zaś rodzaju umowy o pracę. Nie od rzeczy byłoby w tym kontekście zbadać również aktywność agencji pracy tymczasowej.

Tab. 59. Bezrobotni do 24. roku życia, w tym kobiety

Jednostka terytorialna	Bezrobotni do 24. roku życia w tym kobiety [osoba] 2008 r.	Bezrobotni do 24. roku życia w tym kobiety [osoba] 2009 r.
Podregion 1 – jeleniogórski	4 886/2 884	7 096/3 729
Powiat bolesławiecki	732/448	1 245/706
Powiat jaworski	582/350	848/420
Powiat jeleniogórski	265/157	511/252
Powiat kamiennogórski	423/211	607/278
Powiat lubański	807/457	902/466
Powiat lwówecki	421/253	633/339

Powiat zgorzelecki	789/533	1 059/621
Powiat złotoryjski	638/342	844/405
Powiat m.Jelenia Góra	229/133	447/242
Podregion 2 – legnicko-głogowski	3 302/2 067	4 757/2 596
Powiat głogowski	802/510	1 165/637
Powiat górowski	488/265	713/354
Powiat legnicki	395/236	587/301
Powiat lubiński	643/427	877/504
Powiat polkowicki	593/398	744/443
Powiat m.Legnica	381/231	671/357
Podregion 3 – wałbrzyski	6 884/3 978	7 864/4 070
Powiat dzierzoniowski	1 113/653	1 302/701
Powiat kłodzki	2 200/1 243	2 383/1 153
Powiat świdnicki	1 267/748	1 541/857
Powiat wałbrzyski	1 452/855	1 732/948
Powiat ząbkowicki	852/479	906/411
Podregion 4 – wrocławski	3 865/2 518	5 888/3 292
Powiat milicki	402/252	592/337
Powiat oleśnicki	953/665	1 253/758
Powiat oławski	519/333	802/429
Powiat strzeliński	394/232	540/293
Powiat średzki	351/224	541/284
Powiat trzebnicki	473/317	807/442
Powiat wołowski	567/350	881/483
Powiat wrocławski	206/145	472/266
Podregion 5 – m. Wrocław	825/547	1 789/1 044
Powiat m. Wrocław	825/547	1 789/1 044

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.stat.gov.pl/bdli/> odczyt z 17.02.2011, 12.04.2011.

W porównaniu z rokiem 2008 bezrobocie w regionie w roku 2009 w sposób wyraźny wzrosło i wzrost ten objął również kobiety. W podregionie jeleniogórskim: 4886/2884 (2008), 7096/3729 (2009). W podregionie legnicko-głogowskim: 3302/2067 (2008), 4757/2596 (2009). W podregionie wałbrzyskim: 6884/3978 (2008), 7864/4070 (2009). W podregionie wrocławskim: 3 865/2518 (2008), 5888/3292 (2009). W podregionie miasta Wrocław: 825/547 (2008), 1789/1044 (2009).

Wnioski i rekomendacje

- Ze względu na jednoroczne (2009 r. do 2008 r.) odniesienia trudno sformułować wnioski określające rzeczywiste tempo i efekty realizacyjne (przełożenie na region → powiat → gmina) wprowadzanej strategii jako efekt długookresowych działań strategicznych. Nie można również ustalić precyzyjnie etapu, na jakim jest realizacja strategii wobec założonych efektów końcowych.
- Dla uchwycenia rezultatów strategii konieczne byłoby porównanie wskaźników rozwoju w pięcioletce lub dłużej, rok do roku po uchwaleniu strategii.
- Dla oceny **skutków realizacji strategii** (uwaga: skutków – nie – wdrażania) konieczna jest korelacja wskaźników np. przestrzennych i społecznych.
- Co do efektów realizacji strategii – podregion wrocławski wykazuje wyraźnie wyższe wskaźniki rozwoju (niepotwierdzone istotnością statystyczną) wobec innych podregionów.
- Z uwagi na różne uwarunkowania rozwojowe województw ocenę strategii należy prowadzić w oparciu o zmiany poziomów wskaźników w określonych okresach. Podstawowa analiza porównawcza części wskaźników odzwierciedla jedynie poziomy rozwoju wynikające z różnych uwarunkowań gospodarczych i stanowić może jedynie punkt wyjścia do analizy zmian w kolejnych latach.
- Zastrzeżenia budzi jakość niektórych danych udostępnianych przez Główny Urząd Statystyczny. Niekompletność pewnych danych (szczególnie na poziomach NUTS-4 i NUTS-5) nie pozwala na przeprowadzenie całościowych analiz. Występowanie błędów dyskwalifikuje część danych, jako punkt wyjścia do analiz.

Sfera gospodarcza

1. Zainteresowanie lokowaniem działalności gospodarczej na terenie województwa dolnośląskiego przez podmioty zagraniczne corocznie zwiększa się. W 2005 roku zarejestrowanych było 1831 przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym, natomiast w 2009 roku przedmiotowych podmiotów było już 2210, czyli ponad 20 % więcej. Dokonując porównania z rokiem 2008, można natomiast zaobserwować wzrost ilości przedmiotowych przedsiębiorstw o 4,6 %.

2. Za znaczącą uznać można skalę zatrudnienia pracowników przez podmioty gospodarcze na Dolnym Śląsku. Liczba pracujących w przedsiębiorstwach zagranicznych wyniosła 2009 roku ponad 138 000 i była jedną z najwyższych w kraju.
3. W strukturze geograficznej napływu BIZ na teren Dolnego Śląska niezmiennie od lat dominującą pozycję zajmują firmy niemieckie, następnie holenderskie, francuskie oraz belgijskie.
4. W porównaniu z rokiem 2008 liczba nowo powstałych spółek z udziałem kapitału zagranicznego na Dolnym Śląsku była niższa o przeszło 33 % i wyniosła 88 podmiotów. Taka sytuacja może być nadal tłumaczona ogólnoswiatowym kryzysem i ograniczeniem ekspansji wielu przedsiębiorstw międzynarodowych na nowe rynki zagraniczne.
5. Największy odsetek osób w wieku produkcyjnym w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców danego województwa w 2009 był w województwie dolnośląskim, lubuskim, wielkopolskim oraz zachodniopomorskim. W województwie dolnośląskim liczba osób klasyfikowanych jako klasa kreatywna wyniosła w 2009 roku niecałe 2 mln osób, z czego ponad 1 mln osób stanowili mężczyźni, natomiast 962 tys. kobiety.
6. W przeliczeniu na jednego mieszkańca Polski wartość nakładów inwestycyjnych w gospodarce polskiej w 2009 roku wyniosła 5 729 PLN i była wyższa o 29 zł w porównaniu z rokiem 2008. Województwo dolnośląskie zajęło w pod tym względem miejsce trzecie w 2009 roku, po województwie mazowieckim oraz pomorskim, uzyskując nakłady inwestycyjne na jednego mieszkańca na poziomie 6 519 PLN.
7. Liczba osób pracujących w ramach B+R wyniosła ponad 6000 pracowników na Dolnym Śląsku, co stanowiło 8,2 % udziału w skali całego kraju. Liczba ta z roku na rok wzrasta i przykładowo dla porównania w 2005 roku wyniosła 5180 osób, co oznacza wzrost o 16,4 % w ciągu pięciu lat. Najsilniejszy trzon działalności badawczo-rozwojowej na Dolny Śląsku stanowią placówki naukowo-badawcze, w tym szkoły wyższe i jednostki badawczo-rozwojowe.
8. W województwie dolnośląskim według danych GUS liczba pracujących w roku 2009 roku wyniosła 980 564 osób i była niższa niż w roku 2008 o niecałe 3 %. Był to pierwszy rok w ostatnim pięcioleciu, w którym odnotowano spadek liczby osób pracujących. Największa liczba mieszkańców Dolnego Śląska pracowała w 2009 roku w sekcji C – przetwórstwo przemysłowe (21 %), kolejno w sekcji G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych i motocykli oraz sekcji P – edukacja, a także rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (po 8 %).

9. Współczynnik postindustrialności dla Polski wyniósł w 2009 – 1,99 w stosunku do 1,68 uzyskanego w roku 2008. Dolny Śląsk uzyskał badany wskaźnik na poziomie 1,89, co dało województwu dopiero siódmą lokatę w skali kraju. Wysoki poziom współczynnika postindustrialności charakterystyczny był w 2008 roku dla miasta Wrocławia – 3,33.
10. W 2009 roku Dolny Śląsk zajmował trzecią pozycję w Polsce w pod względem ilości zgłoszeń patentowych oraz uzyskanych patentów. Pomimo tego, osiągnięte wyniki w zakresie rozwoju innowacyjności nie są zadowalające. Jest to także wynik utrzymujących się nadal w kraju słabości systemu kreacji i wspierania innowacji oraz transferu technologii zarówno w odniesieniu do organizacji tego procesu, jak również jego finansowania.
11. Regionalne nakłady na B+R wyrażone jako procent PKB są również skromne. Ponadto brak danych za 2009 rok uniemożliwia bezpośrednie porównania między rokiem 2008 i 2009. Należy także zaznaczyć, iż generalnie skala realizowanych nakładów w Polsce, w tym także na Dolnym Śląsku, na sferę B+R w porównaniu do innych krajów rozwiniętych jest nadal znacząco niższa w perspektywie ostatnich lat.
12. Nakłady na B+R w ujęciu nominalnym wzrosły w Polsce i na Dolnym Śląsku w 2009 roku w relacji do analogicznego okresu poprzedniego. Brak jednak kompletnych danych w tym zakresie za 2009 rok uniemożliwia pełne porównania i analizy struktury tych nakładów.
13. W 2009 roku na Dolnym Śląsku było ogółem w sektorze usług 12,28 % przedsiębiorstw klasyfikowanych jako innowacyjne (spadek w stosunku do roku poprzedniego o 8,25 %). W rezultacie można stwierdzić, iż dolnośląskie przedsiębiorstwa operujące w sektorze usług w 2009 roku należały do grupy umiarkowanie aktywnych pod względem innowacji podmiotów działających w Polsce.
14. W 2009 roku na Dolnym Śląsku było ogółem w sektorze przemysłowym 20,93 % przedsiębiorstw klasyfikowanych jako innowacyjne (spadek w stosunku do roku poprzedniego o 3,74 %). W przypadku kategorii nowe lub ulepszone produkty region zajmował 2. pozycję w kraju; w kategorii nowe lub istotnie ulepszone dla rynku produkty 4. pozycję, natomiast w kategorii nowe lub istotnie ulepszone procesy Dolny Śląsk plasował się na miejscu 2. w Polsce. W rezultacie można stwierdzić, iż dolnośląskie przedsiębiorstwa operujące w sektorze przemysłowym wykazywały w 2009 roku generalnie ponadprzeciętną skłonność do innowacji w porównaniu do innych regionów kraju.

15. Na Dolnym Śląsku zanotowano w 2009 roku 46118 miejsc noclegowych całorocznych w obiektach zbiorowego zakwaterowania. W porównaniu do roku poprzedniego nastąpił spadek liczby przedmiotowych miejsc noclegowych w wysokości 2408 (co stanowiło spadek na poziomie 5 % w stosunku do 2008 roku). Warto jednak podkreślić, iż Dolny Śląsk należał nadal do grupy tych regionów Polski, które cechowała największa liczba dostępnych całorocznych miejsc noclegowych. Na Dolnym Śląsku tradycyjnie najwięcej miejsc noclegowych całorocznych znajdowało się w 2009 roku w podregionie jeleniogórskim (22 104, spadek o 161 miejsc w stosunku do 2008 rok), co wynika z dużej atrakcyjności turystycznej tego obszaru. Relatywnie silną pozycję pod tym względem w badanym okresie osiągnął także podregion wąbrzyski (10 641, wzrost liczby miejsc o 320 w stosunku do poprzedniego okresu) oraz podregion miasta Wrocław (wzrost liczby miejsc o 558 w stosunku do poprzedniego okresu).
16. Dolny Śląsk należy do tych regionów Polski, które przyciągają relatywnie dużo turystów zarówno krajowych, jak również zagranicznych. W 2009 roku liczba turystów zagranicznych odwiedzających Dolny Śląsk wyniosła 365 217, co stanowiło ponad 20 % ogólnej liczby turystów przebywających w regionie. Symptomatyczny był jednak spadek obserwowanej liczby turystów zagranicznych w województwie w 2009 roku w stosunku do roku 2008. Regres ten wyniósł ponad 19 % i stanowił kontynuację obserwowanego od 2007 roku negatywnego trendu wyrażającego się systematycznym zmniejszeniem napływu zagranicznych gości do regionu.
17. Na Dolnym Śląsku w 2009 roku zanotowano umiarkowaną aktywność (w porównaniu do innych regionów Polski) w pozyskiwaniu wsparcia finansowego w ramach RPO Województwa Dolnośląskiego. Najbardziej aktywnym podregionem Dolnego Śląska pod względem zrealizowanych projektów w ramach RPO Województwa Dolnośląskiego był w 2009 roku podregion miasta Wrocław (129 projektów). Ponadto dużą aktywność w analizowanym zakresie wykazał podregion jeleniogórski (90 projektów), w tym zwłaszcza powiat lubański (14 projektów), złotoryjski (13 projektów) oraz powiat miasta Jelenia Góra (11 projektów).
18. Dolny Śląsk w 2009 roku cechowała znacząca w wymiarze ilościowym populacja przedsiębiorstw, którą można było zaliczyć do jednej z największych w kraju. Według danych GUS w okresie tym zarejestrowano w systemie REGON ogółem 316 811 podmiotów gospodarczych. W stosunku do roku poprzedniego zanotowano niewielki wzrost liczby przedsiębiorstw w województwie dolnośląskim, zaledwie o 91 (+0,02 %), co było, formalnie rzecz biorąc, kontynuacją trendu wzrostowego.

Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowano w podregionie miasta Wrocław (97 595; wzrost w stosunku do poprzedniego roku o 1593 podmioty) oraz podregionie wałbrzyskim (69 351, spadek w stosunku do poprzedniego roku o 5442 podmioty). Znamienne, iż w ogólnej populacji przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON na Dolnym Śląsku dominowały w 2009 roku nadal osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (224 925 tego rodzaju podmiotów gospodarczych). Ponadto warto zauważyć, iż na Dolnym Śląsku w 2009 roku przypadało średnio 1101 przedsiębiorstw na 10 000 ludności (nie odnotowano zmiany w tym zakresie wobec roku 2008), co plasowało pod tym względem województwo w ścisłej czołówce Polski.

19. Na Dolnym Śląsku, według danych GUS, zanotowano generalnie w 2009 roku dodatnie saldo w odniesieniu do nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON podmiotów gospodarczych. Saldo to wyniosło wówczas 387 podmiotów i oznaczało odwrócenie wcześniejszej pozytywnej tendencji w tym zakresie.
20. Na Dolnym Śląsku notowane było w 2009 roku dodatnie saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ogółem. W podanym okresie bilans ten wyniósł 907 osób, przełamując w ten sposób wcześniejszy niekorzystny trend rejestrowany w regionie wyrażający się systematycznym ujemnym saldem migracji (w 2008 roku saldo to wyniosło –1160 osób). Zahamowanie narastania ujemnego salda migracji wewnętrznych i zagranicznych można zatem uznać za istotny i pozytywny trend.

Sfera przestrzenna

1. Udział gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu wzrasta proporcjonalnie i systematycznie od rozpoczęcia wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego, wskazując na utrzymywanie się korzystnej tendencji w tym zakresie.
2. Współczynnik aktywności zawodowej ludności na wsi oceniany porównawczo 2008–2009 oraz odniesiony do 2005 r. wskazuje na zmniejszanie się grupy osób aktywnych zawodowo, co może oznaczać utrwalenie się niekorzystnej zmiany.
3. Systematyczny spadek liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym zauważalny jest przypadku powiatów: górowskiego, wołowskiego (4 %, w latach 2005–2009), lwóweckiego i wrocławskiego (3 %). W przypadku powiatów: głogowskiego i lubińskiego nastąpił przyrost wartości cechy opisywanej omawianym wskaźnikiem (lata 2005–2009). W porównaniu rok do roku (2008–2009) wartości

wskaźnika w przypadku większości powiatów pozostają bez zmian. Jednoprocentowy przyrost liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym odnotowano w przypadku wszystkich miast na prawach powiatów (Legnica, Jelenia Góra i Wrocław). Podobnie w powiatach: jaworskim, lubińskim, lubańskim, strzelińskim. W przypadku powiatów legnickiego, polkowickiego i trzebnickiego zauważa się trend malejący.

4. Powiat wrocławski jest ciągle bardzo atrakcyjnym miejscem zamieszkania, co wymuszać winno inwestycje w infrastrukturę komunalną, usługową oraz w mieszkalnictwo, a także wskazuje na konieczność prowadzenia intensywnych prac planistycznych. Najwyższe ujemne saldo migracji na tle województwa dolnośląskiego wykazuje powiat wałbrzyski. Konieczne są celowe, kompleksowe i długofalowe – a więc strategiczne – działania.
5. Ocena poziomu rozwoju zrównoważonego i bezpieczeństwa ekologicznego, mierzona ilością odpadów komunalnych zebranych z gospodarstw domowych na jednego mieszkańca, wykazuje stały przyrost; w przedziale 2008–2009 wyniósł on 15 kg/mieszk.
6. Udział % powierzchni zdegradowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji [ha] zmalał w 2009 r. w stosunku do 2005 r. Wskaźnik wykazuje znaczną fluktuację, mogącą świadczyć albo o nierównomiernym tempie prac rekultywacyjnych, lub o pojawieniu się kolejnych obszarów zdegradowanych w województwie. Zasadniczo jednak spadek wartości od 2005 r. świadczyć może o generalnie efektywnych i prawidłowych działaniach rekultywacyjnych prowadzonych w województwie, właściwie przyjętych założeniach naprawczych i systematycznym spadku wielkości powierzchni gospodarczo nieużytecznych.
7. Nieznaczny spadek udziału ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w ogólnej liczbie ludności wystąpił również w przypadku miasta na prawach powiatu. Ma on wartość ostrzegawczą, zważywszy na dodatnie saldo migracji występujące w tych ośrodkach. W przypadku stałych tendencji osiedleńczych dostęp do oczyszczalni ścieków bez wcześniej zaplanowanych prac modernizacyjnych lub budowlanych będzie coraz gorszy, co może lokalnie pogarszać stan środowiska.
8. W kontekście zjawisk osiedleńczych, zachodzących w powiatach: jeleniogórskim, wrocławskim i trzebnickim brak inwestycji w infrastrukturę komunalną służącą obsłudze ludności oraz ochronie środowiska uznaje się za wysoce nieprawidłowe. Konieczne jest zintensyfikowanie i ukierunkowanie przestrzenne inwestycji komunalnych na obszarach o wybitnie wzmożonych procesach osadniczych.

9. Rozbudowa sieci połączeń drogowych w regionie przebiega bardzo wolno. Dopiero analiza wyników z kolejnych lat wykaże jednak, czy jest to trwały trend.
10. Brak danych GUS dotyczących wskaźnika długości dróg na 100 km² w powiatach znacznie ogranicza możliwości głębszej analizy spójności wewnętrznej Dolnego Śląska.
11. Utrzymywanie się na stałym poziomie wskaźników dotyczących długości i stopnia elektryfikacji linii kolejowych wskazuje na brak znaczących działań inwestycyjnych w kwestii rozbudowy sieci kolejowej.
12. Pomimo działań na rzecz rekultywacji i zagospodarowania gruntów zdewastowanych i zdegradowanych skala występowania tych terenów na Dolnym Śląsku wciąż jest bardzo duża. Jej ograniczenie wymaga podjęcia dodatkowych działań w kolejnych latach.
13. Wskaźnik wzrostu powierzchni pokrytej planami utrzymał się na dobrym poziomie, wyższym o ponad 1 % od krajowego. W niektórych gminach wskaźnik ten wciąż utrzymuje się jednak na bardzo niskim poziomie, co znacznie utrudnia ochronę ładu przestrzennego i harmonijności struktur przestrzennych.
14. Niski wskaźnik rozwoju energii ze źródeł odnawialnych wskazuje na konieczność podjęcia działań sprzyjających rozwojowi m.in. elektrowni wodnych i wiatrowych.
15. Zmniejszenie zużycia energii na 1 mieszkańca świadczyć może o rosnącej świadomości ekologicznej mieszkańców Dolnego Śląska i coraz bardziej powszechnym stosowaniu energooszczędnych urządzeń.
16. W zbyt małym stopniu wykorzystywane są naturalne uwarunkowania dające możliwość rozwoju alternatywnych źródeł energii (energetyka wodna i wiatrowa).
17. Do przeprowadzenia oceny tempa modernizacji sieci transportowej niezbędne jest pozyskanie danych dotyczących długości zmodernizowanych linii kolejowych i dróg (przynajmniej na poziomie NUTS 2).
18. Interesujących informacji na temat realizacji jednego z celów strategii – Ochrony walorów kulturowych – mogłoby dostarczyć pozyskanie danych dotyczących liczby zrewitalizowanych obiektów.

Sfera społeczna

1. W województwie dolnośląskim przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w roku 2009 wynosiło 3 295,44 PLN. Wobec utrzymującego się wysokiego wskaźnika umów o pracę na czas określony, który powinien być również w regionie monitorowany, przeciętne wynagrodzenie brutto może nieść także informacje o tym, w jakim zakresie mamy, czy możemy mieć w regionie do czynienia z występowaniem zjawiska *working poor*, a więc sytuacji, w której pracownik otrzymuje wynagrodzenie sytuujące go w okolicy progu ubóstwa. Prawdopodobieństwo pogłębiania się tego niepożądanego trendu wstępnie potwierdzają badania terenowe przeprowadzone m.in. w województwie dolnośląskim, w pierwszych miesiącach roku 2010, przez zespół z Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych⁷.
2. Przeciętne wynagrodzenie brutto jest na Dolnym Śląsku silnie zróżnicowane. W podregionie legnicko-głogowskim, jednym z najbardziej pod tym względem „zasobnych” w Polsce, wyniosło ono aż 3 879 złotych (w roku 2008 – 3710zł) i było zdecydowanie najwyższe w całym regionie, łącznie ze stolicą Dolnego Śląska. Wart odnotowania jest również fakt, iż największy roczny przyrost wartości tego wskaźnika odnotowano w podregionie jeleniogórskim, gdzie przeciętne wynagrodzenie brutto wzrosło z kwoty 2 722,69 zł w 2008 do 2 910,76 zł w 2009 roku.
3. W roku 2009 osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności odnotowano 477,3 (w 2008 – 476,8). Jak już stwierdzono w Raporcie z monitoringu SRWD za rok 2008, problemowi temu należałoby w bliskiej przyszłości poświęcać znacznie więcej uwagi, niż to się czyni dotychczas, a wstępnym po temu warunkiem jest dostępność danych.
4. W przypadku grupy zagadnień związanych z umacnianiem społeczeństwa obywatelskiego oraz rozwojem należałoby w przyszłości stosować bardziej urozmaicone wskaźniki, które mogłyby dostarczyć możliwie pełnej wiedzy nt. społeczeństwa obywatelskiego z uwzględnieniem trendów rozwojowych kultury obywatelskiej. Głębsza eksploracja badawcza tej sfery życia regionu powinna stanowić jeden z priorytetów przyszłych aktywności związanych z tworzeniem, monitorowaniem oraz oceną dokumentów strategicznych w województwie.

⁷ Underemployment: ekonomiczne i społeczne konsekwencje zjawiska, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, projekt badawczy własny MNiSW nr N N112 324938, skład zespołu badawczego: M. Bednarski, J. Dzierżgowski, K.W. Frieske, P. Poławski, J. Sroka, D. Zalewski.

5. Imprez oświatowych organizowanych w muzeach odbywa się stosunkowo niewiele, zważywszy na potencjalne szerokie możliwości rozwoju tej aktywności. Oprócz „zwykłych” uwarunkowań finansowych i organizacyjnych, które często tworzą bariery nie do sforsowania dla tej aktywności, wskazany potencjał pozostaje niewykorzystany z uwagi na fakt, że nikłe zainteresowanie tą formą upowszechniania wiedzy prezentują placówki oświatowe. Owszem, one również borykają się z barierami finansowymi i organizacyjnymi. Wydaje się jednak, że istotny problem stanowi tu brak zainteresowania ze strony szkół. Warto natomiast zauważyć znaczny wzrost ilości imprez oświatowych w muzeach w podregionie jeleniogórskim, gdzie w roku 2008 zorganizowano ich 955, a w 2009 – 1 543.
6. Wystawy w obiektach działalności wystawienniczej – aktywność wystawiennicza – pozostaje w regionie na niskim poziomie. Fakt ten wpisuje się niestety w postępujący proces erozji instytucji oraz aktywności o charakterze kulturalnym. Współcześnie nie tłumaczą już tego jakiegokolwiek argumenty odwołujące się do pozostawiania „na dorobku” – zbyt wiele czasu upłynęło już od 1989 roku. Trzeba jasno stwierdzić, że dalsze zaniechania w obszarze kultury prowadzić będą do erozji w innych sferach życia społecznego.
7. Liczba zwiedzających muzea i oddziały muzealne świadczy wprawdzie o nadal znacznej frekwencji w dolnośląskich muzeach. Zważywszy jednak już choćby na historyczny potencjał regionu oraz zadania edukacyjne, łatwo można wyobrazić sobie bardziej dynamiczny rozwój muzealnictwa w województwie. Wstępnym warunkiem jego rozwoju musiałoby być skoordynowanie działań – w obszarze regionu, przy całym instytucjonalnym zróżnicowaniu sfery kultury – dolnośląskich polityk kulturalnych, zarówno ich lokalnych, jak i regionalnych i wreszcie centralnych – wektorów działań. W porównaniu z danymi z roku 2008 liczba zwiedzających muzea spadła w regionie jeleniogórskim z 494 925 w 2008 do 132 369 w 2009. W podregionie legnicko-głogowskim utrzymała się na podobnym poziomie, tzn. 49 125 w 2008 oraz 49 866 w 2009 roku. W podregionie wałbrzyskim spadła z 262 106 (2008) do 123 518 (2009). Podobnie w podregionie wrocławskim: z 10 592 (2008) do 9 140 (2009). Największy spadek odnotowano natomiast w podregionie miasta Wrocław: z 652 891 (2008) do 160 156 (2009). Tendencja ta jest najwyraźniej efektem ograniczenia wydatków publicznych na muzealnictwo oraz generalnie sztukę. Jej pogłębienie w krótkim czasie przyniesie długotrwałe negatywne efekty.
8. Liczba miejsc w stacjonarnych placówkach pomocy społecznej – o tym, że ludność Dolnego Śląska dość powszechnie odczuwa dotkliwość takich kwestii społecznych,

jak choćby ubóstwo, alkoholizm, czy różne formy wykluczenia, nie trzeba przekonywać. W tym kontekście jako bardzo ważne jawią się rozwiązania instytucjonalne umożliwiające przynajmniej redukcję szkód indywidualnych i kolektywnych, które na tym tle powstają. Jednym z takich stosunkowo prostych, a zarazem dosyć skutecznych rozwiązań, są placówki pomocy społecznej. W przyszłości należałoby tego typu dane podawać w szerszych zestawieniach, co oczywiście wiąże się z dostępnością danych. Powinny one również uwzględniać dynamikę rozwoju współpracy pomiędzy instytucjami władzy publicznej a trzecim sektorem w zakresie działalności pożytku publicznego. W obrębie danych i tego wskaźnika odnotowano spadki bądź stabilizację na dość niskim poziomie. Pewien wyjątek stanowi podregion wałbrzyski, gdzie odnotowano nieco wyraźniejszy wzrost. W podregionie jeleniogórskim: 1 811 (2008), 1 628 (2009). W podregionie legnicko-głogowskim: 1 232 (2008), 1 243 (2009). W podregionie wałbrzyskim: 1 597 (2008), 1 826 (2009). W podregionie wrocławskim: 1 246 (2008), 1 321 (2009). W podregionie miasta Wrocław: 1 201 (2008), 1 241 (2009). Dane te mogą być interpretowane jako świadczące o postępującym wycofywaniu się instytucji publicznych z aktywności mającej na celu pomoc osobom, które znalazły się w trudnych warunkach bytowych. W istocie jest to temat na szerszą debatę pomiędzy ośrodkami władz samorządowych a partnerami społecznymi i obywatelskimi. Na obecnym etapie ewolucji województwa pozostaje wierzyć zarówno w to, że dyskusja taka jest możliwa, jak i w to, że pomoc społeczna mogłaby stanowić jeden z jej ważnych tematów.

9. Wypożyczenia księgozbiorów bibliotecznych – wskaźnik ten ukazuje jeden z rudymenarnych składników tzw. kompetencji kulturowych. Aby mówić więcej, należałoby go w przyszłości zestawiać z innymi informacjami świadczącymi o poziomie czytelnictwa. W wypożyczeniach księgozbiorów bibliotecznych notowano stabilizację. W podregionie jeleniogórskim: 2 191 072 (2008), 2 222 313 (2009). W podregionie legnicko-głogowskim: 1 371 125 (2008), 1 395 259 (2009). W podregionie wałbrzyskim: 2 602 924 (2008), 2 593 951 (2009). W podregionie wrocławskim: 1 533 784 (2008), 1 520 110 (2009). W podregionie miasta Wrocław: 2 497 436 (2008), 2 510 322 (2009). Wziąwszy pod uwagę notowany spadek czytelnictwa w skali całego kraju, należałoby w przyszłości rozważyć także możliwość pozyskiwania i interpretacji danych bardziej złożonych, które uwzględniałyby również wykorzystanie nowych technologii.
10. W stosunku do 2008 r. wzrosła liczba dzieci w żłobkach w województwie dolnośląskim o ponad 300 miejsc, biorąc pod uwagę podregiony, to również w większości

z nich nastąpił wzrost miejsc, jedynie w podregionach legnicko-głogowskim oraz jeleniogórkim odnotowano spadek, co szczególnie dla tego drugiego podregionu jest sytuacją niekorzystną.

11. W regionie najwyższa dostępność opieki przedszkolnej zauważalna jest we Wrocławiu, drugi wynik osiągnął podregion wałbrzyski, natomiast zdecydowanie najgorsza sytuacja jest zauważalna w podregionach wrocławskim i jeleniogórkim. W porównaniu do 2008 r. wyraźnie zwiększyła się liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, tj. z 38 314 w 2008 r. do 43 678 w 2009 r. Fakt ten jednak nie może przyśłonić bardzo negatywnych tendencji, czyli permanentnego niedoboru liczby miejsc w przedszkolach, szczególnie dla grupy 3-latków. Jako przykład można podać Wrocław, w którym co roku grupa 1200–1400 dzieci nie zostaje przyjęta do przedszkoli.
12. W ciągu okresu 2008–2009 nastąpiło zwiększenie liczby komputerów z dostępem do szerokopasmowego Internetu dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych. Największa dynamika przyrostu liczby komputerów widoczna jest w podregionach jeleniogórkim i legnicko-głogowskim. W architekturze województwa absolutnie dominuje powiat miasta Wrocław (2 346), ale względnie wysokie wskaźniki osiągają także powiat wałbrzyski (802) czy powiat świdnicki (713), choć tu zmniejszyła się dostępność w stosunku do 2008 r. Z drugiej strony, najgorsza dostępność do szerokopasmowego Internetu w szkołach podstawowych i gimnazjalnych jest zauważalna w powiatach: średzkim (122), wołowskim (130) górowskim (176) czy bolesławieckim (177).
13. W porównaniu z 2008 r. nieznacznie wzrosła liczba absolwentów szkół ponadgimnazjalnych, tj. o ok. 500. Największy przyrost absolwentów szkół ponadgimnazjalnych widoczny jest w podregionie legnicko-głogowskim, natomiast spadek absolwentów dostrzegalny jest w podregionie wrocławskim i samym Wrocławiu, mimo stale dominującej liczby absolwentów Wrocławia w wolumenie tego wskaźnika na poziomie województwa.
14. Biorąc pod uwagę rodzaj szkół średnich, należy zauważyć, że w 2009 r. przeważają w nich absolwenci techników (6174), co stanowi wzrost o ok. 500 w stosunku do 2008 r. Następnie zasadniczych szkół zawodowych (4344), co także jest wzrostem w stosunku do 2008 r. o ponad 300 oraz liceów profilowanych (3529), ale w tym przypadku odnotowano spadek o ponad 500 osób. Zdecydowanie mniej liczna jest grupa absolwentów szkół policealnych (899), spadek w stosunku do roku 2008 o ok. 350 i artystycznych (206), co jest z kolei wzrostem do 2008 r. o ok. 50 osób. Na uwagę zasługuje wciąż względnie duża ilość absolwentów średnich szkół dla osób dorosłych (6217), tym bardziej, że liczba ta wzrasta w stosunku rocznym o ok. 500 osób.

15. W populacji studentów przeważają studenci studiów w wyższych szkołach publicznych zarówno w ujęciu NUTS 2 oraz NUTS 3 w stosunku niespełna 60 % studentów szkół publicznych do 40 % studentów szkół niepublicznych. Całkowita liczba studentów w 2009 roku w województwie dolnośląskim wynosiła 172 479, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców daje wskaźnik 59,958 i jest wartością niższą w stosunku do roku 2008, w którym wynosiła 60,135. Kolejną tendencją, która jest zauważalna, jest spadek studentów szkół publicznych i jednocześnie wzrost w szkołach niepublicznych. Dodatkowo wysoka jest dynamika spadku studentów studiów publicznych w ciągu roku, gdyż jest to liczba niespełna 1500 osób.
16. W 2009 r. województwie dolnośląskim zamieszkiwało nieco poniżej 8 % osób z wykształceniem średnim w odniesieniu do całego kraju oraz 76 % w odniesieniu do regionu południowo-zachodniego. W kategorii wykształcenia średniego można zauważyć, że na Dolnym Śląsku spadła w porównaniu do 2008 r. zarówno ilość osób z wykształceniem średnim zawodowym, jak i ogólnokształcącym, z tym, że dynamika spadku w tej drugiej kategorii jest wolniejsza.
17. Analizując natomiast ilość osób z wykształceniem wyższym, to populacja Dolnego Śląska stanowi ok. 7 % populacji kraju (spadek w stosunku do roku 2008 o ok. 0,3 %) oraz 78,1 % w odniesieniu do regionu południowo-zachodniego (wzrost w stosunku do 2008 r. o 2,1 %). W 2009 r. nastąpił zatem nominalny wzrost liczby osób z wykształceniem wyższym w województwie dolnośląskim, ale realnie był on mniejszy od tendencji krajowej. Widać także tendencję do koncentracji osób z tym rodzajem wykształcenia w województwie dolnośląskim, biorąc pod uwagę procesy zachodzące wewnątrz regionu południowo-zachodniego.
18. W odniesieniu do wydatków JST na oświatę i wychowanie w chwili obecnej nie ma możliwości prawidłowego i obiektywnego porównania ich wielkości wśród dolnośląskich powiatów za 2009 r., gdyż statystyka publiczna nie posiada danych o tej kategorii wydatków największych miast regionu, czyli: Wrocławia, Jeleniej Góry i Legnicy, które w 2008 r. przeznaczały największe kwoty na oświatę i wychowanie. Fakt ten sprawia, że w bilansie dla województwa dolnośląskiego za 2009 r. na oświatę i wychowanie widnieje kwota o ponad 2 000 000 000 PLN niższa w stosunku do 2008 r.
19. W odniesieniu do poziomu NUTS 3 największa liczba przestępstw odnotowywana jest we Wrocławiu i podregionie wałbrzyskim, stosunkowo najbardziej „bezpiecznym” podregionem jest podregion wrocławski oraz legnicko-głogowski. Niepokojąca jest jednak dynamika przyrostu przestępstw. W prawie wszystkich podregionach województwa odnotowano wzrost liczby przestępstw w stosunku do 2008 r., największy

- w podregionie wałbrzyskim (wzrost o 2,5 tys. przestępstw w ciągu roku). Jedynym podregionem, gdzie zanotowano spadek liczby przestępstw był Wrocław, spadek o nieco ponad 700 przestępstw.
20. W 2009 r. największa liczba lekarzy pracowała w dużych miastach/powiatach regionu, tj.: Wrocław 5410, powiat wałbrzyski 623, lubiński 614, kłodzki 602, Jeleniej Górze 355 oraz Legnicy 475. Najmniej liczną grupę stanowią lekarze w powiatach: polkowickim 66, lwóweckim 78 oraz legnickim 85. Podkreślić należy, że w ciągu roku spadła liczba lekarzy w województwie dolnośląskim o ponad 500 osób, co jest absolutnie negatywną przesłanką dla rozwoju województwa, np. w odniesieniu do jakości życia.
 21. Zauważyć także należy, że w ciągu 2009 r. nastąpił nieznaczny wzrost liczby pielęgniarek w województwie o ok. 50 osób. Największą liczbę pielęgniarki stanowią we Wrocławiu 5 185, powiecie wałbrzyskim 1 146, kłodzkim 1 189, lubińskim 831, Legnicy 706, Jeleniej Górze 609. W przypadku powiatów średzkiego, legnickiego oraz polkowickiego notujemy najniższą liczbę osób wykonujących ten zawód, odpowiednio: 120, 90, 82.
 22. Podobne wskaźniki odnoszą się także do liczby położnych, największą liczbę stanowią one we Wrocławiu 624, a następnie już zdecydowanie mniej w Legnicy 84, powiecie wałbrzyskim 87, kłodzkim 78 oraz lubińskim 77. Znow najniższą liczbę personelu położnych odnotowuje się w powiecie legnickim 11, lwóweckim i jaworskim po 13 oraz ząbkowickim 16. W przypadku tej kategorii zawodowej także nastąpił spadek liczby osób o ok. 30 w stosunku do 2008 r.
 23. Spośród całego personelu medycznego Dolnego Śląska liczba lekarzy-dentystów jest najmniej liczna, gdyż stanowi niecałe 800 osób, co w porównaniu z 2008 r. dało realny spadek o 50 % (!). Na jednego lekarza-dentystę w województwie dolnośląskim przypadało w 2008 r. już 1794 mieszkańców, a w 2009 r. jest to już liczba 3674(!).
 24. W stosunku rocznym widać, że zmniejsza się liczba osób przypadających na łóżko szpitalne (poza Wrocławiem, gdzie mamy tendencję stałą). Jednak ten czynnik nie może być rozpatrywany rozłącznie od liczby personelu medycznego opisanego powyżej, gdzie wyraźnie przedstawiono, iż spada liczba wszystkich kategorii tego personelu, wyłączając jedynie pielęgniarki. Poza tym należy pamiętać, iż w 2009 r. odnotowano niższą liczbę ludności na Dolnym Śląsku o ponad 430 osób. Zatem nominalnie mniejsza liczba ludności przypadająca na jedno łóżko szpitalne wcale nie musi oznaczać wzrostu jakości i dostępności usług medycznych, a szerzej jakości życia.
 25. Odnośnie pozostałych dwóch wskaźników, zawartych w tym obszarze monitoringu SRWD, tj. struktury zachorowań na choroby cywilizacyjne oraz nakładów finanso-

wych ponoszonych na choroby cywilizacyjne, nie udało się uzyskać reprezentatywnych danych za 2008 i 2009 r. Dostępne statystyki dotyczą jedynie zachorowań na: choroby weneryczne, choroby zakaźne i zatrucia, gruźlicę oraz zaburzenia psychiczne i uzależnienie od alkoholu. Są to jednostki chorobowe, których nie można jednak klasyfikować i definiować jako chorób cywilizacyjnych.

26. W odniesieniu do najbardziej uogólnionego wskaźnika, a zatem liczby ofert pracy ogółem analizowanej na poziomie NUTS 4, należy zauważyć, że absolutnie największa nominalnie liczba ofert pracy dostępna była we Wrocławiu (741), następnie były to powiaty dzierżoniowski 311, bolesławiecki 170 wrocławski 145 oraz lubiński 116. Z kolei praktycznie śladową liczbę ofert pracy w całym 2009 roku zgłoszono w powiatach: jeleniogórskim 3, strzelińskim 5 oraz średzkim i Jeleniej Górze po 8. Bez wątpienia najistotniejszą zmienną był jednak drastyczny spadek liczby ofert pracy, o ponad 50 % w stosunku do 2008 r., co można utożsamiać ze skutkami światowego kryzysu gospodarczego.
27. Biorąc pod uwagę liczbę ofert pracy dla osób niepełnosprawnych, można wskazać, że stanowiły one nieco ponad 10 % ogółu ofert pracy zgłoszonych w 2009 r. w województwie dolnośląskim, co stanowi radykalny (100 %) wzrost ofert pracy w stosunku do 2008 r. Znowu największą liczbę ofert nominalnie odnotowano we Wrocławiu, a także w powiecie wałbrzyskim. W zdecydowanej większości powiatów było to jednak zaledwie od 1 do 5 ofert pracy. Należy zauważyć, że w znacznej liczbie powiatów województwa dolnośląskiego w ogóle nie oferowano miejsc pracy osobom niepełnosprawnym.
28. Niestety, nie ma do tej pory (15.04.2011) dostępnych danych określających liczbę ofert pracy dla absolwentów.
29. Długotrwale bezrobotni w % ogółu bezrobotnych – zjawisko to powinno być w przyszłości diagnozowane w obszarze całego województwa, w sposób możliwie jak najbardziej detaliczny oraz w szerszym kontekście. W ramach tego wskaźnika odnotowano pozytywne zmiany. W podregionie jeleniogórskim trwale bezrobotni stanowili odpowiednio: 25,8 % (2008), 22,0 % (2009). W podregionie legnicko-głogowskim: 25,2 % (2008), 19,8 % (2009). W podregionie wałbrzyskim: 28,9 % (2008), 24,9 % (2009). W podregionie wrocławskim: 30,9 % (2008), 23,1 % (2009). W podregionie miasta Wrocław: 42,9 % (2008), 24,1 % (2009). Zaznacza się potrzeba pilnej obserwacji trendów zmian w zakresie tego wskaźnika. Zwłaszcza w obliczu znacznego zmniejszenia nakładów na aktywne formy zwalczania bezrobocia.

30. Bezrobotni do 24. roku życia, w tym kobiety – chcąc uzyskać głębszy wgląd w ten aspekt, można by pokusić się o przyszłe uzupełnienie danych o informacje dotyczące warunków zatrudnienia takich pracowników, w szczególności zaś rodzaju umowy o pracę. Nie od rzeczy byłoby w tym kontekście zbadać również aktywność agencji pracy tymczasowej. W porównaniu z rokiem 2008 bezrobocie w regionie, w roku 2009, w sposób wyraźny wzrosło i wzrost ten objął również kobiety. W podregionie jeleniogórskim: 4 886/2 884 (2008), 7 096/ 3 729 (2009). W podregionie legnicko-głogowskim: 3 302/2 067 (2008), 4 757/ 2 596 (2009). W podregionie wałbrzyskim: 6 884/3 978 (2008), 7 864/ 4 070 (2009). W podregionie wrocławskim: 3 865/2 518 (2008), 5 888/ 3 292 (2009). W podregionie miasta Wrocław: 825/547 (2008), 1 789/ 1 044 (2009).

Bibliografia

- Cierpiał-Wolan M., Wojnar E., 2001, Analiza poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego województw, Wiadomości Statystyczne GUS, nr 10.
- Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2005r., GUS, Warszawa 2006.
- Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2006r., GUS, Warszawa 2007.
- Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2007r., GUS, Warszawa 2008.
- Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2008r., GUS, Warszawa 2009.
- Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2009r., GUS, Warszawa 2010.
- Ilnicki D., Janc J., Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym, listopad / grudzień 2010, s.38.
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku. Załącznik do Uchwały Nr XLVII/649/2005 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 30 listopada 2005 roku. Wrocław, listopad 2005.
- UNCTAD, 2010. World Investment Report 2010, United Nations, New York-Geneva.
- Turystyka w 2009 roku, GUS, Warszawa 2010, str. 36.
- MRR, 2010. Sprawozdanie z realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007–2013. Przebieg realizacji w 2009 r.
- Stawicka, Żurawowicz, Wróblewski, 2010, Analiza aktywności dolnośląskich podmiotów gospodarczych. Wyznaczanie głównych trendów. Impulsy patentowe. Studia przypadków, <http://www.umwd.dolnyslask.pl/rozwoj/strategia-regionalna-srwd/projekt-systemowy-po-kl/analizy>

Bazy danych:

- Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny, www.stat.gov.pl
- Województwo dolnośląskie. Podregiony. Powiaty. Gminy. Urząd Statystyczny we Wrocławiu, 2008.
- Województwo dolnośląskie. Podregiony. Powiaty. Gminy. Urząd Statystyczny we Wrocławiu, 2009.

Spis tabel

Lp.	Tytuł	Strona
Tab. 1.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera gospodarcza priorytet 1 – Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Dolnego Śląska.	204
Tab. 2.	Podmioty gospodarcze z kapitałem zagranicznym w układzie regionalnym – wybrane aspekty za lata 2008 i 2009.	207
Tab. 3.	Mieszkańcy województw Polski w 2008 i 2009 roku w wieku produkcyjnym (kobiety 15–59 lata, mężczyźni 15–64 lata)	211
Tab. 4.	Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w podziale na województwa w roku 2005 i 2009 roku.	213
Tab. 5.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera gospodarcza, priorytet 2 – Budowa gospodarki opartej na wiedzy.	215
Tab. 6.	Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB wg. województwa	217
Tab. 7.	Nakłady na działalność B+R według źródeł finansowania w latach 2008–2009 (w mln PLN)	218
Tab. 8.	Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych z sektora usług wg. rodzajów wprowadzonych innowacji w latach 2008–2009	220
Tab. 9.	Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych z sektora przedsiębiorstw wg. rodzajów wprowadzonych innowacji w latach 2008–2009	222
Tab. 10.	Liczba pracujących w gospodarce narodowej w podziale na województwa w 2009 roku (kryterium płci oraz podział na sektory)	227
Tab. 11.	Liczba pracujących w 2009 roku według sektorów ekonomicznych PKD 2007 w podziale na powiaty województwa dolnośląskiego	230
Tab. 12.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera gospodarcza, priorytet 3 – Wspieranie aktywności gospodarczej na Dolnym Śląsku.	233
Tab. 13.	Liczba miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku w latach 2007–2009	236
Tab. 14.	Liczba projektów zrealizowanych w latach 2008 – 2009 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013	240
Tab. 15.	Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w latach 2005–2009	243
Tab. 16.	Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane na Dolnym Śląsku w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w latach 2008–2009	244
Tab. 17.	Podmioty gospodarcze wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności w latach 2005–2009	246
Tab. 18.	Podmioty gospodarcze wykreślone na Dolnym Śląsku w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w latach 2008–2009	246
Tab. 19.	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na Dolnym Śląsku w latach 2005–2009	251

Tab. 20.	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na Dolnym Śląsku w latach 2008–2009	252
Tab. 21.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera przestrzenna priorytet 1 – Poprawa spójności przestrzennej regionu.	255
Tab. 22.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera przestrzenna priorytet 2 – Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich.	260
Tab. 23.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera przestrzenna priorytet 3 – Poprawa ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych.	266
Tab. 24.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera przestrzenna priorytet 4 – Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki.	273
Tab. 25.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera przestrzenna priorytet 5 – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu.	287
Tab. 26.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna priorytet 1 Integracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	297
Tab. 27.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	297
Tab. 28.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna priorytet 2 – Umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, rozwój kultury	300
Tab. 29.	Imprezy oświatowe w muzeach	301
Tab. 30.	Wystawy w obiektach działalności wystawienniczej	302
Tab. 31.	Zwiedzający muzea i oddziały muzealne	304
Tab. 32.	Liczba miejsc w stacjonarnych placówkach pomocy społecznej	306
Tab. 33.	Wypożyczenia księgozbiorów bibliotecznych	308
Tab. 34.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna priorytet 3 – Poprawa jakości i efektywności systemu edukacji i badań naukowych	310
Tab. 35.	Liczba studentów wyższych szkół publicznych	310
Tab. 36.	Liczba studentów wyższych szkół niepublicznych	311
Tab. 37.	Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z szerokopasmowym dostępem do Internetu	312
Tab. 38.	Liczba dzieci uczęszczających do żłobków	314
Tab. 39.	Liczba dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	315
Tab. 40.	Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych	316
Tab. 41.	Absolwenci zasadniczych szkół zawodowych	317
Tab. 42.	Absolwenci techników	318
Tab. 43.	Absolwenci liceów profilowanych	320
Tab. 44.	Absolwenci szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe	321
Tab. 45.	Absolwenci szkół policealnych dla młodzieży	322
Tab. 46.	Absolwenci szkół średnich dla dorosłych ogółem	322
Tab. 47.	Wydatki budżetów JST na oświatę i wychowanie	324

Tab. 48.	Ludność z wykształceniem średnim w rozbiciu na średnie zawodowe i policealne oraz średnie ogólnokształcące	326
Tab. 49.	Ludność z wykształceniem wyższym	326
Tab. 50.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna priorytet 4 – Stałe podnoszenie stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców województwa	327
Tab. 51.	Liczba stwierdzonych przestępstw	328
Tab. 52.	Liczba lekarzy	328
Tab. 53.	Liczba pielęgniarek	330
Tab. 54.	Liczba położnych	332
Tab. 55.	Liczba lekarzy-dentystów	333
Tab. 56.	Liczba mieszkańców na jedno łóżko szpitalne	335
Tab. 57.	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji SRWD – sfera społeczna priorytet 5 – Aktywna polityka rynku pracy oraz wzmacnianie zasobów ludzkich	336
Tab. 58.	Długotrwale bezrobotni w % ogółu bezrobotnych	337

Spis rysunków

Lp.	Tytuł	Strona
Rys. 1.	Liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w latach 2005–2009 na Dolnym Śląsku	206
Rys. 2.	Nowopowstałe spółki z udziałem kapitału zagranicznego w 2008 i 2009 roku w podziale na województwa	209
Rys. 3.	Klasa kreatywna na Dolnym Śląsku w latach 2005–2009	212
Rys. 4.	Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca na Dolnym Śląsku w latach 2005–2009 (w tym sektor prywatny)	214
Rys. 5.	Rozmieszczenie pracowników zatrudnionych w B+R według województw w 2009 roku	223
Rys. 6.	Liczba pracowników zatrudnionych w B+R na Dolnym Śląsku w latach 2005–2009	224
Rys. 7.	Udział zatrudnionych w B + R w ludności aktywnej zawodowo oraz pracujących ogółem (w odsetkach) na Dolnym Śląsku w latach 2006–2009	226
Rys. 8.	Liczba pracujących na Dolnym Śląsku w latach 2006–2009	228
Rys. 9.	Struktura zatrudnienia pracujących według sekcji PKD 2007 na Dolnym Śląsku w 2009 roku	229
Rys. 10.	Liczba miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku w latach 2005–2009	235

Rys. 11.	Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku w latach 2005–2009	238
Rys. 12.	Saldo podmiotów nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych w rejestrze REGON na Dolnym Śląsku w latach 2005–2008	249
Rys. 13.	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ogółem na Dolnym Śląsku w latach 2005–2009	250
Rys. 14.	Wskaźniki eksploatowanych linii kolejowych w przeliczeniu na 100 km ² dla województw w 2008 i 2009r.	256
Rys. 15.	Zmiana wskaźnika długości utwardzonych dróg publicznych w przeliczeniu na 100 km ² dla województw w 2009 r. w odniesieniu do 2008 roku.	257
Rys. 16.	Wskaźniki długości zelektryfikowanych normalnotorowych linii kolejowych w przeliczeniu na 100 km ² dla województw w 2008 i 2009 r.	258
Rys. 17.	Udział gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu w 2009 r.	261
Rys. 18.	Współczynnik aktywności zawodowej ludności na wsi w 2009 r.	262
Rys. 19.	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2005, 2008 i 2009 r.	263
Rys. 20.	Saldo migracji ogółem w 2008 i 2009r.; oś pionowa – wartości wskaźnika w %, oś pozioma – oznaczenie powiatów.	265
Rys. 21.	Procent gruntów zdegradowanych i zdewastowanych w ogólnej powierzchni województw w 2009 r.	267
Rys. 22.	Procent gruntów zrekultywowanych i zagospodarowanych w ogólnej powierzchni gruntów zdegradowanych i zdewastowanych w poszczególnych województwach w 2009 r.	268
Rys. 23.	Procentowe pokrycie planami w powiatach województwa dolnośląskiego w 2009 r.	270
Rys. 24.	Odpady komunalne zebrane z gospodarstw domowych [kg/mieszkańca] w latach 2005–2009 r.	274
Rys. 25.	Udział % pow. zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji	275
Rys. 26.	Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności	276
Rys. 27.	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w % ogólnej liczby ludności	278
Rys. 28.	Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska ogółem [tys. zł]	279
Rys. 29.	Zmiany ilości odpadów komunalnych zebranych [kg] na jednego mieszkańca, w latach 2005–2009, Poziom NUTS4	280
Rys. 30.	Przepustowość oczyszczalni ścieków [dam ³ /d]	281
Rys. 31.	Zmiana ilości ścieków przemysłowych i komunalnych nieoczyszczonych odprowadzanych do wód powierzchniowych lub ziemi [dam ³]	282
Rys. 32.	Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczone w % ścieków ogółem (wymagających oczyszczenia)	283

Rys. 33.	Zmiany wielkości wskaźnika udziału odpadów (z wyłączeniem komunalnych) poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku [%] – poziom NUTS4; 2005–2009	284
Rys. 34.	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej – ogółem [dam ³]	285
Rys. 35.	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej – na jednego mieszkańca	286
Rys. 36.	Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem w poszczególnych województwach w 2009 r.	288
Rys. 37.	Zmiana udziału produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem w 2009r. względem 2008 r.	289
Rys. 38.	Udział województw w produkcji krajowej energii elektrycznej w 2009 r.	290
Rys. 39.	Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca województwa dolnośląskiego w 2009 r. [MWh]	291
Rys. 40.	Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca województwa dolnośląskiego w 2008 r. [MWh]	292
Rys. 41.	Zużycie energii elektrycznej wg sektorów w województwie dolnośląskim w 2009 r.	293
Rys. 42.	Zużycie energii elektrycznej wg sektorów w Polsce w 2009 r.	294
Rys. 43.	Zmiana wskaźnika zużycie energii elektrycznej wg sektorów w Polsce i województwie dolnośląskim w 2009 r. w odniesieniu do 2008 r.	295